משנה · ראשונים · ר״ש משאנץ

ר"ש משאנץ על משנה כלים

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ר"ש משאנץ על משנה כלים

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רש-משאנץ-על-משנה-כלים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 20
פרק ג 28
פרק ד 33
פרק ה 36
פרק ו 46
פרק ז 48
פרק ח 51
פרק ט 57
פרק י 62
פרק יא 67
פרק יב 73
פרק יג 77
פרק יד 82
פרק טו 87
פרק טז 91
פרק יז 95
פרק יח 105
פרק יט 112
פרק כ 116
פרק כא 122
פרק כב 125
פרק כג 129
פרק כד 131
פרק כה 135
פרק כו 141
פרק כז 148
פרק כח 154
פרק כט 162
פרק ל 166

פרק א

משנה א

אבות הטומאות. בשמעתא קמייתא דבב"ק אמרינן אבות מכלל דאיכא תולדות ותולדותיהן לאו כיוצא בהן דאילו אב מטמא אדם וכלים ואילו תולדה אוכלין ומשקין מטמא אדם וכלים לא מטמא והיינו ראשון ושני דלא מטמא אדם וכלים דאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה:

השרץ. הם שמונה שרצים הכתובים בפרשת ויהי ביום השמיני החולד והעכבר והצב למינהו והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת. ולמינהו דצב מרבינן מיניה בפרק העור והרוטב (חולין דף קכז.) (לפנינו ערוד והיא היא עי' בערוך) חברבר וכן הנפלים וסלמנדרא ומרבינן מיניה נמי התם (דף קכו:) ביצת השרץ המרוקמת שניקבה ועכבר שחציו בשר וחציו אדמה אבל עכבר של ים לא מטמא דעל הארץ כתיב כדדרשינן התם ויש מהם שעורותיהן כבשרן כדתנן התם (דף קכב.) שיעורן בכעדשה ובנזיר פרק כ"ג (דף נב.) הואיל וחומט תחלת ברייתו בכעדשה. אבל האברים אין להם שיעור אפילו פחות מכעדשה מן השרץ כדתנן בפרק א' דאהלות. ודם השרץ כבשרו ושיעורו כעדשה כדתנן במעילה פ' קדשי המזבח (דף יז.) ודוקא שרץ לח מטמא ואינו מטמא יבש כדתנן בפ' דם הנדה (נדה דף נד:) דכתיב במותם כעין מותם (שם דף נו.) והאי דשרץ מטמא אדם וכלים. אדם נפקא מדכתי' בפרשת אמור או איש אשר יגע בכל שרץ אשר יטמא לו. וכלים מדכתיב בפרשת שמיני מכל כלי עץ או בגד או עור או שק:

והשכבת זרע. דישראל דוקא ולא דעובד כוכבים ואפילו מדרבנן לא גזור כדאמרי' בפ' בנות כותים (נדה לד.) (וכן שכבת זרע של) (צ"ל קריו) קטן טהור אפי' לבית הלל ודוקא שכבת זרע דגדול אבל דקטן לא מטמאה כדאיתא בפ' בנות כותים (נדה דף לב:) ומדכתיב איש נפקא. ובאין כל גופו מרגיש בה איכא פלוגתא בפ' יוצא דופן (נדה מג.) איכא למ"ד אפילו בכעין החרדל ובפחות מכן ואיכא למ"ד בפרק אלו דברים (פסחים דף סז:) דצריך כחתימת פי האמה כר' נתן דאמר זב צריך כחתימת פי האמה ואתקש בעל קרי לזב ובנוגע נמי איכא פלוגתא פרק יוצא דופן (שם:) דאיכא מ"ד בכל שהוא ואיכא מ"ד בכעדשה ודוקא שכבת זרע לחה מטמאה ולא יבשה כדאיתא בפרק דם הנדה (נדה דף נו.) משום דכתיב שכבת זרע בראויה להזריע. ומהאי טעמא נמי פולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה דמסרחה ושוב אינה ראויה להזריע. והא דמטמאה אדם וכלים נפקא לן. אדם בפ' יוצא דופן (נדה דף מג:) מדכתיב או איש לרבות את הנוגע וכלים כתיב בהדיא בפרשת זאת תהיה וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע ושאר כלים

ילפינן מגזירה שוה דבגד ועור מדאתקש למת ולשרץ כדאיתא בפ' במה אשה (שבת דף סד.) ומדלא חשיב כאן בעל קרי בהדי אבות הטומאות היה נראה דאינו אלא ראשון בעלמא וכן משמע מדתנן בסוף מס' זבים בעל קרי כמגע שרץ. ומיהו על כרחין לאו לכל דבר קאמר דאינם שוין למחנותם כדאמרי' בפרק אלו דברים (פסחים דף סז:) דלטמא באונס איירי ולא קאמר לענין דלא הוי אלא ראשון וכי פריך בריש המפלת (נדה דף כב.) למימרא דנוגע הוי אלא מעתה אל יסתור בזיבה. תיקשי ליה מתני' דהכא דמדלא חשיב ליה אלמא נוגע הוי:

וטמא מת. בין אדם בין כלים שנגעו במת נעשים אב הטומאה חוץ מכלי מתכות הנוגעים במת דנעשים אבי אבות כמת עצמו דחרב הרי הוא כחלל. ולפי מה שמפרש הר"ר יצחק מסימפונט דסדר השנוי בריש אהלות דארבעה טמאין במת נוהג בכל הכלים דכלים אדם וכלים טמאין טומאת שבעה צריך לפרש דהכא דוקא באדם הנוגע במת איירי ולא בכלים דכלים הנוגעים באדם שנגע בכלים שנגעו במת דינם כטמא מת ובמשנת אהלות (פ"א מ"א) נפרשנה בעזרת האל. והאי טמא מת ישראל דוקא ולא עובד כוכבים ודוקא בר קיימא ולא נפל כדתניא בפרק לא יחפור (בבא בתרא דף כ.) דעובד כוכבים שישב בחלון ממעט בחלון אלמא לאו בני קבולי טומאה נינהו:

ומצורע בימי ספירו. כשהוחלט באחד מן הנגעים ואח"כ נתרפא וראה הכהן והנה נרפא מכשירו בצפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת ותגלחת ויושב מחוץ לאהלו שבעה ימים ובשמיני מביא קרבנותיו ואותם ימים הם ימי ספירו והאי דמטמא אדם נפקא לן בפ"ק דב"ב (דף ט:) בגזרה שוה דנאמר כבוס בגדים בימי ספירו ונאמר כבוס בגדים בימי חלוטו מה להלן מטמא אדם אף כאן מטמא אדם:

ומי חטאת שאין בהן כדי הזייה. שיעור הזאה תנן במס' פרה (פי"ב) ומייתי לה בפ"ק דנדה (דף ט:) כמה יהא במים ויהיה בהם שיעור הזאה כדי שיטבול ראשי גבעולין ויזה. ואמרי' התם אפי' למ"ד אין הזאה צריכה שיעור הני מילי אגבא דגברא אבל במנא צריכה שיעור. ועד שיעור הזאה לא מטמא במשא כדדריש התם אבל במגע אפי' בפחות מכשיעור מטמא אדם בלא בגדים כדדריש בספרי בפרשת זאת חקת ומזה מי הנדה יכבס בגדיו והנוגע במי הנדה (צ"ל יטמא עדהערב) (יכבס בגדיו. בין מים למים) הכתוב חילק בין מים שיש בהן כדי הזייה ובין מים שאין בהן כדי הזייה שהמים שיש בהן כדי הזייה מטמאים אדם לטמא בגדים. ומים שאין בהם כדי הזייה מטמאין אדם לטמא אוכלים ומשקים אתה אומר לכן בא או לא אלא לחלק בין נוגע למזה כו':

וכלי חרס באויר. טומאת כלי חרס גבי שרצים כתיב ומהתם ילפינן לכל הטומאות:

משנה ב

לטמא בגדים. הא דמטמאין אדם לטמא בגדים היינו בין בגדים שהוא לבוש בין בגדים שהוא נוגע בין כל הכלים חוץ מאדם וכלי חרס דממעט להן בתורת כהנים גבי נבלה בפרשת ויהי ביום השמיני. מנין לעשות שאר כלים כבגדים ת"ל יטמא יכול יטמא אדם וכלי חרס ת"ל בגד בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס וכה"ג דרשינן בפרשת זאת תהיה גבי משכבו של זב דמרבי שאר כלים כבגדים ואינו ממעט אלא אדם וכלי חרס. והא דמטמא אדם לטמא בגדים היינו דווקא בגדים שהוא נוגע בעוד שהוא נושא את הנבלה: ומי חטאת שיש בהן כדי הזייה. אבל פירש מהן תו לא מטמא אלא אוכלין ומשקין כדתנן בסוף מס' זבים הנושא את הנבלה ומי חטאת שיש בהן כדי הזייה מטמא שנים ופוסל אחד. פירש מטמא אחד ופוסל אחד:

וחשוכי בגדים במגע. מלשון ולא חשכת (בראשית כב) תרגום ולא מנעת שמנועים הבגדים מטומאה אי איכא מגע בלא משא כדדרשי' בת"כ בפ' ויהי ביום השמיני גבי נבלה דכתיב והנוגע בנבלת' יטמא עד הערב אין הנוגע מטמא בגדים כלומר דיטמא משמע הוא ולא בגדיו ותימה דלא חשיב הכא אבר מן החי מן הבהמה שדינו כדין נבלה לטמא במשא אדם לטמא בגדים. ובשלמא עצם כשעורה אע"פ שגם הוא כך דינו כדאיתא בפ' העור והרוטב (חולין דף קכו:) לא חשיב ליה לפי שטומאתו טומאת שבעה ולקמן תני ליה אלא אבר מן החי ליתני דאין חלוק מנבלה כלל אלא לענין בשר הפורש ממנו כדאיתא בפ' העור והרוטב (חולין דף קכח:) ושמא לכך לא תני ליה משום דבכלל נבלה הוה דמקרא דנבלה נפקא לן אבר מן החי בפ' העור והרוטב (שם) דכתיב וכי ימות מן הבהמה שמקצתה מתה כגון שנתלש ממנה אבר מחיים:

משנה ג

משכב התחתון כעליון. בריש בנות כותים (נדה דף לב:) מפרש דאי איכא עשר מצעות זו על גב זו שיהיה תחתונו של בועל נדה כעליונו של זב ואינו מטמא אדם וכלים כדין משכב של זב אלא אוכלין ומשקין דוקא. ודרשינן התם מדכתיב בפ' זאת תהיה תורת המצורע ותהי נדתה עליו מה היא מטמאה אדם וכלי חרס כו' ובריית‍א היא בתורת כהנים ונקט אדם וכלי חרס משום רבותא. לפי שמצינו נושא את הנבלה דמטמא כל כלים חוץ מאדם וכלי חרס כדמפרש לעיל. ומסיק התם בנדה אי מה היא מטמאה משכבות ומושבות כו' ת"ל וכל המשכב כלומר דבבועל נדה גופיה כתיב וכל המשכב שאין תלמוד [לומר] דהא כתיב ותהי נדתה עליו ולא בא אלא לנתקו מטומאה חמורה והביאו לטומאה קלה שלא יטמא אלא אוכלין ומשקין. וצריך לדקדק בבועל נדה אם

יש לו מעיינות או לא ואם מטמא אדם לטמא בגדים במגע ובמשא כגון אדם הנושא או הנוגע בו דכיון דכתיב (ויקרא ט"ו:כ"ד) ותהי נדתה עליו דינו כנדה והנושאה או הנוגע בה מטמא בגדים כדיליף בת"כ מק"ו דמשכב ומושב דתניא בפרשת זאת תהיה כל הנוגע בה יטמא יכול לא יהא הנוגע בה מטמא בגדים הא אם מטמא משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים היא עצמה לא תטמא אדם לטמא בגדים כו'. ומהאי ק"ו נמי יש ללמוד הנושאה. ומיהו מגע בועל נדה תניא התם (נדה דף לג.) בהדיא בתר דמסיק נתקו הכתוב מטומאה חמורה לטומאה קלה שלא יטמא אלא אוכלין ומשקין. נמצאת אומר משכבו כמגעו מה מגעו מטמא אחד ופוסל אחד אף משכבו מטמא אחד ופוסל אחד. ואם נאמר דהוא הדין הנושאו נמי לא יטמא בגדים א"כ נמצא בועל נדה קל מנבלה דהנושא את הנבלה מטמא בגדים והיכי קתני הכא למעלה מהן בועל נדה כמו כן נבלה ומי חטאת שיש בהן כדי הזייה למעלה מבועל נדה. ומיהו הכא איכא לפרושי דלמעלה מהן דקתני כולהו אבבא קמייתא קיימי אאבות הטומאות השרץ והשכבת זרע וטמא מת ומי חטאת שאין בהן כדי הזייה. אבל על כרחין צריך לומר דלא אתא למימר שיהא חמור מהן העליון לכל דבר דהא קתני לקמיה למעלה מן הזבה מצורע שהוא מטמא בביאה. ומצינו דזבה נמי חמורה ממצורע דזבה מטמאה את בועלה ואין מצורעת מטמאה את בועלה כדדרשינן בת"כ ואם שכוב ישכב איש אותה פרט למצורעת ועוד חמור כדאמרינן בפסחים פ' אלו דברים (פסחים דף סז:) אדרבה זב חמור שכן עושה משכב ומושב ומטמא כלי חרס בהסיטו דהא משמע בת"כ דמצורע בימי גמרו אין עושה משכב ומושב כדקתני אההוא קרא דוגלח את כל שערו. ומשמע נמי כן בפרק בתרא דנדה (דף סט:) באבן מסמא דלא שייך אלא במשכבות ומושבות הני מילי לטמא אוכלין ומשקין אבל משכב ומושב דזב חמור דמטמא אדם לטמא בגדים. ומיהו יש מפרשים ההיא דפסחים במצורע בימי ספירו ואינו עושה משכב ומושב כדקתני בת"כ אבל בימי גמרו עושה ולא יתכן דבימי ספירו אין משתלח חוץ לשלש מחנות כדתנן בתר דנגע בימי ספירו נכנס למחנה אחת אלא בימי גמרו איירי ואוכלין ומשקין כדפרישית. והא דאיצטריך בת"כ אותה פרט למצורעת דאינה מטמאה את בועלה היינו דלא תילף מהיקשא דאמר בפרק בנות כותים (נדה דף לד:) לזכר לרבות מצורע למעיינותיו ואקשיה רחמנא מצורע לזב ומצורעת לזבה מדכתיב ולנקבה. והא דלא ילפינן מהיקשא משכב ומושב לטמא אדם ובגדים משום דדרשינן בפ' דם הנדה (נדה דף נד:) הזב ולא אבן המנוגעת והוא הדין ולא מצורע וכן הא דקתני למעלה מהן מרכב והלא זובו של זב וחבריו נמי חמורין ממנו

שמטמאים אדם במגע לטמא בגדים משא"כ במרכב כמו שאפרש. וכל סדר משנה זו קתני למעלה אע"פ שהראשון נמי חמור ממנו כיון דבדבר זה מיהא למעלה משלפניו:

למעלה מהן זובו של זב. כל הני דשוה מגען למשאן ובין במגע ובין במשא מטמאין אדם לטמא בגדים וכלים חוץ מאדם וכלי חרס וכולהו נפקא לן בפרק דם הנדה (נדה דף נה.) מקראי זובו של זב דכתיב זובו טמא לימד על הזוב דהוא טמא וכתיב והזב את זובו מקיש את זובו לו מה הוא לא חלק בין מגעו למשאו לטמא אדם לטמא בגדים כו':

ורוקו. נפקא לן מדכתיב (ויקרא ט"ו:ח') וכי ירוק הזב ומרבי ליה התם בין למגע בין למשא:

ומימי רגליו. יליף התם מרוק שמתעגל ויוצא וחוזר ונבלע. ושכבת הזרע אע"ג דשכבת זרע דעלמא לא מטמא אלא במגע הכא בשכבת זרע דזב דחמיר ולא משום דא"א בלא צחצוחי זיבה אלא דמייתי לה בק"ו מרוקו כדאיתא בס"פ כיצד הרגל (דף כה.) ומה טהור בטהור טמא בטמא טמא בטהור אינו דין שיהא טמא בטמא:

דם הנדה. דאמר קרא (ויקרא ט"ו:ל"ג) והדוה בנדתה הדוה מטמאה כמותה ונדה מטמא אדם לטמא בגדים מפרש לעיל. וכל הני מטמאים בכל שהוא כדתנן בפרק יוצא דופן (נדה דף מ.) גבי זוב ודם הנדה:

למעלה מהן מרכב. התפוס שבאוכף קרוי מרכב כדאיתא בפ' בכל מערבין (עירובין דף כז.) האוכף טמא מושב והתפוס שלו טמא מרכב. ותנן לקמן בפ' כ"ג (מ"ב) אלו מטמאין משום מרכב זריז האשקלוני וכו' וגם כאן מוכח דלא אתי למימר שיהא חמור מן העליון לכל דבר דהא זובו של זב וחבריו מטמאין אדם במגע לטמא בגדים ואילו מרכב לא מטמא אדם כדקתני סיפא למעלה מן המרכב משכב ששוה מגעו למשאו. ותנן נמי לקמיה בפ' כ"ג מה בין מרכב למושב מרכב חלק מגעו ממשאו. ותניא בת"כ הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו תחתיו של זב או יכול תחתיו של מרכב [וכו'] כלומר דההוא קרא אמרכב דלעיל מיניה קאי ותחתיו דזב היינו מרכב דהוא תחתיו של זב ונשען רובו של זב עליו ומוכח ההוא קרא דחלוק מגעו ממשאו:

שהוא מטמא תחת אבן מסמא. כגון שהמרכב תחת האבן ובא וישב הזב ע"ג האבן ואח"כ ירד הזב מעליה ובא הטהור וישב עליה בעוד שהמרכב תחתיה נטמא הטהור מחמת המרכב שתחת האבן דתניא בת"כ בפרשת זאת תהיה והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב אין לי אלא בזמן שישב עליו הזב ונגע בו מנין לעשרה מושבות זו על גב זו אפי' ע"ג אבן מסמא ת"ל אשר ישב עליו הזב יטמא מקום שהזב יושב ומטמא ישב הטהור ויטמא ואין לי אלא שהזב יושב והזב שם מנין לעשות ריקן כמלא ת"ל כל כלי לעשות

ריקן כמלא ואין לי אלא משכב ומושב מרכב מנין ודין הוא אם מצינו שלא חלק הכתוב בין נושא לנישא במשכב כלומר דשניהם טמאין הנושא את המשכב והנישא על המשכב שישב הטהור על האבן ומשכב הזב תחת האבן לא נחלק בין נושא לנישא במרכב מה לי [לא] חלק בין נושא לנישא במשכב שלא חלק מגעו ממשאו לא נחלוק בין נושא לנישא במרכב שחלק מגעו ממשאו ת"ל כלי לרבות את המרכב ובדבר זה מרכב למעלה מזובו של זב וחביריו דלא מטמא באבן מסמא מדכתיב והנושא אותם דאותם מיעוט ודריש הנושא כמו הנישא כדאשכחנא בפרק בנות כותים (נדה דף לג.) והנישא כתיב דהכא בנישא ע"ג הדם איירי שהדם תחת האבן והטהור יושב עליה דטהור הנושא את דם הנדה טמא דדם הנדה מטמא אדם במשא לטמא בגדים כדתנן הכא אבל הנישא ע"ג הדם טהור. והשתא איכא תרי גווני אבן מסמא אחד שהזב ע"ג האבן ומשכבות ומושבות תחתיו דשאר דברים לא מטמו באבן מסמא דהא מקרא דאשר ישב אתרבי. ותנן בפרק בתרא דמס' זבים (מ"ב) כל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם. ואחד שהמשכב ומושב תחת האבן והטהור יושב עליה ובכה"ג איירי בפ' דם הנדה (דף לד:) דממעט דמה ממה דכתיב בפרשת זב דקאי והנושא אותם אמשכב ומושב ומרכב דכתיבי בההיא עניינא ומתרבו לטמאות באבן מסמא. וכתב אותם למעוטי זוב ודם הנדה. וניחא השתא בההיא דנדה דאחר שמיעט מהיא ולא דמה דאין דמה עושה משכב ומושב מאי קשיא ליה תו אי מה היא מטמא באבן מסמא דאי כשהנדה ע"ג האבן מיירי הא זב ונדה לא מטמאו באבן מסמא אלא הראוי למשכב ומושב והאדם וכבר מיעט בו דמה מטומאה זו אלא בכי האי אבן מסמא מיירי שהדם תחת האבן דכיו"ב בנדה והזב מטמא כדתנן בפ' בתרא דמס' זבים כל הנישא ע"ג הזב טמא. כיצד אצבע של זב תחת האבן או תחת הנדבך הטהור מלמעלה מטמא שנים ופוסל אחד פירש מטמא אחד ופוסל אחד. וכתב אותם למעוטי דמה ואע"ג דמדוה כמותה אם דמה תחת הנדבך והטהור למעלה. ודבר תימה הוא בההיא דמה כדדריש אותם למעוטי דמה. ובת"כ דריש ליה לרבות דמה ושאר כמה דברים דהכי תניא התם והנושא אותם מה ת"ל שיכול אין לי (אלא) מטמא בגדים אלא מרכב לבד משכב ומושב מנין כו' ת"ל והנושא אותם לרבות את משכב ומושב ר' אליעזר אומר והנושא אותם מה ת"ל יכול אין לי מטמא אלא אלו בלבד מנין שכבת זרעו ומימי רגליו ודם הנדה ת"ל והנושא אותם לרבות כל האמור בענין. ונראה לפרש דסוגיא דדם הנדה כרבנן ותדע דהא ר' אליעזר מרבי מימי רגליו ודם הנדה מדכתיב אותם והתם בפ' דם הנדה דריש ליה מקראי אחריני. ואע"ג דהתם דרשינן אותם למעוטי והכא דרשי ליה רבנן לרבות סברא הוא דלגבי משכב ומושב האמורים

בענין אתי לרבות אבל לגבי דם הנדה דלא כתב בההיא ענינא אתי למעט ועוד יש לפרש להוסיף על מה שפירשתי דכל משא שאין בו לא מגע ולא היסט היינו אבן מסמא הנזכר כאן ובשבת פרק ר"ע (שבת דף פג:) ובפרק דם הנדה (נדה דף נה.) ובפרק תינוקות (נדה דף סט:) וכמה מקומות בהש"ס יש דברים דמטמא בין במגע בין במשא בהיסט בין במשא כגון זב וזבה ונדה ויולדת ומצורע ומשכב ומושב. ויש דברים דבמגע מטמאין ולא במשא כגון נבלה ומת וזובו של זב ושכבת זרעו ומימי רגליו ודם הנדה כל זה מוכיח בפ' בתרא דמסכת זבים ומנלן הא בין בנבלה בין בזב כתיב והנושא מ"ש זה מזה אלא משום דממעטינן להו מדכתיב אותם ומאבן מסמא בפ' דם הנדה (נדה דף נה.) ור' אליעזר דפליג בפ' בתרא דזבים דאמר אף הנושא לטעמיה דדריש ליה בת"כ לרבות. ומיהו אף הנושא דקאמר ר' אליעזר גבי נבלה לאו נושא ממש כדפי' במס' זבין. ועוד תדע דתנן בפ' התינוקת (שם סט:) הזב והזבה (צ"ל שמתו מטמאין במשא) יטמאו (מטמא) במשא עד שימוק הבשר. ופריך בגמ' אטו מת מי לא מטמא במשא מאי קושיא אין ודאי לא מטמא במשא אא"כ הסיט וזב וזבה מטמאין במשא בלא היסט. אלא על כרחיך הא דמשני מאי (צ"ל משא) משכב אבן מסמא כדכתיב והתיית אבן חדא ושומת על פום גובא דמעיקרא א"ל (צ"ל דס"ד) דעד דאיירי בסתם משא שנושא ממקום למקום ומשני מאי משא אבן מסמא שאין זז ממקומו מלשון שומת על פום גובא שאין זזה ממקומו וכאן כשאצבע הטהור תחת האבן והמת מלמעלה בין כשהמת מלמטה והטהור מלמעלה וכגון דקיימי זה שלא כנגד זה דליכא לא היסט ולא אהל דאי משום מת טהור ואי זב טמא דמכביד. ובכל מקום שמזכיר אבן מסמא לאו דוקא אבן דכך שוה נסר או נייר שיפסיק דבר שאין מקבל טומאה ומשום קרא נקט אבן ועיקר טעם תלוי בזה שעומד במקום אחד ולא זז ולא הסיט. וכוליה פירקא בפרק בתרא דזבים מוכיח כן דאהנהו דמטמאו באבן מסמא קתני אחד הנוגע ואחד המסיט ואחד הנושא ואחד הנישא ואהנהו דלא מטמו באבן מסמא קתני אחד הנוגע ואחד המסיט ואילו נושא ונישא לא קתני:

למעלה מן המרכב משכב ששוה מגעו למשאו. באבן מסמא מטמא במרכב דמחד קרא דריש להו בת"כ כדפרישית. ועוד חמור ממנו ששוה מגעו למשאו לטמא אדם לטמא בגדים מגעו בהדיא כתיב ביה (ויקרא ט"ו:ה') ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו ומשאו מרבינן מדכתי' גבי מרכב (שם) והנושא אותם כדתניא בת"כ כדפרי':

למעלה מן המשכב הזב שהזב עושה משכב ואין משכב עושה משכב. כל טומאות שבמשכב ישנו בזב שגם הוא מטמא באבן מסמא כעין משכב דהיינו כגון שהמשכב תחת האבן והטהור מלמעלה כדפרישית לעיל וכה"ג אצבעו של זב תחת הנדבך והטהור

מלמעלה טמא כדתנן במס' זבים (פ"ה) ובמגע נמי מטמא בגדים כדכתיב (שם) והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו. ובמשא נמי מטמא בגדים דילפינן בק"ו ממשכבו כדפרישית לעיל איש אשר יגע במשכבו אדם הנוגע במשכבו מטמא בגדים. ומצינו נמי חומרא במשכב שאין בזב כדתניא בת"כ בפרשת זאת תהיה אם נאמרו בזב למה נאמרו במשכב ואם נאמרו במשכב למה נאמרו בזב פירוש דדריש התם בבשר הזב ולא בעצם הפורש ממנו ולא בבשר הפורש ממנו וגבי משכב נמי דריש התם לעיל במשכבו ואם נשבר טהור כגון סנדל טמא מדרס שנפסקה אחת מאזניו או בגד גדול שנקרע ממנו פחות מג' על ג' דאע"פ שהסנדל והבגד עודם בטומאתן האזן והקרע טהורים ועל זה נאמר למה נאמר בשניהם ומסיק מפני שיש במשכב שאין בזב ויש בזב שאין במשכב. הזב עושה משכב ואין משכב עושה משכב. חיבורי משכב טמאין חיבורי הזב טהורין. פירוש (צ"ל דדרשינן) (דפירש רש"י) התם בבשר הזב ולא בצואה שעליו ולא בקלקין שעליו ולא בשיראים ולא בנזמים ולא בטבעות אע"פ שאינן יוצאין וכי האי גוונא במשכב טמא כגון חבל היוצא מן המטה מחמשה ועד עשרה כדדרשינן התם או אם יש צואה דבוקה במטה דינה כמטה. וכן אם טבעת מחוברת בה לנוי ואין יוצאין ממנה דהא דתניא בפ' במה בהמה (שבת דף נב.) טבעת אדם טמאה טבעת בהמה וכלים ושאר כל הטבעות טהורות התם כשאינה מחוברת בכלים שיוצאין מן הכלים ומ"מ אע"פ שיש במשכב שאין בזב תני שפיר למעלה הואיל ובדבר זה מיהא הוא למעלה ממנו כדפרי' לעיל:

משנה ד

שהיא מטמאה את בועלה. טומאת שבעה כדכתיב גבי נדה (ויקרא ט"ו:כ"ד) ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים וכתיב נמי גבי זבה (שם) כימי נדתה תהיה. ותניא בת"כ תהיה טמאה לרבות את בועלה היא היא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא את מה שבועל פירוש טומאת שבעה אבל טמאה הנבעלת טומאת ערב מחמת מגע ומשא:

למעלה מן הזבה מצורע שהוא מטמא בביאה. כדדרשינן בת"כ בפרשת אשה כי תזריע מחוץ למחנה מושבו מושבו טמא מכאן אמרו הטמא יושב תחת האילן וטהור עובר טהור ואם ישב טמא טהור יושב תחת האילן וטמא עובר טהור ואם ישב טמא וכן באבן המנוגעת:

למעלה מן המצורע עצם כשעורה שהוא מטמא טומאת שבעה. ומצורע נמי חמור מעצם כשעורה שהוא מטמא בביאה ועצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל כדאמרי' בפ' העור והרוטב (חולין דף קכו:) אלא במעלה זו מיהא עצם כשעורה חמור

ממנו שמטמא טומאת שבעה כדדרשי' בסוף פ' כיצד הרגל (דף כה:) וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם כל טומאות שאתם מטמאים לא יהו פחותים משבעה:

חמור מכולם מת שמטמא (צ"ל באהל) **בביאה מה שאין כולן מטמאין**. יש מהן חמורין ממת שזב וזבה עושין משכב ומושב ומטמאין באבן מסמא מת אינו מטמא באבן מסמא כדאי' בפ' בתרא דנדה (דף סט:) ואינו עושה משכב ומושב דממעט ליה בת"כ בפ' זאת תהיה מדכתיב הזב ולא המת. ומ"מ במעלה זו חמור מת מכולם שמטמא באהל מה שאין כולם מטמאין דמה שמצורע מטמא בביאה אינה טומאה כטומאת אהל דאם הכניס ידו לבית המנוגע טהור דביאה במקצת לא שמה ביאה כדאמרינן בפ' שני דחולין (דף לג:) ואפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור כדאמרי' בפרק שני דשבועות (דף יז:) ואפילו מחיצה עשרה מצלת בבית שהמצורע שם כדתנן בפרק שלשה עשר בנגעים נכנס לבית הכנסת עושין לו מחיצה גבוה עשרה טפחים נכנס ראשון ויוצא אחרון וכיוצא במת מטמא באהל. עוד בעינן שיעור שהייה לבית המנוגע לענין בגדים שהוא לבוש עד שישהה בכדי אכילת פרס כדתנן במס' נגעים (פי"ג) ומייתי לה בפרק המקשה (דף עא:) (גם בברכות מא. עירובין ד. ובסוכה ה: מייתי לה) מה שאין כן במת. ועוד יש חילוק בין מצורע יושב למצורע עובר כדפי' לעיל מה שאין כן במת: תני"א בתוספת"א (ריש פ"א) חומר בשרץ שאין בשכבת זרע וחומר בשכבת זרע מה שאין כן בשרץ השרץ אין חלוקה טומאתו שכבת זרע חלוקה טומאתה. חומר בשכבת זרע ששכבת זרע מטמא בכל שהוא והשרץ אינו מטמא אלא בכעדשה. חומר בנבלה שאין במי חטאת ובמי חטאת שאין בנבלה שמיעוט מי חטאת טמא ומיעוט נבלה טהור. חומר בנבלה שמי חטאת יש להן טהרה מטומאתן ומטהרין את הטמאין ואין מטמאין בצירופן משא"כ בנבלה. מי חטאת שיבשו הרי אלו טהורים. נבלה שיבשה אם יכולה היא לשרות ולחזור לכמות שהיא ה"ז טמאה. חומר בטמא מת משא"כ בבועל נדה ובבועל נדה משא"כ בטמא מת שטמא מת טעון הזיה שלישי ושביעי משא"כ בבועל נדה. חומר בבועל נדה שבועל נדה מטמא כר תחתון כעליון משא"כ בטמא מת ר' יוסי אומר זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ורביעית דם מן המת. למה אמרו רביעית לפי שכל עובר תחלת ברייתו יש בו רביעית דם. ודם הנדה כיוצא במרכב חומר בהן מה שאין במרכב ובמרכב מה שאין בהן. חומר בהן שהן שוה מגען למשאן לטמא אדם לטמא בגדים משא"כ במרכב. חומר במרכב שהמרכב מטמא תחת אבן מסמא משא"כ בהן. חומר בכזית מן המת ממת שהזית פתחו בטפח והמת פתחו בארבע טפחים. פירוש השרץ לא חלקה טומאתו דבין גדול בין קטן מטמא ושכבת זרע דקטן לא מטמא כך מפרש בפרק יוצא דופן (נדה דף מג:). ושכבת הזרע

דמטמא במשהו איכא למ"ד התם לנוגע ואיכא למ"ד לרואה. ושרץ שיעורו בכעדשה. שמיעוט מי חטאת טמא אע"פ שאין בהן כדי הזייה מטמאין במגע ונבילה עד שיהא בה כזית. שמי חטאת יש להן טהרה מטומאתן כגון על ידי השקה או שנפסלו או כדתנן במסכת פרה (פי"ב) שנעשית מצותן. מטהרין את הטמאין שמזין על הטמא והוא טהור. ואין מטמאין בצירופן כדתני רב תחליפא בפ"ק דמנחות (דף ז:) קידש פחות מכדי הזאה בכלי זה ובפחות מכדי הזאה בכלי זה לא קידש משא"כ בנבלה דנבלה אין לה טהרה דאי בסרוחה מעיקרא ההיא לאו נבלה היא. ומטמא בצירוף חצי זית מנבלה זו וחצי זית מנבלה זו מצטרפין. שהזית פתחו בטפח דאי איכא כזית מן המת בבית סתום כיון דנפתח פותח טפח שוב אין מטמא כל סביביו ואילו מת שלם פתחו בארבעה. מתוך משנה דפרק שלישי דאהלות נראה לפרש בע"א וכן נראה עיקר. ועוד איכא טובא דהוה מצי למיתני חומר בזה מבזה ובזה מבזה כדתרא בתוספ' דזבים פרק חומר בזב ותנא ושייר. ועוד איכא טובא דלא תני לה לא הכא ולא התם דבכל הני דתנן הכא במתני' איכא טובא שזה למעלה מזה שיש בבועל נדה מה שאין בזובו של זב וחביריו ובמשכב שאין בזב ובמצורע שאין בעצם כשעורה ובזב מה שאין במת כולהו כדמפרש לעיל:

משנה ה

מחוסר כיפורים. כגון זב בעל שלש ראיות ומצורע מוחלט שטבלו והעריבו שמשן:
אסור בקדש ומותר בתרומה ובמעשר. כדדרשינן בפ' הערל (יבמות דף עד:):
חזר להיות טבול יום. כגון שלא העריב שמשו אסור בתרומה ומותר במעשר כדדרשי' בפ' הערל (יבמות עד:):
חזר להיות בעל קרי אסור בשלשתן. אחר בעל קרי הוה מצי למיתני חזר להיות טמא מת מטמא שנים ופוסל אחד כדתנן במס' זבים (פ"ה) דטמא מת אב הטומאה הוא וחמור מבעל קרי דבע"ק כמגע שרץ מטמא אחד ופוסל אחד והדר ליתני חזר להיות בועל נדה דחמור מטמא מת שמטמא משכב תחתון כעליון והא דלא תני לה משום דהנך עשר טומאות פורשות מן האדם וזו טומאת מגע. והא דתני בועל נדה כטומאת גופו חשיבא אי נמי בטומאות הפורשות מחי אייריי:
זב בעל (צ"ל שתי) שלש ראיות טמא כדאמרי' בפ"ק דמגילה (דף ח.) מנה הכתוב שתים וקראו טמא שלש וקראו טמא הא כיצד שתים לטומאה ושלש לקרבן אבל בעל ראיה אחת אינו אלא כבעל קרי ואינו עושה משכב ומושב כדאמרי' בפ' בנות כותים (נדה דף לה:) וצריך ביאת מים חיים כדכתיב בפר' זאת תהיה ורחץ בשרו במים חיים:

מטמא בביאה ופטור מן הפריעה. כולהו מפרש מקראי בפ"ק דמגילה (דף ח:) אמתני' דאין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט. מוחלט לאחר שכלו ימי הסגר ונראו בו סימני טומאה האמורים:

בשר כראוי. מפרש בסיפא כדי להעלות ארוכה:

ואין מטמא באהל. תרי קראי כתיבי בפרשת חקת חד כתיב בפרשה גבי אהל וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב וגו' ודרשינן לה במס' נזיר פ' כ"ג (דף נג:) על פני השדה זה המאהיל על פני המת בחלל זה אבר מן החי ויש בו כדי להעלות ארוכה כו'. ואידך קרא כתיב גבי נגיעה וכל הנוגע בעצם או בחלל זה אבר הנחלל מן החי ואין בו כדי להעלות ארוכה. ופלוגתא דתנאי היא במס' עדיות (פ"ו) ומייתי לה בפ' העור והרוטב (חולין דף קכט:) בכזית בשר הפורש מן החי ובעצם כשעורה הפורש מן החי רבי יהושע מטהר בתרוייהו וטעמא דרבי אלעזר ור' יהושע ודר' נחוניא בן הקנה מפורשי' בתוספתא במסכת עדיות:

במקום אחד כדי להקיפו בחוט ערב. שאם יחתוך הבשר שעל האבר לחוטין יש בהן כדי להקיף את האבר. חוט ערב גס משל שתי כדמוכח בפרק המפלת (נדה דף כה:) דאמרינן דוולד בתחלת ברייתו שתי יריכותיו כשתי חוטין של ערב ושתי זרועותיו כשתי חוטין של שתי וכפלים הוא כשל שתי מדתנן בפרק אף על פי (כתובות דף סד:) גבי מלאכות שהאשה עושה לבעלה ועושה לו משקל חמש סלעים שתי או משקל עשרה סלעים ערב:

משנה ו

העומר. מתני' דלא כר' יוסי בר' יהודה דבפ' כל קרבנות (מנחות דף פד.) תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר עומר בא מחוצה לארץ וטעמייהו מפרש התם מקראי והבכורים אין באין מחוצה לארץ כדדרשינן בב"ב בפ' המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פא.) אשר תביא מארצך למעוטי ארצות שבחו"ל:

ושתי הלחם. כדדרשינן בפ' כל קרבנות (מנחות דף פג:) ממושבותיכם ולא מחו"ל:

משנה ז

עיירות המוקפות חומה. בת"כ בפרשת בהר סיני תניא גבי בתי ערי חומה איש כי ימכור בית מושב עיר חומה יכול הקיפוה חומה מכאן ולהבא ת"ל בית מושב עיר חומה שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון ומסתברא דהוא הדין כאן דמשלחין מתוכן מצורע ומצורע משתלח חוץ לשלש מחנות כדדרשי' מקראי בפ' אלו דברים (פסחים דף סז.) ובתחלת ספרא בפרשת נשא וקדש יהושע כל עיירות המוקפות חומה בקדושת מחנה

ישראל אבל לא כל א"י ולא שאר עיירות שאין מוקפות חומה: וגבי נגעי בתים דרשינן (שם) בפרשת זאת תהיה והשליכו (צ"ל אתהן) אותם אל מחוץ לעיר אתהן חוץ לכל העיר ולא אדם חוץ לכל העיר אלא חוץ לעיירות המוקפות חומה. ומיהו מההוא קרא לא מצי למדרש שיהו מצורעים משתלחים חוץ לעיר המוקפת חומה דדלמא אין שייך דין שלש מחנות אלא בירושלים שאין הפסק במחנות שכולן סמוכין זה לזה מחנה שכינה מחנה לויה מחנה ישראל. ונראה דהא דתניא בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מב:) בית הסקילה היה חוץ לשלש מחנות לאו דוקא בירושלים דה"ה בכל העיירות המוקפות חומה:

ומסבבין לתוכן מת. מותר לנושאו בעיר ממקום למקום:

אין מחזירין אותו. מדרבנן דמדאורייתא שרי אפילו במחנה לויה כדתניא בפ' אלו דברים (פסחים דף סז.) ובפ' היה נוטל (סוטה דף כ:) טמא מת מותר ליכנס במחנה לויה ולא טמא מת בלבד אמרו אלא אפילו מת בעצמו:

משנה ח

לפנים מן החומה. היינו מחומת ירושלים. ועוד מקודש לכמה דברים דלא תנן הכא כגון לענין שוחט את התודה לפנים מן החומה ולחמה חוץ לחומה ולענין שוחט על חמץ לר' יוחנן דאמר בפרק התודה (מנחות דף עח:) ובפרק תמיד נשחט (פסחים דף סג.) חוץ לחומת בית פאגי ועוד נפקא מינה לענין המראה דזקן ממרא כדאמרי' בפ"ק דסנהדרין דאם מצאן בבית פאגי והמרה עליהם אינה המראה:

קדשים קלים ומעשר שני. דכתיב (דברים י"ב:ה'-ו') ובאת שמה והבאתם שמה וכתיב (שם) לא תוכל לאכול בשעריך:

הר הבית. ה' מאות אמה על חמש מאות אמה היה כדתנן במס' מדות (פ"ב) ובו היה בהמ"ק בנוי ומשם מתחיל מחנה לויה ושיעורו עד שער נקנור הוא שער של עזרת ישראל כדתניא בתוספתא דכלים פ"ק מפתח הר הבית עד שער נקנור מחנה לויה משער נקנור ולפנים מחנה שכינה ובפרק אלו דברים (פסחים דף סח.) דרשי מקראי דזב משתלח חוץ לשתי מחנות אבל טמא מת מותר כדפרישית ועובדי כוכבים נמי אע"פ שגזרו עליהם שיהו כזבים לכל דבריהם כדאיתא בפרק בנות כותים (נדה דף לד.) לענין שילוח מחנות לא גזרו עלייהו אלא כטמאי מתים:

החיל מקודש. לפנים מהר הבית היה סורג גבוה עשרה טפחים ולפנים ממנו החיל עשרה אמות ושתים עשרה מעלות היו שם כדתנן במס' מדות (פ"ב):

שאין עובדי כוכבים וטמאי מתים נכנסים לשם. היינו מדרבנן דמדאורייתא אפילו בעזרת נשים שרי שכל זה מחנה לויה עד עזרת ישראל ששם שער ניקנור כדפרישית:

עזרת נשים. אחר החיל היתה עזרת נשים אורך מאה ושלשים וחמש על רוחב מאה ושלשים וחמש:

שאין טבול יום נכנס לשם. מדרבנן כדאמר רבי יוחנן בפ' קמא דיבמות (דף ז:) דבר תורה אפילו עשה אין בו שנאמר ויעמוד יהושפט בקהל יהודה לפני החצר החדשה מאי חדשה אמר רבי יוחנן שחידשו בה דברים ואמרו טבול יום אל יכנס במחנה לויה ולא בכל מחנה לויה גזרו אלא בעזרת נשים לבד כדתנן הכא ומשמע הכא אפילו טבול יום (צ"ל דזב) וזב וזבה ונדה ויולדת שרי במחנה לויה חוץ מעזרת נשים ואפילו בעזרת נשים נמי שרי הכא מחוסר כפורים מדלא חשיב ליה אלא בעזרת ישראל דחשיב ליה למעלה. וכך משמע בההיא דיבמות דבבעל קרי איירי דאתקש לזב וצריך לומר דקסבר האי תנא טבול יום דזב לאו כזב דמי. ופלוגתא היא בפרק שני דזבחים (דף יז:) דאיכא מאן דאמר דאפילו מחוסר כיפורים דזב כזב דמי וכל שכן טבול יום. עוד בנזיר פ' שלשה מינים (נזיר דף מה.) טמא יהיה לרבות טבול יום עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים ובפרק קמא דיבמות הארכתי:

עזרת ישראל מקודשת. הוה מצי למימר שאפילו טהור טעון טבילה כדתנן בפ' אמר להם הממונה (יומא דף ל.) אין אדם נכנס לעזרה אפילו טהור עד שיטבול:

וחייבין עליה חטאת. שאר טמאין כגון זב ומצורע שנכנם לפנים מן מחיצתו באזהרה דליכא כרת אלא במחנה שכינה דמשכן ומקדש כתיב ובפ' הקומץ רבה (מנחות דף כז:) תנא מחוסר כפורים שנכנס לעזרה שוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ואין צ"ל טבול יום ושאר כל הטמאים:

עזרת כהנים מקודשת. במס' מדות (פ"ב) עזרת ישראל היה אורך מאה ושלשים וחמש על רוחב אחת עשרה וכן עזרת כהנים היתה אורך מאה ושלשים וחמש על רוחב אחת עשרה וראשי פספסין מבדילין בין עזרת ישראל לעזרת כהנים ר' אליעזר בן יעקב אומר מעלה היתה גבוה אמה והדוכן נתון עליה וכן שלש מעלות של חצי אמה נמצאת עזרת כהנים גבוהה מעזרת ישראל שתי אמות ומחצה:

לסמיכה. סמיכה אי אפשר אלא בבעלים כדאמרינן בס"פ שתי מדות (מנחות דף צג:) ידו ולא יד שלוחו וכן תנופה אמרינן בס"פ כל המנחות באות מצה (מנחות דף סא:) כהן מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף ואע"ג דאפשר בעזרת ישראל לא אסרו ליכנס. וכן שחיטה ואע"ג דאפשר בעזרת ישראל ואפשר נמי בכהנים:

משנה ט

בין האולם ולמזבח מקודש. כל הני דתנן הכא כגון ישראל הנכנס לעזרת כהנים שלא לצורך והא דתני בתוספ' דכלים (פ"א) כל הטמאים שנכנסו לפנים ממחיצותיהם הרי אלו באזהרה נכנסו לקדש הרי אלו חייבין מיתה ר' יהודה אומר על פני הקדש במיתה ושאר כל הבית באזהרה אינה שנויה כן בפרק הקומץ רבה (מנחות דף כז:) דהכי תניא התם וטמאים שנכנסו לפנים ממחיצתן להיכל כולן בארבעים מבית לפרוכת אל פני הכפורת במיתה רבי יהודה אומר להיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים ואל פני הכפורת במיתה והתם דריש טעמייהו מקרא. ויש ליישב לשון התוספתא להיות שוה לזה:

ופרועי ראש. שעברו שלשים ולא ספרו כדמפרש בשילהי פרק כ"ג בסנהדרין (דף כב:) ויליף לה מקראי ובסיפא דמתניתין גרסינן רבי יוסי אומר אף שתויי יין ושלא רחוץ ידים ורגלים וצריך טעם לתנא קמא מאי שנא הני מהני הא כולהו מחללי עבודה כדאמרינן בריש פרק שני דזבחים (דף טו:) וכולהו נמי במיתה כדאיתא בפרק אלו הן הנשרפין (דף פג.) ומחוסר בגדים נמי כיוצא בהן ולא חשיב ליה הכא ושמא היינו טעמא דתנא קמא דבעל מום ופרועי ראש פסולן בגופן אבל אינן פסולין מחמת דבר אחר והא דחשיב גבי היכל שלא רחוץ ידים ורגלים ואילו מחוסר בגדים ושתויי יין לא חשיב תנא ושייר אבל מדרבי יוסי דסיפא קשה דלא משייר אלא חדא מחוסר בגדים לחודייהו ועוד דתני מנינא וי"ל משום דפעמים נכנסים לתקן כדתניא בתוספתא דכלים פ"ק (הביא' הש"ס בעירובין קה.) הכל נכנסין לבנות ולתקן ולהוציא את הטומאה מצוה בכהנים אין כהנים לוים נכנסים אין לוים ישראלים נכנסין והשתא כשהכהנים נכנסים לתקן אסור בבעלי מומין ושתויי יין ופרועי ראש ושלא רחוץ ידים ורגלים דבתוספתא נמי קתני מצוה בתמימין אבל בגדי כהונה אסורים בלבישה שלא בשעת עבודה דלא [הותר] כלאים שלא בשעת עבודה ועוד דלא נתנו ליהנות בהן כדאמרינן בפרק בא לו (יומא דף סט.):

שלא רחוץ ידים ורגלים. הכהנים היו מקדשין ידיהם ורגליהם מן הכיור כדכתיב בפ' כי תשא בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו ומשמע לכאורה ואפילו אביאה ריקניתא בלא עבודה נמי מיחייב והא כתיב בסיפיה דקרא או בגשתם אל המזבח לשרת אלמא לשרת בעינן הני מילי בעזרה אבל בהיכל אפילו אביאה ריקניתא נמי בלא עבודה מיחייב. ותימה דבשילהי פרק אלו הן הנשרפין (דף פב:) תניא גבי מסדר את השולחן ומטיב נרות דאין חייבין עליהן לא משום זרות ולא משום טומאה ולא משום שלא רחוץ ידים ורגלים. והשתא תיפוק לי דאביאה ריקנית נמי מיחייב ובשלמא אטומאה לא קשיא תיפוק לי משום טומאה דאיכא לאוקומי כגון שנטמא בפנים ולא שהה דכי

האי גוונא פריך ומשני בפ' שני דשבועות (דף יז.) אלא דקי"ל טמא ששימש במיתה היכי משכחת לה אי דשהה בר כרת הוא ואי דלא שהה היכי עביד עבודה ומשני כגון שבא בקצרה והיפך בצינורא ונראה לפרש דשלא רחוץ ידים ורגלים לא מיחייב אפילו אהיכל אביאה ריקניתא דלשרת כתיב ואבבואם נמי קאי וכן מוכח בפרק שני דזבחים (דף יט:) דאמרינן אי כתיב בבואם ולא כתיב בגשתם הוה אמינא אפילו אביאה ריקניתא ופריך אביאה ריקניתא לשרת כתיב ומתני' דהכא מעלה בעלמא דרבנן. ומיהו בתוספתא דכלים פ"ק משמע דהוי דאורייתא דתניא א"ר שמעון הצנוע לפני ר"א אני נכנסתי בין האולם ולמזבח שלא רחוץ ידים ורגלים אמר לו מי חביב אתה או כה"ג שתק אמר לו בוש אתה לומר שכלבו של כה"ג חביב ממך אמר לו אמרת רבי אמר לו העבודה אפילו כהן גדול פוצעין את מוחו בגזרין אלא שלא מצאך בעל הפול. פירוש איש הר הבית הממונה ובודק. פול כמו אין פולין דפ"ק דשבת (דף יא.) ואי ליכא מיתה לא היו פרחי כהונה פוצעין את מוחו כדמוכח בשילהי פ' אלו הן הנשרפים (דף פב:) דאמרינן מי איכא מידי דרחמנא פטריה ואנן קטלינן ליה ושמא ההיא פליגא. ומיהו איכא לדחויי ההיא דסידור שולחן כגון דשגג אביאה והזיד בסידור שולחן והא דלא משני הכי בשבועות (דף יז.) דשגג במקדש והזיד בעבודה דאית ליה שינוייא אחרינא ואשכחן דמשני הכי בפ' הוציאו לו (יומא דף נג.) גבי קטרת שלא נתן בה מעלה עשן כל שהוא או שחיסר מכל סממניה חייב מיתה דפריך עלה ותיפוק לי דהא קמעייל ביאה ריקניתא ומשני רב ששת כגון ששגג בביאה והזיד בקטורת. והא דפריך בזבחים (דף יט:) אביאה ריקניתא לשרת כתיב לאו אביאת היכל פריך אלא אביאת מזבח דקאמר התם אי כתיב בבואם ולא כתיב בגשתם כלומר דהוה כתיב בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו או אל המזבח לשרת הוה אמינא אפילו אביאה ריקניתא דמזבח דומיא דאהל מועד ועל זה פריך לשרת כתיב. ומיהו עוד קשה דקאמרינן התם מ"ט דרבי אלעזר בר"ש כלומר דאמר קידש ידיו ורגליו מתחלת עבודה אפילו מכאן עד עשרה ימים אין צריך לקדש דכתיב בבואם כלומר דמשמע בתחלת ביאה משמע בהדיא דבבואם אלשרת קאי. ועוד דברייתא דסנהדרין דאלו הן שבמיתה מיתניא בתוספתא בריש כריתות וקתני הכי וזר וטבול יום ומחוסר כיפורים ושלא רחוץ ידים ורגלים ושתויי יין ופרועי ראש ששימשו משמע דשלא רחוץ ידים ורגלים אפי' בהיכל לא מיחייב בלא עבודה מדלא תני (נ"א תרתי לעבודה) תיתי לעבודה וריקניתא להיכל ועוד אפילו אם תימצי לומר דאהיכל מיחייב אביאה ריקניתא אכתי תיקשי לן למה פוצעים את מוחו אביאה ריקניתא דביאה דבין האולם ולמזבח חדא קדושה היא אלא היינו טעמא כדאשכחנא התם גבי מקלל בקוסם

משום דמחזי כמברך השם והכא נמי מחזי כלצורך עבודה. ועוד דבסנהדרין (דף פב:) דחיק טובא לשנויי:

בית קדשי הקדשים מקודש. אחת עשרה קדושות קא חשיב ארץ ישראל עיירות המוקפות לפנים מן החומה הר הבית החיל עזרת נשים עזרת ישראל עזרת כהנים בין האולם ולמזבח היכל בית קדשי הקדשים. והא דקתני עשר קדושות הן משום דלרבי יוסי ליכא אלא עשר דבין האולם ולמזבח שוה להיכל ולא שיהו שוין מן התורה דמדאורייתא חלוקין בכמה דברים ומיהו הוה (בערוך סוף ערך עשר [אחר ערך עסק] שאלו מרב האי גאון כשתחשוב אותן אחד עשר הן והשיב ארן ישראל אינה חשובה מן הקדושות לפי שבשאר קדושות יש בהן כבוד למקום שמונעים ממנו מקצת טומאה וכו' ועיין בברטנורא כתב כן על שם הגאונים) מצי למיתני אחת עשרה קדושות הן. וליתני ברישא דכולהו סוריא דקדושה מחוצה לארץ כדתניא בפרק קמא דגיטין (דף ח.) בשלשה דרכים שוה סוריא לארץ ובשלשה לחוצה לארץ עפרה טמא כעפר חוצה לארץ כו' והרוצה ליכנס בטהרה נכנס כארץ ישראל כדמפרש התם דאפילו לרבי דמטמא הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל בסוריא מודה דטהור דבסוריא אגושא גזור אאוירא לא גזור. ושמא להכי לא תני לה משום דבח"ל נמי לא גזור אאוירא אלא לתלות כדאמר בפ"ק דשבת (דף טו:) ומיהו אכתי איכא אחריתי דתניא בס"פ כיצד צולין (פסחים דף פו.) אבא שאול אומר עליית בית קדשי הקדשים [כו'] שבית קדשי הקדשים [כו'] כהן נכנס לה פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים ביובל לידע מה היא צריכה ומיהו בתוס' בפ"ק דכלים קאמר א"ל אין זו מעלה פי' דלאו משום קדושה נמנעים אלא לפי שלא היו צריכים ומיהו עדיין קשה דאע"ג דמתניתין רבי יוסי היא כדפרישית אכתי לר' יוסי נמי איכא י"א קדושות שיש מעלה בהיכל מבין האולם ולמזבח כדתניא בפרק טרף בקלפי (יומא דף מד.) רבי יוסי אומר כשם שפורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה כך פורשין בשעת מתן פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודת כוכבים הא מה מעלה יש בין ההיכל ובין האולם ולמזבח שבהיכל פורשין בין בשעת הקטרה בין שלא בשעת הקטרה ומבין האולם ולמזבח אין פורשין אלא בשעת הקטרה בלבד ומסקנא דשמעתא הכי פי' שבהיכל פרשי בין בקדושה דידיה כגון בשעת הקטרה ומתן דמים דידיה בין שלא בקדושה [דידיה] אלא בקדושה דלפני ולפנים כגון בשעת הקטרה ומתן דמים דלפני ולפנים ובין האולם ולמזבח אין פורשין אלא בקדושה דהיכל בשעת הקטרה ומתן דמים דהיכל ולא בשעת הקטרה ומתן דמים דלפני ולפנים. וי"ל דכי קחשיב במתניתין קדושה דממילא אבל קדושה דעל ידי עבודה לא קחשיב לחלק לקדושה. והתם בעי למימר דכולהו מעלות דמתני' דאורייתא והכי

גמירי לה כלומר מעלות דהר הבית והחיל ועזרת נשים ועזרת ישראל ועזרת כהנים ובין האולם והיכל כולהו הלכתא גמירי לה דאי ס"ד דרבנן מ"ש [כו'] בין האולם ולמזבח דלא מפסיק מידי לא מנכרא מילתא עזרה כיון דאיכא מזבח החיצון דמפסיק מנכרא מלתא ומיהו יש מהן דאורייתא כגון זבין ומצורעים וכל הטמאים שנכנסו לפנים ממחיצתן ובתוספתא תניא פרק קמא דכלים נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין ארבעים זבין וזבות נדות ויולדות להר הבית לוקין שמונים ולא ידענא הני שמונים למאי עבידתייהו. ושמא משום דאיכא תרי לאוי בזב דגבי כל הטמאים בפ' נשא כתיב ולא יטמאו את מחניהם וגבי בעל קרי בפ' כי תצא כתיב ולא יבא אל תוך המחנה ובעל קרי וזב איתקושי איתקוש וכן זב וזבה ונדה ויולדת וכולן שוין למחנותם. ומיהו לא יתכן דבפ' אלו דברים (פסחים דף סח.) מסקינן (ע"ש גרסא אחרת) ולא [יבא] אל תוך המחנה זו מחנה שכינה. ועוד תניא התם מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו בארבעים ושמונים גירסא משובשת היא בתוספתא דהיא אותה ברייתא דפסחים (דף סז.) ואם באנו ליישבה יש לפרש במצורע שהוא זב:

בשעת הקטרה. בפרק טרף בקלפי (יומא דף מד.) אמרינן עלה אמר רבי אלעזר לא שנו אלא בשעת הקטרה דהיכל אבל בשעת הקטרה דלפני ולפנים מהיכל פרשי ומבין האולם ולמזבח לא פרשי:

פרק ב

משנה א

כלי עץ. כתיב בפ' מטות וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו ומרבינן בסוף פרק קמא דחולין (דף כה:)כלי עצם מוכל מעשה עזים לרבות דבר הבא מן העזים ומן הקרנים ומן הטלפים ואיתקוש לכלי עור ולכלי עץ וכולהו איתקוש לשק בפרשת ויהי ביום השמיני הילכך פשוטין טהורין דבעינן דומיא דשק דמטלטלי מלא וריקן וכלי זכוכית דרבנן גזרו עליהן טומאה שמונים שנה עד שלא חרב הבית כדמפרשינן בפ"ק דשבת (דף טו:) הואיל ותחלת ברייתן מן החול שוינהו רבנן ככלי חרס. והא דמטמא מגבן הואיל ונראה תוכו כברו ואיכא דמפרש התם טעמא דכיון דנשברו יש להם תקנה שוינהו רבנן ככלי מתכות. והא דפשוטיהן טהורין עבדו בהן רבנן הכירא כי היכי דלא לישרוף עלייהו תרומה וקדשים. והא [דלא] שוינהו ככלי מתכות לטומאה ישנה משום דטומאה ישנה דרבנן בכלים דאורייתא גזור בכלים דרבנן לא גזור דבשאר טומאות דרבנן בעי במס' ע"ז פרק רבי ישמעאל (עבודה זרה דף נב.) אי גזור

טומאה ישנה אי לא ולהבא אין למפרע לא דלא גזור טומאה ישנה אלא בכלי מתכות דטעמא דטומאה ישנה מפרש בפרק קמא דשבת (דף טז:) משום גדר מי חטאת וטעם זה לא שייך בשאר כלים דכלי מתכות הדבר קשה להמתין להן הזאה ג' וז' משום דחרב הרי הוא כחלל ועוד משום דשאר כלים מתקלקלי בשבירה ויתכן נמי טעם זה למאן דמפרש התם דשמא לא יקבנו בכדי טהרתו ושמא יאמרו טבילה בת יומא עולה דשאר כלים אין דרך

כלי נתר. מפרש בפ' אין מעמידין (עבודה זרה דף לג:) כלים מחפורה של צריף כלים העשויין מאדמה שחופרין ממנה צריף שקורין בלע"ז אלום:

מתטמאין ומטמאין באוירן. נתלית טומאה באוירו נטמאו מן האויר חזר ותלה אוכלין באוירו מטמאין את האוכלין ואע"פ שלא נגעו כדדרשינן בסוף פ"ק דחולין (דף כה.) דכתיב וכל אשר בתוכו ואפילו מלא חרדל שאין נוגע בדפנות אלא הסמוך לדפנות:

ומטמאין מאחוריהן. אם נכנסה טומאה לתוך אחוריהן מבחוץ במקום חקק בית מושבם כדרך שעושין לכוסות של כסף והא דתניא בתוספתא דכלים זה הכלל כל המשמש כסוי בכלי חרס טהור הני מילי כגון כסוי הכלים אבל הני כלים שחקק בית מושבן מבחוץ פעמים כופין אותן על פיהן ומשתמשין בבית קיבול שלאחריו. ומיהו לא חשיב תוך גמור ליטמא מדאורייתא מאויר אחוריו מדלא ערבינהו דליתני מטמאין ומיטמאין מאויריהן ומאחוריהן ש"מ דאין מיטמא מאויר אחוריו. והא דתניא בת"כ מרובה מידת לטמא מליטמא שמטמא מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו ההיא אחוריו היינו מגביהן גב הכלי ולא חקק בית מושב ובפ"ק דשבת הארכתי:

ואין מיטמאין מגביהן. דכתיב אל תוכו כדדרשינן בסוף פ' קמא דחולין (דף כה.) ודוקא עיולי טומאה לא מעייל מגבו אבל אפוקי טומאה מפיק כדקתני דמרובה מדת לטמא מליטמא. ואמרינן בפרק על אלו מומין (בכורות דף לח.) דכלי חרס שנטמא גבו לא נטמא תוכו נטמא תוכו טמא:

ושבירתן היא טהרתן. כל הכלים נמי שבירתן מטהרתן אלא אשמועינן דאין להן טהרה אלא בשבירה ולא בטבילה: תני"א בתוספת"א (רפ"ב) כלי נתר ב"ש אומרים מיטמאין מתוכן ומאוירן ככלי חרס ומאחוריהן ככלי שטף ובית הלל אומרים כלי נתר ככלי חרס לכל דבר ר"ש בן אלעזר אומר בלשון אחרת ב"ש אומרים מיטמאין כחצי כלי ומטמאין ככלי שלם. ובית הלל אומרים כלי נתר ככלי חרס לכל דבר. פירוש לענין קבלת טומאה כחצי כלי דדינן ככלי חרס לאוירן וככלי שטף לאחוריהן אבל לטמא אחרים דינן לגמרי ככלי חרס דכלי חרס מטמאין אחרים מאוירן ומאחוריהן:

משנה ב

הדקין שבכלי חרס. כלי חרס הדקין בין שהן עצמן אין מחזיקין אלא כדי סיכת קטן בין שנשברו ונשארו קרקרותיהן שולים שלהם (צ"ל או) אלו דופנותיהן נשארו ויכולין לבדם לישב בלא סמיכה עדיין כלי הם ושיעורן אם מחזיקין שמן כדי סיכת קטן טמאין עד לוג שיעור זה ניתן לשברי כלי שלא היה תחלתו אלא לוג דאם היה תחלתו יותר מלוג בעינן שיעור גדול לשברים יותר מכדי סיכת קטן כדקתני מלוג ועד סאה ברביעית זה שיעור שברים וליתר מסאה שיעור כחצי לוג וכן כולם. והא דמשמע כאן דכלי חרס תחלתו בכדי סיכת קטן. ובמסכת מקוואות (פ"ד מ"ג) תנן החוטט בצינור לקבל צרורות בשל עץ כל שהוא בשל חרס רביעית. לקבל צרורות שאני. והתם נמי פליג ר' יהודה ואמר אף בשל חרס כל שהוא ונראה דכל הני בפחות משיעורן אפילו ע"י יחוד לא מקבלי טומאה. וכשיעורן אפי' בלא יחוד טמאין דאי צריכין יחוד משעה שנשבר הכלי טהרו. ותני"א בתוספ' בס"פ שני חרס שפירש מן החבית ומן הקדירה אם מקבל כשיעור טמא ואם לאו טהור. פי' כשיעור ששנינו כאן ניקב ועשאו בזפת טהור שכלי חרס שטהר שעה א' אין לו טומאה לעולם. והא דאמרינן בספ"ק דשבת (טו:) דגזור טומאה אכלי זכוכית הואיל ותחלת ברייתו מן החול ככלי חרס דמו. ופריך אלא מעתה לא יהא [לו] טהרה במקוה ומשני כגון שניקבו והטיף לתוכן אבר ור"מ היא דהולך הכל אמר המעמיד ולא אמרי' כיון דרקבו טהרו ותו לא מקבל טומאה התם לר"מ דלית ליה הך סברא דפליג בתוספ' בפ' מחט וטבעת. אבל קשה בסוף פרק המצניע (שבת דף צה:) דאמר ניקב במוציא זית טהור מלקבל זיתים ועדיין כלי הוא לקבל רמונים דמשמע אם יחדו לרמונים וכן פירש שם בקונטרס ולא אמרינן כיון שטהר שוב לא יקבל. ועוד קשה מהא דתנן לקמן סוף פרק שמיני חתכו חליות לרחבו פחות מד' טפחים טהור מרחו בטיט משיסיקנו לאפות בו סופגנין ואי אפשר לומר משום דהמרוח הוא תנור חדש דהא בתוספתא משמע אפילו נתן טיט על גבי הסדק טמא. ויש לחלק בין כלי שלם אלא שניקבה לשבר כלי אלא שעשאו בזפת מפני שבטל [שם] כלי מעליו. ובתוספתא [שם] קתני בהדיא גבי חרס שפירש מן החבית ויש בו כשיעור וניקב ועשאו בזפת טהור לפי שכלי חרס שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם ש"מ הכל אחד. ותדע דבשום דוכתא לא משתמיט דליתני כלי חרס שטהר שעה אחת אלא גבי שבר כלי בתוספתא בפ' כלי נתר ובפ' המביא שברי כלי חרס ובפרק מחט וטבעת:

רבי עקיבא אומר [**כו**']. רבי עקיבא לא פליג אלא אשמועינן דסתם קדרות דקות רגילין לעשותן מלוג ולמטה עד כדי סיכת קטן הילכך שיעור השברים כדי סיכת קטן וסתם

קדרות הבאות מלוד רגילין לעשותן מסאה ולמטה עד לוג ולא לוג בכלל. ושיעור שבריהם ברביעית. וסתם חביות הבאות מבית לחם רגילין לעשותן מסאתים ולמטה עד סאה ולא סאה בכלל ושיעור שבריהן בחצי לוג. וסתם חצבין גדולים מחמש סאין ולמטה או משלש ולמטה עד סאתים ולא סאתים בכלל ושיעור שבריהן בלוג:

מה שהזכיר חמש ושלש ולא זכרן מסאתים ועד חמש סאין בלוג משום דרוב היתירים בני ג' וחמש הוו:

ורבי יוחנן בן זכאי פליג ואמר דחצבין גדולין שיעור השברים כשני לוגין:

ופכין הבאים מן הגליל וחביונות דהיינו חביות דקות. ופכין גלילים וחביונות. הם דקין שבכלי חרס מלוג ולמטה שיעור שבריהן בכל שהן כגון קרקרותיהן והן השולין אבל דפנות שלהן טהורות קרקרותיהן כמו קרקעותיהן שולים שהם כלפי קרקע:

סיכת קטן. כדתנן בפ' המוציא יין (שבת דף עו:) שמן כדי לסוך אבר קטן. ומפרש בגמ' אבר קטן של בן יומו. ומסתברא שהוא אחד מתשעים וששה בלוג כשאר השיעורים שכולם אחת מתשעים וששה חוץ מן האחרון שהוא אחת ממאה ועשרים: תני"א בתוספת"א (פ"ב) ר"ע אומר מלחמיות ועד חצבין גדולים בלוג מכאן ואילך בלוג נשתקעו הדברים ולא נאמרו עכשיו. ורבי נחמיה ור' אליעזר בן יעקב אומרים חצבין גדולים שיעורין בשר לוגין. הפכין הגלילים והאביונות שביהודה יש להן תוך ואין להן דפנות. פי' נשתקעו הדברים שבימי ר"ע לא נחלק אדם עליו אע"ג דרבן יוחנן בן זכאי פליג במתני' נשתכחו דבריו ולא נאמרו. א"נ משום דלא סברי כוותיה עד שבאו רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב ונחלקו על ר"ע דסברי לה כרבן יוחנן בן זכאי בחצבים גדולים. ומיהו בדקין שבכלי חרס לא פירשו כלום אם סברי סיכת קטן כר' ישמעאל וכר"ע או בכל שהו כרבן יוחנן בן זכאי. אביונות כמו חביונות. יש להן תוך היינו קרקרות:

משנה ג

פשוטי כלי חרס טהורין דכתיב (ויקרא יא) **אל תוכו**. ותניא בת"כ אל תוכו את שיש לו תוך טמא ואת שאין לו תוך טהור פרט למטה ולכסא ולספסל ולשולחן ולספינה ולמטה של חרש. ספינה ודאי יש לה בית קיבול ולא מההוא קרא נפקא אלא כדתנן בפ' א"ר עקיבא (דף פג:) מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר דרך אניה בלב ים מה ים טהור אף אניה טהורה. ותניא בגמרא חנניה אומר נלמדנה משק מה שק מיטלטל מלא וריקן לאפוקי ספינה דאינה מיטלטלת מלאה ואמרינן מאי בינייהו ספינה של חרס דלחנניה טמאה דחרס לא אתקש לשק ולר"ע טהורה כים. והשתא מתני' דהכא ובריית דתורת כהנים כר"ע:

טבלא (צ"ל נסר ונ"א טס) כס גדול:
לביזבז. מסגרת סביב:
מחתה. שחותין בה את האש:
פרוצה. פשוטה כולה בלא דפנות:
אבוב. הוא כלי חרס שעושין בו קליות מייבשים בו את התבואה בעודה לחה ומנוקב היה כדתנן בפ' רבי ישמעאל (מנחות דף סו.) כדי שתהא האור שולטת בכולו ופשוט היה בלא בית קיבול:
קלאים. כמו (ירמיה כט) אשר קלם מלך בבל באש:
סילונות. מרזבות:
ואע"פ כפופין משני צדדין ובשלא (צ"ל חקוק בו) **בו בית קיבול צרורות**. כדתנן במקואות פרק ד' (מ"ג):
כבכב. כלי שמכסין בו את הסל של פת. ויש ששונים כף כף מלשון כפה עליו את הכלי (פסחים דף ו.) ואפילו יש לו בית קיבול טהור כדתניא בתוספתא (שם) כל המשמש כפוי ככלי חרס טהור:
והטפי. על כרחין טפי זה יש לו בית קיבול כדתנן לקמן פרק שלישי הפך והטפי שיעורן בשמן דאם ניקב במוציא שמן טהור. ותנן נמי בפ"ק דמס' פרה המקדש בשוקת והטפי בתוכה אע"פ שפיו צר כל שהן המים שבתוכן מקודשין והאי דטהור שהתקינו לענבים כשעשה בו שינוי מעשה לכסות בו סל של ענבים:
חבית של שייטין. כאשר יפרש השוחה לשחות (ישעיהו כ"ה:י"א) מתרגמינן כמה דמפרש שיאטא למישט.(צ"ל ועושין) ופרשין כמין חבית חלולה מבפנים וסתומה שאין לו פתח כדי ללמד בה לשוט על פני המים:
חבית דפונה בשולי המחץ. מחץ זה דומה לגת ושולי המחץ הוא תחתונה של מחץ והחבית טמונה בארץ עשויה דופן לשוליו ורגילים לעשות כעין חבית לצורך זה ולא לקבל בתוך החבית שום דבר:
המטה והכסא. אע"פ דפשוטי כלי עץ טמאים מדרס כשמיוחדין למדרס כדאמרינן בפרק על אלו מומין (בכורות דף לח.) מדרס כלי חרס טהור כדדרשינן מקראי בפרק אמר ר' עקיבא (שבת דף פד:):
כל שאין לו תוך. בפרק על אלו מומין (בכורות דף לח.) מפרש דה"ק כל שאין לו תוך בכלי חרס כנגדו בכלי שטף אין לו אחוריים לחלוקה נטמא תוכן נטמא גבן נטמא גבן לא נטמא תוכן ובהנך דחזו למדרסות דבכלי שטף טמא ובכלי חרס טהור:

משנה ד

פנס. בפרק הישן (סוכה דף כט.) אמרינן נטל פנס מלפניהם והושיבן בחשך. פי' בערוך שנותנין בו נר מפני הרוח שלא יכבה. וצריך ליישב דמשמע אין בו בית קבול שמן אע"ג דיש לו בית קיבול נר טהור דתניא לקמן בתוספתא פרק בתרא פנס של זכוכית שיש בו בית קיבול שמן טמא בית קיבול נר טהור ותימה הוא מאי שנא זה מזה. ושמא בית קיבול נר אין לו תוך אלא הנר יושב עליו ויש בו מחיצה כנגד השלהבת והופכה לצד הרוח שלא יכבה:

מגופת יוצרים. להכי נקט יוצרים דאין זו כמגופת חבית דבכל דוכתא שמניחים על פי חבית ומדבקים בטיט דההיא אפילו יש לה בית קיבול. לכפות על פי חבית עשויה וטהורה אלא כלי אחר שיש ליוצרים הנקרא מגופה יש שפתחן צר ויש שפתחן רחב וקאמר שהוא פותח בה שעדיין עתיד להרחיב פתחה טהורה שלא נגמרה מלאכתה והויא כגולמי כלי חרס ושהוא גומר בה ומניחה כך בפתח צר טהורה וכרבי מאיר אתיא דאמר בפ' המביא (דף לב.) כלי חרס מאימתי מקבלין טומאה משעה שנגמר מלאכתן ולא כרבנן דאמרי (לקמן פ"ד מ"ד) משיצרפן בכבשן. ולא מסתבר לפרושי כעין אילפסין (עדיות פ"ב) עירניות דהתם דפליגי ר' אלעזר בר צדוק ורבנן:

משפך. אונטונוי"ר בלע"ז:

ושל רוכלים. שהוא קטן להכניס לפכין קטנים את השמן ומחזיק לוג או שני לוגין והרוכל מניח אצבעו מתחתיו כנגד הנקב ומודד בו שמן ומסיר אצבעו והשמן יורד לכלי של לוקח ועשוי לקבלה הוא ומקבל טומאה ור"ע אפילו כשאינו של מדה מטמא כדמפרש טעמיה שמטהו על צדו לקבל בו מעט להריח ללוקח:

משנה ה

כסוי כדי יין. בתוספתא תניא זה הכלל כל המשמש כסוי בכלי חרס טהור ומסתבר טעמא משום דתוכו כתיב (ויקרא יא) והאי לא חשיב תוך דידיה וגם כלי (צ"ל עץ) חרס נמי כסוי הכלים טהורים כדתניא בת"כ בפ' ויהי ביום השמיני יכול שאני מרבה את העץ ואת עבות תלמוד לומר אשר יעשה מלאכה ולא העושה מלאכה באחרים יכול שאני מרבה אף חפויי כלים תלמוד לומר בהם פרט לחפויי כלים:

ניירות. על שם מקומן והוא הדין לשאר חביות והני איצטריכא ליה משום דיש לכסוי שלהם בית קיבול. ואית דגרסי וכסויי חביות והניירות ותרי מילי נינהו. ונייר הוא קלף שמכסין בו את הצלוחית כדאמרינן (ב"ק דף מט:) וכי לצור על פי צלוחיתו הוא צריך:

הלפס. כמו האילפס מחבת גדול שמבשלים בו בשר וירק ועושין לה כסוי של חרס וכשהוא נקוב אינו ראוי לכלום ואפילו אם אינו נקוב אם יש לו חדוד אינו יכול לישב מפני החידוד. אבל בשאינו נקוב טמא שראוי להופכו ולהושיבו והאשה נותנת בו ירק לסננו להמצות מהן המים:

רונקי. אית דגרסי רומקי ופירש בערוך הירקות כשמאסף אותן לצד אחד ולהמצות מהם מים נקרא רומקי. ויש אומרים כששולקין את הירקות ומוציאין אותן מן הקדרה ונותנין אותן לציר שמן רונקי:

משנה ו

גסטרא. היינו גיסטרא שבכל התלמוד והוא כלי שמניחין תחת החבית כשהיא מטפטפת לקבל המשקה היוצא. ולשון גיסטרא הוא דבר הנחלק לשנים כההיא דפ"ק דחולין (דף כא.) עשאה גיסטרא נבילה. ולהכי נקט שנמצאת בכבשן (עיין בהרע"ב)) או אח"כ נשבר דאם נשבר ואח"כ נצרף בכבשן תו לא מיטמא משום גיסטרא כיון שלא נגמר מלאכתה ולא היה עליה תורת כלי מעולם. ויש לברר הדבר כדתניא בתוספתא גיסטרא שנמצאת בכבשן כיצד משערין אותה אם היו שבריהן שוין ותוכה מאדים בידוע שנגמרה מלאכתה ונסדקה:

טיטרוס. פי' בערוך כלי של מתכת מנוקב מלמטה נקבים הרבה כמלא נקב מחט ומלמעלה נקב אחד כמלא כוש ואם הוא מלא מים ומשים אצבעו על הנקב מלמעלה שלא ישלוט בו הרוח עומד ואין יוצא ממנו טפה וכשמסיר אצבעו יוצאין המים כמוציא פרוטות טיפות וצ"ל שעושין כיוצא בו של חרס דמתני' בכלי חרס עסקינן. ובענין זה מפרשין מטיפין מאדק לחולה בשבת בשילהי עירובין (דף קד.). והשתא רבי אליעזר בר' צדוק מטהר לפי שנקוב בכונס משקה ור' יוסי מטמא שכך הוא דרך תשמישו וחשיב בית קיבול הואיל והמים עומדים על ידי הנחת האצבע. ומיהו לשון המשנה לא ידעתי לישב דקתני טעמא מפני שהוא כמוציא פרוטות:

משנה ז

הטמאים שבכלי חרס. מכלל טהורין דרישא שמעינן לה. ואורחיה דתנא בהכי כדאשכחן בחולין (דף מג. ודף מד.) (צ"ל דף מב. ודף נד. והנה תוספות נד. בד"ה ואלו כשרות בבהמה כתבו בזה"ל כולהו צריכי כדפרשינן בריש פירקין עכ"ל מיהו בשבת נג. ד"ה אילימא וכו' כתבו ולא בעי למפרך דמרישא שמעינן לה וכו' דדרך משניות כן במס' ע"ז דף לה: אלו דברים אסורים באכילה וכו' ובסיפא קתני ואלו מותרים וכו' ובפ' אלו טרפות קתני אלו כשרות אע"ג דאיכא מינייהו דשמעינן מרישא עכ"ל וסתירת דברי תוספות האלו צע"ק:) אלו טרפות ואלו כשרות ובדוכתי

טובא בפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף לה:) ובפ' אלו מציאות (בבא מציעא דף כא.) ובפ' במה בהמה (שבת דף נא:) ובפ' במה אשה (שבת דף נז.):

ואם יש לה לביזבז עודף. תניא בתוספתא בפ' אין כלי חרס הסל והקופה והחמת שהיו נתונין בתנור ופיהן למעלה מן התנור השרץ בתוכן תנור טהור שרץ בתנור אוכלין שבתוכן טהורין. ויש לפרש כן טעם משנה זו דהנך קערות אם פיהן למעלה מן הלבזבז אם נמצא שרץ באחת מהן אוכלין ומשקין שבאחרות טהורין משום דכתיב תוכו ולא תוך תוכו אבל אם הלבזבז עודף שפיהו למטה מהימנו נמצא שרץ באחד מהן אוכלין ומשקין שבאחרות טמאין דתוכן קרינא ביה כיון דפיהן למטה. ולענין אוכלין ומשקין היא מתניא אבל קערות עצמן לא נטמאו כדאמר (צ"ל בפ"כ דשבת דף קלא:) בפ"ק דחולין (דף כה) כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אוכלין מטמאין מאויר כלי חרס ואין אדם וכלים מטמאין מאויר כלי חרס דלא חזינן האי תנור כמאן דמלי. ועוד יש לפרש לענין קערות עצמן ומחוברות לטומאה דכשפיהן למטה מן הלבזבז נחשב הכל כלי אחד אבל פיהן למעלה כל חדא וחדא חשיבא כלי בפני עצמה:

וכן בית תבלין של חרס. אם עשוי מגורות וכן קלמרין המתויימות הוא כלי שמניחין בו דיו כי ההיא דפ' המוציא (דף פ.) אות אחת בקולמוס ואות אחת בקומרים. וקלמרין וקומרים הכל אחת ופעמים יש ב' תיומים כגון שני בית קיבול זה אצל זה ואם יש לבזבז סביבם העודף על פיהם נחשב ככלי אחד ואם נטמא זה נטמא זה:

בית תבלין של עץ. ועשוי מגורות ואין לו לבזבז עודף שנטמא אחת מהן במשקה דטומאת משקין לטמא כלי דרבנן גזירה משום משקה זב וזבה כדאמרינן בפ"ק דשבת (דף יד:) אבל בטומאת שרץ דאורייתא נטמא חבירו אע"פ שאין לו לבזבז עודף משא"כ בשל חרס כדקתני רישא והיינו טעמא משום דתוכו של זה נעשה גב לחבירו וכלי חרס אין מיטמא מגבו:

חולקים את עוביו. הוא כותל עב ורחב המפסיק בין שתי המגורות ולענין טומאת משקים דרבנן רמינן פלגא להאי גיסא ושל צד הטהור טהור והוא הדין אם נפלו משקים עליו נידון מחצה על מחצה:

משנה ח

הלפיד טמא. אית דגרסי לפיד ופירש בערוך אבוקה כדכתיב (שופטים ז':כ') ויחזיקו ביד שמאלם בלפידים:

הלפיד (**עי' בערוך ערך לפד א'**). יש מנהג בארץ ישמעאל שמוליכין הכלה מבית אביה לבית בעלה בלילה קודם כניסתה לחופה ומוליכין לפניה כעשר קונדסין ובראש הקונדס

כעין קערה של נחושת ובתוכה חתוכי בגדים ושמן ועיטרן ומדליקין אותו ומאירין בפניה ונראה דהכא בשל חרס דבחרס עסקינן. ונראה דאותם קערות יש להן חדוד שנתחב בנקב בראש הקונדס שלא תמוט ותפול לארץ כעין שיש לנר קטן של חרס שלנו שקורין לוצ"ש בלעז שמניחין על גבי מנורה של עץ שקורין לומיירי"א בלעז. ולפי שאותו לפיד אינו יכול לעמוד בפני עצמו מפני שהחדוד מכריעו סלקא דעתך דטהור כדלקמן בפ"ד [קמ"ל] דטמא הואיל ומקום מושבו מיוחד ומתוקן לכך דאי לא תימא הכי אם כן מאי קמ"ל:

ובית שקעו של נר. כעין לומיירי"ש שלנו היה להם של חרס שהנר שקורין לוצ"ש בלעז יושב ומשוקע בתוכו וחשיב תוך לטמא באויר אע"פ שאין כל הנר משוקע בו כי אם מעט ממנו:

מסרק של צרצור. על פיו של צרצור יש צורת רשת כדי שלא יכנס לשם שום דבר רע. ולכן שנינו בפרק ג' דמקוואות (מ"ג) המערה מן הצרצור ומטיל ממקומות הרבה והוא בקבוק דקרא ושותין בו מים ופיו מלא נקבים כעין רשת וסביב אותו פה שינים בולטים כעין מסרק ועושין אותו לנוי ובנתלה שרץ באויר אותן שינים פליגי רבי אליעזר וחכמים אי חשיב תוך כלי חרס או לא: ובתוספתא (פ"ב) תניא מסרק של צרצור ר"א אומר אין מטמא באויר וחכ"א מטמא באויר. ועל חנם נקט אויר דאם טהור באויר טהור במגע:

פרק ג

משנה א

ליטהר. דתו לא מקבל טומאה ואם היה טמא טהור כאילו נשבר כולו דתו לא חזי למילתיה ולא חשיב תוך דידיה אפילו היתה החבית מיוחד לאגוזים ולגרוגרות אם נקבה במוציא זית טהורה סתמא כרבי מאיר דלקמיה דאין מקיימין אותה לאוכלין אם לא חזר ויחדה כדאמרינן בפ' המצניע (שבת דף צה:) ועדיין כלי הוא לקבל רמונים:

שיעורו במשקין. בכונס משקה כדאיתא בסוף פרק המצניע (שם) ונקב של [כונס] משקה גדול משל מוציא משקה. ובריש בא סימן (נדה דף מט.) תניא כיצד בודקין כלי חרס לידע אם ניקב בכונס משקה אם לאו. ומתניא בתוספתא בפ' מחט וטבעת:

לכך ולכך. כגון קדירה שמבשלין בה בשר אע"פ שאין מניחין בה אוכל בלא משקה ולמשקה לא חזיא דהא ניקב בכונס משקה אפילו הכי אזלינן לחומרא ומשערינן בזיתים ליטהר: תניא בתוספתא (פ"ב) העשוי לכך ולכך כגון הכבכב והאילפס והקדירה מטילין אותו לחומרו להכניס ולהוציא טומאה לאחרים בכונס משקה אבל הוא עצמו אינו טהור אלא במוציא והשתא חומרא דמוציא זית כי מתניתין דהכא ליטהר. וחומרא דלהכניס

ולהוציא טומאה לאחרים בכונס משקה היינו כדתנן לקמן פ' שמיני (מ"א) גבי כוורת פחותה ופקוקה בקש ומשולשלת לאויר התנור דקתני סיפא היתה שלימה וכן הקופה וכן החמת השרץ בתוכה טהור התנור השרץ בתנור אוכלים שבתוכה טהורין ניקבו העשוי לאוכלין שיעורן בזיתים העשוי למשקים שיעורן במשקים העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרו בכונס משקה פי' כלי מציל משום דכתיב תוכו ולא תוך תוכו (נדה דף מג.) וכשביטל ממנו תורת כלי הוה ליה כאוכלים שגיבלן בטיט ואינו מציל כדאיתא בריש זבחים (דף ג.) ומשערינן בכונס משקה לחומרא ואינו מציל והיינו להכניס ולהוציא דקתני בתוספתא (שם) להכניס היינו דאם שרץ בתנור אוכלין שבתוכה טמאין ולהוציא היינו דאם שרץ בתוכה התנור טמא וכן לכי הא דתנן לקמן פ' ט' (מ"ב) גבי צמיד פתיל העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרו בצמיד פתיל ובכונס משקה. ובסוף פרק המצניע (שבת דף צה:) דקדקנו אותה משנה דלא תיקשי הא דאמרינן התם ולענין צמיד פתיל עד שיפחת רובו:

משנה ב

רגילין היו להניח גרוגרות בחביות כדאשכחן בפרק לא יחפור (בבא בתרא דף יט:) חבית מלאה גרוגרות ובפ' חבית (שבת דף קמו.):

ורבי מאיר אומר בזיתים. סתם מתני' דלעיל רבי מאיר היא והוי סתם ואחר כך מחלוקת:

האלפס והקדירה שיעורן בזיתים. להחמיר כדפרישית לעיל:

פך וטפי. סתמייהו לשמן ולעיל (פ"ב) תני טפי גבי טהורין שבכלי חרס היינו כשהתקינו לכסות סל של ענבים כדפרישי' לעיל בפ"ב:

בשמן. היינו כונס משקה של שמן ואין שיעורן שוה למים דשל שמן דק תדע דכלי המחזיק מים ויין אין מחזיק שמן:

צרצור. בפרק ב' פירשתי צורתו:

שלשתן. פך וטפי וצרצור:

בזרעונים. אי קסבר רבי שמעון דלזרעונים נמי עביד צריך לומר דלחומרא בזרעונים קאמר כמו לכך ולכך דלעיל:

סתם נר לשמן עביד וקסבר ר"ש דזימנין דמנחת ביה פרוטות ולהחמיר בפרוטה קאמר:

ניטל פיו. ניטל שם נר ממנו:

שהוסק פיו. כאילו ניטל חשיב משום דמפריך ומשמע הא לא הוסק פיו טמא. והא דקיימא לן (שבת דף נח.) דכלי אדמה אין להן טומאה אפילו מדברי סופרים הני מילי כשלא נצרף (נצרפו) בכבשן והא נר של אדמה בנצרף בכבשן איירי ומין אדמה הוא

שאינו חשוב כאותה שעושין ממנו כלי חרס וכשהוסקה פיו בפתילה מפריך ונפיל: תניא בתוספתא [סוף פ"ב] הצרצורין והשקודין עד שלא הוסקו טהורין משהוסקו טמאין: הוסקו והנאין טמאין. פירוש כמו והן נאין שלא הוסקו יפה מלשון (שמות י"ב:ט') אל תאכלו ממנו נא:

משנה ג

כשניקבה. במוציא זית וטהרה כשחזר ועשאה בזפת מקבלת טומאה מכאן ולהבא: חזרה ונשברה לשברים הרבה ואותו שבר שבו הזפת מחזיק רביעית טמא: ובחבית המחזקת מלוג ועד סאה כדתנן לעיל בפ"ב מלוג ועד סאה ברביעית אע"פ שאין סתימה מועלת לנקב הבא לאחר שבירה שאני הך סתימה דנעשית קודם שבטל שם כלי ממנה: וחבית שניקבה שם חבית עליה אע"פ שטהרה ועוד דעדיין כלי היא לקבל בה רמונים וראויה לגרוגרות ולאגוזים כמות שהיא אבל חרס הפורש מן החבית בטל שם כלי מעליו אע"פ שלא ניקב לפיכך אין מועלת סתימה לנקב שלו ובדין הוא דהוה ליה למיתני טמא לשון זכר דאחרס קאי ולא אחבית אלא משום דתחלת הדבר וסופו לשון נקבה דאחבית קאי תנא באמצע לשון נקבה. ויש מפרשים דבכל חבית מיירי אפילו בגדולה מסאה ולא יכולתי ליישבה: תניא בתוספ' (פ"ב) חרס שפירש מן החבית ומן הקדרה אם מקבל כשיעור טמא ואם לאו טהור. ניקב ועשאו בזפת טהור שהכלי חרס שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה עולמית. פירוש אם מקבל כשיעור היינו כל אחד כשיעור ששנינו לו במתני' דהדקים שבכלי חרס לעיל בפ"ב ומשמע דוקא אחרס שפירש מן החבית הוא דאמרינן כיון שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה אבל חבית עצמה אפילו ניקבה בשוליה למטה מרביעית במוציא זית אם סתמה בזפת טמאה:

משנה ד

נתרועעה. כמין כותל רעוע ב"ק (דף נו.) שנסדקה וחרסיה עומדים במקומה:

וטפלה. שטח פניה בגללים שלא יפלו החרסים:

נשברה. שנפלו החרסים ודיבק בקולן של סופרים שמדבקים בה את ניירותיהם גם הוא דיבק בו את החרסין עד שנעשין חבית ואח"כ טופלן בגללין טהורה כדמפרש טעמא מפני שבטל שם כלי מעליה ודוקא טפלה בגללים אבל בטיט טמאה (צ"ל אם חזר) חזר וצרפה בכבשן מידי דהוה אתנור דתניא בתוספ' (פ"ג) המביא שברי כלי חרס ודבקן זה בזה ועשאן כתנור ועשה להן טפילה בין מבפנים בין מבחוץ והסיקן אע"פ שאין בכל אחד שיעורן כולן מצטרפין ומטמאין במגע ובאויר והא דמצטרפין בטיט טפי מבגללים משום דכל דבר שאין עושים ממנו תנורים אינו מחבר את הסדקין כגון בזפת וגפרית

ושמרים בצק וגללים כדתניא בתוספתא בפ' תנור של לבנות ובפ"ה אביאנה: ומיהו למאי דמיירי הכא בלא חזר ונצרפה בכבשן הוה מצי למנקט טיט כמו גללים (צ"ל ולא דמי לתנור כו') לתנור של שברים (שטפלו) שנפלו מבפנים או מבחוץ כל תנור תשמישו על ידי הסק וגמר מלאכתו של תנור משיסיקנו לאפות בו סופגנים הילכך כשטפלן בטיט והסיקו נעשה כחרס אבל חבית גמר מלאכתה בצירוף כבשן וכשנתרועעה וטפלה אין מחזירין אותה לכבשן:

חרס המחזיק רביעית. בחרס מחבית המחזקת מלוג ועד סאה כדפרישית לעיל (מ"ג):

כולן מטמאין במגע. דכולן נעשים יד לאותו חרס ומטמאין משום יד אבל באויר לא אלא כנגדו דוקא דאין אויר לידי כלי חרס:

משנה ה

הטופל את הבריא טהור. יש מפרשים דכיון דטופלו שלא לצורך מתבטל אגב הגללים והוה ליה ככלי גללים דבטיל שם חרס ממנו. ולא יתכן כלל דאדרבה אפכא מסתברא דכלי רעוע שטפלתו מעמידתו ראוי להתבטל אגב הטפילה יותר מן הבריא שעומד בלא טפילה. ונראה לפרש דלענין הנוגע בטפילה אי הוי כנוגע בכלי או לא דאע"ג דאין כלי חרס מטמא מגבו נפקא מינה בכלי טמא אי מטמא אוכלין ומשקין הנוגעים בטפילה או לענין כלי שנטמאו אחוריו במשקין דכלי הבריא הנוגע בטפילה לאו כנוגע בכלי וטהור דאין הטפילה חשובה חיבור אבל רעוע שטפילתו מעמידתו וטפילתו צריכה לו הרי הוא חיבור והרי הוא כנוגע בכלי עצמו וטמא. וכשיטה זו מוכחת הכא שאחרי כן יבלית שטופלים בה ונוגע בטפילו של תנור ומיחם שטפלו כלהו מיירי בנוגע בטפילה:

רעוע. כמו רועע:

חידוק קרויה דלעת יבשה וחלולה מבפנים ודולין בה מים כדתנן בפרק כל הכלים (שבת דף קכה.) האבן שבקרויה:

וחידוק. כמו הידוק וקורא אותה כן לפי שרגילין לסבבה בעיגול של עץ או של ברזל המהודק בה לחוזק שלא תשבר אם תגוף באבן או בעץ ופליגי ר' מאיר ור' שמעון וחכמים כמו בכלי חרס: תניא בתוספתא (פ"ג) כלי חרס שטפלו להיות מבשל בו הרי זה אינו חיבור והיקרין שטפלן להיות זופת בהן הרי אלו חיבור ומודים חכמי' לר"מ ולר"ש במיחם שטפלו עד מקום שהאור שולט בו שהוא חיבור (נ"א הטבילה) הטפילה אין חוצץ עליה. פירוש יקרין הם כלים שמבשלין בהן זפת לזפת הספינות וטפילתן לצורך היא אפילו בבריאים שצריכין הסק גדול וכן מיחם עד מקום שהאור שולט בו אפילו בבריא הויא טפילה חיבור ואין חוצץ בטבילה. סתם מיחם של מתכת ובר טבילה הוא כדמוכח

בפרק כירה (שבת דף מא:) אמתני' דהמיחם שפינהו דשייך ביה צירוף: הברוייה כמו הבריאה אינו חיבור דהיינו פלוגתייהו כדתנן במתני' וכן בחידוק קרוייה: הטבילה אין חוצץ היה ראוי לומר חוצץ כאן [דבטבילה] איירי דלא חשיבא הטפילה ככלי עצמו. וצריך לומר כ"כ אינו חוצץ דמתוך שהיא חלקה ביותר אין הטפילה נדבקת בה והמים באים בנתים אי נמי הוי כמיעוטא שאינו מקפיד:

משנה ו

יבלית. יש מפרשים מין טיט ובערוך (ערך יבל) פי' עשב ששמה יבלא כדאשכחנא בפ' כל הבשר (חולין דף קה:) כרך ריפתא איבלא. ובפ' מי שאחזו (גיטין סח:) חילפי דימא ויבלא:

פטסים. מין כלי ששמו אילפס. ובערוך [ערך פדס] פי' ספר גאון פטסין כמו ביצה (דף טו:) הללו בעלי פטסין. ודוקא בכלים דאורחייהו אבל בכלים דלאו אורחייהו לא כדתני בתוספתא הקנקנים הגדולים שטפלן ביבלי ובאדמה הרי אלו (צ"ל אינו חיבור) הן חיבור הטפילן הרי אלו חוצצות עליו:

מגופה. כסוי פי החבית ואע"פ שמדבקין אותם בטיט לא חשיב ככלי אחד:

בטפילו של תנור טמא. כלי חרס אין מקבלין טומאה מגבן והכא בתנור טמא שנגעו אוכלין ומשקין בטפילה:

משנה ז

חומר. חיבור למיחם דלא מפריך אבל חרסית מפריך ונפיל:

חרסית יש מפ' חרסית לבינה ולא יתכן דבפרק כיסוי הדם (דף פח.) תנן בסיד ובחרסית ובלבינה ובמגופה שכתשן. ובערוך פירש מין סיד שחופרין מן הקרקע:

קומקומום. תשמישו בחמין כדמוכח בשילהי מסכת ע"ז (דף עה:) והזפת נמס מפני החמין:

בכלי הזפת. כלים הזפותים דלא חשיב חבור לכלי נחשת שתשמישן בחמין ואם עשויין ליין צוננין טמאין וסיפא פרושי קמפרש: תניא בתוספתא הזפת חיבור בכלי מתכות בדבר ראוי לה אבל בדבר שאין ראוי לה אינו חיבור הטבילו חוצצת עליו כיצד קיתון שנקב ועשאו בזפת הרי זה אינו חיבור הטבילו הרי זה חוצצת עליו אבל חבית שניקבה ועשאה בבעץ ובקסטרים בזפת ובגפרית ובסיד חיבור ושאר כל דברים אינם חיבור ברייתא זו כתובה בשיבוש ברוב תוספתות וכמו שכתבתיה כן היא. פי' ראוי לה צונן אין ראוי לה חמין. כיצד קיתון חסר בשלנו עד אבל חבית ולמאי קאי האי אבל. ועוד כתוב

בשלנו בכולהו אינה חיבור דלא גרסינן חיבור בסיד ובגפסים (צ"ל וזה) מה אי אפשר דלעיל תנינן דזפת בנקב של חבית הוא סתימה:

משנה ח

יתר מצרכה. כנגד הנקב הוא צרכה שלא כנגד הנקב יתר מצרכה וכיון שלא במקום הנקב הוא לא חשיב חיבור כיון דלא צריכה לחבית וכן נטפה על החבית שאינה נקובה:
שפקקה בזפת. נקב העשוי למשפך להכניס ממנו היין לחבית:
רבי אלעזר מטמא. דחשיב ליה סתימה בשניהם אי נמי גזר בשל חרס אטו של עץ:
מטמא בשל עץ. בתוספתא מפרש טעמא מפני שהוא מינו לפי שהזפת יוצא מן העץ ורבי יוסי לא חשיב ליה סתימה בשניהם. ודבר תימה הוא מאי שנא מנקב של חבית וכי תימא משום דסופו להסיר סתימתו לכשירצה להכניס ממנו יין לחבית. אכתי לר"ע מאי שנא משפך של חרס מחבית של חרס ואין לפרש משום דנקב של משפך חשיב ליה סתימה דהא גבי חבית לא חלקנו בין גדול לקטן ונראה לפרש דהיינו טעמא משום דנקב של משפך שעשאו היוצר מתחלתו חלק הוא ונקלף הזפת ממנו ואין מתקיים. אבל חבית שניקבה לאחר שהוסקה בכבשן אי אפשר לנקב להיות חלק ושוה ואין הזפת נקלף ממנו:

פרק ד

משנה א

החרס. כגון חרס שפירש מן החבית או מן הקדרה במקום האוזן ואין יכול לעמוד בלא סמיכה מפני כובד האוזן שמכביד ומכריעו או מפני חידוד שבו ואית דגרסי הדד דדרך היוצרים לעשות דד לכלי כדי לשתות:
ניטלה האזן. קסברי רבנן כיון שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם ורבי יהודה לית ליה הך סברא ורבי מאיר קאי בשיטתיה כמו שאפרש:
רבי יהודה מטהר. קסבר רבי יהודה דמתניתין (לעיל פ"ב) דהדקין שבכלי חרס יושבין שלא מסומכין היינו מן השוליים ולא מן הדפנות דהוי כדרך ישיבתו בעודו שלם שהיתה כך ישיבת קבלתו ורבנן מטמאין בכלהו קסברי שכולם עשויין להושיבן על צדם לפעמים כדמפרש בתוספתא: תני"א בתוספת"א [פ"ג] חרס שפירש מדפנה של חבית ומדפנה של קדרה רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר וכן היה רבי יהודה אומר כדבריו כדרך קבלתה טמאה שלא כדרך קבלתה טהורה. ניטל האוזן ונשבר הדד רבי יהודה מטמא וחכמים מטהרין שכלי חרס שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם. חבית

שנפחתה ומקבלת על דפנה או שנחלקה כמין שתי עריבות רבי יהודה מטהר וחכמים מטמאים שמתחלה לכך נעשית להיות מטה על צדה ומוציא את מה שבתוכה לצדדין. תני"א בתוספת"א בפ' מחט וטבעת שולי המחצין ושולי הפחתין וקרקרות הכלים ודפנותיהן מאחוריהן אין ממלאין בהן ואין מקדשין בהם ואין מזין מהן ואין מצילין בצמיד פתיל ואין מצילין מיד כלי חרס קירצפן שפן ועשאן כלים ממלאין בהן ומקדשין בהן ומצילין בצמיד פתיל ומצילין מיד כלי חרס ומקבלין טומאה מכאן ולהבא דברי ר"מ וחכמים אומרים כל כלי חרס שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם. מתוך שתי ברייתות הללו למדנו שרבי יהודה ורבי מאיר אמרו דבר אחד גבי מילוי וקידוש והזאה והצלת צמיד פתיל והצלת אויר כלי חרס כולהו בעו כלי דאוכלין שגיבלן בטיט אין ניצולין והאי קידוש מצי לפרש דהוא נתינת אפר פרה במים אי נמי קידוש ידים ורגלים דבעי נמי כלי כדתניא בתוספתא דמסכת ידים (פ"ב) אין הכהנים מקדשין במקדש אלא בכלי. עוד הוי מצי למיתני הכא הנך דחשיב התם דאין נוטלין ידים אלא בכלי ואין משקין את הסוטות ואין מטהרין את המצורעים אלא בכלי:

משנה ב

ואינה יכולה ליטלטל. מתוך שהיא סדוקה ורעועה והגרוגרות מכבידין נשברה בטלטולה ולכך שיעורו בחצי קב דהוא שיעור סעודה אחת דקב גרוגרות הוא מזון שתי סעודות כדתנן (פאה פ"ח) גבי אין פוחתין לעני בגורן מקב גרוגרות ואמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין דף כט.) וכן לערוב. וכיון דלא חזיא לטלטל בה שיעור סעודה אחת כשבורה דמיא:

גצטרא. היינו גיסטרא שבר כלי חרס:

שאין שירים לשירים. בס"פ המצניע (שבת דף צו.) אמרינן לפי שאין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא. ודוקא בנתרועעה משערינן במשקין אבל ניקבה אם מקבלת זיתים טמאה הואיל ומיוחדת לאוכלין כדקתני לקמן גבי היו בה חדודין דכי נסדקה דוקא משום דבעינן תיקון לטופלה בגללים כדתנן לעיל גבי חבית שנתרועעה:

משנה ג

ניטלו אזניה. חשובה גצטרא אפילו שלימה הואיל ואין לה אזנים לטלטלה ממקום למקום ואם נתרועעה שיעורה במשקין:

היו בה חדודים. ברוב משניות כתוב והיו בוי"ו ואעפ"כ תחלת דבר הוא סתם חרס הנשבר יוצאים ממנו חדודים כעין שינים בולטין מן הגצטרא והגצטרא מקבלת כשיעורה והשינים הבולטים הוא החידוד כמו (איוב מא) חדודי חרס ואם אין זית יוצא בין חידוד

לחידוד חשוב תוך כמו הגצטרא עצמה ומטמא אפי' באויר אבל אם יוצא זית מבינתים אין מטמא באויר אבל במגע מטמא מטעם יד וכן אם מוטה על צדה כגון שנחלקה כמין שתי עריבות כרבנן דלעיל (מים) דמטמאים: ויש משניות דלא גרסי ברישא וכנגדו מטמא באויר ולא גרסי נמי כל שאין מקבל. אבל במשנה דוקנית גרסינן ברישא כמו בסיפא וסיפא מסתמא כרבנן:

קרפאות. על שם מקומם:

קוסים. כמו (במדבר ד':ז') קשות הנסך וכדתנן (סנהדרין פא:) הגונב את הקסוה והם כלים הבאין מצידון ושוליהן חדין ואפילו שלימים אין יושבין שלא מסומכין ויש במלכיות הללו מקומות שהקדרות שמבשלין בם אין יושבות בלא סמיכה שמניחין אותן על כלי ברזל שקורין טרפי"ד בלעז וכשמורידין אותו סומכין אותו באפר הכירה. תניא בתוספתא (פ"ג) אי זו היא גיסטרא כל שנסדקו אזניה ואפילו אחת מהן נסדקה למטה מאזניה אע"פ שאזניה קיימות הרי זו גיסטרא אם מתחילה עשאה של אזנים נידונית כחבית. היתה מוטה על צדה כמין קתדרה הוא הדבר מקבל עמה מים בשעה שהוא מערה משקין לתוכה מטמא במגע (בתוספתא שלפנינו איתא ובאויר כל שאין מקבל כו' ואין מטמא באויר) דאין מטמא באויר. פירוש כשנסדקה למטה מאזניה הוי כניטלו אזניה שאם באים לאוחזה באזניה ולטלטלה משתברת. של אזנים אי הוה גרסינן בלא אזנים הוה ניחא טפי דכיון דמתחלה עשאה היוצר בלא אזנים יש לה תורת חבית אע"פ שאין בה אזנים לטלטלה. ולמאי דגרסינן של אזנים צריך לפרש כגון שנחלקה החבית לרחבה כגון גיסטרא ונשתיירו שני אזניה בחלק האחד ואותו החלק שבו האזנים יש לו תורת חבית והא דמשער במתניתין בזיתים והתם משער במים משום דהתם במיוחדת למשקין כדקתני בשעה שהוא מערה משקין ומתני' במיוחדת לאוכלין:

משנה ד

שפיות. כמו שפה שיש ג' מסגרות סביב לפיו של כלי זו אחר זו ואויר בינתים. וכשהחיצונה עודפת הוי חוצה לה כגבו של כלי וכן אם אמצעית גדולה ממנה ולחוץ חשיב גב ולפנים חשיב תוך שממלאין הכלי עד הגבוה ובשוין נחלקו רבי יהודה ורבנן:

משיצרפו בכבשן. בפ' המביא כדי יין (ביצה דף לב.) מייתי ברייתא דר"מ קאמר משעת גמר מלאכתן דהיינו משעה שנגמרו ביד היוצר קודם שיצרפו בכבשן משום דחזי לקבולי ביה מידי ומילתיה דר"מ לא מתניא במתני' וגרסינן התם דתניא: תני"א בתוספת"א (ספ"ג) כלי חרס מאימתי מקבלים טומאה משתגמר מלאכתן דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר משיצרפו בכבשן. צרפן אפילו בגפת טמא אינו חושש שמא מיצה משקין לתוכו

פירוש גפת היא פסולת של זיתים ורגילים היו להסיק התנור בגפת כדתנן בפ' כירה (שבת דף לח:) ואם גפת זה הוא מזיתים טמאים לא חיישינן שמא מכח האש יצא (צ"ל השמן) הגפת מן הגפת ומיצה לתוך הקדירות ונטמאו דהא לא מקבלי טומאה עד גמר צירופן וכבר כלה השמן באש:

פרק ה

משנה א

תנורים. שלהם עשויין כקדרות גדולות ומושיבם לארץ ומחברם בטיט [כדמוכח בפ' כל הכלים (שבת דף קכה.) (דס"ד אמינא כיון כו' דארעא דמי קמ"ל כצ"ל.) דאי סלקא דעתך אמינא כיון דחבריה בארעא כגופא דארעא דמי] ומדבק טיט סביבותיו כדי לעשותו עב שיחזיק חומו והיא קרויה טפילה ומגעת לארץ ומתוך כך הבל שלו מתקיים ומספקא לי אם היו מצרפין אותן בכבשן תחלה משום דגבי כלי חרס תנן לעיל משיצרפם בכבשן והכא קתני משיסיקנו לאפות בו סופגנין ופליגי תנאי לקמן בפירקין ומוכח בפרק כל הכלים (שם) דפליגי בהא דרבי יהודה בעי במחובר היסק ראשון שמחשיבו כלי ורבנן סברי דמהני אפילו תלוי בצואר גמל. ומיהו נראה דאפילו לא צרפן בכבשן תחילה מקבל טומאה על ידי היסק דעבדי לאפייה דלא גרע מיורות הערביים שחופרים בארץ וטחין בטיט דתנן בפירקין אם יכול הטיט לעמוד בפני עצמו טמא והתם ליכא צירוף בכבשן תחילה. ותנן נמי בחתכו חליות ומרחו בטיט דמקבל טומאה משיסיקנו:

תחלתו ארבעה. אין תנור פחות מארבעה אפילו נגמרה מלאכתו:

ושיריו. אם היה גדול ונטמא ושברו צריך שלא יהא בו שבר של ארבעה:

בד"א. דתחילתו ארבעה ושיריו ארבעה בגדול בתנורים העשוים לאפות ולצלות כדרכן:

אבל קטן. שעושין התינוקות לשחוק:

תחלתו כל שהוא משתגמר מלאכתו לאחר שנגמר ומסיקו. ואמרינן בפרק העור והרוטב (חולין דף קכד.) וכמה כל שהוא טפח שכן עושין תנורי בנות טפח שהנערות שוחקות בהן. וצריך לומר שהקטן משונה בעשייתו יותר מן הגדול או בגובה או ברוחב או בכתלים דקים דאי לא תימא הכי גדול כשתחלתו ארבעה כשהוא פחות מארבעה יהא דין קטן עליו דתחלתו כל שהוא:

ושיריו ברובו. בפרק העור והרוטב (שם) מקשינן רובו דטפח למאי חזי ומשני האי שיריו אנדול קאי והכי קאמר שירי גדול ברובו ומותבינן בגדול הא קאמר שיריו ארבעה ומשני הא בתנורא בר שבעה הא בתנורא בר תשעה. פירוש בר שבעה ברובו. בר תשעה

בארבעה. ויש מפרשים אפכא [דבר שבעה בארבעה ובר תשעה ברובו]. וכמו שפי' נראה דכי היכי דמחמרי רבנן בתחלתו מחמירי בסופו. ועוד דאיכא רובא בבר שבעה בפחות מארבעה. ועוד מקשינן התם מהא דתנן לקמן בפירקין תנור שנטמא כיצד מטהרין אותו חולקים לשלשה והכא תנן שיריו ארבעה ומשני הא דצלקיה מצלק הא דעבדיה גיסטרא וכולה מילתא פירשתי בפרק המפלת (נדה דף כו:):

משתגמר מלאכתן. אתחלתן כל שהוא קאי:

משיסיקנו. בשאר כלי חרס סגי בצירוף כבשן אבל תנור בעי לדבק בו טיט כדי לעבותו להחזיק חומו כדפרישי' ולא נגמרה מלאכתו עדיין עד שיעשה לו טפילה ויחזור ויסיקנו שמתחבר יפה לכלי ותתחזק ולא היסק גדול כל כך כדבעי לאפיית הפת אלא בכדי לאפות בו סופגנים. ולרבי יהודה סגי בהיסק מועט מזה דחדש לאפות בו סופגנים בעי היסק מרובה מן הישן. ואם הוסק החדש היסק מועט דבהסק גדול כזה היה ישן ראוי לאפות בו סופגנים היינו גמר מלאכתן:

סופגנים. פת העשוי כספוג. תני"א בתוספת"א [פ"ד] ר"מ אומר רואין את העצים שהוסק בהן כאילו לא הוסקו אלא לאחר רדיית הפת. רשב"ג אומר משום ר' יוחנן הסנדלר משיגמור פי' שיגמר כל ההסקה שצריך לעשות לו: תני"א בתור"ת כהני"ם תנור שומע אני בין חדש בין ישן ודין הוא טימא כלי חרס משנגמרה מלאכתו אף תנור משנגמרה מלאכתו דברי ר' אליעזר אמר לו ר"ע וכי דנין אפשר משאי אפשר ראיה גדולה היא חזר ר"ע וחילף את הדין טמא כלי חרס וטמא תנור מה כלי חרס משנגמרה מלאכתו באור אף התנור משנגמרה מלאכתו (צ"ל באור) אי מה כלי חרס כשמן אף התנור כשמו תנור שלא הוסק תנור שמו ת"ל אך. מאימתי מקבל טומאה משיסיקנו כו'. כדתנן הכא פירוש קסבר רבי אליעזר דבלא הסקה כלל אין מקבל טומאה:

משנה ב

כירה. עשויה כעין קדרה והאש בתוכה והקדרה נותנין בתוכה לבשל ופעמים על גבה. ומפרש בפרק כירה (שבת דף לח.) כופח מקום שפיתת קדרה א'. כירה מקום שפיתת ב' קדרות:

ביצה. מפרש בפרק המוציא יין (שבת דף פ:) ביצת תרנגולת. ואמאי קרי ליה ביצה קלה אין לביצה קלה לבשל יותר מביצת תרנגולת:

שיעורו כתנור. לבשל סופגנים:

שיעורו ככירה. לבשל ביצה קלה:

האבן היוצא. (מחבריו) אבן שבונים בתנור בטיט ובתוספתא נקרא טפילה דקתני טפילת התנור עד כמה חיבור לתנור עד כדי צורך וכמה הוא צורך בתנור טפח ובכירה שלש אצבעות וכתנור דמיא מפני שצריכה לתנור להיות לו יד. ואם נטמאת תנור פת שעליה טמאה שהתנור אע"פ שאינו מקבל טומאה מגבו מטמא הוא את אחרים מגבו. ובריש פרק העור והרוטב (חולין דף קיח.) אמרינן תנור וכירים יותץ טמאים הם לכם לכם לכל שבצרכיכם לרבות את הידות:

מן התנור ולכותל. מפני שמעכבת את התנור מליקרב לכותל ודוחק את הבית הלכך יותר מטפח עומדת לינטל אבל לצד הבית אפילו גדולה הרבה יד הוא לתנור:

והשאר טהור. בתורת כהנים תניא או יכול שאני מרבה יתר מכשיעור תלמוד לומר הם:

משנה ג

עטרת הכירה. בנין שסביב הכירה שלא יצא החום ושל תנור מקרי טירה והכל אחד. ובתוספתא נמי קרי לשל כירה טירה דקתני טירת הכירה טהורה. כירה לאו אורחא בהני אבל תנור אורחיה בהני. והא דבעי גבוהה ארבעה היינו כשיעור גובהה של תנור שתחילתו ד' פחותה מכאן טהורה דלא חשיבא תנור ובשלא חיברה לתנור:

בית הפך. כירה זו מיטלטלת היא ומחוברים לה כלים קטנים בית הפך שמשיבין בתוכו פך שמן להפשירו:

מטמא במגע. אם נפלה טומאה לאוירו או לאויר הכירה ונגעה טומאה לשולי הכירה נטמאו גם אלו או אם נגעה לשוליהן של אלו נטמאת הכירה ואין מיטמאין מחמת הכירה בטומאת אויר שאם נפל השרץ באויר הכירה ולא נגע בדופניה היא טמאה דכלי חרס מיטמא באויר והן טהורין שאין החיבור לה אלא לענין מגע כמו שפירשתי כן מוכח בפרק במה טומנין (שבת דף מח:) דמייתי לה אהא דאמרינן מאן תנא להא דאמור רבנן כל המחובר לו הרי הוא כמוהו. אבל באויר עצמו מיטמא הוא עצמו דכלי חרס הוא:

ור"ש מטהר. אפילו במגע את מי שלא נגעה בו (את) הטומאה דכל חד וחד כלי באפי נפשיה הוא. והתם מקשינן בשלמא רבי שמעון קסבר הני לאו ככירה דמו אלא לרבי מאיר (צ"ל אי) יד ככירה דמו אפילו באויר נמי ליטמו אי לאו ככירה דמו אפילו במגע לא ליטמו. ומשנינן לעולם לאו ככירה דמו ורבנן הוא דגזרו בהו ועבדו היכרא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים: תני"א בתוספת"א [פ"ד] ג' אבנים שחיברן זו לזו ועשאן תנור ועשה להן טפילה בין מבפנים ובין מבחוץ מטמאות במגע ובאויר דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר מבפנים מטמאות במגע ובאויר מבחוץ מטמאות במגע ואין מטמאות באויר. חיברן לתנור ולא חיברן זו לזו מטמאות. חיברן זו לזו ולא חיברן לתנור

הרי הן כטירה חפר בארץ ועשה להן טירה טהורה. וטירת כירה טהורה. פי' קסבר רבי יהודה דבשלא מרח מבפנים לית ליה טומאה אלא מדרבנן ולא מטמא באויר דעביד היכרא דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים ור' מאיר סבר דלעולם חשיבא תנור. הרי הן כטירה דבארבעה טמאה פחות מכן טהורה. חפר בארץ ועשה בהן טירה פי' גבוהה ארבעה טהורה:

משנה ד

מאחוריו. שלא הסיקו מבפנים אלא עשה אש מבחוץ אצל התנור לצלות בשר או לשאר צורך וממילא הוסק התנור שלא נתכוון לכך או שהוסק שלא לדעתו אפילו מבפנים או שהוסק בבית האומן קודם שנגמרה מלאכת עשייתו. אי גרסינן טמא ניחא דמייתי עובדא ראיה לדבריו אבל אי גרסינן טהור קשה דהיינו מעשה לסתור וי"ל דהכי מייתי וטימאן ר"ג מכלל דרבנן פליגי עליה מדלא קתני ובא מעשה לפני ר"ג ליבנה וטימאן. וכל הני גווני דנקיט בית האומן ומאחוריו לא היו אלא לפרש כיצד שלא לדעת. וכן משמע בתוספתא דלא קתני שלא לדעת. ומייתי עלה עובדא דכפר סיגנה וכי האי גוונא אשכחן בכמה דוכתי כי ההיא דתנן בפרק שני דחולין (דף לב.) נפלה סכין והגביהה נפלו כליו והגביהן השחיז את הסכין ועף. ואי לאו משום דההיא תוספתא הייתי מפרש שלשה עניינים מאחוריו משום דלא חשיב היסק אלא א"כ מסיק מבפנים ושלא לדעתו משום דבעינן לדעת. ובית האומן אפילו לדעת משום דלא נגמרה מלאכת עשייתן. ומיהו לא יתכן כלל לפרש כן דעל כרחיך מהני הסיק מאחוריו כדתנן בסמוך נתנו על פי הבור ולא נתברר לי מנא לן הא דבעינן לדעת. תני"א בתוספת"א (פ"ד) תנור שהסיק להיות צולה בו טמא להיות טומן בו אונין של פשתן טהור שאינו עושה מלאכה בגופו תנור שהסיקו עד שלא נגמרה מלאכתו טמא ור' יהודה מטהר. א"ר יהודה זו היה מעשה בתנור בכפר סיגנה והיה רבן גמליאל מטמא וחכמים מטהרין. פי' תנור שהסיקו בפנים כדרך שעושין אם לצלות לתוכו בשר עשאו חשוב תנור כאילו הסיקו לאפות בו את הפת אבל אם מתחלתו לא הוסק אלא לטמון בו אונין של פשתן אין בו דין תנור כיון דאינו עושה מלאכה בגופו ואית דלא גרסי טמא בהסיקו להיות צולה ואתרוייהו קאי טהור דלא חשיב מעשה בגופו אלא לצורך פת שמדבקין אותו בכתליו וצריך רדייה:

משנה ה

מוסף התנור. כמו תוספתו של תנור כשהוא קטן מגביהו בטיט משפתו ולמעלה כדי להגביהו וגם כדי שלא יצא החום ונחתומין דרכן לצלות שם בשר. ובתוספתא (פ"ד) קתני רבי יהודה אומר מפני שהוא תולה יורה בשפוד ונותנה עליו: תנורין שלהן פיהן למעלה:

מפני שהוא אופה בו. קבעו ר' יוחנן הסנדלר תשמיש כעין גיסו של תנור:
ושל צבעים טהור. דלא משתמש ביה כי היכי דלא לפסיד צבעיה ובראשונה היו אומרים חילוף הדברים עד שבא מנחם בן סיגני והעיד בו כדתנן בעדיות (פ"ז): תני"א בתוספת"א (פ"ד) רשב"ג אומר משום ר' יוחנן הסנדלר מוסף תנור טפח מוסף יורה של שולקי זיתים טפחיים ואינו מטמא באויר אלא כנגד המוסף ומאימתי הוא מטמא משיתחיל לשולקן:

משנה ו

אם יש אוכלין טמונין בעפר. אם היה לו תורת אויר טמאין מידי דהוה אאוכלין שגיבלן בטיט דבריש זבחים (דף ג.) וכן אם שרץ טמון בעפר וסתמא כר"מ דבתוספתא איכא פלוגתא:
על פי הבור. דות כעין בור היא אלא שהבור בחפירה והדות בבנין:
ונתן שם אבן. בינו ובין פי הבור שלא יפול ויהיה עומד באויר:
רבי יהודה אומר. אם דופנותיו מלמעלה קרובים לדופני הבור שלא הוצרך לתת בנתים אלא אבן דקה ואין אויר ניכר בין דופן התנור לדופן הבור שיעכב את היסק התנור שלא יועילו לו דופני הבור להחזיק את חומו ושוליו קרובין לשולי הבור שאם מסיקין אותו מלמטה שעושין האור בבור התנור ניסוק מתוכו מלמעלה (צ"ל לבור יעב"ץ) לאור דרך השולים או שהתנור בתוך חלל הבור באויר וההיסק עולה סביב דופנותיו וניסוק כגון פיו קצר מלמטה ורחב מלמעלה או הבור רחב מלמטה ופיו קצר מלמעלה טמא ואם לאו אלא ניסוק כשאר תנורים מתוכו טהור כדמפרש בפ' כל הכלים (שבת דף קכה.) משום דכתיב תנור וכירים יותץ דבעינן מחוסר נתיצה שיהא קרוב להיות מחובר וכי אינו קרוב לארץ אין לך תנור נתוץ מזה דכמו שהוא אין ראוי לאפיה דאם מסיקו מבפנים אין מחזיק חומו מפני אויר שבין שוליו לבור ואין לך לקיים בו תנור וכירים יותץ דנתיצה לא שייכא אלא בבנין מחובר וכשאינו מחובר שבירה שייכא ביה. ורבנן סברי וטמאים יהיו לכם מכל מקום דכפל ביה קרא רבויא ואע"פ שאינו מתוקן כל צרכו. ובפרק כל הכלים (שם) אמרינן מחלוקת בהיסק ראשון שלא הוסק מעולם ובההוא היסק דמשוי ליה כלי כדתנן לעיל אי זו היא גמר מלאכתו משיסיקנו לאפות בו סופגנים בהא הוא דפליג רבי יהודה ואמר דאינו ראוי לעשות כלי אבל בהיסק שני שמתחלה הוסק כדינו מחובר לארץ או לאבן עבה והוסק שם ונעשה כלי ולסוף נטלו משם ונתנו על פי הבור ושם נטמא מודה רבי יהודה דאתרבי מוטמאים יהיו לכם ואפילו תלוי בצואר גמל דאינו נטהר בנטילתו שלם ממקומו. תני"א בתוספת"א (פ"ד) תנור שנתן בו עפר עד חציו מעפר ולמטה מטמא במגע מעפר ולמעלה מטמא באויר דברי ר"מ וחכ"א אין חולקין כלי חרס אלא כולו

מטמא במגע ובאויר. רבי יוסי אומר מעפר ולמטה מטמא במגע מעפר ולמעלה מטמא באויר דברי ר"מ וחכ"א אין חולקין אלא כולו מטמא במגע ובאויר. א"ר יהודה בד"א בזמן שנתן בו עפר ואח"כ הסיקו אבל הסיקו ואחר כך נתן בו עפר כולו מטמא במגע ובאויר. ומודה ר' יהודה לחכמים בתנור שנתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם אבן ומרחו בטיט מן הצדדין שהוא טמא וחכ"א בין כך ובין כך טמא:

משנה ז

תנור. תחלתו עשוי כקדרה ומטלטל וכשבא לקובעו מעמידו בארץ ומדבק טיט (צ"ל ומעבהו וכ"ה ברש"י חולין) ומעבירו כדפרישית לעיל וקרי לה טפילה שמטפלה ומחברה בו:

חולקו לשלשה. לכלי עצמו מבפנים דאי לשנים הגדול טמא דאיכא רובא. ובפרק העור והרוטב (חולין דף קכד.) מקשינן מהך משנה אההוא דלעיל דתחלתו ד' ומשנינן כדפרישית לעיל

וגורר את הטפילה. שדיבק עליו שגם היא מחברתו ואע"פ שעדיין הוא עומד טהור:

עד שיהא בארץ. עד הקרקע מפילה כולה. אי נמי אחולקו קאי דלא סגי בחלוק עד רובו משום דחלים (צ"ל אלא) חולק עד שיהא בארץ וניחא השתא הא דקא פליג ר"מ דאין צריך לגרר את הטפילה ולא לחלק את התנור עד שיהא בארץ אלא עד שלא ישאר ד' טפחים דלא חייש לחלים. ובפרק העור והרוטב (שם) מפרש במאי פליגי:

להסיעו. אע"פ שחלקו לא טהר עד שיפריד החלקים זה מזה. תני"א בתוספת"א בפרק מחט וטבעת אין טהרה לכלי חרס אלא שבירתה ואפילו חיבר בקרקע ואפילו קבע במסמר ומילא סיד וגפסיס טמא רשב"ג מטהר ת"ק חייש דילמא ממליך ומפני ליה:

הגדול טמא. משום דאיכא רוב כדקתני בתוספתא דף של תנור שנתנו בזוית להיות אופה בו טהור ואם יש בו רוב תנור טמא. תניא בתוספת"א (פ"ד) תנור שחלקו לשנים אפילו כל שהוא ואפילו מבית האומן טמא לפי שאי אפשר לכוין ואם אפשר לכוון טהור. פירוש אפילו כל שהוא. [שיש] בו ארבעה ובתנורא בר ז' כדמפרש בריש פירקין דשיעורה ברובא לרבנן וטמאים שני החלקים דלא ידעינן בהי מינייהו איכא רוב וכדאמרי' בריש פ' שני דחולין (דף כח:) חלקו לשנים והם שוין שניהן טמאין לפי שאי אפשר לצמצם והא דקתני ואם אפשר לכוין טהור ובפ"ב דבכורות (דף יז:) אמרו דכלי חרס אי אפשר לצמצם משום דיש בו גומות הני מילי היכא דסלקו לאחר שהוסק אבל הכא בשלא הוסק כדקתני מבית האומן דאפשר לכוין בעוד שהוא רך ולח:

משנה ח

לרחבו. כגון חותך שפופרת של קנה ואם יש בחוליא פחות מארבעה טפחים טהור בבאה מתנור גדול דליכא רובא. אבל איכא ד' טפחים טמא אע"ג דהוי מיעוט:

מרחו בטיט. בעי היסק כתנור חדש:

ונתן חול או צרור בנתים. אהרחיק ממנו את הטפילה קאי שהחול נתנו בין הטפילה לתנור ולא קאי אבין חוליא לחוליא דהיינו פלוגתא דר"א וחכמים לקמיה. ותני"א בתוספת"א (פ"ד) תנור של סדקין שעשה טפילה לכל אחד ואחד ומקום הסדקים מגולה טמא נתן חול או צרורות בסדק טהור נתן טיט על גבי הסדק טמא חרס על גבי הסדק טהור. מרחו בטיט מלמעלה טמא או שעשה לו טפילה מבחוץ (צ"ל טמא והכי איתא בתוספתא שלפנינו) טהור מפני שהטפילה עושה את כולן אחד. נתן עליו טיט וחרסית אדמה סיד וגפסיס אפילו כל שהוא אפילו מבית האומן טמא. וזפת וגפרית שעוה ושמרים בצק וגללים וכל דבר שאין עושין בו טהור כללו של דבר שאין עושין ממנו תנורים אינו מחבר את הסדקין. פירוש סופגנים כדקתני מתני'. תניא בתוספתא (פ"ד) תנור של חוליות שכל אחת ואחת פחותה מארבעה טפחים (צ"ל והיתה בהן אחד) (בהן אחר) שיש בה ארבעה טפחים היא מטמאה במגע [יא] (צ"ל ואינה מטמאה) אינה מטמא באויר והשאר טהורין. פירוש בשלא טפלו כלל איירי דאם טפלו אפילו בגללים תנן לעיל בפ' שלישי (מ"ד) כולה מטמאה במגע וכנגדו מטמא באויר. ומיהו כאן לא ידעתי טעם מאי שנא אויר ממגע כיון דיש בה כשיעור דלעיל ניחא דטומאתו משום יד. תני"א בתוספת"א (פ"ד) רשב"ג אומר הרוצה לעשות תנורו בטהרה מביא תנור של סדקין ומביא תנור חדש ומלבישו מבחוץ ונותן חול או צרורות בנתים אע"פ שעשה טפילה לחיצון טהור. פי' תנור חדש גדול (משל ר"ג) ומכניס של סדקים לתוכו ונעשה לו החדש כמלבוש ויש אויר בין החדש לשל הסדקים סביב כדי שיכניס חול בנתים שלא יחשב כאחד:

משנה ט

מחותך מבית האומן. שעשה האומן מתחלתו דפין דפין לעשות מהן תנור ולחברם ע"י לימודים הם מסגרות כדרך שעושין אנחנו לחביות של עץ העשויות מנסרים ואע"פ שהלימודים עליו אינו מקבל טומאה והא דקתני נטמא היינו כגון שמרחו בטיט כדתניא בתוספתא (פ"ד). אי נמי הא דקתני והוא טהור לאו בנטמא (צ"ל אלא) שנתן עליו לימודים. נגע בו שרץ מקודם ונתן עליו לימודים עומד בטהרתו: ואם נטמא מסלק את הלימודים והוא טהור אע"פ שמחזירן ומשתמש בו לעולם אבל מרחן בטיט מקבל טומאה בלא

הסקה אע"ג דאחר שלא נעשה כן מתחילתו בעי הסקה לאחר מירוח כדתנן לעיל האי לא בעי הסקה לאחר מירוח הואיל וכבר הוסק: ותני"א בתוספת"א תנור שבא מחותך מבית האומן עשה לו לימודים (בתוס' איתא ונתן עליו טהור) נותנת עליו והוא טהור מרחו בטיט טמא. נטמא וסילק את הלימודים טהור החזירו לו (צ"ל טהור מרחו כו') מרחו בטיט מקבל טומאה ואין צריך להסיקו שכבר הוסק:

משנה י

חתכו חוליות. לרחבו פחות מארבעה טפחים כי ההיא דלעיל ונתן חול בין חוליא לחוליא (רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאים) ואח"כ עשה לו טפילה מלמעלה ולא הרחיק את הטפילה אלא מרחו בטיט כשאר תנורים. ומטהר רבי אליעזר משום דדמי ליה להיא דלעיל שהרחיק את הטפילה ונתן חול בינתים דכאן אע"פ שהטפילה מדובק כיון דיש חול בין הסדקים כשבור דמי. ורבנן מטמאים מפני שהטפילה עושה את כולו אחד אע"פ שיש חול בין חוליא לחוליא וטמא לכשיסיקנו לאפות בו סופגנים כדתנן לעיל:

עכנאי. בשילהי הזהב (בבא מציעא דף נט:) אמרינן מאי עכנאי שהקיפוהו דברים כעכנא זו וטמאוהו. עכנאי זה נחש שדרכו להעשות כעגולה להכניס זנבו לתוך פיו:

יורות הערביים. של אותו מקום ולאפות פת עשויות כדקתני סיפא וזהו תנורו של בית דיניי והאי דקרי ליה הכא תנור ובפרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף סג.) תנן הרי עלי בתנור לא יביא מאפה כופח מאפה רעפים מאפה יורות הערביין ותנא נמי בגמ' (שם) מאפה תנור ולא מאפה יורות הערביין משום דעיקר שמייהו יורות:

שהוא חופר בארץ. פירושי קמפרש כיצד היו אותן יורות עשויות:

בית דיניי. שהיה רגיל לעשות תנור כעין ערביים:

משנה יא

תנור של אבן. טהור לגמרי ושל מתכות טהור מדין כלי חרס דלא מטמא באויר ויש לו טהרה במקוה כדתניא בתורת כהנים בפרשת ויהי ביום השמיני יותץ טמאים הם את שיש לו נתיצה יש לו טומאה את שאין לו נתיצה אין לו טומאה פרט לתנור של אבן ושל מתכת ולכירה של אבן ושל מתכת מכאן אמרו תנור של אבן ושל מתכת טהור וטמא משום כלי מתכות:

ניקב. נפגם נסדק גרסינן ולא כאותם דגרסי נקלף במקום נפגם:

עשה לו טפילה. לאחר שניקב כדי שיצא האור טמא משום כלי חרס אבל עשה טפילה לשלם טהור מדין כלי חרס כדמוכח בתוספתא:

ומוסף. הוא תוספת של טיט שעשה על פיו וכן כירה כיוצא בתנור אם של אבן או של מתכת. תני"א בתוספת"א (פ"ד) תנור של מתכת שעשה לו טפילה ועשה לו מוסף וחלקו לשנים ונטמא אחד מהן באויר הוא טמא וחבירו טהור. נגע בו שרץ מתוכו הוא מטמא במגע ובאויר וחבירו מטמא במגע ובאויר וטפילה טהורה נגע בו שרץ מאחוריו כולו מטמא במגע אחד ופוסל אחד. נגע בו כזית מן המת מאחוריו כולו מטמא מגע שנים ופוסל אחד ואוירו מטמא אוכלין ומשקין וידים מפני שנעשה אב הטומאה ומטמא את גופו דברי רבי ר' ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו אינו מטמא אוכלין ומשקין וידים שאין כלי חרס מטמא את ידיו מאחוריו. ניקב נפגם נסדק ועשאו בטיט אפילו כל שהוא טמא נפל השרץ לאוירו כולו מטמא במגע ובאויר. נפל לתוכו כזית מן המת שלא באהל כולו מטמא אוכלין ומשקין וידים בין מתוכו בין מאחוריו. כללו של דבר כל זמן שהוא טמא משום כלי חרס נידון משום כלי חרס ומשום כלי מתכות נידון משום כלי מתכות. מרחו בטיט בין מבפנים בין מבחוץ טהור רבי יהודה אומר מבפנים אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו טהור ואם לאו טמא בין כך ובין כך טמא משום כלי מתכות. פירוש וחלקו לשנים אחד גדול ואחד קטן כי ההיא דתנן לעיל גבי תנור של חרס אלא דהכא מיירי בשנחלק המתכת בלא טפילה והחלקים מונחין יחד שלא הפרידם ויתכן דהכא מיירי בשיש בכל אחד ד' כגון בתנור בר תשעה ונידון משום כלי מתכות משום גופיה דתנור ומשום כלי חרס משום טפילה לקבל טומאה מגבו וליעשות אב הטומאה ככלי מתכות ולטומאת אויר ככלי חרס וחמורה טומאת מגע מטומאת אויר דאם נתלה שרץ באוירו הוא טמא וחבירו טהור. ואם נגע שרץ מתוכו חבירו כמותו דחשיב ליה חיבור כאילו לא נחלק. ומוסף וטפילה טהורים דלאו כגופיה דתנור חשיבי ואע"ג דמכחן קא אתיא ליה טומאת אויר. נגע בו שרץ מאחוריו מקבל טומאה מגבו ככלי מתכות והוה ליה ראשון מטמא אחד שעושה שני ופוסל אחד שאותו שני עושה שלישי בתרומה. נגע בו כזית מן המת מאחוריו נעשה אב הטומאה ככלי מתכות ומטמא שנים ופוסל אחד שעושה ראשון ושני ושלישי בתרומה. ואוירו מטמא אוכלין ומשקין וידים כלומר חלוק האויר מן המגע דאין האויר מטמא שנים ופוסל אחד כיון דלא מטמא באויר אלא מכח כלי חרס דאין כלי חרס נעשה אב הטומאה אלא מטמא אוכלים להיות שניים ומשקין להיות תחלה וידים להיות שניות וכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה וידים להיות שניות ור' ישמעאל בר"י סבר דכיון דאין כלי מתכות מטמא מאוירו וכלי חרס אין מקבל טומאה היכא דקיבל טומאה מגבו לא אפשר לטמאות באויר כלל אוכלין ומשקין וידים: מפני שנעשה אב הטומאה ומטמא את גופו. (צ"ל אשנים) שנים ופוסל אחד

קאי דהא אפילו גופו של אדם מטמא. ועשה בטיט היינו ניקב ועשה לו טפילה במתני': [נפל] לתוכו נתלה באוירו ולא נגע בו. שלא באהל בחצר היה דאי תחת אהל כנוגע בתוכו דמי ובאויר נמי מטמא אפילו לר' ישמעאל בר' יוסי אבל השתא דנתלה באויר לא אפשר ליה לעשות אב הטומאה מחמת אויר וכולו דינו ככלי חרס ואין מטמא שנים ופוסל אחד כדקתני סיפא. כללו של דבר כל זמן שהוא טמא משום כלי חרס דהיינו היכא דנחתא ליה טומאה מאוירו נידון אפילו המתכת משום כלי חרס ואין מטמא שנים ופוסל אחד. והיכא דנחתא ליה טומאה משום כלי מתכות כגון על ידי מגע אחוריו נידון משום כלי מתכות ואין מטמא באויר. וסתמא כר' ישמעאל ברבי יוסי והאי כללא כוותיה אי נמי כל זה מדבריו. מרחו בטיט היינו בשלם דלא ניקב ולא נפגם ולא נסדק דכיון שלא לצורך הוא קסברי רבנן דכמאן דליתיה דמי וטהור משום כלי חרס ולרבי יהודה מבפנים אם הטיח יכול לעמוד בפני עצמו טהור המתכת מדין כלי חרס אבל הטיח עצמו מיהא נידון ככלי חרס דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי דלא מסתבר למימר דאפילו הטיח לא יטמא ככלי חרס דאטו מי גרע גבי נפשיה משאינו יכול לעמוד. ואם אינו יכול לעמוד טמא אפילו המתכת ככלי חרס דדינו כטפילה. ובתרתי פליג רבי יהודה ביכול לעמוד ובאינו יכול לעמוד דלרבנן בשניהן טהור:

כירה של אבן ושל מתכת. אע"ג דתנא ברישא וכן בכירה קתני הך בבא משום דגבי תנור כשניקב ונפגם ונסדק קתני עשה לו טפילה שזהו תיקונו. וגבי כירה כשניקבה ונפגמה ונסדקה קתני עשה לה פטפוטים שזהו תיקונה דכשנתקלקל מקום מושב הכירה שניקב או נפגם או נסדק עושה תחתיה מחרסית כמו כלי ברזל שקורין טרפי"ד יושבת עליהן והן רגלי כירה ונקראין פטפוטי כירה. ואפילו בלא ניקבה ונפגמה פעמים עושין כן כדאשכחן בפרק הבונה (שבת דף קב:) שכן עני עושה פטפוטי כירה קטנה לשפות עליו את הקדירה קטנה. ואשכחן נמי שעושין כן למקום מושב הכור של צורפי זהב כי ההיא דתנן בפרק המוציא יין (שבת דף עח:) חרסית רבי יהודה אומר כדי לעשות פטפוט. כך פי' משנה זו לפי שכתוב במשנה נסדקה עשה לה פטפוטים דמשמע שהפטפוטים לתקנה. אבל במשנה דוקנית גרסינן ועשאה בטיט ועשה לה פטפוטים והכי פירושו עשה לה בטיט לתקנה ועשה לו פטפוטים לאותו הטיט ולשון טפילה שייך בתנור ולשון עשאה בטיט שייך בכירה ותרוייהו לתיקון התנור (הטיט) והכירה. והשתא כשניקבה ועשאה בטיט ועשה לה פטפוטים טמאה נמי משום כלי חרס. והפטפוטין מטמאין מאוירן. אבל טיט ופטפוטים בלא נקב טהורה כדמוכח בתוספתא ולאשמועינן דין פטפוטין תנא בבא זו אע"ג דתנא וכן בכירה:

טהורה. היינו מדין כלי חרס אבל טמאה מדין כלי מתכת וטמאה מדין כ"ח ומשמשת ב' כלים בחרס ובמתכת:

מרחה בטיט לאו אניקבה קאי כדפי' ההיא תוספתא גבי תנור. והך פלוגתא דר"י ורבנן הוה מצי למיתני לעיל גבי תנור דהא בתוספתא קתני לה הכא והכא אלא נטר עד לבסוף ואתרוייהו קאי אכירה ואתנור: תני"א בתוספת"א (פ"ד) כירה של מתכת שעשה לה מגיר ועשה לה פטפוטים טהורה. מרחה בטיט בין מבפנים בין מבחוץ טהורה ר"י אומר מבפנים אם יכול הטיט לעמוד בפני עצמו טהורה ואם לאו טמאה בין כך ובין כך טמאה משום כלי מתכות. פי' מגיר הוא מקום שהכירה יושבת וגבה עליו. וכן פטפוטין ואין עשוין מענין אחד וקורין לזה מגיר ולזה פטפוט והא דקתני מתניתין טמאה והכא קתני טהורה משום דמתני' מיירי בניקבה והכא מיירי בלא ניקבה ולכך טהורה מדין כלי חרס אע"פ שעשה לה מגיר ופטפוטין ואפשר שהמגיר והפטפוטים יש להן לעצמם דין כלי חרס. אבל הכירה שכולה של מתכת אין לה דין כלי חרס כלל דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. מרחה בטיט כו' כדפי' לעיל גבי תנור:

פרק ו

משנה א

עשה ג' רגלים בארץ ומלמעלה בראשם חיבר שלשתם בטיט שנעשו כעין כלי ברזל שקורין טרפי"ד להושיב הקדרה עליהם ועושין אש תחתיה אי נמי יש לפרש שחברם בארץ בטיט טמאה דנעשה ככירה לטמאות באויר כנגד גובה הפטפוטים:

קבע. שנעץ שלשה מסמרין בארץ כנועץ יתד אע"פ שתקנן בראשן הרחיבה שלא יהו חדים ושיפן יפה שלא יקלקלו את הקדרה היושבת עליהן טהורה. לפי שנעשו לקדירה תחת כירה נקט טהורה לשון נקבה ומצי לפרש דטהורים לגמרי דאין להם תורת כלי כיון דכל אחד לחודיה לא חזי ואינן מחוברין זה לזה ואם באנו לפרש טהורים מדין כלי חרס צריך לפרש דאע"פ שעשה בראשן היינו שהדביק בטיט בראש כל אחד ואחד שתהא הקדרה יושבת טהורה היינו דוקא בלא חברן בטיט בראשן ולאידך לישנא שלא חברן לקרקע בטיט כדמוכח בתוספתא. תניא בתוספתא (רפ"ה) שלשה מסמרים ג' יתידות ג' פטפוטים שנתנם בארץ וחיברן בטיט להיות שופת עליהן הקדרה טמאה רבי יהודה מטהר עד שיחבר זה לזה בטיט. ומודה רבי יהודה שאם נתנם על גבי האבן וחברם לה שהיא טמאה מפני שהאבן מחברתן פירוש וחברם בטיט בראשם כדמפרש במתני' ולאידך לישנא דפי' שחיברן בארץ בטיט ולכך מסמרים דהכא טמאה ודמתניתין שלא

חיברן בטיט טהורה ורבי יהודה מטהר נמי הכא אע"פ שחיברן בראשן כיון דלמטה לא חיברן. ולאידך לישנא דאע"פ שחיברן לארץ כיון שלא חיברן זה לזה דמה שהארץ מחברת מלמטה לא חשיב חיבור שאם בא לטלטלן במקום אחר מתנתק חבורם: אבל נתנם על גבי האבן וחברם לה חשיב חיבור הואיל והאבן מחברתן שהיא מטלטלת ביחד עמהן שחיברן זו לזו בטיט בראשן. ולאידך לישנא דפי' שחיברן בארץ בטיט ומתוך שהאבנים רחבות סגי בתרי להיות ככירה: ורבי יהודה בעי תלתא כמו בפטפוטין:

או עד שיסמוך. שהכותל יסמוך את הקדרה מצד אחד:

ואחת שלא בטיט. להך לישנא דפירשתי דחיבור טיט ארץ קאי ניחא שהאחת חיבר בארץ בטיט ואחת לא חיבר בארץ וטהורה אפילו לרבנן. ולאידך לישנא יש לפרש דאחת בטיט היינו דאחת חיבר לחברתה בטיט בראשה ואחת שלא בטיט שהשלישית לא חיבר ור' יהודה היא וגריעה הך שלישית מכותל אי נמי סמך לכותל בעי שחיבר שתיהן בראשן לכותל: תני"א בתוספת"א (פ"ה) שלש אבנים שחיברן זו לזו ולא חיברן לקרקע חיברן בקרקע ולא חיברן זו לזו טמאות ורבי יהודה מטהר עד שיחברם זו לזו ויחברם לקרקע וכמה חיבורן בטיט כל שהוא:

משנה ב

עליה ועל התנור. וחיבר את האבן בטיט ועליה ועל האבן היינו אחת בטיט ואחת שלא בטיט:

סלע. מחובר משׁשׁת ימי בראשית כדתנן פסחי' (דף י.) עד שמגיע לסלע:

טהורה. כדתניא בת"כ יותץ טמאים את שיש לו נתיצה יש לו טומאה את שאין לו נתיצה אין לו טומאה מכאן אמרו אבן שהיה שופת עליה ועל התנור עליה ועל הכירה עליה ועל הכופח טמאה מפני שיש לה נתיצה. עליה ועל האבן עליה ועל הסלע עליה ועל הכותל טהורה מפני שאין להם נתיצה:

כירת הטבחים. (צ"ל תבשילין) לרבים שמסדרים אבנים דרך הטבחים שמוכרין הרבה זו אחר זו וזו אחר זו ושופתים עליהן קדירות הרבה שנמצאת אבן אחת משמשת לשתי קדירות חוץ מן החיצונות וכשנטמאה האחת כל האחרים טהורות מידי דהוה אקלמרין המתוימות דלעיל פרק שני:

משנה ג

המשמשת לטמאה. היינו מקום שפיתה:

הוחלטה לטומאה. וכולה טמאה:

יורה גדולה. על שתי החיצונות:

החזירה לאמצעית טהורה. שבטל כירה ראשונה וכאילו נתץ כירה היורה גדולה וכשמרחה בטיט בעיא הסקה ככירה חדשה:

משנה ד

אבן אחת. יש כאן שלש כירות האמצעית טמאה והחיצונה טהורה הלכך שתי אבנים אמצעיות חציה של זו וחציה של זו של צד הטהורה טהור שמשתמש לטהור וכשניטלו החיצונות חזרו האמצעיות למשפטן הראשון וכולן טמאות: תני"א בתוספת"א (פ"ה) שתי אבנים גדולות שתי חוליות של עמוד שהתקינן להיות שופת עליהן יורה גדולה או מיחם גדול אינו מטמא אלא צורך וכמה הוא צורך מקום שפיתת טפח. שתי חביות ושתי הלפסין ושתי קדרות שעשאן כירה ונטמא ביניהן מטמא במגע ובאויר ותוכן טהור. והעובי שביניהן חולקים אותו והמשמש את הטמא טמא את הטהור טהור. רבי יהודה אומר עליה ועל הזיז ואם ינטל הכותל והזיז עומד בפני עצמו טמא ואם לאו טהור. כירה שנתנה על גבי הטיף של אבן אינו טמא אלא צורך וכמה הוא צורך רשב"ג אומר משום רבי יהודה צורך שלש אצבעות. ר' נתן אומר אם ניטלה כירה והטיף שעליה עולה עמו חיבור ואם לאו אינו חיבור. פי' תוכן של קדרות טהור דאין כלי חרס מטמא מגבו. ועובי דופני הקדרה חולקין. על גבי הטיף של אבן. לא נתברר אותו טיף מה היא ולפי הענין נראה שהיא אבן דקה וקלושה והיא רחבה חוץ לתנור והכירה מונחת עליה ומחברין אותה בטיט של הכירה ואם אותו טיף מחובר יפה לכירה שעולה עמה כשנטלה קסבר רבי נתן דכולהו חיבור אפילו חוץ לשלש אצבעות ואם לאו אינו חיבור:

פרק ז

משנה א

יש קלתות של כסף ושל זהב כדאשכחנא בפ' החובל (בבא קמא דף צב.) ובפ' האשה שנפלו (כתובות דף פב:) אבל הכא בשל חרס כעין קופות קטנות דומה לקלתה שלנו ועיקר תשמישן לשפות עליהם קדירה והגחלים בתוכן כעין כירה ושם אותו כלי קלת ולהכי קתני שנפחתה ולא קתני שנפחתו כלומר שנפחתה הקלת שנרחב מקום מושב הקדירה פחות משלשה טפחים טמאה הקלת אבל שלשה טפחים או יותר דאין ראוי לתשמיש שהחום יוצא ואין הקדרה מתבשלת טהורה הקלת:

נתן אבן או צרור למעט (או) הפחיתה אינה חיבור אלא אם כן מרחה בטיט ולא ממעט ליה: וזו היא תשובת רבי יהודה שנחלקו רבי יהודה וחכמים בפ"ה לעיל. והביא רבי

יהודה ראיה מכאן לדבריו דכי היכי דבעינן הכא מסיק מלמטן וקדרה בשלה מלמעלה הכי נמי התם:

משנה ב

דכון. לשון מקום כמו (ברכות דף יח:) דוך פלן והיא בליטה היוצאת מן הכירה כשמסלקים את הקדרה מעל גבי הכירה מושיבין אותה על דכון ויש לו בית קיבול הקדירה או שתי קדירות או שלש שיכול להיות שאותה בליעה הוא סביב לכירה ויש לו בית קיבול קדרות הרבה:

טהור משום כירה. דאם נטמאת הכירה לא נטמא הדכון כתלים שלו שאינה מן הכירה אבל הרחב שלו הוא כותל הכירה עצמה לצד בית קיבולו של דכון ומפסיק בין שני הקבולים פליגי בה אי חשיב כירה או לא וכן הכופה את הסל ובנה על גביו כירה ובולט חוץ לכירה ומושיבין על גביו קדירות דינו כדכון. תני"א בתוספתא (פ"ה) כסא שעשאו דכון אף על פי שמשמש בו טהור. היה טמא ועשאו דכון טמא עד שיקבענו במסמר. דכון של מתכת של בעלי בתים אע"פ שהטיט שוקע לתוכו טהור עשה לו פטפוטים טמא. כוורת של מתכת של בעלי בתים העשויה ככפישה אע"פ שהטיט שוקע לתוכה טהורה. עשה לה פטפוטים טמאה. דכון של אוליירים אע"פ שעשה לו פטפוטים טהור שלא נעשה אלא לשמש הקרקע. פי' כסא של עץ שמטמא משכב ומושב אבל של חרס לא כדאיתא בפרק אמר רבי עקיבא (שבת דף פד.). טהור מדין מושב הזב. היה טמא מושב הזב ועשאו דכון טמא עד שיקבענו במסמר דאינו עולה מטומאתו עד שיקבענו ומיהו בפ' במה אשה (שבת דף נח:) פי' דאין חילוק בין קיבל טומאה ללא קיבל דמעולם אין דבר עולה מראיות טומאתו אלא בשינוי מעשה. ושמא יש לחלק בין משכב ומושב לשאר כלים דכיון שיחדו אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. טיט שוקע לתוכו טהור משום חרס וטמא משום מתכת. ואם עשה לו פטפוטים נעשה ככירה ונידון כחרס וככלי מתכת. כוורת נמי כך דינה כדפרישית. אוליירין הן מחממי מרחצאות ודכון שלהן אין עשוי לכירה:

משנה ג

כירה. מקום שפיתת ב' קדרות כדאמר בפרק כירה (שבת דף לח:) וכשנחלקה לארכה נטלו שתי שפיתותיה. ואם נחלקה לרחבה שתי השפיתות קיימות זו לבדה וזו לבדה:

כופח. מקום שפיתת קדירה אחת ובין לארכו ובין לרחבו בטל מקום השפיתה:

חצר הכירה. כעין מחבת גדולה של חרס והכירה יושבת באמצע מחוברת לחצר מבית האומן:

שלש אצבעות. שכתלי החצר גבוהים ג' אצבעות שיערו בחצר כמו ששיערו בכירה דתנן לעיל בפ"ה (מ"ב) כירה תחילתה שלש. פחותה משלש אצבעות אין אויר שלה חשוב ומ"מ אם נטמאת הכירה מטמא החצר במגע או מטעם יד או מדרבנן:

כיצד משערין אותה. משום דכירה גבוהה מן החצר הרבה ובא לשער מה נתשב אויר החצר. נותן את השפוד באלכסון ראשו אחד על כותל החצר הנמוך וראשו אחד על כותל הכירה הגבוהה וכל שלמטה מן השפוד אם נתלה שם שרץ אף על פי שהוא למעלה מכותלי החצר כאילו נתלה למטה דכל זה נחשב אויר החצר. לא נטמאת הכירה החצר טפילה לכירה ואין הכירה טפילה לחצר. תניא בתוספת"א (פ"ה) חצר הכירה ר"ש אומר נטמאת הכירה נטמא החצר נטמא החצר לא נטמאת הכירה ואם היתה חלקה טהורה. רבי יהודה אומר ניטלת כאחת טמאה ואם לאו טהורה. פי' חלקה כמו חלוקת התנור שחלק הכירה מן החצר טהורה אע"פ שעדיין הכירה בחצר. ורבי יהודה סבר דאם לא נחלקה כל כך שהיא ניטלת עם הכירה אכתי ככירה דמיא. ואם כשתטול הכירה החצר נשארת נטמאת הכירה לא נטמאת החצר ועוד יש לפרש חלקה בלא בית קיבול כי ההיא דלקמן פכ"ד (מ"ז):

משנה ד

מופרשת שלא בנאם האומן בחיבור אלא זו לעצמה וזו לעצמה:

חלקה. אם נפרשה חלקה בלא בית קיבול כלל אם כן הוי זו ואין צריך לומר זו דאפילו בפחות משלש אצבעות מטהרים כל שכן חלקה לגמרי ושמא חלקה (בס"י חזיא) הויא טפי מהיכא דכתליה פחותים משלש אצבעות ועוד יש לפרש או שהיתה חלקה כלומר שנבנית בחיבור ואח"כ נחלקה לגמרי כדפירש בתוספתא:

של שלש. גובה הפטפוט של שלש אצבעות:

כל שכן. אם פחותים משלש אצבעות דנידונים ככירה ואפילו אם הפטפוטים הם ארבעה נידונים הם ככירה:

משנה ה

אחד מהן. מן הפטפוטים ואכתי חזי קצת להיות שופת עליהן את הקדרה ואת האילפס וחשוב כנתוץ ולא כנתוץ:

מטמא במגע ולא מטמא באויר. ור"מ לטעמיה דגזר בבית הפך לעיל בפ"ה (מ"ג) ורבי שמעון לטעמיה דלא גזר: תניא בתוספתא (פ"ה) ד' פטפוטי כירה שניטלו שניה מהם אלכסון שנים השניים מטמאין במגע ובאויר מפני שהוא שופת עליהן את הלפס ואת הקדרה דברי ר"מ (צ"ל ור' שמעון) ורבי ישמעאל מטהר שהיה ר"ש אומר כל פטפוטי כירה

שאין מטמאין באויר אין מטמאין במגע. פירוש אלכסון כמו באלכסון דכירה זו ארכה פי שנים ברחבה דארכה מקום שפיתת ב' קדרות ורחבה מקום שפיתת קדרה אחת ויושבת לארבע רגלים לארבע זויותיה וניטל של מזרחית צפונית ושל מערבית דרומית: עשה מתחלה שנים להיות שופת עליהן ומדמי לה ר"מ לשתי אבנים שעשאן כירה: העודף משלש אצבעות היה מטהר ר' שמעון דלא חשיב ככירה אי נמי כל הפטפוט היה מטהר דכיון דגבוה יתר מדינו לא חשיב ככירה כלל:

מן השפה. משוכין לצד חוץ. והנך פטפוטים הם רגלים שהכירה יושבת עליהן ויש בליטות עשויות מן הכירה עצמה מנין הבליטות כמנין הפטפוטים ויושבת עליהן דהשתא נמשכין לצד חוץ ומה שיש מן הפטפוט בתוך שלש לשפה נחשב ככירה עצמה ומטמא במגע ובאויר ובחוץ לשלש פליגי ובכולהו ר"מ ורבי שמעון לטעמייהו כדפרישית לעיל:

משנה ו

לקמן פרק י"ב תנן הכן והכנה טמאין. ופירש בערוך האמה שמסרגלין בה את הספרים והלוח שתחתיה ונראה דהאמה נקרא כנה והלוח שמסרגלין עליה הוא הכן ויש לפרש נמי כנה דמתניתין הכי דפטפוטי הכירה רחוקים זה מזה וכשנמצא שרץ בינתים איך נדע אם הוא לתוך שלש או לחוץ הלכך מודד לפטפוט זה שלש אצבעות מן השפה וכן לשני ונותן האמה מזה לזה ומסרגלה מן הסרגול ולפנים טמא דהיינו נמי מקום הכנה מן הסרגול ולחוץ טהור:

פרק ח

משנה א

פירוש עשה מחיצה באמצעו וחלקו עד למעלה מפיו הכל טמא אפילו אוכלים שבעבר השני של מחיצה:

פחותה. להכי נקט פחותה דלאו כלי היא דאי הוי שלמה מצלת על אוכלין שבתוכה כדאמרינן בריש זבחים (דף ג.) אפילו כלי שטף מציל אבל השתא דלאו כלי היא הוי כמחיצה בעלמא:

ופקוקה בקש. רבותא נקט דאע"ג דפחותה ופקוקה בקש לא הויא כלי ואפילו פיה למעלה מפי התנור לא מצלת על האוכלים שבתוכו:

ומשולשלת. תלויה:

ורבי אליעזר מטהר. אכוורת קאי אבל במחיצה מודה כדמוכח בת"כ בפרשת ויהי ביום השמיני גבי תוכו ולא תוך תוכו כיצד חבית שנתונה בתנור ופיה למעלה כו' יכול אפילו נקובה יציל ת"ל כל אשר בתוכו יטמא כו' מכאן אמרו כוורת פחותה ופקוקה בקש כו' ר"א אומר מצלת א"ר אליעזר אם מצלת במת החמור לא תציל בכלי חרס הקל אמרו לו אם מצלת במת החמור מקום שהמחיצה מצלת תציל בכלי חרס הקל שאין מחיצה מצלת אמר רבי יוחנן בן נורי אמרתי לו לר"א אם הצילו אהלים מיד אהלים במת החמור שכן חולקים אהלים יצילו אהלים מיד אהלים מאהל השרץ שאין חולקין כלי חרס. א"ר יוסי אמרתי לו לר' יוחנן [תמה] אני אם קיבל ר"א היאך תשובה מפני שהוא נדון אלא זו תשובה לדבר אם יצילו אהלים מיד אהלים במת החמור שכן הוא עושה טפח על טפח בבית טהור יצילו אהלים מיד אהלים בשרץ הקל שכן הוא עושה טפח על טפח ברום טפח בכלי חרס טמא אמרו לו הוא הנדון. בתוס' לא קתני האי אמרו לו בתרא אלא מסיים בה א"ר היא תשובת ר' יוסי היא תשובת ר' יוחנן בן נורי:

משנה ב

וטעמא כדדרשינן בת"כ אל תוכו ולא תוך תוכו כדפרישית. ובפיהן למעלה מן התנור איירי כדמוכח בתוס' דאי כולה משוקעת בתנור כחד תוך חשיבא:

נקבו. ממעט בת"כ כדפרישית:

בכונס משקה. ואינו מציל:

משנה ג

סרידה. מלשון (שמות ל"ט:מ"א) את בגדי השרד ומסתברא שהוא לתשמיש הנחתום להניח בו עיסה לאחר שנילושה עיסתו או להניח עליו קמח או סובין כשנתנה על פי התנור ומשקעה לתוכו דנראה כעין תוך אע"פ שכל שפות שלה חוץ לתנור אין מצלת כדקתני בתוספתא שאין מציל מיד כלי חרס אלא כלים שיש להן תוך:

וגפיים. הן מחיצות כדתנן לקמן בפ' ט"ו (מ"ב) סריד של נחתומין טמא ושל בעלי בתים טהור גופפו מארבע רוחותיו טמא. ומתני' נמי הכי קאמר שאין מצילין מיד כלי חרס אלא כלים כלומר שיש להן תוך. ובערוך פירש דסרידה כמין עריבה שהיא לתשמיש הנחתום ללוש בה. ולקמן בפט"ו משמע שנותנין אותה ע"פ התנור להקיף בצמיד פתיל. וגפייס פירש בערוך אזני הכלי. ויש אומרים לולאות ולקמן בפרק הכרים שנפחתו בתוספתא משמע בהדיא דגפיים הם אזני הכלי:

נחושתו של תנור. הם השולים:

החבית והמשקים טהורים. דלא נכנסו לאוירו דהא למטה מנחשתו קיימי:

היתה כפויה על פיה ופיה בתוך התנור והשוליים לחוץ משקין שבשולים טהורים: תני"א בתוספת"א (פ"ו) הכל מצילין מיד כלי חרס אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה חוץ מן האדם. כיצד טהור שהיו אוכלים ומשקין לתוך פיו הכניס ראשו לאויר התנור טמא ומטמא ואין חוששין שמא מחוברין למעיים: הסגוס והרדיד שהיו ניתנין על פי התנור ושוקעין בתוכו השרץ בתוכו התנור טמא: שרץ בתנור אוכלין שבתוכו טמאין אין לך שהוא מציל מיד כלי חרס אלא כלים שיש להן תוך כגון הסל והקופה והחמת. הסל והקופה והחמת שהיו נתונים בתנור ופיהן למעלה מן התנור השרץ בתוכו התנור טהור שרץ בתנור אוכלין שבתוכו טהורין. ניקבו ועשאן בטיט שרץ בתוכו תנור טמא שאין צמיד פתיל לטומאה: שרץ בתנור אוכלין שבתוכו טהורין: חבית שהיא משוקעת בתנור ופיה למעלה מן התנור השרץ בתוכה התנור טהור שרץ בתנור אוכלין שבתוכה טהורין: ניקבה ועשאה בטיט שרץ בתוכה התנור טמא שאין צמיד פתיל לטומאה: שרץ בתנור אוכלין שבתוכה טהורין. ואם עשאה בזפת התנור טהור שהזפת חיבור לה ושאר כל הכלים שעשאן בזפת אין הזפת חיבור להן: חבית שהיא נתונה על פי התנור ופיה לצד התנור ושוליה לצד התנור השרץ בתוכה התנור טהור: שרץ בתוך התנור אוכלין שבתוכה טהורין: היתה דפנה מעובה לתוכו השרץ בתוכה התנור טמא שרץ בתנור אוכלין שבתוכה טמאים: קדרה שהיא מלאה אוכלין ומשקין ומוקפת צמיד פתיל ונתונה בתוך התנור שרץ בתוכה אוכלין ומשקין שבקדרה טהורין: היו טמאין התנור טמא שאין צמיד פתיל לטומאה: כלי שטף שהוא מוקף צמיד פתיל ונתון בתוך התנור הרי זה טמא שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ: פי' מחוברין למעיים. טומאה בלועה מטמאה וטהרה בלועה אינה מטמאה כדאמרינן בפ' בהמה המקשה (חולין דף עא.): סגוס מין בגד צמר כדתנן בפי"א דנגעים (מי"א) סגוס שנראה בו נגע וכן סריד כדכתי' (שיר השירים ה':ז') נשאו את רדידי: שאין צמיד פתיל לטומאה היינו לכלי שהטומאה בתוכו: עשאה בזפת יש תורת כלי עליה כאילו לא ניקבה: פיה לצד התנור פיה ושוליה הכל חוץ לתנור: דפנה מעובה מעט מפיה לתוך התנור: אוכלין שבתוכה טמאין האוכלין שבפיה שבתוך התנור: היו טמאין המשקין נטמא התנור דגזרו על משקה שיטמא כלי גזירה משום משקה זב וזבה כדאמרי' בפ"ק דשבת (דף יד:): הרי זה טמא היינו אוכלין ומשקין שבתוך הכלי שטף אבל הוא עצמו טהור דאין כלי מטמא מאויר כלי חרס כדאמרינן בפ' תולין (שבת דף קלח:): תניא בת"כ בפ' ויהי ביום השמיני יכול המוקף צמיד פתיל בכלי חרס ונתון לאויר התנור יהא טמא ת"ל מכל האוכל ולא כל האוכל פרט למוקף צמיד פתיל בכלי חרס ונתון לתנור. יכול המוקף צמיד פתיל

בכלי שטף ונתון לאויר התנור יהא טהור. ודין הוא ומה כלי חרס שלא הציל על עצמו בלא צמיד פתיל באהל המת הציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל באהל המת כלי שטף שהציל על עצמו בלא צמיד פתיל באויר כלי חרס אינו דין שיציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל באויר כלי חרס ת"ל כל האוכל להביא את המוקף צמיד פתיל בכלי שטף ונתון לאויר התנור. קל וחומר לכלי שטף שלא יציל על עצמו בלא צמיד פתיל באויר כלי חרס [ומה אם כלי חרס] שמציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל באהל המת [כו']. כלי שטף שלא הציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל באויר כלי חרס אינו דין שלא יציל על עצמו באויר כלי חרס ת"ל מכל האוכל אוכלין ומשקין מטמאין מאויר כלי חרס ואין הכלים מטמאין באויר כלי חרס. ק"ו לכלי חרס שלא יציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל באהל המת. ומה אם כלי שטף שהציל על עצמו בלא צמיד פתיל באויר כלי חרס לא הציל על מה שבתוכו לצ"פ באויר כ"ח. כלי חרס שלא הציל על עצמו בלא צמיד פתיל באהל המת אינו דין שלא יציל על מה שבתוכו בצ"פ באהל המת. ת"ל וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא הא יש צ"פ עליו טהור:

משנה ד

קדירה טהורה אפילו נפל השרץ לבסוף ובלבד שלא ראה אויר הקדירה כדאמרינן לעיל דאין כלים מטמאין מאויר כלי חרס ואפילו אין הקדירה מוקפת צמיד פתיל:

נטמא. המשקה וחזר וטמא את הקדירה כדין כל משקין טמאין דמטמו כלי כדפרישית:

משנה ה

התנור טהור. בתרנגול חי דטומאה בלועה לא מטמיא:

ואם מת. בשלא שהה כדי עיכול משעה שבלעו עד שמת:

הפת שבתוכו שניה. כדאמרינן בפרק תולין (שבת דף קלח:) דלא חזינן לתנור כמאן דמלי טומאה: תני"א בתוספת"א (פ"ו) שלשה דברים מצילין באהל המת הבלועין. צמיד פתיל. ואהלים יש בבלועין שאין בצמיד פתיל ואהלים יש בצמיד פתיל ואהלים שאין בבלועין. הבלועין מצילים על הטהורים מליטמא ואין מצילים על הטמאים מלטמא: צמיד פתיל ואהלים מטמאין במשא הזב. החמת והכפישה שנפחתו במוציא רמון אע"פ שבטלו מתורת כלים מצילין באהל השרץ. החמת שהיא נתונה בתנור ופיה למעלה מן התנור ועצם כשעורה כרוך בסיב או בנייר ונתון בתוכה היא טהורה והתנור טהור בא הטהור ואחז בו והעלהו נטמא וטימא את החמת. חזרה (את) החמת וטימא את התנור. פירוש הבלועים בעלי חיים שבלעו מצילין על הטהורים מלקבל טומאה כדתנן בסוף מקואות בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת ושנה וטבל והקיאה הרי היא כמו שהיתה.

ומצילין על הטמאים מלטמא כי מתני' דהכא דתרנגול שבלע את השרץ וכדתנן נמי בסוף מקואות בלע טבעת טמאה טובל ואוכל בתרומתו לערב. צמיד פתיל מציל על הטהורים מלקבל טומאה כדאמרינן בכל דוכתא. וכן אהלים כגון טפח על טפח בתוך הבית שהמת בתוכו מציל על מה שבתוכו: ואין מצילים על הטמאים מלטמא צמיד פתיל לטומאת אהלים כגון טפח על טפח ברום טפח בתוך הבית וכזית מן המת בתוכו כיון דליכא פותח טפח טומאה בוקעת ועולה מידי דהוה אבית סתום. אי נמי כזית מן המת על האהל מה שבאהל טהור ואם כזית מן המת בתוך אהל סתום מה שעל האהל טמא: הבלועין כגון אדם שבלע טבעת טהור ונשאו הזב לא נטמאה הטבעת ואם היא בתוך כלי חרס המוקף צמיד פתיל או בתוך אהל והסיטה הזב טמאה. נפתתו ועשה בפיהם ובמקום הפחיתה צמיד פתיל ונתנו בתוך התנור מצילין על אוכלין ומשקין שבתוכו: היא טהורה החמת שאין העצם נוגע בו דכרוך בנייר או בסיב. והתנור טהור כאן שחמת למעלה כדאמרן. אחז בו הטהור והעלהו נטמא דעצם כשעורה מטמא במשא כדאמרינן בפרק העור והרוטב (חולין דף קכו:) והאדם טימא את החמת. חזרה החמת וטמאה את התנור אע"ג דלפי סדר מגעם הוה ליה חמת ראשון ולעיל תניא בתוספתא אין כלי חרס מיטמא אלא באב הטומאה דכל שאין מטמא אדם אין מטמא כלי חרס חוץ מן המשקים ומכל מקום מחמת חיבורן הוה ליה כלי חמת אב הטומאה דהא הוא נושא עצם כשעורה בשעה שנוגע בחמת:

משנה ו

בית שאור. בשל חרס עסקינן דאי בשל עץ אין כלי שטף המוקף צמיד פתיל מציל באויר התנור כדתניא לעיל וכשנטמא התנור נטמא השאור אלא האי בית שאור של חרס ויש בו שני קיבולים כלי אחד כעין שני קבולים והמחיצה המפסקת היא נקראת קרץ לפי שהיא של חרס מלשון (איוב ל"ג:ו') מחומר קורצתי ומגעת עד שפתו והשאור מצד אחד והשרץ מצד אחד והקרץ בינתים היא המחיצה בינתים ומוקף הבית שאור צמיד פתיל דהוה ליה כלי אחד כדמוכח בצמיד פתיל בפני עצמה: התנור והבית טמאה דאין צמיד פתיל לטומאה והשאור טהור דהרי הוא מוקף צמיד פתיל ואם יש בו פותח טפח היינו שמעצמו נפרד החיבור של צמיד פתיל דלעולם מציל עד שיסתור בפותח טפח במתני' בספרי זוטא הוא טח בתנור ושייר הרי זה כל שהוא ובזמן שפרע מעצמו שיעורו בפותח טפח:

משנה ז

עין תנור. עשוי כעין להוציא העשן וכשמכניסין הפת לתנור סותמין אותו שלא יצא החום ולאו כתוכו חשיב ואם התנור באויר העולם שאינו תחת האהל אפי' כזית מן המת [נתון בעינו] טהור התנור דאין טומאה נכנסת לתוכו כיון דלית ביה פותח טפח:

משנה ח

מקום הנחת עצים. הוא תוכו של תנור שנותנים שם האש והעצים ורבי יהודה לחומרא ורבנן לקולא:

מכנגד שפיתת הקדירה. ממקום שמתחיל לסתום אויר הכירה:

נמצא מקום ישיבת הבלן מקום ישיבת הצבע מקום ישיבת של שולקי זיתים טהור אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים. תניא בתוספתא (פ"ו) מן הסתימה ולפנים מטמא במגע ובאויר. מן הסתימה ולחוץ מטמא במגע ואין מטמא באויר:

משנה ט

כור. שחופר בארץ וטח בטיט ושופת עליו את הקדרה וכגון שיכול להטיח בפני עצמו לעמוד כדתנן לעיל בפ"ה גבי תנורו של בן דינייי: פורנא תנור של חרס גדול ופתחו בצדו כעין שלנו (וטהור כצ"ל) וטמא משום דמשמש עם הקרקע כדקתני בתוספ' (פ"ו): ליזביז אסטגיות שפיות הכל אחד ולא פליגי אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו: תני"א בתוספת"א (פ"ו ושם איתא כור של נפחים וכו') תנור של נפחים שהוא עומד בארץ שופת עליו את הקדרה טמא ואינו טמא אלא המשתמש את הצורך. כירה שנתנה על גבי פי ארובה העליונה אע"פ שהוא שופת עליו את הקדרה טהורה. עשה לה פטפוטין טמאה. פורנא הרי זו טהורה שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע רבי מאיר אומר משום רבן גמליאל אם יש לו ליזבז טמאה. רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל אם יש לו סטייאות. ר' יוסי אומר משום רבן גמליאל אם יש לה ספיות והכל אחד: פירוש תנור של נפחים. הוא כור דמתני' עומד בארץ שיכול הטיח לעמוד בפני עצמו. ארובה העליונה. של כבשונות הללו:

משנה י

אוכלים (כדי נסבא כצ"ל) מינסבא דאין אוכל מטמא אפילו מדרבנן אבל משקה מטמא כלי גזרה משום משקה זב וזבה כדאמר בפ"ק דשבת (דף יד:) ואדם שנוגע בטמא מת הוא ראשון ומטמא משקין בפיו והמשקין מטמאין את התנור אע"פ שהוא עצמו אינו מטמא ובכי האי גוונא תנן במסכת פרה (פ"ח) ה"ז (צ"ל אומר) מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני:

נטמאו. האוכלין שבפיו והיינו דתניא לעיל בתוספתא דאדם אין מציל מיד כלי חרס: ר"מ מטמא. את הדבילה דידים מסואבות מטמאין את הרוק והרוק טימא את הדבילה: ורבי יהודה סבר דכל זמן שלא יצא הרוק מפיו לא חשוב משקה ורבי יוסי מטמא כשהיפך את הדבילה מצד זה לצד זה שנעקר הרוק ומטהר בלא היפך דכל זמן שלא נעקר לא נחשב משקה. וכמו ששנויה כאן כך היא המסקנא בפרק המוצא תפילין (עירובין דף צט:):
לצמאו. מתוך שהפונדיון בפיו מצוי הרוק ואין צמא לשתות ורוק הבא מהפונדיון חשוב משקה:

משנה יא

האשה. שנגעה בטמא וחלב האשה משקה והוי כמשקה הנוגע בה כדתנן בפ"ב דטבול יום (מ"א) דמשקין היוצאים מהם כמשקה הנוגע בהן ואלו ואלו תחלה ומתני' דהכא מייתי לה בפרק אמרו לו (כריתות דף יג.) והתם מפרש לה:
ויצא ממנה דם. היינו דם מגפתה דחשיב משקה:
ונתנה אצבעה לתוך פיה. כדרך הנכוים באצבעם שנותנים בפיהם ונטמא הרוק והדם וטמאו את התנור:

פרק ט

משנה א

נחושתו של תנור הם השולים והמחט והטבעת נראים בתנור אבל לא יוצאים בחלל התנור כגון שבלועים בעובי חרסו של תנור ונראים באוירו ואם בשעה שמדביק שם את הפת נוגע הבצק במחט וטבעת נחשב כאוירו שבתנור וטמאוהו המחט והטבעת הטמאים ואם לאו טהור דתוכו כתיב והאי לאו תוכו הוא וכגון (צ"ל שנתחבו) שנחתכו מתחתיו דאי דרך פיו באו שם משנכנסו לאוירו נטמא. ויותר נראה לפרש דמיירי הכא בתנור שאין לו שולים ובמקום השולים עושין בארץ רצפה של טיט והתנור מחובר שם והרצפה היא הנקראת נחושתו דומיא דאידך בבא השרץ שנמצא (צ"ל למטה כו') לו דלא מיתוקמא אלא בהכי אם לא נאמר שיש לתנור שולים ונפחתו השולים במקצת:
בבצק הבינוני. שאינו לא רך ולא קשה וקצת קשה למה משערין בבצק והלא לא היו רגילין להדביק את הפת אלא בכותלו של תנור והאש והגחלים והאפר הם היו בנחושתו של תנור. ויש מפרשים בשיטה אחרת ולא יכולתי לבררה:
נמצאו בטפילו. היא הטפילה שבחוץ שממרחו בטיט (צ"ל לעבותו) לעבודתו ולהחזיק חומו ומוקף צמיד פתיל ומונח באהל המת בתנור טמא טמאים המחט והטבעת ובתנור

טהור טהורין דכיון שהתנור מוקף צמיד פתיל ניצול גם הם ניצולין דבטילים אגב טפילה של תנור:

נמצאו במגופת החבית מצדה של חבית טמאים. דאין מצלת מצידיה:

כנגד פיה טהורין. חוץ לחבית נמצאו אלא שהם כנגד פיה למעלה משפתה. והמגופה עליהן ונתונה באהל המת מצלת עליהן. וכן אם נמצאו במגופה ונראין לתוכה של חבית אע"פ (צ"ל שאין) שהן יוצאין לאוירה מצלת עליהן באהל המת אע"פ שאין הטיט צף תחתיהם חשיב ליה כתוך להציל בצמיד פתיל אע"פ דלא חשיב כתוך לענין דאם היו טמאים לא נטמאו:

שוקעין לתוכה. שנשקעו למטה משפתה מצדה ונבקעה החבית שם דהוו כנגד תוכה אם תחתיה טיט כקליפת השום טהורין דנחשבין כמגופה (חסר כאן ועי' פי' הרא"ש) ואע"פ שהחבית מצלת בצמיד פתיל של מגופה מחט וטבעת לא מתצלי כיון דלאו כנגד פיה של חבית נינהו. ועל שיטת התוספתא פירשתי משנה זו. דתניא בתוספתא (פ"ז) מחט וטבעת שנמצאו במגופת של חבית בצידה של חבית אם היו טמאין לא טימאו את החבית ואם היו טהורין אין החבית מצלת עליהן באהל המת נמצאו למעלה משפתה כנגד תוכה של חבית (חבית מצלת עליהן באהל המת) בין שהטיט צף תחתיהם בין שאין הטיט צף תחתיהן אם היו טמאים לא טמאו את החבית ואם היו טהורין (אין) חבית מצלת אותן באהל המת. תניא בתוספת"א אין במשמע אלא בזמן שהוא בתוך החבית ומנין אפי' בתוך המגופה למעלה מאויר של חבית ת"ל כלי. ומנין אתה מונה מכנגד השפה ולפנים ת"ל טמא כלומר אימת טמא בזמן שאין צמיד פתיל עליו [וכו'] טהור:

משנה ב

חבית של חרס של (על) [עם] הארץ ומוקפת צמיד פתיל ומניקת שבתוכה כלי שטף ובחבית של עם הארץ איירי וטעמא דמתני' כי ההיא דתנן בפ"ה (מ"ב) דאהלות גבי ארובה שבין בית לעלייה וקדרה נתונה עליה היתה שלימה בית הלל אומרים מצלת על הכלים וב"ש אומרים אינה מצלת אלא על האוכלין ועל המשקין ועל כלי חרס חזרו בית הלל להורות כדברי ב"ש. ותניא בר"פ חומר (חגיגה כב. וכן במשנה דעדיות פי"א מי"ד) כלי חרס מציל על הכל דברי בית הלל ובית שמאי אומרים אינו מציל אלא על האוכלין ועל כלי חרס. אמרו להם בית הלל מפני מה אמרו להם בית שמאי מפני שהוא טמא על גב עם הארץ ואין כלי טמא חוצץ. אמרו להם בית הלל והלא טהרתם אוכלים ומשקין שבתוכן. אמרו להם ב"ש כשטהרנו אוכלין ומשקין שבתוכן לעצמו טהרנו אבל נטהר את הכלי שטהרתו לי ולך. חזרו בית הלל להורות כדברי ב"ש. פירוש מציל על הכל

אם מוקף צמיד פתיל ומונח באהל המת א"נ המת בבית וטהרות בעליה וארובה פתוחה בין בית לעליה והושיבו כלי חרס בפתחה וכלי חרס חוצץ בפני טומאה דאינו מיטמא מגבו ומציל על כל מה שבעליה. והילכך לפי מה שהע"ה מחזיקם בטהור אמרינן ליה דמציל על אוכלין ומשקין וכלי חרס שבעליה או שבתוכו אם מוקף צמיד פתיל לנפשיה מטהרינן להו שהרי החבירים בדילים מהם וממגעם ובלאו הכי נמי כל מאכלם טמא. אבל שאר כלים שיש להם טהרה במקוה אם תטהרנו אף אתה תשאילנו ותשתמש בו בטבילה לחודה בלא הזאת שלישי ושביעי. וטעמא דמתני' דהכא כי ההיא דהתם (ולקמן בפ"י סתם משנה לאחר חזרה כצ"ל) (ולקמן בפי' התם משנה לאחר הזאה) וניחא השתא מתני' דלעיל דמוקף צמיד פתיל מציל על מחט וטבעת דאיירי בכלי של חבר דטהור:

משנה ג

האי תנור אין לו שוליים אלא רצפה של טיט עשויה למטה שמושיבין עליו את התנור ומסיקין שם את האש והוא נקרא נחושתו כדפרישית לעיל:

חי נפל. דאם נפל מת דרך פיו היה מטמא באויר ולא מצי למימר שם היה עד שלא בא התנור דלפעמים שיש ימים מרובים שהתנור שם והשרץ לח שמחדש מת ומחום האש היה נשרף:

עד שלא בא התנור. עד שלא הושיבו שם את התנור ולא ראו אוירו:

באפר מקלה. בנחושתו בתוכו של תנור:

משנה ד

טמא. התנור אע"פ שלא הוסק:

בשני אלו. בלפת ובגמי: תני"א בתוספת"א (פ"ו) פתילה שהיא מליאה משקין טמאים מבפנים ונגבה מבחוץ ונפלה לאויר התנור בשעת הסיקו טמא שלא בשעת הסיקו טהור אבל ספוג בין כך ובין כך טמא מפני שהוא עשוי למכנס. ר"מ מטמא בגמי מפני שהגמי בודקים בו את היין רבי יוסי מטמא בגמי מפני שהרופא נותנו על גבי המכה שיהא מוצץ את הליחה. פי' מדוחק ההיסק המשקין נפלטין ומטמאין את התנור. ספוג עשוי להכניס לתוכו ולהוציא ואע"פ שבלועים כפלוטים דמי. אגרדמין דפרק ר' ישמעאל (עבודה זרה דף נח.) והוי כספוג כיון שבודקין בו את היין:

משנה ה

בפ' האשה (**דף סב**:) אמר ריש לקיש לא שאנו אלא משקין קלים אבל משקין חמורין אע"פ שלא הוסק התנור ורבי יוחנן אמר אחד משקין קלין ואחד משקין חמורים הוסק

אין לא הוסק לא. ומסיק אמר רב פפא כל היכא דאין יכול לצאת דברי הכל טהור ויכול לצאת והקפיד עליו דברי הכל טמא כי פליגי דיכול לצאת ולא הקפיד עליו:

גפת. פסולת של זתים:

חדשה. תוך י"ב חדש:

ישנה. לאחר י"ב חדש דסתמא יצא כל המשקה כדאשכחן גבי חרצנים וזגים בפ' אין מעמידין (עבודה זרה דף לד.): תניא בתוספתא (שם) גפת שנעשית בטהרה ונפלה לאויר התנור אפילו בשעת הסיקו טהור ושנעשית בטהרה ונטמאה ונפל לאויר התנור בשעת הסיקו טמא שלא בשעת הסיקו טהור. ור' שמעון מטהר ור' אליעזר בר"ש אומר ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין. בד"א בחדשה אבל בישנה דברי הכל שהיא טהורה: ואי זו היא ישנה לאחר שנים עשר חדש. אבא יוסי בן דוסאי ור' יוסי בן משולם אומרים נגבה לאחר שלשים יום לא נגבה לאחר שלש שנים: פירוש שנעשית בטהרה ונטמאת כגון שהלכו עליה טמאים ורבי שמעון מטהר כדקתני מתני' בסמוך שמתחלתן נעשו בטהרה:

משנה ו

טמאין. בני אדם טמאין:

טהורים. שלא נטמאו בדריסתן וסתם מתני' כרבי שמעון בתוספתא דלעיל:

כוש. פלך שהאשה טווה בו ויש ברזל בראשו ושמו צינורא ופעמים נשקע הברזל בתוך העץ:

מלמד. של עול בקר:

דרבן. ברזל שבראשו:

נטמאו. דאין מציל באהל המת אלא כלי שיש לו תוך וכן מיד כלי חרס כדתנן לעיל פ"ח [מ"ג] ודמי לעצם כשעורה הכרוך בסיב:

הסיטן זב נטמאו. דאפילו מוקף צמיד פתיל מיטמא בהוסט כל שכן האי: תניא בתוספתא דמסכת טהרות (בפ"ב) [בפ"ג] (ע"ש בתוספתא מה שחסר כאן) הגפת והזגין שנעשו בטהרה ומיצו מהן משקין טהורין ורבי שמעון מטהר אמר ר' שמעון מה לי כשנעשו בטומאה משקין קבוצין מתחת הקורה וכשהוא מגביה הקורה חוזרין ונבלעין בגפת אמר להן אף כשנעשו בטהרה בא הזב וישב עליהם ודרס משקין קבוצין מתחת רגליו של זב כשהוא מגביה את רגלו חוזרין ונבלעין אמרו לו אין דומה משקה היוצא לרצון למשקה היוצא שלא ברצון אמר להן זה וזה לא נקרא עליהן שם טומאה בעולם:

משנה ז

מוקף צמיד פתיל. בין תנור לסרידה. פי המרדע אין יכול ליכנס בכמלואו ולקמן תנן דמרדע היקפה טפח נמצא רחבו אצבע ושליש אצבע דכל שיש ברחבו טפח יש בהקיפו שלשה טפחים. והא דתניא בתוספתא בפרק כלי העור דמרדע עוביו שתי אצבעות היינו בזוטרתי דשיעור טפח ארבע בגודל ושית בזוטרתי:

היה עגול. הנקב: תני"א בסיפר"י זוטא כסוי כדי יין וכדי שמן וכסוי טפיחים הרי אלו בכל שהוא. אמר רשב"ג הואיל ונאמר צמיד פתיל מה אני מקיים פתוח להביא את הסדוק:

משנה ח

שניקב מעינו. מירח עינו בטיט וניקב במקום המרוח:

עין. הוא נקב העשוי בתנור להוציא ממנו עשן:

דולק. שהנקב רחב והכוש נכנס ויוצא בריוח:

ניקב מצידו. של עין. וכן היה רבי שמעון אומר בהני דיני מן האמצע נכנס ומן הצד אינו נכנס:

מיצה שניה. קשר שני של שיפון שהשני דק ואינו עב כראשון:

שאר משקין. דבש וחלב:

שלא נעשו בידי אדם. שלא נקבו בכונה:

ניקבו. הנך שיעורי דעד השתא בסתימה שבפתחו אבל השתא איירי כשניקב הכלי עצמו (בפחות) שיעורו בזיתים ואינו מציל לאהל המת עד שימרח הנקב אבל בפחות מכאן לא בעי מירוח. ויש ליתן טעם משום דכתי' (במדבר י"ט:ט"ו) וכל כלי פתוח אשר אין צ"פ עליו ודרשינן שטומאה משכמת לפתחו וכי ניקב כדי טהרתו חשיב כפתח ובעי צמיד פתיל פחות מכאן לא. וזה אין לפרש דכי ניקב כדי טהרתו לא אהני מריחה דהא בתוספתא משמע בהדיא בפרק אין כלי חרס גבי חבית שהיא משוקעת בתנור ולעיל הבאתיה בפ"ח אמתני' דסרידה. והא דאמרינן בסוף פרק המצניע (שבת דף צה:) העשוי לאוכלין שיעורו בזיתים לענין צמיד פתיל עד שיפחת רובו בזוטרי. וברבי כמוציא רימון ואפילו מרח הנקב דהוה ליה כאוכלין שגיבלן בטיט ומיהו קשיא לן ההיא דתוספ' בפ' אין כלי חרס דקתני החמת והכפישה שנפחתו במוציא רימון אע"פ שביטלו מתורת כלים מצילין באהל השרץ ומדמצילין באהל השרץ מצילין נמי באהל המת דקתני רישא בתוספתא כלי שטף שהוא מוקף צמיד פתיל ונתון בתוך התנור הרי זה טמא שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ פי' על ידי צמיד פתיל. אבל אשכחן כלי שטף שפיהן למעלה מן התנור דאינו מציל באהל המת ומציל באהל השרץ. וי"ל

דיש לחלק בין ניקב ממילא לניקב בכוונה כדמחלקינן ברישא בנקבים שמירחן דשיעורן דהכא בעשוין בידי אדם אבל אין עשויין בידי אדם שהוקף צמיד פתיל ומונח באהל המת ואח"כ נפחת הכלי מאיליו מציל עד שיפחת במוציא רימון או רובו בזוטרתי אע"פ שלא מירח הנקב אבל על ידי מירוח מועיל אפילו במוציא רימון כי ההיא דתוספתא וכיוצא בה נמי אשכחן בסיפרי זוטא דתניא היה טח בתנור ושייר הרי זה בכל שהוא ובזמן שפרץ מעצמו שיעורו בפותח טפח. והא דתנן לעיל (פ"ט) גבי תנור דשיעורו מלא כוש הני מילי בעינו אבל ניקבה ומירחה בשפתו שיעורו בפותח טפח:

העשוי לכך ולכך למשקים ולאוכלים. ושנינו שלש משניות בענין אחד חדא דלעיל בפ"ג [מ"א] ואידך בפ"ח [מ"ב] והך הכא וכולהו צריכי דקמייתא מתני' לענין שיעור ליטהר ואידך להציל באהל השרץ והך דהכא להציל באהל המת:

לחומרא. דאי איכא כונס משקה בעי מירוח להציל בצמיד פתיל וסתם מתני' דלא כבית הלל ודלא כרבי עקיבא דהא קדרה העשויה לכך ולכך ותנן במס' אהלות פ"ה [מ"ב] ארובה שבין הבית לעליה וקדרה נתונה עליה ונקובה בכונס משקה ב"ש אומרים הכל טמא וב"ה אומרים הקדרה טמאה ועליה טהורה ר"ע אומר אף הקדרה טהורה. והא דקדרה טמאה לב"ה חומרא בעלמא. ותניא בתוספתא דאהלות פרק ר' ישמעאל ארובה שבין הבית לעליה וקדרה נתונה עליה ונקובה בכונס משקה ר"ע אומר מצלת וחכ"א אינה מצלת נפחתה במוציא זיתים מצלת על פחות מטפח פירוש מצלת כדי נסבה דארובה שאין בה פותח טפח כסתומה דמיא:

פרק י

משנה א

כלי גללים אף על גב דכתיב וכל כלי פתוח דהיינו כלי חרס שטומאה קודמת לפתחו כדאמרינן בספ"ק דחולין (דף כה.) בת"כ רבינן שאר כלים שמצילין דכתי' וכל:

ועורו של דג. ועצמות חיה אם עשה מהם כלים מצילין משום דאין מקבלין טומאה כדלקמן בפ' י"ז [מי"ג] כל שבים טהור:

כלי עץ הגדולים טהורים הבאים במדה שמחזיקים ארבעים סאה בלח דלא מקבלי טומאה דבעינן דומיא דשק שמיטלטל מלא וריקן וכיון דנפישי כולי האי אין מטלטלין מלאין ואם הוקפו צמיד פתיל מצילין:

מפיהם. שהצ"פ בפיהן:

מצידיהן. שניקבו מצידיהן והקיפן צמיד פתיל:

רבי אליעזר מטמא. קסבר כפוי אינו מציל:

על הכל מצילין. כל הכלים ששנינו אפילו כלי שטף וכלי מתכות חוץ מכלי חרס דאינו מציל עליהן דאינו מציל אלא על אוכלין ומשקים וכלי חרס וטעמא כדמפרש בריש פ' חומר בקדש (דף כב.) וכדפרישית בריש פירקין דלעיל והך משנה לאחר שחזרו ב"ה להורות כב"ש ובכלי של עם הארץ: תניא בתוספתא (פ"ז) עצמות העופות וגולמי כלי מתכות וכלי עץ הטהורין מצילין בצמיד פתיל ור' יוסי מוסיף עף כסוי קמטרא ומקיף חקק שבבקעת הקורה והמעך שבחבית אין מצילין צמיד פתיל ואם יש בו פותח טפח מצילין. חבית שכפאה על הכותל ומירח שפתותיה עם הכותל מצלת על מה שבתוכה ועל מה שבקרקע ר' אליעזר אומר כפוי על פיו אינו מציל ומודה ר' אליעזר בשתי לפסים ושתי קדרות שכפאן זו על זו ומירח בטיט מן הצדדין שהן מצילין ואם היה כלי קטן ואין בו טפח על טפח וכפאו על פיו אינו מציל. פי' עצמות של עופות אם עשה מהם כלים אינם מקבלים טומאה כדאמרינן בסוף פ"ק דחולין (דף כה:) עזים פרט לעופות וגולמי כלי מתכות טהורין שעתיד לשוף לשבץ לגרד ולכרכב כדמפרש נמי התם כסוי קמטרא טהורה כדתנן לקמן פ' ט"ז [מ"ז] המלתחה ומתרגמינן קמטרא חבית שכפאה על הכותל שהכותל חלול ומלא אוכלין ומשקין וכלי חרס וכפה החבית ע"פ הכותל ומירח שפת החבית:

משנה ב

גפסים. מין סיד הוא ושורפין אותו כמו סיד כדאמרינן בפ"ק דחולין (דף ח.) סיד רותח וגפסים רותח:

חרסית. פירשתי לעיל בפ"ג:

בעץ. מין מתכת כדמוכח בפרק הקומץ רבה (מנחות דף כח:) והוא בדיל בתרגום ירושלמי בעצא ותרגום דידן אבצא והכל אחד והוא קסטרון דקתני בתוספתא [פ"ז] אין מקיפין בקסטרון מפני שהוא פתיל ואינו צמיד ואם עשאו לחיזוק הרי זה מציל:

שלא יביאנו לידי פסול. שמא יפלו עלייהו משקין ויוכשרו ואין דבר טמא מציל:

משנה ג

מחולחלת. כמו צרורות מתחלחלין דמסכת מקואות פ"ד [מ"ג] שאינה מהודקת יפה כעין דבר חלול כמו ארעא חלחולי מחלחלא דחומר בקדש (דף כב.) שהמגופה מתנדנדת ואינה יוצאה:

רבי יהודה. חשיב לה צמיד פתיל כיון דאינה יוצאה: ורבנן סברי כיון דמחלחלא לא צמיד פתיל הוא:

בית אצבע שלה. דעשויה כמין כובע שוליה חדים ובית אצבע לא נכנס בתוך חבית ומחולחלת וחשיב מה שבתוכה כבתוך החבית:

משנה ד

כדור. פלוט"א ששוחקין בו הנערים:

פקעת. כמו פקעיות של שתי דפרק אין דורשין (חגיגה דף יב.) כן עשה פקעיות של גמי למושייל בלע"ז. אם נתנו על פי החבית לא הציל עד שימרח מלמטה של כדור ושל פקעת ולמעלה שיכסה בכולן מפני שהוא חלול וכן בגד דכל הני חלולים. אבל עור ונייר אין חלולין וכולהו בשאין בהן שיעור לקבל טומאה:

וקשרה במשיחה. כמו שעושים כשמכסים פי הכד בבגד קושרין אותו סביב בחבל דק ושמא תרתי בעי קשירה ומריחה: תני"א בתוספת"א (פ"ז) החמת מעור הדג והנייר שהלביש בה את החבית וצדדה למטה הרי זו מצלת. עור הדג והנייר שהלביש בה את החבית וצדדה למטה אע"פ שמירח בטיט מן הצדדין אין מצילין שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ. קדרה שכפאה ע"פ החבית ומירח שפתותיה עם דפנות החבית מצלת על מה שבחבית ועל מה שבינה לחבית. נתנה כדרכה ונטמאת אין כלי טמא חוצץ שני לפסים ושתי קדרות שכפאן זה על זה והעליון כנוס אע"פ שמרחן בטיט מן הצדדין אין מצילין שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ משפך אפילו טהור אינו מציל בכסוי דברי רבי מאיר וחכמים אומרים מציל בכסוי ואין טהרה בכלי חרס אלא שבירתו ואפילו חיברו בקרקע ואפילו קבעו במסמר. מילאהו סיד וגפסים טמא ור"ש מטהר שולי המחצין שולי הפחתים וקרקרות הכלים ודופנותיהן אין ממלאין בהן ואין מקדשין בהן ואין מזין בהן ואין מצילין בצמיד פתיל ואין מצילין מיד כלי חרס. קירדסם ושיפם ועשה מהן כלים ממלאים בהן ומקדשים בהן ומצילין בצמיד פתיל ומצילין מיד כלי חרס ומקבלין טומאה מכאן ולהבא דברי ר"מ וחכ"א כל כלי חרס שטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם. שולי כלי עץ כלי עצם כלי זכוכית אין ממלאין בהן ואין מקדשין בהן ואין מזין בהן ואין מצילין בצמיד פתיל ואין מצילין מיד כלי חרס. שברי כלי חרס שמקבלין אפילו כל שהוא ממלאין בהן ומקדשין בהן ומזין בהן ומצילין בצמיד פתיל ומצילין מיד כלי חרס. שברי כלי מתכות חזרו לטומאתן ישנה. גולמי כלי מתכות הרי הן ככל הכלים (שם איתא אין מצילין בצמיד פתיל אבל מצילין בכלי חרס) שהן טהורין. פי' הך ברייתא עיקרה גבי שרץ מיתניא כדמוכח בסיפא. החמת עשויה מעור הדג או מן הנייר ולא מקבלי טומאה דנייר הוא של עשבים קלף שעושין מקוטי"ן בלע"ז. והלביש בו את החבית. שהכניס את החבית בחמת שעשה

לו חמת כמלבוש וצדדה למטה שולי החבית קורא למטה וקאי וצדדה אחמת כדקתני סיפא וצדדן. הכניס החבית דרך פיה שפי החמת לצד שולי החבית דנעשו שולי החבית כסתימה לפי החמת ומרחו סביב בטיט ונתונים בתנור שהשרץ בתוכו הרי זו מצלת על אוכלין ומשקין שבתוכה ושבתוך החבית אבל אם פי החבית לצד פי החמת ומירח משפת של חמת לשפת של חבית אינה מצלת דנמצא פי החבית מגולה וכיון דמשוקעין בתוך התנור שאין פיהן למעלה אין מצילין על מה שבתוכן. עור הדג והנייר שלא עשאן כלי והלביש בהן את החבית וצדדן למטה דשפה של עור הדג ושפה של נייר לצד שולי החבית אע"פ שמירח שפתן בטיט לשולי החבית אין מצילין על מה שבחבית אם מונחין בתנור כי היכי דלא הוו מצילי באהל המת דבעי צמיד פתיל בפתחו של כלי דתניא בספרי בפרשת פרה וכל כלי פתוח מכאן אמרו חבית שכפאה על פיה מרחה בטיט מן הצדדין טמאה שנאמר (במדבר י"ט:ט"ו) אשר אין צמיד פתיל עליו ולא צמיד פתיל על גביו (ומניח) צמיד פתיל של עור הדג והנייר שנמרחו שפתותיהם לשולי החבית לא מתצלי דלאו כלי נינהו ואין מציל בצמיד פתיל אלא כלי שיש לו תוך. קדרה שכפאה על פי החבית ומירח שפתותיה עם דפנות החבית מצלת ולא מכח צמיד פתיל של חבית באה הצלה זו דאין צמיד פתיל על פי החבית כי אם מכח הקדרה שמרח שפתותיה וכן מוכח דהא דמצלת אקדרה קאי: נתנה כדרכה ששולי הקדרה על פי החבית נטמאת הקדרה אם היא באהל המת ואע"פ שמירח שולי הקדרה לפי החבית נטמאה גם החבית דאין כלי טמא חוצץ ואפילו אם היו כך מונחין בתנור והשרץ בתנור אינה מצלת על אוכלין ומשקין שבחבית ואע"ג דקדרה טהורה דאין כלים מטמאין מאויר כלי חרס מאחר דבאהל המת לא מצילי כדקתני סיפא בשני לפסים ושני קדרות שכפאן זה על זה והעליון כנוס כגון שפי התחתון רחב דאע"פ שמרח פי העליון לצדדין של תחתון אין מצילין דבאהל המת נטמאת שמקצת פי התחתון בולט לחוץ ומגולה וכיון דאין מצילין באהל המת אין מצילין באהל השרץ. משפך אפילו טהור כגון של בעלי בתים דלעיל בפ"ב בכסוי שעשאו כסוי לחבית ומרח פיו רשב"ג מטהר לעיל בפ"ה הבאתיה אמתני' דתנור שנטמא. ופירוש דפליגי בהא דתנא קמא חייש דילמא ממליך ומפני ליה. שולי המחצין. פירשתי לעיל בריש פ"ה:

משנה ה

חבית. זפותה מבפנים וניטל חרס ממנה מבחוץ והזפת עומד כנגדו מבפנים:
קבותין. קנקנים של חרש שמניחין בהן מורייס קבותין שמן:

שגפסן. בגפסי' שמקיפין בו כדתנן לעיל ר' יהודה אומר אין מצילין (ע"ש בתוספתא מה שחסר כאן) דקתני אין צמיד פתיל מבפנים:

משנה ו

הצילה. סתמא כרבנן דיש צמיד פתיל מבפנים:

מן הצדדין. סביב הזמורה אבל על הזמורה לא בעי מירוח: ובין זמורה לחברתה. בפ' הגוזל קמא (בבא קמא דף קה.) מייתי לה ובעי למימר הא לא מירח לא משום דלא קאי:

הציל. הא דמשמע בתוספתא דאהלות בפרק רבי ישמעאל בר' יוסי דנסר על עינו של תנור אינו מציל. משום דבעינו לאו אורחיה אבל הכא בפי התנור אורחיה:

בסינין. ששם בין נסר לנסר קליפות דקות של סנה כעין שאנו עושין בשולי חביות של עץ נעורת של פשתן:

או בשוגמין. סנדל של שעם בפרק מצות חליצה (יבמות דף קב:) פירש בערוך קליפי עץ והוא שוגמין. ואותן קליפין שם בין נסר לחבירו אין צריך למרח. תני"א בתוספת"א [פ"ז] קבותין של מורייס שגפתן עם השפה ושפתותיהן נראין אע"פ שהטיט שוקע לתוכן מלא הזוית אינם מצילים שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ ר' יהודה אומר אין צמיד פתיל מבפנים וחכ"א יש צמיד פתיל מבפנים. כיצד חבית שניקבה וסתמוה שמרים רבי יהודה אומר אינה מצלת וחכ"א מצלת. נתקלפה והזפת שלה עומד ר' יהודה אומר אינה מצלת וחכ"א מצלת. עין של תנור שעשה לה לימודים מבפנים רבי יהודה אומר אינה מצלת וחכ"א מצלת. כפישה שנתן בה טיט עד חציה והשקיע בה את הכלים רבי יהודה אומר אינה מצלת וחכ"א מצלת. כפאה על פי החבית ומירח שפתותיה עם דפנות החבית מצלת על מה שבחבית ועל מה שבינה לחבית רבי יוסי בר רבי יהודה אומר על מה שבחבית אינה מצלת עד שימרח עם השפה: פירוש מלא הזוית מלא כל הריוח של כלי אין מציל כיון דנתגלתה השפה. כפאה הכפישה על פי החבית. עם דפנות החבית שכנוסין דפנות החבית עם דפנות הכפישה. על מה שבחבית אינה מצלת דקסבר רבי יוסי דחבית טמאה כיון דדפנותיה כנוסין. עד שימרח עם השפה. שיהו מונחין שפתי הכפישה על שפתי החבית וממורחין:

משנה ז

ישן. שהוסק בכדי לאפות בו סופגנים שזו היא גמר מלאכתו כדתנן לעיל בפ"ה [מ"ח] וחדש שלא הוסק ולא מקבל טומאה. וסרידה על פי הישן ומירחה כראוי ואם נוטל שאוחז בו ומוציאו מן התנור החדש ומתוך הנדנוד שמעלהו או שנחבט וסרידה נופלת לא חשיב מוקף וטמא ואם לא תפול הסרידה חשיב מוקף וטהור:

כל שבחדש טהור. לא נתברר לי מאי שנא אין בו פותח טפח משיש בו פותח טפח כיון דחדש בתוך הישן וישן מוקף צמיד פתיל:

משנה ח

תחתונה. היא חיצונה ועליונה היא הפנימית ואפי' ר' יהודה דפליג לעיל בפ"ד [מ"ד] בכלי חרש שיש לו שלשה שפיות דאמר חולקין את האמצעית הכא בג' כלים מודה:
היו בכונס משקה. כלומר נקובים בכונס משקה. השרץ בעליונה דהיינו פנימית כולן טמאות דרואין את השרץ כאילו הוא בכל אחת כיון דנקובות בכונס משקה:
בתחתונה. היא החיצונה היא טמאה וכולן טהורות דאין טומאה נכנסת דרך שוליו:
השרץ בעליונה. השתא מיירי בשלימות. היא והתחתונה טמאה דכמונח בתוכה כיון דעודפת אבל אמצעית טהורה דאין כלי מיטמא באויר כלי חרס:
כל שיש בה משקה טופח. נטמא משקה טופח באמצעית וחזר המשקה וטימא את הכלי דגזרו על משקה שיטמא כלי גזירה משום משקה זב וזבה:

פרק יא

משנה א

פשוטיהן טמאין. דלא אתקוש לשק:
לטומאתן הישנה. שמעון בן שטח גזר על טומאה ישנה כדאמרינן בפ"א דשבת (דף טז:) ובכלי מתכות דוקא גזר ולא אשאר כלים והטעם פירשתי לעיל בריש פ"ב:
אלא לטומאת הנפש. סבר לה כמ"ד טעמא בפ"ק דשבת משום גדר מי חטאת. והא דאמרינן התם הניחא למ"ד לכל הטומאות אמרו פלוגתייהו הכא:

משנה ב

נגר. יתד הנעוץ אחורי הדלת:
פותה. פירש בערוך אבקתא שמכניסין בו ציר דלת והוא כמין כוס קטן של ברזל שתחת הציר ומוסבת הדלת עליה ומתמהרת בפתיחה וסגירה כדכתיב (משלי כ"ו:י"ד) הדלת תסוב על צירה וי"מ כמו מפתח כדכתיב (מלכים א ז':נ') והפותות לדלתות [ההיכל] סביב הפנימית לקדש הקדשים:
שנעשו לקרקע. ותשמישן עם הקרקע. תני"א בספר"י זוטא כשאמר דבר ריבה את הכלים התלויין בשמותיהן ומשמשין בשמות אחרים כן שלפני המטה וקולב של מנורה מנין דבר וכל דבר ריבה כלים התלויים בשמות אחרים ומשמשין בשמותיהן הפרח של מנורה ופילס של מנורה יכול שאני מרבה קנה של מנורה וקנה של קרן ת"ל אך:

משנה ג

עשת. חתיכה גדולה של ברזל כמו עששיות של ברזל דפ' אמר להם הממונה (יומא דף לד:) וכדתניא בפרק הקומץ רבה (מנחות דף כח.) המנורה היתה באה מן העשת:

החררה. עושין מן הנחשת ומן הברזל כמין עוגה כשמבקשים לעשות כלי מזה והיא תחלת הכלי:

סובב של גלגל. מסבבים אופן של עגלה בברזל שלא תשבר כשדשין:

טסין. הם רדידות כדכתיב וירקעו ומתרגם ורדידו (שמות לט):

כני כלים. בסיסי כלים כדכתיב (שם לא) את הכיור ואת כנו:

הגני כלים כמו אוגני כלים. פי' בערוך כמו אזנים יש לכלי אלא שהאזן יוצא מנוף הכלי וההוגן הוא דבר שאינו מן הכלי אלא מסובב עליו כדכתיב ומחולות ומתרגמינן וחינגין:

שחולת. כמו משחילין דריש פ' בתרא דביצה (דף לה:) שנשתייר מן הכלי והשחיל ממנו:

גרודות. שנגרד מן הכלי בשעת עשייתו כדכתיב (איוב ב':ח') ויקח לו חרש להתגרד בו. טהורין דלא חיישינן בכל הני שמא מכלי טמא באו וכשחזר ועשה מהם כלים חזרו לטומאה ישנה דכל הני לא נראו לקבל טומאה מעולם:

מן הקצוצין. כמו וקיצץ פתילים (שמות לט):

גרוטות. כמו זורקה לבין גרוטותיו דבפרק כל הכלים (שבת דף קכג.) ובפרק הזהב (בבא מציעא דף נב:) שברים וקבוצים הם:

ומן המסמרות. שידוע שנעשו מכלים אע"ג דלא ידעינן אי מכלים טהורים באו או מן הטמאים:

טמאין. כלומר כל הכלים שנעשו מאלו הדברים טמאים הם דשמא מכלים טמאים באו וחוזרים לטומאה ישנה:

מן המסמרות. כלומר מסתם מסמרות שאין ידוע שבאו מכלים ב"ש מטמאין דגזרי הני אטו הני וב"ה מטהרין דלא גזרו. תני"א בתוספתא [ב"מ פ"א] העושה כלים מן העוקל שהוא עשוי להכביד בו את הספינה ומכלי גדול שעשאו לגנוב בו את המכס ר"מ מטמא וחכמים מטהרין. רבי יוסי אומר העושה כלים מן הקצוצות טמא רבי יוחנן בן נורי אומר העושה כלים מן הגרודות טמאין. א"ר אליעזר ברבי צדוק לא נחלקו שמאי והלל על המסמרות שידוע שנעשו מהם כלים שהן טמאין ועל המסמרות שידוע שלא נעשו מהן כלים שהן טהורין על מה נחלקו על הסתם שב"ש מטמאין וב"ה מטהרים. פירוש עוקל כדתנן במס' מכשירין (פ"ה מ"ז) המים העולים בספינה ובעוקל. וכמין עששיות של ברזל עגולות מניחין בספינה תחת אבנים להכבידה ומוליכין אותן ממקום הזול

למקום היוקר. לגנוב בו את המכס כשמוליכין ברזל או סחורה נותנים מכס לפי חשבון הליטראות ומן הכלים אין נותנים שעשויין להשתמש וזה עשה כלי גדול וכבד לא מפני שצריך להשתמש אלא להפטר בו את המכס וסופו לשוברו. ומטהרי רבנן כיון דאין רוצה בקיומו. מן הגרודות טמאין לאו למעוטי בקצוצות קאתי דהא במתני' קאמר רבי יוחנן בן נורי אף מן הקצוצות אלא אף מן הגרודות קאמר:

משנה ד

טמא שברי כלים. טהור עשת והחררה. וכולה מתני' בשטרפן זה בזה ועשה כלי כדמוכח בתוספתא דאי בכלי עצמו קאי כל חד לחודיה אזלינן בתר עושה מלאכה:

חלמא. טיט עבה שעושין ממנו כיורות כדמשמע בתוספ' והוא מין המקבל טומאה אבל גללים מין שאינו מקבל טומאה. ואם ערבן ועשה מהן כלים אזלינן בתר רובא לטהר ומחצה על מחצה מקבל טומאה:

קלוסטרא. היינו נגר שיש בראשו קלוסטרא דספ"ב דעירובין (דף קא:) שראשו עב וראוי לדוך בו שומים ונועלין בו דלת:

ומצופה. אם נעשה הקלוסטרא מברזל טהור וצפוייה ממתכת טמא כמו שמזהבין כלי כסף לנוי טהורה דבתר עיקרה אזלינן וכי האי גוונא בתוספתא דכלים טהורים שאנכן באנך הטמא טהורים:

הפין והפורנא. פי' בערוך שינים קבועים בפותחת והפין נתונה בתוך הפורנא מצד אחד וננעל ונסגר. ומצד אחר יש לפורנא נקב שמכניסין בו את המפתח ומדחין את הפין לחורו ונפתח ויוצא הפין מן הפורנא ר' יהושע אומר שומטה על ידי גרידה מטלטלת דטלטול דצד הוא אבל טלטול גמור לא ורבי טרפון שרי אפילו טילטול כאורחיה. ומשמע דאתא למימר (טלטול) דרישא דקתני קלוסטרא טמאה לאו דברי הכל היא אלא פלוגתא דרבי יהושע ורבי טרפון דלרבי יהושע טהור דטומאה ושבת כי הדדי נינהו כדאמרינן בפרק כל הכלים (שבת דף קכג.) מדלענין טומאה לאו מנא הואי לענין שבת נמי לאו מנא הואי וכן משמע בהדיא בתוספתא דר' טרפון מטמא וחכמים מטהרין. ומוכחא סיפא דחכמים היינו ר' יהושע אבל לפי סוגיא דפרק כל הכלים (שבת דף קכג:) לא יתכן כלל דאמר ר' (צ"ל אלעזר) אליעזר קלוסטרא קודם התרת כלים נשנית שהיו אומרים בראשונה שלשה כלים נטלים בשבת מקצוע של דבילה וזומא לסטרון וסכין קטנה על גבי השלחן אבל שאר כלים אע"פ שמלאכתן להיתר אסורין אפי' לצורך גופן דהא קלוסטרא אע"פ שמלאכתה להיתר לא שרי לה אע"ג דצריך לגופה לתלותה בחצרו ולנועלו. ולפי טעם זה אפילו טמא ר' יהושע יאסר לטלטל כשאר כל הכלים. ור' ינאי מסיק התם דבחצר שאינה

מעורבת עסקינן דר' יהושע סבר תוך הפתח שהקלוסטרא שם כלפנים. הלכך שומטה דטלטול מן הצד הוא אבל טלטול גמור לא דקמטלטל מאני דבתים בחצר ורבי טרפון סבר תוך הפתח כלחוץ דמי. והך פלוגתא נמי לא שייכא לטומאה כלל ומשמע דבחצר מעורבת הוה שרי רבי יהושע אע"ג דמטהר בברייתא ולא אמרינן מדלענין טומאה לאו מנא הוא וצריך ליישב הדבר. תניא בתוספת' [דב"מ פ"א] כלים הטהורי' שאנכן באנך הטמא טהורין העושה כלים מן האנך הטמא טמאין. קרדום שעשאו מן הטמא (צ"ל ועשפו מן הטהור כו' ועשפו מן הטמא כו') (טמא עשאו) מן הטהור טהור עשאו מן הטהור ועשאו מן הטמא טמא הכל הולך אחר עושה מלאכה עשאו מן הטהור אף על פי שחסימתו מן הטמא טהור. קיתון שעשאו מן הטמא ושוליו מן הטהור טהור מן הטהור ושוליו מן הטמא טמא הכל הולך אחר המקבל. כירה שעשאה מן החלמא ושוליה מן הגללים טהורה. עשאה מן הגללים ושוליה מן החלמא הכל הולך אחר השולים דברי רבי נתן רבי אומר עד שיהו השולים מקבלים. החלמא והגללים שטרפן זה בזה ועשה מהן כלים אם רוב מן הטמא טמא אם רוב מן הטהור טהור. מחצה על מחצה טמא רבי אליעזר אומר שורפין עליהן את התרומה ואין חייבין עליהן על טומאת ביאת מקדש וקדשיו. אמר רבי יוסי בא רבי יוחנן בן נורי אצל רבי חלפתא אמר ליה מה אתה אומר בפיקה של מתכת. אמר ליה טמאה. א"ל אף אני אומר כן אלא שעקיבא מטהר. קלוסטרא רבי טרפון מטהר וחכמים מטמאים וברוריא אומרת שומטה מפתח זה ותולה בחבירו בשבת וכשנאמרו דברים לפני רבי יהושע אמר יפה אמרה ברוריא. פי' אנכן באנך כגון כלי כסף המוזהבים. חסימתו הוא פיו של קרדום שמחודד וחותך בו. וקצת תימה אמאי טהור דהא חסימה עושה עיקר מלאכה. ותנן נמי לקמן פי"ג (מ"ד) גבי מעצד ואיזמל ניטל חיסומן טהורים:

משנה ה

הוא מתג הוא רסן הוא פרומביא ונכנס בתוך פי הבהמה כגון (או) חמור או סוס ושם אותו הברזל הוא עקרב:

לחיים. מברזל עושין לבהמה כעין לחיים מצויירין וכשנותנם בלחי הבהמה מחברן עם העקרב:

משנה ו

פיקה. פי' גאון חטם של גמל דהיינו זממא דפרזלא. והיינו פיקה דברייתא דלעיל ותרי תנאי ואליבא דר' עקיבא. ונראה דהוא בלטוייל בלע"ז שהנשים משימות בכוש שטוות בו כי ההיא דלקמן פ' כ"א [מ"א] בפיקה עד שלא פירעה. מצופה כעין שפירשתי לעיל מצופה דקלוסטרא:

כוש. פלך. ובלשון מקרא כישור כדכתיב (משלי ל"א:י"ט) ידיה שלחה בכישור:
מקל. בפ' במה בהמה (שבת דף נב:) אמרינן דמקל של בהמה של מתכת טמא הואיל ואדם רודה בהן:
סמפוניה וחליל. כלי זמר הן כדכתיב (דניאל ג) פסנתירים וסומפוניא:
מצופין. כדפירשתי מצופה דקלוסטרא. בין כך ובין כך בין מצופה בין שאינו מצופה. תני"א בתוספת"א סמפוניא מצופה טהורה עשה בה בית קיבול כנפים טמאה ואינו טמא אלא המשמש את הצורך. חליל המצופה טהור. עשה בו בית קיבול כוסות טמא ואינו טמא אלא המשמש את הצורך. הכוסות שלו טמאים ואינם חיבור לו:

משנה ז

קרן עגולה וקרן פשוטה. שניהן כלי שיר עשוין מקרן כדכתיב (שם) קל קרנא משרוקיתא:
עגולה. יש לה בית קיבול פשוטה אין לה בית קיבול וטהורה דנידונית ככלי עץ וככלי עצם דלעיל בפ"ב דמחד קרא אתרבו בפ"ק דחולין (דף כה:) הבא מן הקרנות מן העצמות:
ומצופית שלה של מתכת טמאה. אף הפשוטה דנידונית כמתכת כיון דמצופה מתכת ויש מהן של חוליות דאמרינן בס"פ כירה (שבת דף מז.) המחזיר קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור שיש עסק בדיבוק של עגולה יותר מן הפשוטה:
קו שלה. פירש בערוך נרתק שלה:
קני מנורה. בספרי זוטא ממעט להן מדכתיב אך ובריש פירקין הבאתיה. הפרח בית שיקועו של נר שבראש המנורה שמו פרח כדתניא מנורה שברה"ר ופרח בראשה רחב ארבעה:
בסיס. הם רגלים שהמנורה עומדת על גביהן. תניא בתוספתא חצוצרות של פרקים הרי זו טמאה נתפרקה העליון טמא והתחתון טהור:

משנה ח

קסידא. פירש בערוך כמין כובעים:
לחיים. פי' בערוך הברזל שעושין בלחי הסוס ולעיל גבי עקרב היה ראוי לפרש כך אבל הכא דומיא דקסדא ששנינו גבי אדם בפרק במה אשה (שבת דף ס.):
כידון. כדכתיב (ש"א יז) וכידון (של) נחשת:
ניקון. פירש בערוך כדכתיב (שמואל ב כ"א:ט"ז) ומשקל קינו וקינו כמו ניקו:
מגפיים. בפרק במה אשה (שם) אמרינן פזמקי יינוליר"ש בלע"ז:

תכשיטי אשה. אע"פ שאין עשויין למלאכה אלא לנוי מרבינן להו בסיפרי זוטא מדכתיב וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים:

עיר של זהב. בפ' במה אשה (שבת דף נט.) מפרש ירושלים דדהבא:

קטלא. תכשיט סביב הצואר כדמשמע בריש במה אשה (שבת דף נז.):

נזמים. נוקבין את האוזן ותולין בה נזמים וכן החוטם:

בחוט של פשתן. החוליות נקובות וממלאות בהן חוט ותולין בצואר וכל חד באפי נפשיה חשיב כלי מעשה:

של אבנים. האבנים והמרגליות נוקבין ומכניסין בהן החוט. טמא מפני החוט של מתכת:

מלא צואר קטנה. בת קטנה ותימה האי שירי קטלא היכי דמי אי דחוט של פשתן וחוליות של מתכת למה לי מלא צואר הא כל חוליא בפני עצמה טמאה ואי בחוט של מתכת וחוליות של מרגליות אפילו נשתברו כולן החוט טמא ואי בחוט של פשתן וחוליות של מרגליות כיון דחוט לאו בר קבולי טומאה משום מרגליות לא נחתא ליה טומאה דה"ל כלי אבנים ואי בחוט של מתכת שנפסק איירי דבעינן שישתייר מן החוט מלא צואר בת קטנה מאי קא מהדר רבי אליעזר אפילו טבעת אחת:

משנה ט

כקדרה. רחב מלמטה וצר מלמעלה:

ונפרק. נחלק לשנים [טמא] משום כלי [בית] קיבול ולא משום תכשיט:

טמא בפני עצמו. משום תכשיט:

כמין אשכול. פי' בערוך מנהג בא"י לעשות נזמי זהב באזניהם ועשוים ארבע או חמשה חתיכות כדי שיהיו כמין אשכול נזם כמו זה מקבל טומאה אבל נפל לארץ ונפרק טהור. תניא בתוספתא [ב"מ פ"א] קטלא שחוליות שלה של אלמוג ומאוחזות באונקליות של מתכת הרי אלו טהורות שאינן עשויות אלא לחיזוק נתפרקה כל אחת ואחת טהורה בפני עצמה. רבי אליעזר אומר צינורא של נזם טמאה בפני עצמה. פי' אמתני' פליג דקתני צינורא טהורה:

פרק יב

משנה א

טבעת אדם. כגון של אצבע אבל טבעת שהתקינה לחגור בה מתניו ולקשור בה בין כתפיו טהורה כדאיתא בפ' במה בהמה (שבת דף נב.) והיינו טבעת כלים וטעמא משום דלא רבי קרא לטומאה אלא תכשיטי אדם ולא תכשיטי בהמה וכלים:

קורת החצים. היא אשפה שמכניסין בה את החצים. בערוך פירש כמטרה לחץ רבנן דהכא אמרי כקורת חצים שהכל מקשקשים בה והיא עומדת:

ושל אסירים. עושים כמין פגימה בקורה להכניס בה רגל האדם ומניחין עץ ארוך על גביו ואין יכול לצאת:

קולר. העשוי להכניס בצואר והוא סוגר דקרא דכתי' (יחזקאל י"ט:ט') ויתנהו בסוגר ומתרגמינן בקולרין:

בית נעילה. עושים לשלשלת בית נעילה וסוגרים במפתח בשביל הסוסים שלא יגנבו:

לכפיתה. כגון אלו של קופים ושל כלבים קטנים:

סיטונות. משפיעים למכור חטים במדה גסה ויש להן שלשלאות ראש האחד קבוע במדה והשני קבוע בדלת או בקורה:

מפתח אחד. חוליא אחת:

או שקשר חלזון. מברזל עשוי כדמות חלזון דג שבים שמדמו צובעים תכלת ומשוי ליה מנא ובערוך פירש או תבלול בעינו תרגומו חלזונא (ויקרא כ"א:כ'): תניא בתוספתא (ב"מ פ"ב) שלשלת דיסקאות הרי זו טהורה ושל משוחות ה"ז טמאה מפני שפותח בה את האהלים ושל קופלאות ושל שאר כל הכלים המשמש לטמא טמא והמשמש לטהור טהור. מפני מה שלשלת שהיא עשויה ושל בעלי בתים אם התקינה לשמירה טמאה. ר' יוסי אומר אחד החוט ואחד השלשלת ואחד המשיחה היו שנים או שקשר חלזון בראשה טמאה:

משנה ב

קנה. הוא שהלשון באמצעיתו ובראשו הא' מיתנא וכף של מאזנים תלויה בו וכן בראש השני:

סרוקות. סורק צמר ופשתן ומוכרין אותו במשקל ושוקלין בכף מאזנים: אונקיות. הם כף של מאזנים ויש להן בית קיבול שעשויין כמין כוס קטן:

אונקלי של כתפים. הוא עץ ארוך שהכתף מניח על כתפו ותולה בו ב' שקים אחד מלפניו ואחד מלאחריו וידו אוחזת בעץ שעל כתיפו שלא ימוט:

של רוכלים טמאה. דיש לה בית קיבול רוכל הוא מוכר בשמים ותכשיטי נשים מל' אבקת רוכל (שיר השירים ג':ו'). ור' יהודה מטהר בשל אחריו דאינו משתמש בו כדתניא בתוס' [ב"מ פ"ב] א"ר יהודה מפני מה של רוכלים שלפניו טמאה מפני שתולה בה ושל אחריו טהורה מפני שעשויה לשמירה. ויותר היה נראה לפרש משנה זו משום טומאת כלי ברזל דסתם הנך פרקי בכלי מתכות עסקינן ובפרק תמיד נשחט (פסחים דף סד.) תנן אונקליות של ברזל היו קבועים בכתלים ובעמודים שבהם תולים ומפשיטים והם מסמרים של ברזל שראשיהם כפופים למעלה קרו"ש בלע"ז. ושמא כך היה מסמרים לקנה של מאזנים שבו תלויים מיתנא שלה וכן לכתפים ושל מאזנים מיקרו אונקיאות. ושל כתפים אונקלאות:

דרגש. בפ' כהן גדול (סנהדרין דף כ.) אמרי' מאי דרגש ערסא דצלא מטה של עור ותולין רצועות בשפת העור סביב וכשרוצין לנטותו תוחבין הרצועות בנקבים שבארוכות המטה ועונבין אותן ופעמים שיש אונקלאות של ברזל בארוכות המטה שעונבין בהן את הרצועות:

נקליטין. שני עמודים שמעמידים באמצע דופני המטה א' במראשותיה ואחד במרגלותיה ומפוצלין בראשיהן ומניחים קנה מזה לזה ופורסין עליו הכילה ופעמים שאין העמודים מפוצלין ויש מסמרים מפוצלים בראשיהן והוא אונקלי:

אקון. מין שידה:

לטהור טהור. שולחן טמא ומנורה טהורה כדתניא בת"כ כלי עץ יכול הסולם והקולב והנחותא והמטרה ת"ל מכלי עץ ולא כל כלי עץ או יכול שאני מוציא את השולחן ואת הטבלא ואת הדולבקי ת"ל כל כלי עץ ריבה:

אחד בפני עצמו. כל אונקלי שפירש מכלים טהור: תניא בתוספ' [שם] אונקלי של שידה טמאה ואם היתה באה במדה טהורה. פירוש במדה שמחזקת מ' סאה בלח שהם כוריים ביבש דאינה מיטלטלת מליאה והמחובר לטהור טהור:

משנה ג

טני. מלשון ושמת בטנא (דברים כז) ותנן במס' תמיד (דף ל:) הטני דומה לתרקב גדול מחזיק קביים וחצי:

רבן גמליאל מטמא. דסבר דכסוי חשיב כלי וחכמים מטהרין כשאר כסויין דתנן לקמן בפ' י"ד (מ"ג) כל הכסויין טהורין:

הייתוכין טמאים. פירש בערוך מלשון (יחזקאל כ"ב:כ"ב) כהתוך כסף ענין מלקחיים שנוטלים בהן את הכלים שמתיך הכסף ומריקו למקום אחר: והא דתניא בתוספתא

[שם] אלו הן הייתוכין אלו שהחנווני מנער בהן את הקדרה ההוא מנער מלשון (בראשית כ״ד:כ׳) ותער כדה אל השוקת אבל אין לפרש לשון קינוח כמו מטליות של בגד שמנער בהן את הקדרה דהכא לא איירי במטליות כלל ודינן מפורש לקמן (פכ"ח מ"ב) דתנן מטלת שהתקינה לפקוק בה את המרחץ ולנער בה את הקדרה:

פרכים טהורים. בתוספ' [שם] קתני אלו הן הפרכים הקבועים בקירים:

עקרב בית הבד. יש לפרש כעין עקרב של פרומביא דלעיל (פי"א מ"ה) ברזל עקום הקבוע בקורת בית הבד לתלות בו כלים:

אונקלי שבכתלים. שמילא את הכותל צינורות של ברזל לתלות בהן כלים טהורה דתשמישן עם הקרקע. תניא בתוספתא (ב"מ פ"ב) גולת החנווני שכולה מסמרים אפילו כולה של עץ ואחת של מתכת טמאה ושל בעלי בתים אפי' כולה של מתכת ואחת של עץ טהורה שלא נעשית אלא לשמש את הקרקע:

משנה ד

גרע. הוא אומן המקיז את הדם כי ההיא דסוף קדושין (דף פב.) ונקרא גרע על שם שהוא מגרע את הדם ואין לפרש דהאי מסמר הוא שמקיז בו את הדם דהא בתוספ' קתני ר"ש בן יהודה אומר משום רבי שמעון מסמר הגרע טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע ושמא ענין אחר הוא. ויש מפרשים דהכא איירי במסמר של נפחים שקבוע להם מסמר בסדן כשמסלקים חתיכה של ברזל מן האש ורוצה להקטינה מניחה על המסמר ומכה בקורנס ונגרעת:

אבן השעות. פי' בערוך תרגום צל המעלות טולא אבן שעיא ויש בה מסמרים לכוין השעות:

מסמר הגרדי. מסמר של גרדיים:

של גרוסות. כמו רחיים של גרוסות דמנחות פרק ר' ישמעאל (מנחות דף סו.) שטוחנים בהן פולין ויש להם כעין ארון של עץ ומטהרי רבנן משום דכלי עץ העשוי לנחת הוא כי ההוא דמגילה בריש פרק בני העיר (מגילה דף כו:) ורבי צדוק מטמא משום דפעמים מטלטלים אותו לתקנו. ועוד י"ל דבמסמר של ארון מיירי שיש מסמר בריחיים של גרוסות ומטהרי רבנן משום דאינו עשוי אלא לחיזוק:

עגלה שלו. של ארון ועשויה לתשמיש:

משנה ה

שהתקינו. שעקם ראשו להיות פותח ונועל בו את החבית:

מסמר שהתקינו. לנקב את החבית ולהוציא ממנו יין:

עד שיצרפנו. באש לצורך זה:
מסמר השולחני. מסמר הקבוע בעמוד שלפני החנווני להעמיד התריס וכשמסלק התריס נשאר שם מסמר ומטהרי רבנן משום דתשמישו עם הקרקע:
שלשה דברים. תניא בתוספ' [ב"מ פ"ב] מסמר שעקמו להיות פותח ונועל טמא התקינו לשמירה טהור התקינו למנעל או למדרס טהור. נתנו בחרמש שלא ישמט המסיט טמא ורשב"ג מטהר. נתנו בריחיים של יד או בריחיים של חמור טמא צינורות התופשות את הרחיים מלמעלה הרי אלו טהורות שאינם עשויים אלא לחיזוק:

משנה ו

מגרדות. פירש בערוך טסי ברזל או נחשת שהן בבית המרחץ לאוליירים העומדים לשרת בני אדם וגורדין בהן רגליהן (מגרד) בשבת (דף קמז: ע"ש) מגרדתא דכספא:
גולמי כלי מתכות. בפ"ק דחולין (דף כה.) מפרש מה הן גולמי כלי מתכות: תניא בתוספ' (שם) א"ר נתן לא נחלקו רבן גמליאל וחכמים על מגרדות של אוליירים שהוא טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע על מה נחלקו על חבית של מתכת של בעלי בתים העשויה ככיפה שר"ג מטמא מפני שעבדים מתגרדים בה וחכמים מטהרין. א"ר יהודה לא נחלקו ר"א וחכמים על הטבלא שנחלקה לשתים וא' מהן גדול כשנים בחברו שגדול טמא וקטן טהור על מה נחלקו על שאין א' מהם גדול כשנים בחברו ששניהם שוין שר"ג מטמא וחכמים מטהרין:

משנה ז

שנפסל. שנחסר או שפסלתו מלכות או מדינה:
והתקינו. כדאמר בפ' הזהב (בבא מציעא דף נב.) נוקבה ותולה בצואר בנו או בתו:
סלע שנפסלה. הסלע ד' דינרים:
להיות שוקל בה. הא דתניא בפ' המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פט:) אין עושין משקלות של מתכות התם בעשויין לשקול שמן ושמן נדבק בהן ומכביד אבל הכא בעשויין לשקול כסף וזהב:
פחות מכאן יקוץ. שלא ירמה בה בני אדם וכן יתר מכן כדמפרש בפ' הזהב (בבא מציעא דף נב.):

משנה ח

אולר. פירש בערוך עץ שחותכין בו את הקולמוס ומערב בו את הדיו ויש אומרים כלי הוא דומה למספריים והוא לקציצת הקולמוסין:

והמטולטלת. בערוך גרסינן מטוטלת ופי' הבנאים שרוצים שלא יהיה הכותל עקום מביאין חבל ובראשה ברזל ומכניסין ראש החבל בתוך העץ ותופס הבנאי בידו ומשלשל הברזל ואותו הברזל שמו מטוטלת ויש אומרים זהו ברזל שהוא לטורטני והוא ממיני מתכות:

והמשקולת. זהו משקולת ממש:

והכירים. פי' בערוך כדאמרינן בפרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף סז:) מאי עכירין כבשי:

הכן והכנה. פירש בערוך האמה שמסרגלים בה את הספרים והלוח שתחתיה ויש מפרשים הכן זהו כלי גדול וישקלו עליו את הכספים:

והכנה. היא המאזנים:

גולמי כלי עץ. מפרש בסוף פ"ק דחולין (דף כה.):

אשכרוע. פירש בערוך עץ ארז והוא עצי גופר עץ שדומה לאשכרוע:

גרופית של זית. ענף של זית ושל זית נקרא גרופית כמו של תאינה דנקרא ייחור:

עד שתשלק. מכניסו באש ומוציא שלק ושוב אין ירא שתשלק: תניא בתוספ' [שם] כל גולמי כלי עץ טמאים חוץ משל פירשע מפני שהן מחוסרין שליקה ר"י אומר העושה כלים מגרופות של זית טהור מפני שהן מחוסרין שליקה וממירין את מה שבהן:

פרק יג

משנה א

סייף. תליך וקשתך מתרגמינן סייפך וקשתך (בראשית כ"ז:ג'):

פגיון. סכין שיש לו שתי פיות:

מגל יד. עשוי לשבר עצמות ועצים וחלק:

מגל קציר. עשוי שינים:

השחור. בפרק בתרא דביצה (דף לה:) אמרינן מאן דתני משחירין לא משתבש דתנן השחור וזוג של ספרים משמע דשחור הוא מספריים ונקרא שחור על שם שמשחיר את השער וזוג של ספרים גדול מן השחור ויש בו שני סכינין ולהכי מקרי זוג ויש מפרשים שחור תער:

שנחלקו. שהם של חוליות ופורקין אותן זה מזה וכן התער יש שאין בית יד שלו מחובר ופורקים אותה. טמאים אע"פ שנחלקו שראויין למלאכה כל אחד לעצמו:

הסמוך. ליד חזי טפי לתשמיש. אבל הסמוך לראש ירא שמא יחתוך ידו:

מספורת שנחלקה. הן מספריים של נשים טס של ברזל ארוך וכפוף לאמצעיתו ובב' ראשים כאורך ב' סכינים וכשנחלקה אכתי כל חד חזי לחתוך:
וחכמים מטהרים. מכיון דנשברה:

משנה ב

כל הני כלים דתנא הכא משמשים שני תשמישים אחד בראש אחד וא' בראש השני:
קוליגריפון. בראשו אחד מניחים פת בתנור ורודין בו עשוי כעין רחת פל"א בלעז וראשו אחד גורפין בו גחלים מן הפורני:
מכחול. ראשו אחד חד כעין זכרות לכחול בו העין וראשו אחד רחב לנקות בו את האזן:
מכתב. גריפ"א בלעז והוא של ברזל שכותבין בו על פנקס של שעוה ראשו אחד חד כמחט לכתוב וראשו אחד עב וחלק למחוק כתב החקוק בשעוה ולהחליקה שיהא ראוי לחזור ולכתוב בו:
זומא ליסטרא. הוא זוהמא ליסטרון דשילהי אלו מציאות (בבא מציעא דף לג.) הכף שמעביר בה את הזוהמא מן הקדרה וראש האחד כף שבו בית קיבול לשאוב המרק מן היורה וראש האחר כמין מזלג להעלות את הבשר:
השן של מעדר. מלשון (ישעיהו ז׳:כ"ה) וכל אשר במעדר יעדרון והוא עתר דפ"ק דסוכה (דף יד.) פורק"א בלע"ז ובראשה שינים להעביר את התבן ממקום למקום:
כדי לעשות מלאכתן. שיהא בהן בית אחיזה כדי שיהו ראויין לעשות מלאכתן: תניא בתוס' [ב"מ פ"ג] מכתב שניטל הכותב טמא מפני המוחק ניטל המוחק טמא מפני הכותב נחלק לב' ונשתייר הכותב מגיע לקשרי אצבעותיו ובמוחק מלא פיסת ידו טמא פחות מכן טהור מכחול שניטל הזכר שלו אע"פ שהיה המקבל שלו מלא חלודה טמא ניטל המקבל שלו אם היה הזכר שלו מלא חלודה טהור מפני שהוא מורח את העין. זומא ליסטרון שניטל כפה טמאה מפני מזלג. ניטל מזלג טמאה מפני כפה. נחלקה לשנים אם משמשת מעין מלאכתן ראשונה טמאה ואם לאו טהורה. מרדה שניטל הרודה טמא מפני צינורא ניטל צינורא טמאה מפני הרודה. נחלק לשנים אם משמש מעין מלאכתן ראשונה טמאה ואם לאו טהורה. פי מרדה כלי שרודין בו הפת מן התנור ויש בו צינורא שמשמש עוד תשמיש אחר:

משנה ג

חרחור. נראה שהוא אחד מכלי האיכר ועשוי כעין מר שחופרי' בו את הקרקע וחרחור זה ברזל שלו מחודד לחתוך בו שרשין שלא יעכבו את המחרישה דתנן בפכ"ה [מ"ב] המרדע יש לו אחורים ותוך מז' לחרחור ומד' לדרבן ותניא בתוספתא [שם] מרדע שניטל

חרחור טמא מפני הדרבן ניטל הדרבן טמא מפני החרחור נחלק לשנים ונשתייר בחרחור עד שבעה טפחים ובדרבן עד ארבעה טפחים טמא פחות מכן טהור ואם מתחלה עשאו לכך אפילו פחות מכן טמא משמע בהדיא דחרחור ודרבן שניהם במרדע הדרבן בראשו האחד וראשו השני תחוב בחור החרחור במקום קתא:

שינטל רובו. היינו שלא ישאר י' טפחים כדקתני בתוספתא:

מקופו. חור שנכנס בו הקתא כמו קופא דמחטא דפרק אלו טרפות (חולין דף מח:) אי קופא לבר אי קופא לגיו:

אשפו. בערוך גרסי' עשפו ופי' צד א' של חציבה דומה למחרישה ואת מחרשתו תרגום ית עושפיה (ש"א יג) וכן תרגום למחרשות ובפ' המביא כדי יין (ביצה דף לא:) משמע דשני הראשים מחודדין וראויין בקע עצים אחד רחב ואחד קצר גבי הא דתנן אין מבקעים בקרדום דתנן לא שנו אלא בנקבות שלו אבל בזכרות שלו מותר: תניא בתוספתא [שם] ובקרדום אע"פ שניטל מחסימותו טמא:

משנה ד

מגריפה. את היעים (שמות לח) מתרגמינן ית מגרופייתא ויש לה כף לגרוף את הכירה ואת התנור וכשניטלה כפה נשאר מן הברזל ועשוי כעין קורדום של נפחים שיש לו בית יד:

מגירה שוא"ה בלעז מליאה פגימות כשרוצים לחתוך קורה לשנים מוליכה ומביאה על גבה והפגימות חורצות אותה עד סופה ונקראת מגירה על שם שחותכת דרך גרירה וכי לא נשתייר בה מלא הסיט לא חזיא:

הסיט. שיעורו כמלא הרחקת גודל מאצבע:

מעצר. כדכתיב (ירמיהו י':ג'-ד') מעשה ידי חרש במעצד כלי ברזל שמנסרין בו את הנסרין כדאמרינן בסוף פ' בתרא דב"ק (דף קיט.) מה שהחרש מוציא במעצד:

איזמל. תער קטן מאד שמוהלים בו כדכתיב (יהושע ה':ב') חרבות צורים ומתרגמינן אזמלוון חריפין:

מפסלת. כלי ברזל רחב כמו מעצד שהוא פוסל בו את העץ מלשון (שמות ל"ד:ד') ויפסל שני לוחות:

מקדח. טרייד"א בלעז:

חיסומו. פי' גאון וכן בערוך (ערך חסם) בפי החרב ובפי הסכין ובפי הקורדום ובחודו של מקדח נותנין ברזל טוב וחוסמין פיהן בו שיהא חד לחתוך יפה ובלעז נקרא אצייי"ר והוא

אצטדא לפרזולא (שם ליתא וצ"ל דברכות סב: דשם איתא כאסטמא לפרזלא ופי' רש"י אצייר בלע"ז שמועיל לברזל וכו') **דביצה** (דף לג:):

וכולן שנחלקו לב'. אין עושים מעין מלאכתן חוץ מן המקדח:

הרוקני בפני עצמה טהורה. פי' בערוך הוא ברזל נתון בתוך העץ והוא עשוי לשוע ולהחליק הנסרים והוא מכלי הנגרים ונראה לפרש דבפ"ע טהורה היינו העץ בפני עצמה אבל הברזל בפני עצמו טמא. דתניא בתוספ' [שם] האיזמל של רוקני טמא בפני עצמו וכשהוא מחברו חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה והא דתנן הכא ניטל חיסומן טהורין צריך לחלק בינם לקרדום דתניא בתוספ' ובקרדום אע"פ שניטלה מחסומה טמאה:

משנה ה

חרירה. הוא החור שמכניסין בו החוט:

עוקצה. הוא הראש שתוחבים בבגד לתופרה מלשון [בכורות לא:] ליעקציה עקוצה או כמו (סנהדרין דף מא.) עוקץ של תאינה הזנב שהוא החידוד ויש מפרש דעוקצה שבו נכנס החוט וחרירה שעושין חורין בבגד ואית דגרסי חדודה מלשון (איוב מ"א:כ"ב) תחתיו חדודי חרש:

למיתוח. מלשון (ישעיהו מ':כ"ב) וימתחם כאהל לשבת האורגים לוקחים מחט שבורה ונותנים אותה בשפת הבגד כדי שימתחו שפתותיו ואית דגרסי למיתא למתוח למיתוי למיתון והכל אחד:

ושל סקאים. מחט גדולה שתופרין בו השקים:

שהוא כותב בה. מכאן משמע דחרירה היא קופא דמחטא שנכנס בו החוט והעוקץ שהוא חדוד ראוי לשלחני לכתוב בו על פנקסו כאותם מחטים הגדולים:

חלודה. מייל"א בלע"ז:

אם מעכבת את התפירה. בפ' במה בהמה (שבת דף נב:) אמרינן והוא שרישומה ניכר שרושם של חלודה ניכר בבגד היינו עיכוב תפירה וטהורה וי"מ דאואם לאו טמאה קאי ואם רישומה של מחט ניכר הוא דהויא כלי וטמאה:

צינורא. מזלגותיו [שמות כז] מתרגמינן צינורייתא ואמרינן בפ"ק דיומא (דף יב.): ומהפך בצינורא מזלג שעקום בראשו ומהפכין בו בשר שע"ג הגחלים ויש קטנים כדאמרינן בפ' חומר בקדש (דף כב.) גזירה שמא יטביל מחטין וצינוריות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד ובפרק בתרא דמנחות (דף קז.) צינורא קטנה של נחושת למאי חזיא אמר אביי שמוחטין בו את הפתילות ומקנחין בה נרות:

משנה ו

חפין. הם שינים שבפותחת ואע"ג דחפין בפני עצמן טהורין כדתניא בפ' המוציא יין (שבת דף פא.) חפי פותחת טהורין קבען בפותחת טמאין מכל מקום החפין חשובין עיקר והפותחת משמשת. הטבעת עיקר והחותם משמש ור' נחמיה פליג עליה בפ' במה אשה (שבת דף נט:) דאמרינן בטבעת הלך אחר חותמה:

אלמוג. מעצי אלמוגים והוא מין ארז כדאמר בפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ:):

השן שבטס. טסין הן רדידין ופחים כדכתיב (שמות ל"ט:ג') וירקעו את פחי הזהב ומתרגמינן ורדידו ית טסי דדהבא ושבפותחת ושן וחף הכל אחד קשה דהכא קתני שבפותחת טמאה בפני עצמה ובפרק המוציא יין (שבת דף פא.) תניא חפי פותחת טהורין ושמא יש קבועים ויש שאינן קבועים:

משנה ז

הכדומים. פי' גאון וכן בערוך אונקלי פי' עץ גדול ארוך ויוצאין בו חודין אילך ואילך ומנהגו לתלות באותן חודין בקבוקים מלאים בארי מים כדי שיתקרר וי"מ שמעלין בו את הדלי כשנפל בבור או שום כלי וזהו אונקלי והכלים עצמן נקראים כדומים:

אשקלונים. שהם מאשקלון: ובערוך ערך כדום פירש זיר של נחושת או של ברזל כאותן שתולין הנרות לפני הארון ובו קבועין אונקלאות ותולין בהן כלי חרס מלאי מים להתקרר:

המעבר. פי' בערוך אית דגרסי המעדר ואית דגרסי המעבר ואית דאמרי המעפר. פי' מן כל ההרים אשר במעדר יעדרון והוא כמין רחת אלא שהרחת רחב בפה וזה יש לו שיניה כדי להעביר בה את התבן ממקום למקום ודומה ליד של בני אדם כדתנן שניטלה אחת משיניהם:

והמזרה והמגוב. פירש בערוך מגוב כלי עור שלובש אדם על ידו. פירוש אחר כלי דומה ליד של אדם ויש לו כמה אצבעות והוא ליגוב בו תבואה המלוחלחת:

והמזרה. עור דומה ליד של אדם ויש לו כ"ד אצבעות כדכתיב (ישעיהו ל':כ"ד-כ"ה) ברחת ובמזרה ונקרא על שם זריית חטים:

דבר חדוש. ראוים היו להיות טהורים דפשוטי כלי עץ נינהו ומשום שן אחת של מתכת לא נחתה להן טומאה אבל אין לי תשובה לדבריהם:

משנה ח

מסרק של פשתן. העשוי לסרוק פשתן. שתים טמא דחזי למלאכתו עדיין:

אחת טהור. המסרק אחת בפני עצמה חזיא לכתוב על הפנקס כדאמרינן לעיל:
אחת מבינתים. שמכל שלש הסמוכות ניטלה האמצעית תו לא חזי:
היתה החיצונה. אחת מהשלש הללו שנשתיירו שלש החיצונות ושן החיצונה רחבה היא כעין חיצונות שבמסרק של עץ שלנו העשוי לסרוק ראשו הילכך לא מהניא בהדייהו וטהור. ובפ' החולץ (יבמות דף מג.) פריך רישא לסיפא דקתני א' מבינתים טהור היו ב' במקום א' טמא והדר תני ג' במקום אחד טמא ג' אין שתים לא ומשני בגווייתא והא בברייתא. של צמר ורחב (צ"ל המסרק) הסדק והוא של עץ ויש לו בית יד באמצע דק ומרחיב מצדו של יד לכאן ולכאן ושנים קבועים בעץ מקיפים ואותם המכוונות כנגד הבית יד סגי בשתים והם גווייתא אבל המשוכות לכאן ולכאן בעי שלש והן ברייתא עוד יש לפרש גווייתא וברייתא דשתי שורות של שינים יש למסרק חיצונה ופנימית והחיצונה עיקר המלאכה תלויה בהן והפנימית לקלוט הצמר שלא יפול הילכך בחיצונות צריך שלש במקום אחד והפנימית דיה בשתים:
למלקטת. ללקט את השער כמו ששנינו בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף כ.) רבי אליעזר אומר אפילו לקטן במלקט וברהיטני חייב:
לנר. לנקר את הנר. ולמיתוח לפרוש בגד ובפרק החולץ (יבמות דף מג.) פריך רישא לסיפא דבמסרק של פשתן קתני אחת אחת בפני עצמה טמאות אע"ג דלא התקינה והכא גבי מסרק קתני התקינה אין לא התקינה לא ומשני הא בקתייהו שניטלה עמה חתיכת עץ והיא נעשית לה בית יד אינה צריכה תיקון אחר בלא קתייהו בעיא תיקון ורב פפא משני הא באלימתא והא בקטינתא באלימתא לא בעיא תיקון דדמי לשל סקאין דלעיל דחזיא לכתוב הא בקטינתא בעי תיקון כדתנן לעיל מחט שניטל חרירה או עוקצה טהורה:

פרק יד

משנה א

כמה הוא שיעורן. בכלי מתכות שנתרועעו איירי הני תרי קמאי דלי וקומקמום אבל מיחם לפס וקיתונות שניקבו כדמוכח בתוספתא וקומקמום שנקב נותן שם שיעור א' וקיתון שנתרועע יש שם שיעור אחר:
הלבס ואית דגרסי הלפס ופי' גאון וכן בערוך לבס קומקמן גדול וחם ביותר והוא צר משוליו ומחמין בו חמין ומכניסין בו הכלים כעין קיתונות והדומה להן להדיחן במים חמין:

מחוסר חטיפה טמא. הכא איירי בתחילת עשייתן כשעדיין לא נגמרה מלאכתן דמחוסר חטיפה פירוש חטיפה כסוי כדתניא בספ"ק דחולין (דף כה:) מחוסרין כסוי טמאין וחטיפה מלשון חמס דמתרגם חטופין שנגזל הכסוי. ובערוך פי' כלים העשויין וגמר מלאכתן גרידה ואלו לא נגרדו. ויש מפרשים חטיפא כמו טפיחא ופליגא ברייתא אר' עקיבא דקתני בתוספתא קיתון שהוא עתיד לטפוח על פיו ולעשותו כצינור טהור עד שיטפח פיו פירוש כגון שפיו עגול ומשפע פיו לצד אחד ומכה בקורנס ונעשה כעין צינור שמתוך כך כשמערה ממנו מים יוצאין ומקלחין דרך אותה שפה ולטפוח מלשון טפח ליה בסנדליה (ב"ק דף לב:):

לטישה. מלשון (תהלים נב) תער מלוטש לוטש כלי נחשת (בראשית ד) ללטוש את מחרשתו (שמואל א י"ג:כ') ומתרגמינן לחרפא ית פרשיה ובתוספתא נמי קתני מחוסר לטישה טמא ותרי תנאי אליבא דר"ע. תניא בתוספ' דכלים (ב"מ פ"ד) כלל אמרו בכלי מתכות המחוסר חטיפא טמא ומחוסר לטישה טמא דברי ר"ע וחכ"א כלי מתכות שנתרועעו אם משמשין מעין מלאכתן ראשונה טמאים ואם לאו טהורין. דלי כדי למלאות בו מים לשתות. מיחם כדי להחם בו לשתות והקיתון כדי לשמש בו את האורחים. הספל כדי להדיח בו אחת מרגליו. ניקבו קומקמוסין כדי לקבל חמין המיחם כדי לקבל סלעים הלבס כדי לקבל קיתונות קיתונות כדי לקבל פרוטות מידות היין והשמן שיעורן במשקין ר' אליעזר אומר בפרוטות עד שיעורו במשקין ר"א אומר בפרוטות:

משנה ב

כמין חזיינא. פי' גאון וכן בערוך כל מקל שנותנין בראשו ברזל במינקת שם המסמר בל' הקדש חזיינא:

סימרו. קבע בראשו מסמר שלא תהא הארץ אוכלתו או להכות מכה בו:

שלשה סדרים. שלש שורות של מסמרות:

וכולן. בין חזיינא בין מסמרות:

מינקת. פי' בערוך כמו כוס של ברזל ומכניסין לתוכו מקל של עץ ויש מפרשים כמו שפופרת של מתכת והכניס בה המקל וכן תחת הדלת כדי שלא תאכלנו הארץ:

היתה כלי. זו המניקה וחיברה למקל או לדלת אין יוצא מידי טומאתה: תני"א בתוספ' [שם] מקל שעשה בראשו מסמר להיות תופס בו במקום הדייש טהור ואם בשביל שלא תהא הארץ אוכלתו טמא. עשה בראשו מסמר להיות מכה טמא לנוי טהור רבי אליעזר ברבי צדוק אומר דור אחד טמאה שני דורים טהור. מניקת שעשאה לתחת

הדלת אף על פי שמשתמש בה טהורה: היתה טמאה ועשאה לתחת הדלת טמאה עד שעה שתטהר. ומאימתי טהרתה בית שמאי אומרים משיחבל ובית הלל אומרים משיחבר דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר בית שמאי אומרים משיחבל ויחברו ב"ה אומרים משיחבל או משיחבר:

משנה ג

הקנטר. פירש גאון וכן ערוך כמו מטה ושבט של ברזל לבנאים והוא עשוי לחתור בו את הברזל:

והדקור. סיכתא כמו (ביצה דף ב.) יחפור בדקר ויכסה:

יתידות אהלים. נועצים יתידות של ברזל בארץ ומותחין את האהל וקושרין מיתרא ביתידות ואין זה תשמישו עם הקרקע שהרי תשמישו לדבר המטלטל:

משוחות. מודדי קרקע כדאמרינן בפ' המוכר הספינה (דף פט:) לא תעשו עול במדה זו מדת קרקע ועושין שלשלת של ברזל למדוד בלא עול דאי מדדי בחבל של פשתן פעמים שמותחו לזה יותר מזה:

עשויה לעצים. שמודדין את הארזים:

ארבעה טפחים. יותר מכן לא חשיב יד:

חמור של נפחים. העץ שמפוחות של נפחים סומך עליו נקרא חמור:

מגירה. כגון שהיתה טמאה כדמוכח בתוספתא ועשה (צ"ל שיניה) שיפה לחור הדלת:

מלמטה למעלה. כגון שהפכם:

כל הכסוים טהורים. אין למדים מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ דהא איכא כסוי טני של רופאים דטמא לכולי עלמא כדתנן לעיל פי"ב [מ"ג] ועוד אחריני דחשיב בתוספ': תניא בתוספ' [שם] שלשלת דלי גדול ד' טפחים של קטן ושל עולי בבל עשרה קשר בו חבל או משיחה בין מלמעלה בין מלמטה אפילו מאה אמה כולו חיבור אחד. מגירה שעשה שיניה לחור הדלת אע"פ שמשתמש בה טהור היתה טמאה ועשה לחור הדלת טמאה עד שיקבענה במסמר. הפכה בין מלמעלה בין מלמטה בין מן הצדדין טהורה. כסוי קביא ומיחם כסוי טני ובית הדיו טמאין ושאר כל הכסויין טהורין:

משנה ד

קטרב. פי' גאון וכן בערוך שני עצים יש מצד זה מן העול ומצד זה מן העול והן נקובין ומכניסין בתוך אותו נקב עץ ושמו קטרב וקטרין ליה שלא ישמטו הבקר:

כנפים. בראש העול נקוב שני נקבים ושמן כנפים ומהן יצאו אל הקטרב ונקראו כנפים מפני שהן ראשי העול ולא העול בלבד אלא אפילו קצה הבגד כדכתיב (חגי ב) בכנף בגדו:

הסומך. פירש גאון וכן ערוך יש באמצע העול כמין טבעת גדולה בין ממתכת בין מעור בין מעץ בין מחבלים ובו נכנס ראש המחרישה וראש העגלה ומושכים אותו השוורים או שאר בהמות ושם אותה טבעת בלשון קדש סומך:

מחגר. הוא חבל שקושרים תחת צואר השור:

תמחויות. כמין קערות קטנות יש לעול והוא חלק על ראש צואר הבהמה:

הענבל. הברזל שבתוך הזוג המקיש בדופני הזוג ומשמיע את הקול:

משנה ה

שפופרת. כמין גובתא דקניא כמו שפופרת של אבר פרק בתרא דנדה (דף סו.):

האבר. עופרת:

סובב. פירשתי בפי"א:

טסים. וירקעו את פחי הזהב מתרגמינן ורדידו ית טסי דדהבא (שמות ל"ט:ג'):

סנדל של בהמה. בפרק במה אשה (שבת דף נט.) מפ' למאי חזי:

שעם. מפ' בערוך קליפי עץ והוא שגמים:

משישופינו. אז הוי גמר מלאכתו כמו (דברים ט בתרגום) ושפות יתיה בשופינא: תניא בתוספ' [שם] הטבעות המקבלות הרצועות הרי אלו טהורות שאינן עשויות אלא לנוי. העשויות להכביד הרצועות ושהרצועות תלויות בהן טמאות. ברזל שתחת צואר בהמה ושעל צואר בהמה טמא. מסמר שהוא מחבר בו את הגלגל שלא ישמט טמא ורשב"ג מטהר בזה. פי' הטבעות משמע מן התוספתא דכנפים דמתני' טבעות הן. שהוא מחבר בו היינו מסמר המחבר את כולן דתנן ומתני' דלא כרשב"ג:

משנה ו

רבי יהודה מטהר. דמראה לא משוי ליה מנא וכסוי טני של מתכת טהור כרבנן דלעיל בפי"ב [מ"ג]:

וחכמים מטמאין. קסברי דמראה משוי ליה מנא: תניא בתוספ' [שם] מודה ר' יהודה לחכמים בכסוי טני של מתכת שעשה בו מראה ונשבר ובטל מתשמישו טהור וחכ"א בין כך ובין כך טמא. מראה שנשברה אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה טמאה ואם לאו טהורה. ניטשטשה אם מראה את רוב הפנים טמאה ואם לאו טהורה:

משנה ז

כלי מתכות. שנטמאו במת והן שלימין אין מטהרין פחות משבעה ימים ומזה עליהן בג' ובשביעי ומטבילן והן טהורין ואם נטמאו במת ונשברו וחזר ועשה מהן כלים בו ביום חזרו לטומאתן ישנה דקסבר ר"א כיון דהזה עליהן ונשברו לא בעי אמתוני ור' יהושע סבר דדינם כשלמים. תניא בתוספ' [שם] ר"א אומר כלי מתכת שנטמא ונשבר והתיכו מזה עליו בו ביום ושונה עליו ברביעי ושנטמא והזה עליו ונשבר והתיכו שונה ומזה עליו בו ביום רבי יהושע אומר אין הזאה פחות משלישי ומשביעי רבי נתן אומר כלי מתכת שנטמא ונשבר והתיכו והזה עליו ונשבר והתיכו ישנה עליו בו ביום ר' יהושע אומר אין הזאה פחות משלישי ומשביעי:

משנה ח

של ארכובה. פירש גאון וכן ערוך כדגרסינן בפרק הקומץ רבה (מנחות דף לג.) מזוזתא דבי רבי דעבידה כמין נגר ומפרש לא כנגר המוטל לגמרי אלא כאיסתוירא כי שוקא וכרעא דאדם דדמיא לנו"ן דכפופה דמיניה כייף ומיניה זקיף וכן מפתח שמתכפל בארכובה עם השוק שמו מפתח של ארכובה:

ושל גם. פירש גאון וכן בערוך שהוא כשוק עם הרגל שאינו נפשט ולא הבנתי דבריו מה יש בין של ארכובה ושל גם ובפ"ק דפסחים (דף ח:) ובפרק כיצד מעברין (עירובין דף נה.) רגילין לפרש כמין גם כמו ג' יוונית שהוא כמין ך':

היו בו חפים. כשנשבר מתוך גומו נשתיירו בו חפים או נקבים:

חפים. הם שינים:

נקבים. שנכנסים בהם שיני המנעול זה לתוך זה: לא ניטלו ולא נסתמו אלא נפרצו שנתעקמו החפים ונתרחבו הנקבים שנדבק נקב אל נקב:

מסננת של חרדל. כמין נפה של מתכת נקובה כנקבי הנפה והמים יוצאים מלמטה והחרדל נשאר מלמעלה וכאן נפרצו ג' נקבים ונעשו אחד יוצא מהם החרדל:

מלמטה. מדקתני מלמטה משמע ששתים הן זו על גב זו והתחתון נקביו דקין יותר מן העליון:

אפרכס של מתכת. עושין לחרדל אפרכס קטנה כעין שעושין לרחיים ותשובה כלי: תני"א בתוספ' [שם] מפתח של רכובה שנשבר מתוך רכובתו ר"מ מטמא ורבי יהודה מטהר רשב"ג אומר חילוף הדברים. מסננת של חרדל שנחלקה לארכה טהורה לרחבה אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה טמאה ואם לאו טהורה. אמר ר"א בר' צדוק לא

נחלקו ב"ש וב"ה על המסננת של חרדל שנפרצו בה ג' נקבים מלמטה זה בצד זה שהיא טהורה על מה נחלקו על השינים שב"ש מטמאין וב"ה מטהרין:

פרק טו

משנה א

כלי עץ. משנה זו שנויה לעיל פ"ב ושם פירשתי וקשה תנינא חדא זימנא ושמא התם עיקר והדר תנייה הכא לאורויי לן בדין כלי עץ וכלי עור דאיירי בהו הנך תרי פרקי:

קש. זנבות שבלין:

ובור ספינה אלכסנדריא. ספינה גדולה שפורשין בה לים הגדול ומי הים מלוחים ועושין כלי גדול כמו בור ונותנין לתוכו מים יפים:

לח. אין בו גודש:

שהם כורים ביבש. ששים סאה שהגודש מחזיק שליש כדאיתא בסוף פרק במה מדליקין (שבת דף לה.) בכלים העשוין כים שעשה שלמה גובהו כחצי ארכו והם עגולים ובפ"ק דעירובין (דף יד:) פריך גבי ים שעשה שלמה אלפים בת יכיל וכתיב מחזיק שלשת אלפים בת יכיל ומשני ההיא לגודשא:

טהורין. דאתקש כלי עץ לשק דמיטלטל מלא וריקם וזה אינו מיטלטל מלא דגדול יותר מדאי ואם יטלטלוהו ישבר בידיהם:

דרדור עגלה. פי' גאון וכן ערוך חבית של עץ עגולה עשויה לוחות לוחות ואע"פ שהיא גדולה כיון שהוא לעגלה מיטלטלת מליאה וריקנית:

קסתות. אית דגרסי קנתות ואית דגרסי קסטות ופי' בערוך היא לגין ובלשון ישמעאל קס"ט והוא עשוי מכל דבר בין מחרס בין ממתכת בין מעץ בין מזכוכית והגאון פי' כדאמרי' בפ' אין מעמידין (עבודה זרה דף לד:) קסטא דמורייתא בלומא קיסטא דחמרא בארבעה לומי:

עריבת העבדנים. פי' גאון כלי עץ כמין ספינה והיא לעבודת הבורסי:

אף על פי שמקבלין. מ' סאה טמאין כדמפ' שאין מיטלטלין אלא במה שבתוכן כשהן מלאין דאורחייהו לטלטולי עריבת בעל הבית טמאה לר"מ דר"מ טהורין קחשיב למימרא דהני דוקא טהורים הא שאר טמאין לר' יהודה טהורה דרבי יהודה טמאין קא חשיב למימרא דהני דוקא טמאין הא שאר טהורין: תניא בת"כ בפרשה ויהי ביום השמיני כלי עץ יכול אף השידה התיבה והמגדל כוורת הקש. כוורת הקנים בור ספינה אלכסנדרית שיש להן שוליים שמחזיקין מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש ת"ל מכלי עץ ולא כל כלי עץ

יכול שאני מוציא דרדור עגלה וקסתות מלכים עריבת העבדן בור ספינה קטנה וארון ת"ל כל כלי עץ ריבה מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שריבה הכתוב ומיעט ת"ל שק מה שק מיוחד שהוא מיטלטל במילואו אף אני ארבה דרדור עגלה וקסתות מלכים ועריבת העבדן ובור ספינה קטנה וארון שהן מטלטלים במילואם ומוציא אני את התיבה ואת השידה ואת המגדל וכוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית שיש להם שולים והן מחזיקים מ' סאה בלח שהן כורים ביבש שאינן מיטלטלין במילואן ר"מ אומר כל שמנו חכמים לטהרה טהור והשאר טמא ר' יהודה אומר כל שמנו חכמים לטומאה טמא והשאר טהור אין בין דברי ר"מ לדברי ר' יהודה אלא עריבת בעל הבית ר' נחמיה אומר קופות גדולות והסאין הגדולים שיש שמחזיקים מ' סאה בלח שהן כורים ביבש הרי אלו טמאין אע"פ שהן מיטלטלין במילואן מטלטלים במשתייר מהן. תני"א בתוספ' [ב"מ פ"ה] וכמה הן אמה על אמה ברום ג' אמות שהן ישנן שש מאות וארבעים ושמונה טפחים וראייה לדבר במדת השולחן ורבי יוסי [אומר] בים שעשה שלמה הוא אומר מחזיק בתים ג' אלפים יכיל ובמקום אחר הוא אומר אלפים בת יכיל א"א לומר אלפים שכבר נאמר ג' אלפים וא"א לומר ג' אלפים שכבר נאמר אלפים אמור מעתה אלפים בלח שהם ג' אלפים ביבש:

משנה ב

ארובות. פי' בערוך עריבות של נחתומים שלשים שם הלחם עוד פי' ל"א ארוכות בכ"ף לוחים ארוכים שמקריבין עליהן לחם. עוד פי' לשון אחר עריכות שמעריכין עליו לחם:
של בעלי בתים. לא מייחדי לכלי עד שיסרק או יכרכם אבל של נחתום אע"פ שלא סירק ולא כרכם:
סירקן. פי' בערוך יפם בסירקון והוא הששר כדכתיב (יחזקאל כ"ג:י"ד) חקוקים בששר (ירמיה כב) ומשוח בששר:
כרכמן. בערוך חיבר כמו הא דתניא בספ"ק דחולין (דף כה.) לשבץ לגרר ולכרכם ובספרים שלנו כתיב ולכרכב. והגאון פי' שייפה אותן הכלים בכרכום דהיינו כרכומא רישקא בלשון ישמעאל זעפר"ן:
רבי אליעזר מטהר. בפ' המוכר את הבית (בבא בתרא דף סו:) מוקי לה אף בדף של מתכת ומטהר משום דקבעו בכותל:
סרוד. הוא סריד דתנן לעיל בכמה דוכתי ופי' הגאון כמין עריבה שהיא לתשמיש הנחתום ללוש ועל שם שעשוייה לתשמיש נקראת סרוד כדכתיב (שמות ל"א:י') בגדי השרד ומתרגמינן לבושי שימושא:

גפפו. לסרוד של בעלי בתים עשה לו מסגרת סביב:
אם התקינו להיות קורץ. אע"פ שלא גפפו קורץ עורך עליו לחם ויש אומרים לחתוך עליו בצק מלשון (איוב לג) מחומר קורצתי:
מערוך. פי' גאון וכן בערוך עץ ארכו אמה ומרדדים בו את הרקיקין. תניא בתוספ' [ב"מ פ"ה] מפני מה ארובות של נחתומין טמאות מפני שהן מיוחדין לכלי ושל בע"ב טהורות עד שייחדם לכלי רבי שמעון אומר מפני מה סרוד של נחתומין הפרוס טמא מפני שהוא קורץ עליו ומביא מקרצות לתנור ושל בעלי בתים אם התקינו להיות קורץ ומוליך עליו מקרצות לתנור טמא:

משנה ג

ים נפה. פי' גאון וכן ערוך נפה ארוגה של שיער שמוציאה קמח בלי סובין נקראת ים שסביבותיו זר של עץ כמו שסביבות הים יבשה:
גדלת. האשה שגודלת שיער לנשים: תניא בתוספ' [שם] מפני מה נפה של סלתים טמא מפני שהוא מחזירו לכלי ושל בעלי בתים טהור עד שיחזירו לכלי רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון אף של סלתים טהור עד שיחזירו לכלי:

משנה ד

טמאים. דהוו חיבור:
כברת גרנות. נקבים רחבים ועשויה להוציא החטים ולעכב המוץ ומניחין הכברה על גבי שני עצים ומנהלים וכשנלאין מכניסין את ידיהם בתלוי שלה ומנהלין והיינו דקתני שמסייעין בשעת המלאכה:
מקל הבלשים. פי' גאון אלו שמחפשין במקל לראות מה בתוך הכלי והוא כעין שפוד ובעלי המכס יש להן עבדים שממשמשים במקל לידע מה בתוך השק ויחפש (בראשית לא) מתרגם ובלש ובפ"ק דמדות פשפש קטן היה לו שבו נכנסין לבלוש את העזרה: תניא בתוספתא [שם] כל התלויין הנקובין חיבור ור' יוחנן בן נורי אומר אף הסרקין מוסף עליהן תלוי זיני וספטני מפני שהן מסייעין בשעת מלאכה תלוי בית הלגינין ובית הכוסות התפור טמא קשור וענוב טהור רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר כל התלוים טמאים לא טהרו אלא תלוי נפה וכברה של בעל הבית בזמן שהוא משל שני ראשין מצד אחד:

משנה ה

רחת. כדכתיב (ישעיהו ל':כ"ד) ברחת ובמזרה. של גרוסות יש לה בית קיבול שמכניסין בהם לריחים ושל גיתות להשליך חוץ מן הגת:

משנה ו

נבלי. כמו (תהלים לג) בכנור בנבל:

השרה. כמו השירה שעשוי לשורר בו וטמא מדרבנן ועל של מקדש לא גזור כי היכי דלא גזור אמשקה בית מטבחיא:

כל המשקים טמאים. פלוגתא היא בפ"ק דפסחים (טז.) אי מדאורייי' אי מדרבנן ואפי' למ"ד טומאת משקין דאורייי' קאמר התם (דף יז:) רב פפא דמשקה בית מטבחייא הילכתא גמירי לה ונראו דבריו:

כל הספרים מטמאין את הידים. מדרבנן משום דרבי פרנך כדאמרינן בפ"ק דשבת (דף יד.) ובספר עזרה לא גזור וי"א ספר שכתב עזרא:

המרכוף. פי' גאון וכן ערוך שמצאו תלמוד כלים בארץ (צ"ל רומא וכ"ה בפי' רב האי גאון) רווחה ומצאו בו פי' זה הדיבור סוסיא דבר גיניתא ודומה לאותה שגירסנו (בערוך הגי' בלאתא דבי בר ציתאי) באלתר דבי בר צוצאתיי וי"א [שזה] מרכוף הוא כלי מארז שעושין לזמר כדכתיב (מלכים א ו':ט') ושדרות בארזים ומתרגמינן וסידריא דריכפת רישיה שרייתא ארזייא:

הבטנון. כינור גדול שהוא נותן לפני הבטן כמין אזור של עור שנותנין בעלי מלאכה לפני בטניהן כדי שלא יתלכלכו בגדיהן:

הנקטמון. אין זה לוקטומין דפ' במה אשה (שבת דף סו:) דקאמרינן התם חמרא דאכפא דהכא טמא והתם טהור וענין אחר הוא:

האירוס. בפרק עגלה ערופה (סוטה דף מט:) אמרינן מאי אירוס טבלא דחד פומא:

אליית. אשה המיללת מלשון (יואל א':ח') אלי כבתולה חגורת שק:

מצודת החולדה. כלי שצדין בו החולדה: תניא בתוספתא [שם] כל הנבלים טהורים ונבלי שרה טמאין כל המשקין טמאין ומשקה בית מטבחיא טהורים ואלו הן משקה בית מטבחייא הדם המים היין והשמן נטמאו בפנים אע"פ שיצאו לחוץ טהורין נטמאו בחוץ ונכנסו בפנים טהורים עוד תני"א בתוספתא [שם] (שם אית' ר' יהודה) רבי יוסי אומר מרכוף של זמר טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע עשה בראשו מסמר להיות תופס ממקום הדייש טהור:

פרק טז

משנה א

תמחוי המזנון. פי' גאון קערה גדולה שיש בה מגורות כעין קערות קטנות בתוך קערה גדולה ויש בה כל מיני מזון. מינים תרגום זני מלשון (ד"ה ב טז) בשמים וזנים וכתיב למינהו (בראשית א) ומתרגם לזנוהי:

אפיפורין. פי' גאון כגון כסא שמניחין עליו הספרים ומתקפל ונסגר ומתפשט ונפתח ובערוך פי' ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר (שמות כ"ד:י') תרגום ירושל' אפיפורין דרגלוי ואמרי' בב"ר למלך שעשה כסאו ואח"כ אפיפורין. ויסגור בשר תחתנה (בראשית ג) עשה לו מנעול ואפיפורין כבוש עליו כדי שלא יהא מצטער בשעה שיושב:

מגס. קערה תרגומו מגיסתא:

קוד הבבלי. כלי העשוי כמין מקדה של חרס כדאמר גבי שלמה בריש פ' מי שאחזו (גיטין דף סח:) חד אמר קודו (ע"ש רש"י ד"ה גונדי):

מאימתי מקבלין טומאה. אע"ג דגולמי כלי עץ טמאין כדאמרי' בפ"ק דחולין (כה.) היינו כדמפרש התם והא דקאמרי' התם כל שעתיד לשוף לשבץ ולגרד טמא והכא תנן משישופם תרין שיפי הוו הכא מיירי בשיפה בעור הדג כדי להסיר הקסמים שלא יסרטו בבשרו ולא חשיב נגמרה מלאכתן עדיין עד שישופם אבל התם בשיפה כדי לצחצחו דלא קפיד עלה:

גמר שלא לשוף. שנמלך בלבו להשתמש אע"פ שלא ישוף עוד:

ג' בתים. מטה שמסרגלין אותה בחבלים בין חבל לחבל נקראת בית. תניא בתוספ' [ב"מ פ"ה] הקוד והקערה והאנפול והתמחוי שנחלקו אע"ג שמקבלים דופנותיהם כלפסין טהורין הכסא והספסל והקתדרא והעריסה שנתפרקו טהורין מטה שנתפרקה כל אבר ואבר טמא בפני עצמו ומודים חכמים לר"מ שאין חבלים חבור לטומאה עד שיסרג בה שלשה בתים לכל רוח. עריסה מאימתי מקבלת טומאה משתגמר מלאכתה ואם עתיד לעשות לה עגלה עד שיעשה לה עגלה. פירוש קוד דברייתא אין זה הבבלי דרבי יהודה אי נמי הברייתא פליגא ועוד יש קוד אחד של חרס דתניא לעיל בפרק המביא שברי כלי חרס וכדברי רבי נתן הבוז והקוד הבבלי שנסדקו מלמעלה ומקבלין כשיעור מלמטה אע"פ שאין יכולין לישב שלא מסומכים טמאין שלכך נעשו מתחילתן:

משנה ב

הסלין. בכל הני כלים מפרש מה היא גמר מלאכתן:

משיחסום. כשאדם עושה קופה או סל וגומר את שפתו זו היא חסימה:

ויקנב. לאחר שנגמר השפה נשתיירו קסמין קטנים ופוסקן וקוטמן שמה קניבה:
של תמרה. סלין שעושין מחריות של דקל. שכן מתקיימין בלא קניבה:
התלויה. שיגמור את החבל שתולה בה:
בית הלגינין. כלים שמניחין בו לגין לשמור:
בית הכוסות. כלים שמצניעים בו את הכוסות. ותניא בתוספתא (שם) בית הלגינין ובית הכוסות של תמרה שחיסם וקינב מבחוץ אע"פ שלא קינב מבפנים טמא שכן מתקיימין. עוד תניא בתוספ' (שם) הסלין של גמלים התירן טהורין קישרן טמאים ומיטמאים ומיטהרין אפילו י' פעמים ביום. כלי נצרים שלא קינבן ומשתמש בהן עראי טמאין. היה עתיד לחסום ולקנב אע"פ שמשתמש בהן עראי ומשליכם טהורים ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאים. חומר בכלי פאפיר מכלי נצרים שכלי נצרים אין מקבלים טומאה [עד] שתגמר מלאכתם וכלי פאפיר כיון שנעשו דור אחד ע"ג הרחב שלהן טמאים. פירוש פאפיר מין זמורות ועושין מהן סלים ומסרגין מהן על הקונדסים ומהן אפיפורין דתנן לעיל:

משנה ג

הקנונין. כמו קנון ותמחוי דבפרק כלל גדול (שבת דף עד.) שבוררים בו קטניות ועושין אותו מצורי דקל הדקין והחריות. קלתות כמו לתוך קלתה דבפרק הזורק (גיטין דף עז.) והן קופות קטנות:
הסוגין. קופות גדולות שדומים לסאה ואית דגרסי סואין:
דורין. פירש גאון וכן ערוך כדאמרינן בפרק כיצד צולין (פסחים דף פב.) אי נמי דקא גדיל שישורא ופירושו מין הוצין ומתחילין ועושין קופות דורין דורין:
צפירות. פי' גאון וכן ערוך כגון אלו שעושין לקופות גדולים ותופרים אותם ומערבין אותם והצפירה לשון סביב וחזירה כדכתיב (שופטים ז) ישוב ויצפור וכתיב (יחזקאל ז) באה הצפירה:
ערק. פירש גאון וכן ערוך נפיאתא בלשון חכמים. תניא בתוספתא [שם] הקנונים הקטנים וכן הקלתות משיחסום ויקנב הקנונים הגדולים והסואין הגדולים משעשה שני דורין לרחב שלהן חוץ מזה שעל גבי האריג נפה וכברה וכף של מאזנים משיעשה דור אחד לרחב שלהן חוץ מזה שעל גבי האריג: הקופה משיעשה שתי צפירות לרוחב שלה. חוץ מזה שעל גבי האריג משמע שהם כלים שנעשין מנצרים דקין ואורגין אותן כשק:

משנה ד

תורמל. פי' גאון וכן ערוך ובילקוט מתרגמינן ובתורמילא ובפ' במה מדליקין (שבת דף לא.) גר שבא במקלו ובתרמילו ובסוף יבמות (דף קכב.) זה מקלו וזה תרמילו כלי של עור ומוליכין בו מיני מזונות וכל דבר:

קיהותיו. פירש גאון וכן ערוך אית דגרסי קיחותיו והן מסגרותיו כמו (ישעיהו ס"א:א') ולאסירים פקח קוח כמו אזנים קטנות סביבות התורמל כאזנים של דיסקיאות ונותן זו לתוך זו ומכניסין באותן האזנים סבלין ומסרגלין אותם:

סקורטיא. בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף נה:) מאי איסקורטיא אמר רבה בר בר חנה כיתונא דצלא עור שלובשין אותו העבדנים בשעת מלאכתן:

צוציתא. מלשון (יחזקאל ח':ג') ויקחני בציצית ראשי כגון ציצית של טלית עושין לה לקושרו בהן:

קטבליא. בפ' הפועלים (בבא מציעא דף צ:) פירש קטבליא על גבי (צ"ל דישא) רישא ובפ"ג דשקלים תרם בראשונה וחיפה בקטבלאות עור שמותח על גבי מטה:

פחות מחמשה טפחים. פתח העשוי להכניס בו המוך והנוצה לכר ולכסת ובתוספתא קורא אותו טיבור ותרי תנאי ואליבא דר' יהודה דתנא יהיב חד שיעורא לכר ולכסת ובתוספתא מחלק. תני"א בתוספ' [שם] עור העריסה שהוא עתיד לעשות לה [ב] טבור רבי יהודה אומר בכר אין פחות מחמשה ובכסת אין פחות מג':

משנה ה

פטיליא. פי' גאון וכן ערוך קופה לגרוגרות כדתניא (ירושלמי פ"ו דשבת) חותל של תמרה ופטיליא של גרוגרות מקטע ואוכל:

חסינה. כמין קופה ועשויה מן הוצין ומשימין בה את הטיט תרגום (יואל א) ונהרסו ממגורות אתפגרו חוסניא:

סוגניות. מלשון (שיר ז) סוגה בשושנים. עושין כמין כפיפה קטנה מן העלין ומכסין בה פירות ואינה אלא מלאכת עראי:

נצרים. צורי דקל:

חותל. כלי שעושין מחריות של דקל ומניחין בו תמרים לחים ואוכלין אותם נותן לתוכו ונוטל מתוכו אבל אם אין יכול להוציא את התמרים אא"כ יקרענו או יתיר החריות שלו טהור דכיון דקורעו ומתירו משליכו לאשפה והוי ההוא תשמיש עראי. תניא בתוספ' חותל שהוא עתיד לאכיל' תמרה ולזורקו טהור חישב להכניס ולהוציא בו מן הבית ומן השדה טמא:

משנה ו

במסכת מכשירין פ"ה [מ"ח] קסייא של שולחנות ופי' בערוך קערות של שולחנות ויש מדמים לוקשותיו ומנקיותיו ואע"ג דגרסינן במנחות (דף צז.) קשותיו אלו הסניפים והיא צלוחית של יין והוא כמו (במדבר ד) קשות הנסך:

של גרוסות. טוחני פולין ברחיים:

מפני הזיעה. לשאוב את הזיעה כדי להקר בשרו שלא יזיע:

משנה ז

המלקוט. פירש בערוך עור שמשימים בעיני הפרה לסבב בדישה:

והחסום. פירש גאון וכן בערוך כמין מצודה קטנה של חבלים שחוסמין בה פי השור והגמל:

מדף של דבורים. פי' גאון וכן בערוך כמו דף וקרש ולוח שהוא נתון לפני כוורת כשיבואו הדבורים מן המרעה ינוחו במדף קודם ואח"כ יכנסו לכוורת עוד פי' בערוך כלי שמשימין בו אש וגללי בקר ומעשנים בשביל שיברחו מן הכוורת הנחיל ויקח הדבש מלשון (תהלים א) אשר תדפנו רוח:

מגפה. כלי שמביא רוח ומניפין בו לאדם כדאשכחנן באגדה (ב"מ ר"פ הפועלים פו.) בתי הניפי לי במניפיך:

קפסא. כמו כלי קופסא דפ' התכלת (מנחות דף מא.):

קמטרא. המלתחה תרגומו קמטרא (מלכים ב י):

והמכבש. פי' בערוך כל דבר שהיא לכיבוש דבר אחד באמצעו שמו מכבש וכל חרש לפי מלאכתו יש לו מקום שכובש ועוצם העץ עד שיתקנו למלאכתו וכן מכבש של כובס יש לו שני דפים אחר שיכבסם מקפלן ומניחן ביניהם ונראין יפין:

קמרון. פי' גאון וכן ערוך הקובה שלמעלה בראש התיבה שהוא כסוי שלה שמה קמרון כדאמר שש עגלות צב בפר' ויהי ביום כלות משה ואמרו רבותינו (בראשית רבה פ"ל) שפירוש צב קמרוסא שהוא קובה שלא ישלוט בה עין:

אנגליגין. אית דגרסי אנלינגין ספסל שמשימין עליו את הספר וי"מ נרתק של עור שמכניסין בו את הספר:

בית הנגר. פי' בערוך מקום שמשימין שם הנגר ומקום המנעול ומקום המזוזה:

תיק נבלים תיק כינורות. כלי שמשימין בו הנבל והכינור:

אימום. פורמ"א בלע"ז כמו מנעל שעל גבי האימום דבפרק תולין (שבת דף קמא:) וכן גודלי מצנפות עושין צורת ראש האדם וגודלין עליו המצנפת:

מרכוף. פירשתי לעיל בסוף פרק חמשה עשר:

רביעית של אליית. מנענים של מקוננות. ובמנענים ובצלצלים תרגום וברביעין ובצלצלין (שמואל ב ו׳:ה׳):
גנוגנית העני. תרמילו של עני:
וסמוכות המטה. כלי שסומכין בו המטה שלא תפול:
טפוס של תפילין. דפוס שעושין בה תפילין. טפוס כמו דפוס וכן בפרק שתי הלחם (מנחות דף צד.) תנן ובטפוס היה עושה אותן ואמרינן בגמ' ושמת אותן בדפוס:
אימום של עושה שיאגות. אית דגרסי סבאות תיכי חלילאתא שהן נעשין באימום. תניא בתוספתא בפרק המשנה בכלי עור רבי אלעזר ברבי צדוק אומר אלולגין של ספר תורה טהורין התיק שלו טמא משמע משם דאנליגין לאו היינו תיק:

משנה ח

תרונתק תיק ההימנק שצריך שני תיקין:
סקורטיא. פירשתי לעיל
פגושות. חצים רחבים וי"א הפוגיות ומחי קבלו תרגום ומחת פגשוהי (יחזקאל כ"ו:ט׳):
סמפוניא. כלי זמר של מתכת כדתנן לעיל פי"א:
אלה. מצא בלע"ז:
העשוי לחפוי. תשמיש עראי וטהור וכל שמכניסו מן הצד אינו אלא מכסה בעלמא. תניא בתוספתא לעיל בפרק טבעת היה משוקע עד חציו ועד שלישו טמא מפני שהוא ככסוי קסיא. פחות מכן טהור מפני שהוא ככסוי קמטרא:

פרק יז

משנה א

שיעורין כרימונים. בניקבו כמוציא רימון מיירי כדמוכח בפ' ואלו קשרים (שבת דף קיב:):
במה שהן. כמו שמפרש והולך:
באגודות של ירק. אם לא יפול מן הנקב:
כולן כרימונים. אתא לאשמועי' דמאן תנא קמא ר' יהושע א"נ איכא בינייהו של גננים ושל בלנים דת"ק דוקא דבעלי בתים קאמר ומיהו משמע דר"א אתא לפלוגי אתנא קמא בכולהו דבכלי בעלי בתים הוא:

משנה ב

של שתי. דק משל ערב כדמוכח בפרק המפלת (נדה דף כה:) גבי יצירת הוולד ובפרק אע"פ (כתובות דף סד:) גבי מה היא עושה לו כו':

אע"פ שמקבלת. לשון אע"פ אין מתיישב בכל משנה זו דאי הוה תני טהורה הוה ניחא אבל השתא דתני טמאה הוה ליה למימר כיון דמקבלת וכן בבית קערות ובבית הרעי טמאה דמקיימין אותה כיון דחזיא לפקעיות של ערב וכן כולם:

מפני שהן מקיימין אותן. לא יתכן לישבו לר"ג (מטה) (צ"ל דמטהר) אלא אדרבנן קאי. תניא בתוספ' [ב"מ פ"ו] (עי' בחולין קלח. איזה שינויי' בנוסחא) חמת חדשה אע"פ שמקבלת רימונים טהורה תפרה ונקרצה שיעורה ברימונין ר"א אומר בפקעיות של שתי מארבע במנה שהוא מ' בסלע. פי' מנה גדול של מ' סלעים יש בו ארבע פקעיות נמצא לפקיעה אחת עשר סלעים ושמא זה הוא שיעור מלאכה דגליל דתנן בפרק אע"פ (שם) מה היא עושה לו משקל חמש סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל:

משנה ג

פיפיירות. הוא כלי פאפיר דתניא בתוספ' [שם] שהוא כלי של מין זמורות כדפרישית לעיל בפ' ט"ז ואחר שנפחתו שוליהן הכניס קנים ממטה למעלה לחזק השוליים:

גפיים. שגפפו סביב ובערוך פי' גפיים אזני הכלי ויש אומרים לולאות ולקמן בתוספתא בפרק כרים שנפחתו משמע דאזני הכלי וגפיים הכל אחד:

להנטל בגפיים. דכשאוחז בגפיים אין עיקר הכלי עולה עמו: תניא בתוספ' [שם] הסל והשחלים של גמלים ופיפיארות שעשאן מתחילתן מקבלים רימונים טמאים רבי שמעון אומר פיפיארות שאינה יכולה לינטל בגפיים ולצאת בפתח טהורה:

משנה ד

שלשה אחוזים. לכאורה משמע דמוציא רימון דכל דוכתא לאו רימון אחד דוקא אלא שלשה אחוזים שדרכן כך להיגדל ולהיתלש ביחד אבל קשה בפרק אלו קשרים (שבת דף קיב:) דבעי חזקיה ניקב במוציא רימון וסתמו וחזר וניקב במוציא זית וסתמו עד שהשלימו למוציא רימון הוה ליה למימר ניקב במוציא רימון וסתמו וחזר וניקב במוציא רימון וסתמו עד שהשלימו לשלשה רימונים ואם נפרש דלעולם בחד רימון משערים אלא רימון הגדל יחידי או שנים שנים גדולים יותר מדאי והגדלים ד' ד' קטנים יותר מדאי לה"ק דבאותם הגדלים ג' ג' משערינן לא יתכן כלל לפרש כן דהא קתני בה באידך בבא לא גדול ולא קטן אלא בינוני ונראה לפרש דכשניקב במוציא רימון אכתי חזי לרימונים דכשהכלי מלא רימונים מתוך שדוחקין זה את זה אין טפלים ממנו אלא א"כ

רחב כשלשה ונקט אחוזים משום דלא תימא כשלשה זה אצל זה דהיינו ארכו כשלשה רימונים ורחבו כרימון אחד אלא כשלשה אחוזין דהיינו דקיימי כחצובה כשלשה רגלי קנקן. ובכל דוכתא דלא מזכיר אלא רימון אחד לפי שטעם הכשירו תלוי בזה שהרימון נופל מן הכלי ומשום דלא מזכיר בשום דוכתא אלא כמוציא רימון לשון יחיד נקט חזקיה בבעיא שלו ניקב כמוציא זית:

שיטול ויהלך. מתוך נענוע של נטילה והילוך נופל טפי. וכן מתוך הפשלת קופה לאחוריו:

שאין יכולין לקבל רמונים. שהן קטנים דכולהו אין מחזיק רימון. רובע הקב שיעורו ברובו בס"פ המצניע גבי ה' מדות בכלי חרס משמע דלא שיערו זוטרי ברובן אלא לענין צ"פ אבל לענין טומאה בזיתים הני מילי בכלי חרס אבל הכא בכלי עץ דר"מ דאמר הכא ברובו ובמוציא רימון מודה בכלי חרס כמוציא זית כדתנן לעיל בפ"ג:

נפרצו. היינו בדופנותיהן:

נגממו. בשפתותיהן בפיו של כלי ולא הוי כמו חוטין החיצונות שנפגמו או נגממו וכמו גוממו עם השופי דפרק ג"ה (דף צב:) ויש ליישבו לצד זה: תניא בתוספ' [ב"מ פ"ו] ושאר כל הכלים שאין יכולין לקבל זיתים כמו השפופרת והשנגון שיעורן ברובן דברי ר"מ רבי אלעזר בר ר"ש אומר בתבלין נפרצו שיעורן בתבלין נגממו שיעורן בכל שהו:

משנה ה

ולמה הוזכרו רמוני באדן. מאחר דלא משערינן בהן את הכלים. שיהו מקדשין כל שהן דתנן בפרק בתרא דערלה גבי חבילי תלתן של כלאי הכרם שנתערבו ר"מ אומר כולם ידלקו שהיה ר' [מאיר] אומר את שדרכו להמנות מקדש וחכמים אומרים אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד רבי עקיבא אומר שבעה ואלו הן אגוזי פרך ורימוני באדן וחביות סתומות וחלפי תרדים וקולסי כרוב ודלעת יונית רבי עקיבא מוסיף אף ככרות של בעל הבית הראוי לערלה ערלה הראוי לכלאי הכרם כלאי הכרם כלומר כל אלו מקדשין בכל שהן אפילו אחד באלף ואע"ג דר"מ לא מני להו אלא רבנן מ"מ גם ר"מ מודה דשאר רימונים לא מקדשין דאין דרכן להמנות בין לרבי יוחנן דאמר את שדרכו שנינו בין לריש לקיש דאמר כל שדרכו שנינו בס"פ הערל (יבמות דף פא:) ובריש פרק התערובת (זבחים דף עב:) ובריש ביצה (דף ג:):

לשער בו את הכלים. קסבר דמוציא רימון בכלים ברימוני באדן משערינן:

א"ר יהודה לא הוזכרו רימוני באדן כו'. אבל לענין קידוש אין חילוק בין רימוני באדן לשאר רימונים ועל כרחין לר' יהודה מקדשין כולהו דהא רבי יהודה הוא תנא דליטרא

קציעות דאמר כל שדרכו להמנות מקדש בריש פרק התערובת (זבחים דף עג.) וכל שכן רימוני באדן דאפילו את שדרכו חשיבי וא"כ לרבי יהודה שאר רימונים נמי מקדשין. וקשה אמאי מקדשין הא שאר רימונים אפילו כל שדרכו לא חשיבי כמו שהוכחתי מתוך דברי רבי מאיר וצ"ל דפליגי בהכי דר"מ לא חשיב שאר רימונים כל שדרכו ורבי יהודה חשיב להו כל שדרכו. ומיהו עוד קשה דרבי יהודה אדרבי יהודה הא אכתי הוזכרו רימוני באדן לאסור ספק ספקא דתניא בפרק התערובת (זבחים דף עד.) רבי יהודה אומר רימוני באדן אוסרין בכל שהן כיצד נפל אחד מהן לריבוא ומריבוא לריבוא אסורין וי"ל דרימוני באדן לאו דוקא ולא נקט רימוני באדן אלא משום ר"ש דפליג עליה דאפילו ברימוני באדן שרי ספק ספיקא ואי לאו מתני' דהכא משום ההיא דליטרא קציעות לא הייתי צריך לדחוק כן דהוה מצי למימר דרימוני באדן דנקט לאו משום אוסרין בכל שהן אלא משום מריבוא לריבוא:

באדן שם מקום וכן גבע שם מקום:

חצירי. כמו (במדבר יא) את החציר ואת הבצלים:

שיהיו מתעשרין ודאי בכל מקום. ולא כשאר פירות הנלקחין מעם הארץ ומתעשרין דמאי דהני ודאי לא מיעשרי כדמפרש בתוספתא משום דרימוני באדן וחצירי גבע אינם אלא מבין הכותים דבמקומן קא גדלי וכותאי ודאי לא מעשרי מה דמזבני לאחריני דלא חיישי אלפני עור אע"פ דלנפשייהו עשורי קא מעשרי כראוי: תניא בתוספ' [שם] אמר רבי יהודה לא הוזכרו רימוני באדן וחצירי גבע של בין הכותים אלא שמתעשרין ודאי בכל מקום:

משנה ו

כביצה שאמרו. גבי טומאת אוכלין: ונותן לתוך המים. ממלא כוס מים ונותן לתוכו גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות וחולק המים היוצאין וחלק אחד הוא שיעור ביצה: תניא בתוספ' [ב"מ פ"ו] רבי יהודה אומר מביא גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות ומביא כוס מלא מים ומביאין אוכלין שאינן בולעין ונותנן לתוכו עד שיחזרו המים לכמות שהן וחוזרין וחולקין. פירוש אחרי כן מוציא הביצים מן הכוס ונותן במקומן אוכלין שאינן בולעין כעין בטנים ושקדים עד שיתמלא הכוס מן המים וחולקין אותן אוכלין וחציין הוא שיעור ביצה:

משנה ז

כגרוגרת שאמרו. להוצאת שבת ולעירובי חצירות:

משנה ח

כזית שאמרו. רוב שיעורים בכזית:

אגורי. בפרק כיצד מברכין (ברכות דף לט.) אמרינן למה נקרא שמו אגורי ששמנו אגור בתוכו:

כשעורה שאמרו. עצם כשעורה:

כעדשה שאמרו. מן השרץ:

מביאין את הטומאה. על אדם הנושאן:

בעובי המרדע. כדמפרש בפרק קמא דשבת (דף טז:) ועובי המרדע הוא אצבע ושליש אצבע דאיכא השתא בהיקיפו טפח דכל שיש בהיקיפו טפח יש ברחבו שלשה טפחים וגזרו על היקיפו משום עביו והא דתני' בתוספתא דשיעור עובי המרדע שתי אצבעות ושיעור היקיפו טפח. טפח משש טפחים באמה אצבע מארבע אצבעות בטפח זרת האמורה בתורה וחצי אמה של לשכה ואי זו היא אמה בינונית זו אמה של ששה טפחים ובמסכת בכורות פרק על אלו מומין (בכורות דף לט:) קאמרינן למאי הלכתא תניא אצבע א' מארבעה בטפח:

משנה ט

האמה שאמרו. לענין מילי טובא משערינן באמות כגון מעביר ד' אמות ברה"ר ואלפים אמה דתחום שבת ולענין סוכה וכלאים באמה בינונית היא אמה בת שש ואיכא אמה בת חמשה קטנה גדולה בת ו' ואצבע הילכך בת ששה היא הבינונית כך מפורש במסכת מנחות פ' שתי הלחם (מנחות דף צז.) ובפ"ק דעירובין (דף ג:) פליגי אביי ורבא דאביי אמר אמת סוכה ואמת מבוי באמה בת חמשה אמת כלאים באמת ששה ורבא אמר אחד זה ואחד זה באמה בת ששה אלא הללו שוחקות והללו עצבות ולבסוף מסיק תנאי היא:

שתי אמות. של שתי מקלות שבהם מודדין האמות והם אמה על אמה:

בשושן הבירה. חדר אחד בנוי על שער המזרחי של העזרה ומצוייר בתבנית שושן הבירה כדי שתהא אימת מלכות עליהם:

של משה. בת ששה טפחים:

נוטלין בקטנה. שהיה גזבר מתנה לאומנים כך וכך אמות תעשו בנין לבדק הבית בכך וכך דמים באמה של משה ומחזירין לו למדת אמה היתירה עליה אצבע כדי שיוסיפו על תנאם משלהם ולא יפחתו ונמצאו נהנין מן ההקדש יותר ממה שעשו ובאין לידי מעילה ובפרק שתי הלחם (מנחות דף צח.) מפרש למה שתים חד לכספא ודהבא כשמתנים עם צורפי זהב לעשות טבלא בת ה' אמות או עשר אמות כשל משה ומחזירין לו מדה היתרה

עליה חצי אצבע ולא באותה שיתירה אצבע לפי שאומנות יקרה היא ואין מפסידין אותן כל כך:

משנה י

בינוניות. היא בת ששה:

חוץ ממזבח הזהב. שהוא אמה על אמה:

והקרן. של מזבח העולה והתם מפרש מה הוא יסוד וסובב:

רבי יהודה אומר. בפ' שתי הלחם (מנחות דף צז:) מפרש אמת הבנין כגון חומת הבית ומזבח העולה אמת כלים כגון ארון ושולחן ומזבח הזהב: תניא בתוספ' [שם] ר"מ אומר כל מדות שאמרו חכמים בכרם כגון חורבן הכרם ומחול הכרם ופיסקי עריס מותר האפיפיורות כולן באמה של ה' טפחים חוץ ממזבח הזהב והקרן והסובב והיסוד שהן באמה של ששה טפחים שנאמר ואלה מדות המזבח באמות אמה אמה וטופח שיהא למזבח ב' מדות יכול יהו כולם באמה של ה' טפחים ת"ל באמות אמה אמה וטופח באמה שהיא יתירה על חבירתה טפח. פי' חורבן הכרם הוא קרחת הכרם דפ"ק דעירובין (דף ג:) וכולן שנינו בהם אמות ופ"ד דכלאים קרחת הכרם ב"ה אומרים ט"ז אמה ותנן פ"ו דכלאים פסקי עריס שמונה אמות ועוד דבפרק ו' דכלאים תנן מותר אפיפיורות ואין שיעורם במשנה מפורש אבל בירושלמי מפרש מותר אפיפיורות שש טפחים ושמא ר"מ היה שונה אמה:

משנה יא

במדה. לפי שיש מדברית וירושלמית וצפורית ושל מדבר קטנה משל כולן:

מדת הלח. הין וחצי הין:

לפי מה שהוא. בין קטן בין גדול:

קומץ המנחה. כדכתיב (ויקרא ב) וקמץ (צ"ל משם) ממנו מלא קומצו:

וחופן הקטרת ביום הכפורים. כדכתיב (שם טז) ומלא חפניו קטרת סמים דקה:

כמלא לוגמיו. אם שתה ביום הכפורים חייב כדתנן פרק בתרא דיומא (דף עג:) ולפי לוגמיו דשותה משערינן:

מזון שתי סעודות לעירוב. פ' בכל מערבין (עירובין דף ל:) לימא מתני' סומכוס היא דאמר מידי דחזי ליה בעינן דתנן אין מערבין לישראל בתרומה אלא בחולין ואמרינן נמי התם לימא פליגא אדרשב"א דאמר מערבין לחולה ולזקן לפי מזונו לרעבתן בבינונית ומסיק תרגמא הא דקאמר לפי מה שהוא אדם בזקן וחולה ולקולא ולאו לרעבתן לחומרא דבטלה דעתו:

מתכוונים להקל. ר"מ סבר בשבת אכיל איניש טפי דבסים תבשיליה ואמר (עירובין דף פב:) אמרי אינשי רווחא לבסומי שכיח ור' יהודה סבר כיון דבשבת סעיד איניש שלש סעודות אינו מרבה לאכול כל כך בכל סעודה. ובפ' כיצד משתתפין (שם) מפרש שיעורא דרבי מאיר ורבי יהודה ויתכן דכל הני תנאי פליגי את"ק דברייתא וקיימי אפילו אחולה וזקן וכולהו משערינן בבינוני ולת"ק חולה וזקן לפי מזונו:

משלש לקב. דהיינו תשעה סעודות לקב:

מככר בפונדיון. ככר הלקוח בפונדיון מן הנחתום בנמכרין ארבע סאין בסלע ולפי חשבון זה חצי קב הוי ב' סעודות דשש מעות כסף דינר ומעה שני פודיונים נמצא דינר י"ב פונדיונים והסלע ד' דינרין נמצא סלע מ"ח פונדיונים וסאה ששת קבים נמצא לד' סאין כ"ד קבין הוו מ"ח חצאי קבין חצי קב בפונדיון אבל בפרק כיצד משתתפין (שם) מסקינן צא מהן מעה לחנוני והוי רביע הקב בפונדיון ולרבי יוחנן בן ברוקא ח' סעודות בקב:

משנה יב

מלא תרווד רקב. שאמרו ישנו מעיקרי אצבעותיו ולמעלה דברי ר"מ וחכמים אומרים מלא חפניו ומפרש התם מלא פיסת יד ומלא קשרי אצבעותיו חד שיעורא הוא:

כגריס הקלקי. במסכת נגעים פ"ו תנן מקום הגריס ט' עדשות מקום עדשה ד' שערות נמצאו ל"ו שערות:

כותבת הגסה. פליגי בה פרק בתרא דיומא (דף עט:) אי יתירה מכביצה אי פחותה מכביצה:

נודות היין והשמן. שניקבו איירי בכמה שיעור הנקבים:

כפיקה גדולה. פרק הלוקח (דף כב.) אמר ר' יוחנן ג' פיקות שמעתי אחת של שתי ואחת של ערב ואחת של פיקה גדולה והכא לא מיירי בהנהו דשלהם קתני:

שלא נעשה בידי אדם. מפרש באהלות פי"ג ומייתי לה פ' הישן (סוכה דף כ:) אחד חור שחררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת והתם קתני חישב עליו לתשמיש שיעורו פותח טפח למאור שיעורו כמלא מקדח: תניא בתוספ' [ב"מ פ"ז] ואיזוהי פיקה גדולה שלהן הנכנס דרך פיהן בד"א מלמטה אבל מן הצד הרי אלו טמאים מפני שהן מקבלים טומאה מן הנקב ולמטה תחלתן אין מקבלים טומאה עד שינפח ויגם ואם נגממו שיעורן במשהו ור"ש אומר נודות שיעורן במשקין: עוד תניא בתוספ' [שם] אגרוף שאמרו ר' טרפון אומר פושט ראשי אצבעותיו ומראה ר"ע אומר קופץ אצבעותיו ומראה רבי יהודה אומר מניח אצבעו על גודלו כופל חוזר ומוריד ר' יוסי אומר ישנו בראש כרים גדולין של ציפורי אחרים אומרים משמו טפח ושליש טפח וכך היו משערים עד שלא בא בן בטיח:

שנעשה בידי אדם. שעשאו אדם לפנים [להכניס] אורה:
נירונית. מטבע של נירון קיסר:

משנה יג

כל שבים טהור. בת"כ ממעט לה דאם עשה מהן כלים לא מקבלין טומאה:
כלב המים. כל מה שיש ביבשה יש בים וחית הים ובהמת הים אין אחד מהם בורח ליבשה כשרוצים לצודם רק הכלב לבדו הילכך הוי בכלל בהמות היבשה ואם עשה מהם כלים מקבל טומאה: תניא בת"כ פ' ויהי ביום השמיני או עור יכול אפי' עורות של ים יהו טמאים והדין הוא טימא בנגעים וטימא בשרצים מה בנגעים פטר בהם עורות של ים אף שרצים פטר בהם עורות של ים וק"ו ומה נגעים שטימא בהן שתי וערב פטר בהם עורות של ים שרצים שלא טימא בהם שתי וערב אינו דין שלא יטמא בהן עורות של ים לא אם אמרת בנגעים שלא טמא בהם צבועים תאמר בשרצים שטמא בהם צבועין הואיל וטימא בהן צבועין יטמא בהם עורות של ים ת"ל בגד מה בגד מיוחד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ יכול שאני מוציא את שחיבר לו מן הגדל בארץ כל שהוא ת"ל או עור להביא את שחיבר לו מן הגדל בארץ כל שהוא אפילו חוט ואפילו משיחה:

משנה יד

יש במה שנברא ביום א' טומאה. בעושה כלים מן הנבראים באלו הימים מיירי דאי במינים עצמן שהן טמאין כעין הארץ שנבראת ביום א' ואיכא ארץ העמים ובשאר ימים נבלות וטרפות אם כן בחמישי איכא נמי נבלת עוף טהור בבית הבליעה אלא בעושה מהם כלי איירי דאינן טמאים דארץ נבראת ביום א' וכלי חרס העשויה ממנה טמא:
בשני. נברא רקיע ואין בו טומאה בג' נבראו אילנות ודשאים וכלי עץ מקבלי טומאה בד' נתלו המאורות ואין בהם טומאה בה' דגים ועופות ואם עשה מהם כלים טהורים כדדריש בת"כ ובפ"ק דחולין (דף כה:) אם כן מה ת"ל עזים פרט לעופות וה"ה דגים והא דאיצטריך למעוטי עופות ודגים מוהבגד משום דעור סתמא כתיב והוה אמינא בכל עור קאמר רחמנא:
חוץ מכנף העוז (**וביצת נעמית**). עוף הוא ששמו עזניה ורגילים היו לעשות כלים מכנף אותו העוף:
וביצת נעמית המצופה. אם צפה אותה מקבלת טומאה:
כל שנברא ביום ששי טמא. חיות ובהמות שרצים ואדם אם עשה כלי מעורותיהם ומעצמותיהם מקבלים טומאה: תניא בתוספ' [שם] העושה כלים מעצמות העופות טהורין חיבר להן מן הגדל בארץ אפילו חוט ואפילו משיחה דבר המקבל טומאה טמא

חוץ מכנף העוז וביצת נעמית המצופה א"ר יוחנן בן נורי מה נשתנה כנף העוז מכל הכנפים להחמיר שכל הכנפים שמקבלות (טומאה) טמאות ושאינם מקבלות (טומאה) טהורות ביצת תרנגולת המצופה טמאה לפי שאינה אלא כמעמיד שאינה ראויה בפני עצמה אלא ע"י ציפוי המעמידה:

משנה טו

מ"מ. אפילו מעצמות הדג ומעורו וכן משמע לכאורה ואי אפשר לומר מדאורייתא דהא מקרא דעור או שק אימעיט כדדריש בת"כ וקרא בכל הכלים מיירי ואין לומר דמדרבנן מקבלי טומאה דהא תנן לעיל בפ"י עצמות הדג ועורו מצילין באהל המת ועל כרחך במקבלין איירי דאי בפשוטין אפילו דיבשה נמי דהא תנן לעיל בפרק ט"ו כלי עור וכלי עצם פשוטיהן טהורים אלא אסיפא קאי אפילו מעור שלא נעבד ומן הנייר:

מעור המצה. דלא קמיח ולא מליח ולא עפיץ כדאמרינן פרק המוציא (דף עט.) גבי שלש עורות הן של מצה ושל חיפה ושל דיפתרא ובריייתא דת"כ דלעיל דמסיים בה הכי יכול אף עור המצה ועור החיפה שלא נעשה בהם מלאכה ת"ל בכל מלאכת עור יצאו עור המצה ועור החיפה שלא נעשה בהם מלאכה וכיון שעשה מהם כיס הרי עשה מהם מלאכה כי ההיא דהרמון והאלון דמייתי לה בסמוך:

שיש להם מעשה. כגון חקקום למוד בהן עפר:

ואין להן מחשבה. כגון אם מצאום חקוקים וחשבו למוד בהן עפר (צ"ל אין יורדין) והיו יורדין לידי טומאה במחשבה. תניא בתוספ' [שם] העושה כלים מדבר שהוא של מעמיד טמא מדבר שאינו של מעמיד טהור. הלפת ואתרוג ודלעת שחקקום תינוקות למוד בהן עפר טהורים הרמון והאלון והאגוז היבשים שחקקום תינוקות למוד בהן עפר טמאים:

משנה טז

קנה מאזנים. עושין אותו חלול ומניח בחללו כסף חי וכששוקלין יטו הקנה מעט והולך הכסף לכף אחר דבר הנשקל ומכביד ומרמין בו בני אדם:

והמחק. בסוף המוכר את הספינה (דף סט:) תניא אין עושין המחק לא של דלעת מפני שהוא מקיל ורע למוכר ולא של מתכת מפני שהוא מכביד ורע ללוקח והרמאי עושה אותו חלול וכשהוא מוכר מכניס בו מתכת וכשהוא קונה הוא מוציאו:

האסל. מוט שנושאין בו בכתף וכשיש פועלין מרובין ובעל הבית טרוד בפועלים אחר שקיבל שכרו נותנו בבית קיבול של מוט וחוזר ותובע שכרו שנית ואומר לבעל הבית לא קיבלתי שכרי וכשמחפשים אותו אין נותנין לב לחפש שם:

קנה של עני. כשטורח אצל בעל הבית בבית הבד גונב שמן ונותן לתוכו:

מקל שיש בו בית קיבול מוזוה ומרגלית. יש שעושין כן לגנוב בו את המכס:
אוי לי אם אומר. שמא ילמדו הרמאין ממני:
אוי לי אם לא אומר. שמא יאמרו אין תלמידי חכמים בקיאין במעשה ידינו ומתוך כך יבאו לרמות יותר ובפרק המוכר את הספינה (שם) מסיק דאמרה ומהאי קרא אמרה דכתיב כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם:

משנה יז

תחתית הצורפין. צורפי זהב וכסף יש תחתיהם כלי ששמו תחתית ונותנין בו גרוטאות של כסף וזהב אבל של נפחים אין עשויה לקבל:
משחזת. של עץ שמשחיז בה את הסכין ועושין לה בית קיבול שמן שמטפחים המשחזת להשחיז את הסכין כמו שאנו עושין במשחזת של אבן במים:
פנקס. שיש לחנוני ולשולחני פנקס חקוק וממלאין החקק בשעוה וכותבין בו:
מחצלת הקש. זנבות השבלים שעושין מהן מחצלאות וסל קטן כמו שפופרת וכן מפקועות דהיינו דלעת מדברית כמו שמפורש בפרק במה מדליקין (שבת דף כד:) שמן פקועות שעושין שמן מזרע דלועים ובערוך פי' אבטיחים קטנים:
רבי עקיבא מטמא ור' יוחנן בן נורי מטהר. כי האי גוונא פליגי בפרק במה אשה (שבת דף סו.) ופירש"י ז"ל שם דפליגי בהא דמר חשיב ליה כשל עץ ומר לא חשיב ליה כשל עץ וכאן לא יתכן לפרש כן דטומאת מחצלת משום דחשיב דעביד ליה לשכיבה ומשמע בסוף פ"ק דסוכה (דף יט.) דטמא מדרס אפילו מידי דלאו עץ ואפילו מפץ של שיפה ושל גמי אמרינן בפרק ר"ע (שבת דף פד.) דטמא מדרס ואפילו כיפת שאור שייחדה לישיבה מטמא מדרס כדמוכח בפרק העור והרוטב (חולין דף קכט.) ובסנדל נמי דהיינו מדרס פליגי התם בסנדל של סיידין והוא אינו של קש כדמוכח בתוספתא דקתני סנדל של סיידין ר"ע מטמאו אשה חולצת בו ומתני' תנן בעדיות (פ"ב מ"ח) סנדל ונרא' דפליגי אי חשיב דבר מעמיד או לא דאין מקבל טומאה אלא דבר המעמיד כדקתני לעיל בתוספתא:
מחצלת של קנים ושל חלף טהורה. גבי סיכוך בסוף פ"ק דסוכה (דף כ.) גרסינן של קנים ושל חילת גדולה מסככין בה ונראה דחילת וחלף הכל אחד הוא ושמא היינו חילפא גילא דפרק לולב הגזול (סוכה דף לד.):
טהורה. אבל אם עשאה לשכיבה טמאה כדתנן בסוף פ"ק דסוכה (דף יט:) אלא מיירי שעשאה לסיכוך א"נ בגדולה דסתמא לסיכוך:
בכל הני משניות דוקניות גרסי' הככיי וכן בערוך ופי' קליפות שבקנה המפסיקות בין הפקק בפנים: תניא בתוספ' [ב"מ פ"ז] מפני מה תחתית של צורפי זהבים טמאה מפני

שמכניס בה גרוטאות ושל נפחים הרי זו טהורה ואם התקינה להיות מכניס לתוכה גרוטאות הכל מודים שהיא טמאה. משחזת שיש בה בית קבול שמן והפנקס שיש בה בית קיבול שעוה כולן אין טמא אלא המשמש את הצורך. מחצלת מאימתי מקבלת טומאה משיחסום ויקנב ר' יהודה אומר משיקשור ראשי המדרס שלה היו דבלולים יוצאים הימנה כל שכדרך המדנים טמאה כל שלא כדרך המדנים טהורה שפופרת הקנה מאימתי מקבלת טומאה משיחסום ויקנב רבי יהודה אומר משיוציא הככיי שבתוכה הקרן מאימתי מקבלת טומאה משתגמר מלאכתה רשב"ג אומר משיוציא הזכר מתוכה. הקירוייה מאימתי מקבלת טומאה משתגמר מלאכתה רשב"ג אומר משיוציא המעיין מתוכה: וכולן שמצאן חתוכין ומנוקבין טמאין. מצא גולמיהן טהורים בידוע שאינם כלים. פי' משיחסום ויקנב לעיל פי"ו [מ"ב]. פי' מדנים מלשון (איוב ל"ח:ל"א) התקשר מעדנות כימה וכמו ראשי מדרס דפ"ק דסוכה (דף יג:). דבלולים כעין הנהו דפ' הישן (סוכה דף כב.). קירוייה דלעת. מעיין הוא הפנימי שלה כמו מעי אבטיח דפ' ג' דמסכת (צ"ל עדיות) פאה:

פרק יח

משנה א

השידה. בפ' הקומץ רבה (מנחות דף לא.) מייתי לה. נמדדת מבפנים פט"ו [מ"א] תנן השידה המחזקת מ' סאה בלח שהם כוריים ביבש ופירשתי לעיל דהיינו אמה על אמה ברום ג' אמות כדתני' בתוספ' [ב"מ פ"ה] ופליגי הכא כיצד מודדים לב"ש מודדים החלל מלפנים ולא הדפנות והשוליים ולב"ה הכל מודדים חוץ מעובי הרגלים והלבזבזין ור' יוסי אומר אף עובי השידה ולר"ש אף רגליה גבוהים טפח מודדים אף אויר שבין רגל לרגל:

משנה ב

כולה מתני' מייתי לה פרק כירה (שבת דף מד:):

ומוכני. הוא אופן והוא כעין אופני עגלות שלנו ולפי שהשידה נישאת עליהם נקראת מוכני מלשון (שמות ל':כ"ח) את הכיור ואת כנו:

בזמן שהיא נשמטת. כעין אופני עגלות שלנו שאדם יכול לסלקן מן העגלה אינו חיבור לה והיא חשובה כלי וטמאה היא ואם נגעה טומאה במוכני המוכני טמא דלא חשיבה מן השידה והיא מיטלטלת מלאה ויש לה בית קיבול:

ואינה נמדדת עמה. דלא חשיבה בעובי הרגלים ואפילו לר' יוסי נמי אין נמדדת עמה:

ואינה מצלת באהל המת. אית דגרסי ניצלת ואם היתה שידה ומוכני שלה באהל המת השידה טהורה שהיא מחזקת מ' סאה והמוכני טמא אבל ברוב המשניות גרסינן מצלת וכן פ' כירה (שם) דאם השידה בבית הקברות מצלת על הכלים שבתוכה כיון דמחזקת מ' סאה בלח שהם כוריים ביבש ובולטין ממנה כלים כנגד המוכני של מעלה אין המוכני מציל עליהם שהמוכני מקבל טומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה א"נ במוקף צמיד פתיל איירי ומונחת באהל המת והכלי בתוך השידה והיא נקובה בצידה מקום שהמוכני חופפת וממעטת אותו הנקב:

בזמן שבתוכו מעות. דכלי בפני עצמו הוא ובסיס לדבר האסור אבל אם אינה נשמטת שרי דמיוחד דלא הוי בתוך השידה שהיא עיקר הכלי:

קמרון. כעין כיפה שעושין ע"ג השידה להגין מן החמה ומן הגשמים כמו שעושין למרכבת נשים וכענין זה פי' לעיל פט"ז [מ"ז]:

אין נמדד עמה. להשלים מ' סאה:

כיצד מודדין אותו. כשהוא קבוע:

ראש תור. דכל דוכתא היא כעין אלכסון בשבת פ' ר"ע (שבת דף פה:) ובפ"ק דסוכה (דף ז.) ובפ' המוכר את הבית (בבא בתרא דף סב.) לכך נראה לי דודאי האי קמרון אינו נגד כל השידה אלא כנגד חללה במקצתה וכשבא למדוד אוירה בפני עצמה השידה בלא הקמרון טהורה ואע"פ שאינה מחזקת מ' סאה: תניא בתוספ' [ב"מ פ"ח] שידה שהמגורות שלה מבפנים נמדדין עמה ומבחוץ אין נמדדות עמה אבל מודד את החלל ר' יהודה אומר מודד מקומה מבפנים. מוכני שומט ומודד. ר"ש שזורי אומר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עובי הרגלים ועל עובי הלבזבזין שאין נמדדין עמה על מה נחלקו על הבינוים שבש"א אין נמדדין ובה"א נמדדין. מעקה שבמגדל והקופות שבו בזמן שהן קבועין נמדדין עמה ושאין קבועין אין נמדדין עמה. פי' דנתמעט חללה של מגורה אלא כותליה ושוליה כיון דמבחוץ קיימא מקומה. שולי מגורה ר"ש שזורי סבר דכדין נמדדין דחשיב ליה טפי האויר שהבינויים מעובי הרגלים עצמן ועוד דלר' יוסי דמתני' איפכא ומילתא (דר"ש דמתני' איפכא ומילתא) דר"ש דמתני' נמי משמע דאין ביניהם נמדד הרגלים עצמן נמדדין ואע"ג דלפי שיטת הברייתא יש לפרש כל שכן רגלים עצמן דאין נמדדין בגובה טפחיים ונראה שיש טעות סופר ולא גרסינן שאין אלא גרסינן שהן נמדדין שוה גבי עובי רגלים ועובי לבזבזין. קופות שהן במגדל נמי עושין מגורות כעין קופות או קובעין קופות:

משנה ג

שאין מקבלים טומאה כדרכן. דכיון דניטל אחד משלשה הרגלים נוטין לצד אחד וכשבורין דמי ובאין מקבלין איירי דאי הוו שלימים נוטין מקבלים טומאה:

נקליטי מטה. הם נקליטי דפרק קמא דסוכה (דף י:) שני עמודים אחד בראש המטה ואחד בסוף המטה ומשימין מקל מזה לזה ומשליכין סדין עליו ונעשה אהל:

וחמור זה מלבן המטה שמשימין עץ חלול ומשימין מלבן עליו:

וחיפוי. כמין חיפוי האלה והקשת דתנן לעיל בפ' ט"ז [מ"ח]:

טהורים. דלאו ככלי חשובים דמלבן לכרעי המטה ?עבידי כדמשמע פ' המוכר את הבית (בבא בתרא דף סט.) דבעי ר' ירמיה מלבנות של כרעי המטה מהו והוא חתיכת עץ שמניחים תחת כרעי המטה שלא ירקבו מלחלוחית הקרקע ואיכא דמטלטלין בהדי מטה ואיכא דלא מטלטלין כדמשמע התם והני דמטלטלין עמה טמאין כמטה עצמה:

ושל בני לוי טהורים. דלאו מיטלטלי במידי מתוך שהולכין לירושלים ומעיר לעיר ונושאין עמהם מלבנים קטנים ואין נושאין המטות ואפילו תקועין יפה כיון דסופן לינטל לאו כמטה המלבן חשיבי. ומלבן שנתנו על לשונות דאידך בבא יש לפרש עץ עשוי כעין לשון שהמלבן מונח עליו דהרבה דברים נקראים לשון כדאשכחן לשונות של ארגמן בפ' אלו מציאות (בבא מציעא דף כא.) ובפרק במה טומנין (שבת דף מח.) ובפ' המוצא תפילין (עירובין דף צו:) המוצא תכלת בשוק לשונות פסולות ומתוך שהמלבן מונח עליו לא מיטלטלי מטה בהדיה כולי האי ופליגי בה תנאי והגאון פי' וגם בערוך מלבן שעשה על מקומות עץ ארוך ברחבו של מטה ונקוב שני נקבים בשני צדדים ונכנסין באותן נקבים כרעי המטה ונקליטי המטה ופעמים מוציאין אותן מלבנים ותוקעין באותן הנקבים שני עצים ועושין בו לשון של זהורית ובני לוי תולין באותן מלבנים כינורות ונבלים ומצלתים ולפירוש זה לא יתישב הא דקתני נתנו ע"ג לשון דאין זה על לשונות ובסוף כירה (שבת דף מז.) פרש"י מלבנות המטה כעין רגלים קטנים ויש להן בית קיבול ומכניס ראשי כרעי המטה שלא ירקבו בארץ וזהו כעין שפירשתי שם משמע דפנימיים מוחזקים ומהודקים במטה דקתני לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור ולא יתקע ואם תקע חייב חטאת: תניא בתוספ' [ב"מ פ"ח] מלבן של מטה ושל עריסה ושל נקליטי המטה ולוחיים של סקבס וכרעים של שולחן ויד של סכין בזמן שהן קבועים חיבור לטומאה ולהזאה ניטלין וניתנין אינן חיבור לא לטומאה ולא להזייה. פירוש לוחיים של סקבס עץ קטן כעין דף שתוקעין בקשת שקורין ארבלייט"ט שעליו החץ וסקבס חדק"י בלישטר"ו בלע"ז:

משנה ד

בבא זו כבר פירשתי ומתוך התוספתא נראה דהני לשונות חבלים היוצאין מן המטה כלשונות דכעין פלוגתא זו פליגי התם תנאי גופייהו: תניא בתוספ' [שם] מלבן של עריסה שהוא מלובש בפיקות ויש לו רגלים טמא מסורג בחבלים ואין לו רגלים ר"מ ורבי יהודה מטמאין ר' יוסי ור' שמעון מטהרין שאין עושין מלאכה בגופו. פי' עריסה קטנה מטה קטנה. בפיקות נראה דהוי כעין פיקה דתנן לקמן פכ"א [מ"א] הנוגע בפיקה עד שלא פירעה פושיי"ל בלע"ז כעין טבעת שמכבידין בה את הכוש. עד שלא פירעה קודם שיתירנה. וכן נמי יש בעריסה שהמלבן בתוכה והם עליו כמו כוש ויש לו רגלים שרגלי המטה באות במלבן וכן משמע דברגלי המטה איירי מדנקט הרגלים. (קתני) מסורג בחבלים כשאין לו טבעת עושין סירוגי חבלים במקומות והוא נתון על לשונות. ואין לו רגלים שאין רגלי המטה תחובין במלבן וכן דרך כשמסרגין בחבלים אי נמי ואין לו או אין לו רגלים קאמר:

משנה ה

טמאה מדרס. שישב עליו זב או נתלה או נשען:

קצרה. אותו אשר ברוחב לצד מרגלותיה ולצד מראשותיה:

ארוכה. אשר באורך המטה מימין ומשמאל:

ורבי נחמיה מטמא. סוגיא דפ"ק דסוכה (דף טז.) כרבי נחמיה דמטמא בתרווייהו דהתם מייתי מתני' דס"פ דמטמאה איברים ומיטהרת איברים ואמרינן איברים מאי נינהו אמר רבי חנן א"ר ארוכה ושתי כרעים וקצרה ושתי כרעים למאי חזו (צ"ל למסמך אגודא ולמיתב עלייהו ומשדא אשלי וכן הוא שם בגמרא) למסמך אגודא ומסמך אשלין לקרבה אצל הכותל רחוק כמלוא רוחב מן המטה ונותן עצים מן הכרעים לכותל למראשותיה ומרגלותיה ונותן חבלים ומסרג וראויים לשכב שהכרעים נקובים משתי רוחות שארוכה נכנסת בו וקצרה נכנסת בו פעמים נשארים עם הארוכה ופעמים עם הקצרה ובנקב שנתרוקן מכניס עץ ממנו ולכותל:

גדד. שקיצץ כמו (דניאל ד) גודו אילנא:

שתי לשונות של חבלים. כדפרישית שהמטה מסורגת בחבלים ועשויין בתים בתים:

לוכסן. אלכסון אחת בקרן מערבית דרומית ואחת בקרן מזרחית צפונית טהור שנסתר המטה וכן אם גידד שתי כרעים טפח על טפח מכרע שבקרן דרומית מזרחית קיצץ טפח ומכרע שבקרן צפונית מערבית קיצץ טפח טהורה דכשבורה דמיא:

או שמיעטה מטפח. שגידד רגליה טפח מן המטה לארץ לא חשיבא ליה מטה ודבר תימה הוא בגידד שתי לשונות אמאי טהורה מי גריעא מקצרה ושתי כרעים ואע"ג דליכא חבלים טמאה משום דחזיא למסמך אגודא ומסמך אחבלים. ונראה דלענין טהרת החבלים איירי מתני' דמטה טמאה וחבלים דכיון דנפלו טהורים ולמאי דפרישית לעיל דלשונות הם עצים שתחת המלבנים שתחת הכרעים ניחא אבל אין התוספתא מוכחת כן דמשמע שהוא דבר המסורג דגריעי שהם מרווחים: תניא בתוספ' [ב"מ פ"ח] בראשונה היו אומרים מטה שגידד בה שתי לשונות לוכסן או שתי כרעים אלכסון או שגידד בה טפח על טפח אלכסון טהורה דכוותה אומרים גידד מלמטה ועולה עד שימעטנה פחות טפח. מטה שעשה שתי לשונות שלה מרווחים מרוח א' טמאה. עשה ארבעתן מרווחים או שניטלו שתים אלכסון טהורה פי' שתי כרעים אלכסון גידד לגמרי ולא מיבעיא לגמרי אלא אפילו לא גידד אלא מכל אחת טפח טהורה. שתי לשונות שלה מרווחים המטה מסורגים שתי וערב ונתונים החבלים מקצרה לקצרה ומארוכה לארוכה ומסתברא שהם רחבים ולכך מיקרו לשונות שאין עגולים כשאר חבלים שלא יזיקו לשכב עליהן והם היו יודעים מדת הריוח שביניהם ויש בה ארבעה מקצרה לקצרה עשה ארבעתם מרווחים טהורה. עוד תניא בתוספתא [שם] ניטלה קצרה ושתי כרעים טמאה מפני שהיא כשירי מטה לישן עליה ואם מתחילה עשאה לכך טהורה מפני שהיא כאדנים ניטל ארוכה וב' כרעים ר' נחמיה מטמא מפני שנותנה בצד המטה או בצד האבוס וישן עליה וחכמים מטהרין:

משנה ו

שהיתה טמאה מדרס. כגון שישב עליה זב או נתלה ונשען:

טמאה מדרס. עדיין היא בטומאתה כיון דקיימא שניה:

טהורה מן המדרס. דאף על גב דנתקנה ראשונה קודם שנשברה שניה מ"מ טהורה מן המדרס דפנים חדשות באו לכאן כדמפרש פרק אלו קשרים (שבת דף קיב:) גבי סנדל. והך דהכא הוה מצי לאתויי התם:

אבל טמאה מגע מדרס. משום דארוכה ראשונה נשברה ותיקנה שהביא ארוכה אחרת תחת שבורה וחיברה למטה ומטמאה מגע מדרס שהרי נגעה במטה מחוברת לראשונה שנתקנה וטמאה מגע מדרס:

נשברה שניה טהורה. דכיון דנשברו בה שתי ארוכות לא חזיא ואע"ג דאיכא ארוכה ושתי כרעים קיימינן לה טהורה מידי דהוה אנגנב חציה או שחלקוה ולא דמי היכא דנתפרקה כולה וכולה קיימת דסופו להחזיר הפרקים ולחברה:

משנה ז

כרע של מטה שהיתה טמאה מדרס. אע"ג דמכי פירשה מן המטה טמאה מדרס נטהר כאן דלחודה קאי ואנן בעינן קצרה ושתי כרעים מ"מ חוזרת לטומאתה ואפילו חיברה למטה אחרת הטהורה כל כמה דכל פרקיה קיימין שהמטה שמונה פרקים:

טומאת שבעה. כגון שנגעה המטה במת ואח"כ פירשה הימנה כרע זו:

טומאת ערב. כגון שנגעה בטמא מת:

והמטה טהורה. דלא נטמאת בנגיעה זו הכרע דראשון דאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה:

וכן השן של מעדר. כלי עץ שיש לו שינים ומהפכין בו את התבן וכדפרישית לעיל ספי"ג דאינו מקבל טומאה אא"כ שיניו של מתכת כדתנן התם ולפי שהשינים של פרקים ונעוצים בו דינו כדין מטה שהיא של פרקים. והאי וכן אטומאת שבעה קאי דאין מעדר מטמא מדרס:

משנה ח

תפלה. בתפלה של ראש מיירי שנגע במת שיש בה ארבעה בתים וכל בית של תפילין נקרא קציצה בלשון משנה וכשהחליף שלשה מהם אכתי טמאות כולן טמא מת כל זמן שהרביעית קיימת מחמת חיבורן לרביעית אבל כשהחליף הרביעית פרחה הימנו טומאת מת ונשתייר בשלש טומאת מגע טמא מת שנגעו ברביעית כשתקנו ועדיין הרביעית קיימת אבל רביעית כשהוחלפה אין בגופה טומאה כלל דאי משום שנגעה בשלש אין מגע עושה מגע:

חזר. כדקתני סיפא שהשלש חדשות ראשונות נינהו שנגעו בטומאה ואין החדשה רביעית מקבלת טומאה אלא מאב הטומאה ואין טומאה ברביעית חדשה אלא מחמת דמחוברת לשלשה הטמאות מגע הילכך כשחזר והחליף השלש פעם שניה טהרו ואפילו מגע לית להו ובדרך הזה מתפרשת כל המשנה ובתוספ' תניא כיוצא בה: תניא בתוספ' [שם] מטה שפירש ממנה אבר אחד ונתנו בזוית אחת והחליפו וכן בשני וכן בשלישי וכן ברביעי וכן בחמישי וכן בששי וכן בשביעי עדיין טמאה מדרס ואם החליף את השמיני טהורה מן המדרס אבל טמאה מגע מדרס חזר לאחוריו ונתנו בזוית והחליפו וכן בשני וכן בשלישי וכן ברביעי וכן בחמישי וכן בששי וכן בשביעי עדיין טמאה [מגע] מדרס ואם החליף את השמיני טהורה פירוש במטה מדרס איירי ויש במטה שמונה פרקים כדתניא בתוספתא ומתפרשת כשיטה שפירשתי בתפילין וכשחזר לאחוריו והתחיל בשמיני שהוחלף ועתה בחילוף שני התחיל כל זמן שהראשון קיים שהוא שמיני

לחילוף שני יהיו לחילוף כולם במגע מדרס משום דמיחברו ביה אבל אם התחיל חילוף שני מן הראשון כמו בתחלה שהוא בשניה שבעה הראשונה פרח מכולהו טומאת מגע דאין בשמיני טומאה אלא מחמת שמחובר להם דאין מגע עושה מגע הילכך אע"פ שלא החליף בשמיני בשניה טהורה:

משנה ט

טהורה. אפילו ארוכה ושני כרעים כדפרישית הואיל ואין סופה להחזיר והא דתנן לעיל דאפילו כרע אחד טמא היינו לאחר שיחברו למטה חזר לטומאתו ישנה כדפי' לעיל אבל כל זמן שלא חיברו טהור אע"פ שפירש (צ"ל ממטה) למטה טמאה:

ומקבלת טומאה מכאן ולהבא. אבל למפרע לא דכיון דחלקוה פרחה טומאה ממנה ומהכא דייקינן בשילהי שלשה שאכלו (ברכות דף נ:) דשלשה בני אדם שבאו משלש חבורות של ג' בני אדם שאין רשאין ליחלק דוקא היכא דלא אקריון ואזמנו עלייהו אבל אקריון ואזל חד מינייהו פרח ליה זימון:

מטמאה חבילה. כשהיא מחוברת אבל נתפרקה אברים אברים אינה מקבלת (עי' הגהת מ"נ) אפילו בארוכה ושתי כרעים ומ"מ מודה רבי אליעזר דאם נתפרקה וחזר וחיברה חזרה לטומאתה כדקאמרינן:

ומטהרת חבילה. כשטמאה היא אינה עולה לה (צ"ל טבילת איברים) אברים אלא מתקנה ומטבילה:

וחכמים אומרים מטמאה אברים. וכדמפרש פרק קמא דתוכה (דף טז.) בקצרה ושתי כרעים כך ריהטא דמתני' לכאורה אבל בתוספתא לא משמע הכי תניא בתוספ' [פ"ח דב"מ] מטה מיטמאת חבילה ומיטהרת חבילה דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים מיטמאת אברים ומיטהרת אברים כיצד כרע שפירש מן הארוכה עם הקצרה רבי אליעזר אומר הרי זה חיבור ואם הטבילוה אינה חוצצת וחכמים אומרים אינה חיבור ואם הטבילה הרי זה חוצצת דברי ר"ש ר' אליעזר אומר אין מטה מיטהרת חבילה אלא כשהיא חבילה שלימה. מטה שנחלקה לשמונה מטות טמאה מפני שהוא מחזירה קבעה במסמר טהורה. פירוש לפי שיטת התוספתא הוי פירושא דמתני' מטמאה חבילה דכשם כשכולה שלימה אם נטמא אחד מאבריה נטמאת כולה כן נמי כשפירש הכרע מן הארוכה ועמדה עם הקצרה חיבור הוא ואם נטמא הכרע נטמאת גם הקצרה והיינו דקתני בתוספתא [שם] רבי אליעזר אומר הרי זה חיבור ומיטהרת חבילה דאם הטביל את הכרע ואת הקצרה אין הקצרה חוצצת עליו כי היכי דלא חייצא במטביל את השלימה: וחכ"א מיטמאת אברים. ולא חבילה דאם נטמא הכרע היא טמאה ואין קצרה טמאה

דאין חיבור בשלמה היינו דקתני בתוספ' וחכ"א אינו חיבור ומיטהרת אברים מטביל הכרע בפ"ע ולא חיברה עם הקצרה והקצרה חוצצת עליה ואינה כשלימה דמטביל שלימה טהורה אע"פ שלא פירקה ומתני' ר"ש היא ולא רבי דלרבי מטהרת חבילה ולרבי אליעזר אא"כ היא שלימה:

פרק יט

משנה א

המפרק את המטה. אע"פ שמיטהרת שלימה פעמים שאינה יכולה ליכנס במקוה וצריך לפרקה:

והנוגע בחבלים טהור. דמכיון שפורקין אותה שוב אין לחבילה חיבור:

החבל מאימתי הוא חיבור. בתחלה כשאדם מסרג את המטה שלימה וסירג בה ג' בתים ועדיין נשאר חבל גדול אפי' י' אמות נטמאת המטה נטמא החבל והנוגע בחבל טמא וכולו חיבור הואיל וסופו ליסרג:

מן הקשר ולפנים. אם קשר חבל שני לחבל ראשון שסירג בו אין חבל השני חיבור מן הקשר ולחוץ.

נימי הקשר. כשקושרין החבלים זה בזה אין קושר כל כך בראש החבל כי יתיר הקשר ויוציא מעט מן החבל מזה ומעט מן החבל מזה וזה חוץ לקשר והם נקראים נימי קשר וכיון דצריך לקשר כקשר דמי והוו חיבור עד ג' אצבעות דהוא צורך הקשר אבל טפי לא כדדרשינן בת"כ פרשת זאת תהיה במשכבו ולא בנימין היוצאין מן הקשר חוץ מג' אצבעות או יכול שאני מוציא משלשה ולמטה ת"ל טמא. תניא בתוספתא [ב"מ פ"ט] החבל שהוא מסרג את המטה אפילו מאה אמה כולו חיבור אחד קשר בו חבל אחד מן הקשר ולפנים חיבור מן הקשר ולחוץ אינו חיבור הכניסו לתוך שלשה בתים כולן חיבור אחד (בתוס' איתא חבל הקשור בחרם אפילו מאה כו') (בחבל הקשור בו) אפילו מאה אמה כולו חיבור אחד קשר בו חבל אחד מן הקשר ולפנים חיבור מן הקשר ולחוץ אינו חיבור אמר רבי אליעזר בן יעקב בד"א דרך עליה אבל דרך ירידה אפילו קשור בקשור כולו חיבור אחד החוט שהשחילו למחט אפילו קשור משני צדדים הרי זה אינו חיבור. הכניסו לבגד החוט חיבור לבגד ואין המחט חיבור לחוט. המשיחות והרצועות שבמטפחות הספרים ושבמטפחות התינוקות תפורות חיבור קשורות אינן חיבור רשב"ג אומר שבמטפחות הסורק אפילו קשורות הם חיבור מפני שהוא רוצה בקיומו. המשיחות והרצועות שבשק והקופה תפורות חיבור קשורות אינו חיבור שבאזני כלי חרס אפילו תפורות אינו חיבור

שאין חיבור לכלי חרס. שיריים שבכרעי המטה אוצין חיבור רפין אינן חיבור ושבידי הזב אפילו אוצין אינו חיבור וזה חומר במדרס מבזב:

משנה ב

היוצא מן המטה. לאחר שנגמר הסירוג נשאר מן החבל טפח או יותר ופחות מחמשה לא חזי ולא חשיב אבל מחמשה ועד עשרה חשיב יד טפי לא חשיב:

שבו קושרין. אה' ועד עשרה קאי:

את הפסחים. רגילין היו לקשור הפסחים בכרעי המטה כדי שיהא מזומן להם:

ומשלשלין את המטות. כשבאין להטבילה או להורידה מלמעלה למטה: תניא בת"כ פרשת זאת תהיה במשכבו ולא בחבל היוצא מן המטה פחות מחמשה או יותר על עשרה או יכול שאני מוציא מחמשה ועד עשרה ת"ל טמא: תניא בתוספ' [ב"מ פ"ט] החבל היוצא מן המטה עד חמשה טפחים טהור חמשה כלמעלה הימנו מחמשה ועד עשרה טמא עשרה כלמטה הימנו הזה על החבל כו' (צ"ל בפרק) בסוף אלו טריפות (חולין דף נד:) גבי עד ועד בכלל (התוי"ט הגיה דצ"ל מייתי בהך ברייתא ומוחק מלת ולא שכן איתא בסוף הסוגיא דף נה. וז"ל הגמ' דיקא נמי דקתני עלה דההיא חמשה כלמעלה עשרה כלמטה ע"כ והיינו משום דבכל השיעורין לחומרא אזלינן חוץ מנריס של כתמים) ולא מייתי בהך ברייתא דחמשה כלמעלה ועשרה כלמטה:

משנה ג

המיזרן. פי' גאון וכן ערוך שהוא בגד צמר שנותנים בני אדם גדולים וחשובים תחת המצעות ובלע"ז טפי"ט וכל היוצא מן המטה אפילו שלשים טפחים הנוגע בו טמא. וי"מ מיזרן הוא עור הכרוך על המטה ויוצא על המטה חוץ למטה:

שירי מיזרן. שבלה ונשתייר ממנו ששה טפחים טמא דראוי לעשות ממנו חבק לחמור:

חבק. פי' בערוך כלי שמשימין על משוי החמור ומשימין בו קוצים ומגביא גילי בשביל שלא יפסדו אם ירד עליו המטר וי"מ שהוא כמין נמטא ויש עוד שמשימין אותו על החמור כשנוטל ממנו הסרגא והוא מזיע שלא יצטנן:

משנה ד

בנישא על המטה לחודיה מיירי ולא על המיזרן דבסיפא איירי בנישא על המיזרן וגרסינן הכא במילתא דר"מ כמו במילתא דר' יוסי נישא הזב על המטה ועל המיזרן מטמא ב' ופוסל אחד דברי ר"מ המטה הוא המשכב והמיזרן הוא הנוגע במשכב ואע"ג דיוצא מן המטה הרבה לר"מ הוי חיבור כדקתני רישא כל שהוא אפילו טובא והנוגע במשכב מטמא שנים ופוסל אחד כדתניא במס' זבין (פ"ה מ"ו) כל זמן שלא פירש דלא חשיב כולד

הטומאה אלא כאב הטומאה לעשות ראשון ושני ושלישי בתרומה אבל פירש מטמא אחד ופוסל אחד דהוה ליה ולד הטומאה ורבי יוסי דאמר עשרה לטעמיה דקאמר ברישא עשרה ותו לא הילכך מה שבתוך עשרה חשיב חיבור למשכב (צ"ל אבל חוץ לעשרה לא חשיב חיבור למשכב) ודינו כפירש דמטמא אחד ופוסל אחד. נישא על המיזרן מעשרה ולפנים טמא בתורת משכב מי' ולחוץ טהור מתורת משכב ואע"ג דתניא לעיל חבל דינו כנוגע במשכב: (עיין בהגהות מ"נ על כל הענין) תניא בתוספ' [ב"מ פ"ט] מיזרן שהוא מכריך בו את המטה ונוגע בהן המת טמאין טומאת שבעה נגע בהן השרץ טמאין טומאת ערב פירש טמאין טומאת ערב נגעו בהן משקין פסולין. פירשו פסולים. זה הכלל כל טומאה ששוה מטה למיזרן כגון הזב והשרץ והמשקין כולם חיבור אחד אפילו עד ק' אמה וכל טומאה שלא שוה מטה למיזרן כגון טומאת המת והזבה עד י' טפחים חיבור לטומאה הנטמא בזב יתר על כן אינו חיבור ר' אלעזר בר צדוק אומר משום רשב"ג עד ששה טפחים. פי' כמדומה שכמה טעיות טעה הסופר ובשיבוש נכתבה והכי גרסינן בתוספתא נגעו בהן משקין טמאין. אוכלים פסולים. פירשו משקין טמאין אוכלים טמאין זה הכלל כל (צ"ל טומאה) מטה ששוה מטה למיזרן כגון טומאת הזב והזבה עד י"ט חיבור לטומאה ומטמאה בזב והכי פירוש דכולה ברייתא הכניסו המטה והמיזרן כל שהוא אפילו מאה אמה ככלים הנוגעים במת דחשיב כאילו מטה עצמה נכנסה דהוא טמא במדרס יש לו טומאת מדרס ומטה טהורה מדין מדרס אבל טמא מגע מדרס וחלוק מדרס משאר טומאת מגע דמיזרן במגע טמא הואיל ובשעת מגע המיזרן כרוך עליה ואילו דרס במיזרן לא חשיב כמטה ונגע בהן במטה ובמיזרן שניהן טמאין טומאת ז' אפילו פירשו אחרי כן הואיל ובשעת מגע מחוברים יחד כדאשכחנא גבי שרץ ובדין היה לו לשנות כאן פירשו טמאין טומאת שבעה כדקתני גבי שרץ פירשו כדקתני מתני' דלקמן ושמא הסופר דלג נגע בהן השרץ בזב או בזבה שבהם טמאין טומאת ערב נגעו משקין בזב או בזבה טמאין דכל הפוסל התרומה מטמא משקין להיות תחילה. אוכלין טהורין שנגעו בהן פסולין ואנגיעת שרץ קאי. ששוה מטה למיזרן כלומר למיזרן מעשרה ולחוץ כגון טומאת מת דחוץ לעשרה שוה למטה אפילו ק' אמה חיבור. שלא שוה מטה למזרן כגון מדרס הזב והזבה דמעשרה ולחוץ לא מטמא טומאת מדרס:

משנה ה

כולה טמאה טומאת מדרס. אפילו המזרן ואע"ג דתניא לעיל [שם] דרס עליו בתוך י' טמא והמטה טהורה אע"פ שכרוך בה משום דמיזרן טפל למטה ואין המטה טפלה למזרן:

והמזרן טהור. לעיל בברייתא שהיו יחד בשעת מגע שרץ אפילו פירשו טמאים טומאת ערב אבל הכא שלא היה כרוך בשעת מגע פירש טהור:

משנה ו

משנה זו פירשתיה לעיל מתוך הברייתא. נשתברו חדשות טמאות. דהא אפילו לא עשה כלל טמאה בקצרה ושתי כרעים ואטו משום דעשה לה ונשתברו תפרח טומאה טפי אבל נשתברו ישנות טהורה ואע"ג דקצרה ושתי כרעים קיימין כדפרישית לעיל פי"ז דגרע נשתברו או חלקוה אחים מהיכא דנתפרדה אבר אבר וכל איבריה שלימים:

משנה ז

מלמעלה. המכסה שלה כיון דשוליה קיימין אכתי חזי לתשמיש (צ"ל טמאה טומאת מת) טמא ולא מדרס:

מלמטה. שנפחתו השולים אין לה בית קיבול ולא חזיא:

מגורות. שלא נפחתו:

משנה ח

תורמל. ילקוט כיס בתורמל כמגורות בתיבה:

שהביצים שלה מקבלות. עורות אילים ושעירים שלימים ועושים מהם חמת וביצים שלהם מקבלים ואם נפחתו טהורים דבטל קיבול שלהם: תני"א בתוספ' [ב"מ פ"י]. חמת שנפחתה ה"ז טמאה מפני שתחלתה משמשת ישיבה ושכיבה דברי ר' מאיר וחכמים מטהרין שבטל העיקר בטל הטפלה ומודים חכמים לרבי מאיר בכר וכסת שקרעו אף על פי שמקבלים מה שבתוכן שהן טמאים ואין צריך לומר בכרים של אריג ובשק שהם טמאים משום אריג. פי' חמת עיקרה לתשמיש סדין משמשת ישיבה ושכיבה כדאמר בהגדת איכה עשה לך כלי גולה (יחזקאל י"ב:ג') חמת ושטיח וקערה (נדרים דף מא.) חמת מלאה מים ויושב עליה ונותנה תחת מראשותיו. שק וכיוצא בו טמא משום אריג כדאמרינן (שבת דף סד.) מה שק טוי וארוג:

משנה ט

פירוש שפתחה מצדה כשפתחה מלמעלה אין מטמא מדרס ואם יושב עליה ובאין להשתמש בה אומרין לו עמוד ונעשה מלאכתנו אבל כשפתחה מן הצד יכול להשתמש אע"פ שיושב עליה:

שאינה גבוהה י'. כשגבוה עשרה לא חזיא כולי האי לישיבה וכשיש לה לבזבז טפח מזיק ליושב:

נפחתה למטה. לא חזיא לתשמיש אבל חזיא לישיבה כפתחה מן הצד ועיקרה נעשית לתשמיש:

משנה י

משפלת. כעין סל או קופה שפתחו מן הצד וכשנפחתו שוליה הופך צד עליון למטה ומשתמש בו ומטהרי רבנן משום דעיקר תשמיש שלה בטל: תני"א בתוספתא [שם] תיבה שחציה פתוח וחציה נעול טמא מדרס וטמא מת: תניא בת"כ פרשת זאת תהיה אין לי אלא כסא וקתדרא המיוחדים מנין תיבת הבלנים ותיבה שפתחה מצדה ועריבה משני לוגין ועד תשעה קבין שנסדקה ואינו יכול לרחוץ רגלו אחת תלמוד לומר כל כלי ריבה יכול אפילו כפה סאה וישב עליה ותרקב וישב עליו תלמוד לומר אשר ישב עליו המיוחד לישיבה ולא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו או יכול שאני מוציא תיבת הבלנים תיבה שפתחה בצדה ועריבה משני לוגין ועד ט' קבין שנסדקה שאין יכול לרחוץ בה רגלו אחת תלמוד לומר כל כלי ריבה ומה ראית לרבות את אלו אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני את אלו שהם משמשים ישיבה עם מלאכתם ומוציא אני את אלו שאינה משמשת ישיבה עם מלאכתה: פי' עריבה שהיא שלימה וחזיא ללישה ולרחוץ בו את רגליו ושאר תשמישים שמחזיקין בה מים אין (מחזיקין) מיחדים אותה לישיבה ואומרין לו עמוד ונעשה מלאכתנו אבל כשנסדקה המים ממהרין לצאת ואין שהות אפילו להדיח רגלו אחת ולא חזיא אלא ללישה שמתערבין המים עם הקמח ואין יוצא משמשת ישיבה עם מלאכה: תני"א בתוספתא לעיל פ' כלי עור. משפלת שבאמצעיתה גבוהה וזויותיה יורדות ונפחתה מצד אחד טמאה מפני שהיא מקבלת בצד שני. נפחתה מצד שני טהורה כר"מ דמתני' אתיא:

פרק כ

משנה א

מרצופים. כלים גדולים שנותנין בהן סחורה של ספינות:

הרי אלו טמאים מדרס. כדתניא לעיל בתוספתא מודים חכמים לר"מ בכר וכסת של עור:

קלסתר. פי' גאון דהוא קרסתל דתנן (ב"מ דף צ.) [שבת דף נג.] ולא בסיחים בקרסתל שבפיהם:

תורמל. כמו תרמילו שבכל הש"ס ובלשון (צ"ל מקרא וכ"ה מהריעב"ץ) משנה ילקוט:

כריסית. שק של עור:

רבצל. פי' גאון וכן ערוך כלי קטן שנותנים בו צידה לדרך:

הרי אלו טמאים מדרס. אכולהו קאי דאם מחזיקים כשיעור הזה מטמאים מדרס דראוים לשכיבה וכ"ש אם מחזיקים יותר וטעמא משום דמשמשים שכיבה עם מלאכתם אבל פחות מכאן לא:

נפחתו טהורים. אע"ג דחזו למדרס הואיל ובטל עיקר תשמיש שלהם שאין מקבלין מה שבתוכם:

משנה ב

חמת חלילין. חמת מלא רוח ומשימים החלילים תוך החמת והרוח יוצא דרך הנקבים ומוציאים החלילים קול כשנופח בפיו:

טהורה מן המדרס. דלא חזיא לשכיבה דכיון שאינה מליאה מתגלגלת:

פיסונות. פי' גאון עריבה שמביאין בה אבנים קטנות לתת בין הנדבכין ולישנא דרבנן פיסי כדאמר פרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סד.) גבי מרקוליס שקל פיסא שדא ביה:

ב"ש אומרים מטמא מדרס. קסברי שכיבה משמשת עם מלאכתה וב"ה אומרים אינה משמשת:

שנסדקה. אבל אם לא נסדקה אינה טמאה מדרס שאומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו אבל כשנסדקה שמוציאה משקים משמשת ישיבה עם מלאכתה כדתניא לעיל בת"כ ופחותה מב' לוגין או יתירה מתשעה קבין אינה טמאה מדרס אפילו נסדקה:

ונתפחה. מחמת גשמים נתנפח הסדק ונסתם:

בקדים. ברוח קדים:

ונצרקה. כמו נצמקה וכיון שנצרקה נסדקה:

זה חומר בשירי כלי עץ. דמתחלתם אינם טמאים וכשנסדקו טמאים מדרס:

עד שיתחסמו. לעיל פי"ו כלים של עץ משיחסום ויקנב: תניא בתוספ' [פי"א דב"מ] עריבה שהיא פחותה מב' לוגין הרי היא כקערה ושיעורה בזיתים ומשני לוגין עד תשעה קבין אפילו זבין וזבות נדות ויולדות יושבות ושוכבות בתוכה טהורה נסדקה ואינה מעמדת את המים כדי להדיח אחת מהרגלים הרי היא כטמא מת ומקבלת טומאת מדרס דברי ר' יוסי בר' יהודה רבי אומר כשיחשוב עליה רבי יוסי אומר מטמאת ומטהרת אפילו י' פעמים ביום כיצד הניחה בגשמים ונתפחה טהורה בקדים ונצמקה טמאה מיטהרת ומיטמאת אפילו י' פעמים ביום. נפחתה במוציא זיתים ורימונים טהורה מכלל הטומאה. חישב עליה רבי מטמא וחכמים מטהרין ואומרין עד שיעשה בה מעשהו. יתר על כן שנסדקה אפילו זבין וזבות נדות ויולדות יושבות ושוכבות טהורה. נפחתה במוציא רימון טהורה מכלל טומאה. חישב עליה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין עד שיקצץ אמר

רבי יוסי מעשה שהביאו מכפר עריס לפני רשב"ג יותר משששים עריבות והיה משער גדולה לסאה סאה והקטנה לשני לוגין וקרובים דברים של סאה סאה. המחזקת ט' קבין. (שיעורה בזיתים) עריבת הפיסונות שמשני לוגין ועד ט' קבין ב"ש אומרים מדרס וב"ה אומרים טמא מדרס. החמת בית שמאי אומרים מליאה ועומדת וב"ה אומרים מליאה וצרורה ר' יהודה אומר חילוף הן הדברים. פירוש שיעורה בזיתים דאם נקבה במוציא זיתים טהורה. ומשני לוגין עד ט' משום נסדקה נקט האי שיעורא. טהורה מדין מדרס כדפרישית דאומרים עמוד ונעשה מלאכתנו. אינה מעמדת המים ממהרות המים לצאת ואין שהות אפילו להדיח רגלו אחת. והא דנקט לשון נקבה משום דסתם לישה בנשים ועריבה עשויה ללוש בה את העיסה חוזרני לומר דאינה עשויה דבפ"ב דמס' ידים קרי לה עריבת הרגלים. הרי היא טמאה הרי היא ראויה להטמאות בטומאת מת ובטומאת מדרס ומתני' דלא בעי חישב כרבי יוסי ברבי יהודה. יתר על כן מתשעה קבין. וקרובים דברים של סאה סאה והא דלא קאמר שני סאין אלא סאה וחצי סאה דהיינו ט' קבין. מליאה ועומדת טמאה. אע"פ שאינה צרורה וסתם דמליאה למעוטי דחלילים וב"ה בעו צרורה משום דמליאה (צ"ל כשאינה) כשאר צרורה אינה עומדת יפה. חילוף הן הדברים ב"ש בעו מליאה וצרורה ובה"א מליאה אף על פי שאינה צרורה וסתם מתני' בעדיות כרבי יהודה דתנן (פ"ה) החמת בש"א צרורה ועומדת ובה"א אע"פ שאינה עומדת: עוד תניא בתוספתא לעיל (פ"ט) כליבה של חייטין טמאה טמא מת פירש ממנה אבר אחד טמאה ושני איברים טהורה. עריסה של בנות הרי זו טמאה טמא מת היתה משמשת ישיבה ושכיבה הרי זו טמאה מדרס מטה שמוכרין עליה את הכלים הרי זו טמאה טמא מת היתה משמשת ישיבה ושכיבה הרי זו טמאה מדרס. מטה שנפחתה מעיין שלה ואין חבלים מחוברים לה ונשתייר בה כדי ישיבה ושכיבה הרי אלו טמאים מדרס. היו דבלולין יוצאין ממנה הרי אלו טמאים מפני שהם מחזירים. פי' מעיין חבלים שלה של סירוג. הדבלולים כשנפחת מקצת הסירוג יוצאין מן הסירוג ראשי חבלים:

משנה ג

מקל של עצים שעשאה לקורדום. לפי שעה שלא קבעו לתוכו:

חיבור לטומאה בשעת מלאכה. דאע"ג דבאנפי נפשיה פשוטי כלי עץ לא מקבלי טומאה הכא בית יד הוא וידות נתרבו לכל תורת כלי [עץ] או אוכל בפ' העור והרוטב (חולין דף קיח.) ואמרינן בריש במה טומנין (שבת דף מח:) בשעת מלאכה אין שלא בשעת מלאכה לא משום דשלא בשעת מלאכה אדם עשוי לזורקה בין העצים:

דיוסטר. משמש משני צדדין כמו (עירובין דף יח.) דיו פרצופין דיו שנים. סטר צד כדכתיב (דניאל ז׳:ה׳) ולסטר חד הקימת ואית דגרסי דסטר והוא מקל כעין שהנשים עושות למסוך מטוה בכוש שיש בו שני נקבים אחד מלמעלה ואחד מלמטה ושתי ידות תחובות בהן אחד ממזרח למערב ואחד מצפון לדרום ומסיכות בו את המטוה והוא לבודיי"ר בלע"ז ופעמים שעושין בהן יתידות של ברזל והן מקבלות טומאה:

כלונס. של עץ שהוא יושב בארץ וקבע בו הדיוסטר ומסיך בו אין טמא מן הכלונס אלא צרכו דהיינו שיעור הדיוסטר ולא מה שמן הכלונס ולמטה ולא מן הדיוסטר ולמעלה מן הדיוסטר הכלונס גדול הוא:

כסא. שהיה עשוי וקבעו בכלונס הכל טמא מדרס ואין הכלונס עיקר לו:

חיבור. להיות טמא מדרס כמותו:

עשה בו. מן הכלונס עצמו עשה כסא אין טמא אלא מקומו דהיינו צורך ישיבת הכלונס ושאר הכלונס טהור:

קבע. כסא בקורת בית הבד כסא טמא מדרס והקורה אינה חיבור וטהור ואם מעץ הקורה עצמה הכסא עשוי בראש הא' אף הכסא טהור ואומרי' לו עמוד ונעשה מלאכתנו: תניא בתוספ' [ב"מ פי"א] מסמר שקבעו בדיוסטר [יא] להיות עליו חיבור לטומאה בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה קבעו בכלונס בשעת מלאכה חיבור שלא בשעת מלאכה אינו חיבור עשה בו [יב] אינה טמאה אלא הצורך וכמה הוא הצורך מקום ישיבה טפח:

משנה ד

עריבה גדולה. יתירה מתשעה קבין והיינו פלוגתא דר"ע ורבנן דפליגי בברייתא ביתר על כן:

שיקצע. שיקצענה לשכיבה:

עשאה. לעריבה זו איבוס לבהמה לא נתבטלה מתורת כלי אע"פ שקבעה בכותל טמאה:

משנה ה

כופת. של תמרה הוא ומיוחד לישיבה כדקתני בתוס' לקמן בפרק כופת חלק:

בנדבך. שורת הנדבך:

בנה עליו ולא קבעו. כמו שבונים ע"ג נסרים ואח"כ מסירים אותו:

על גבי הקורות. של עליה:

מעזיבה. פרק הבית והעליה (בבא מציעא דף קיז.) מפרש מאי מעזיבה וע"ג התקרה מניחין אותה כדאמר פרק לא יחפור (בבא בתרא דף כ:) צריך שתהא תחתיו מעזיבה

וכל כמה דלא קבע המפץ בקורות וגם נתן עליו מעזיבה אי בעי שקיל ליה ולא בטיל ליה מתורת כלי עד שיקבענו ויתן עליו מעזיבה:

כדרך קבלתה. שוליה למטה:

שלא כדרך קבלתה שלא כפאה (שכפאה על פיה כצ"ל) על פיה: תניא בתוספ' [שם] כסא שקבל עליו בנין ובנה עליו דרך ישיבתו טמא שלא כדרך ישיבתו טהור נתנו למעלה אפילו שלא כדרך ישיבתו טמא קבעו כדרך ישיבתו טמא שלא כדרך ישיבתו טהור. ארוכה של מטה שעשאה לקורה היא טמאה ומטה טמאה קבעו הם טהורות ומטה טהורה שתי ארוכות של מטה שעשאן הם טמאות והמטה טמאה קבען הם טהורות והמטה טהורה מפץ שעשאו לקורה אע"פ שמשתמש בו טהור היה טמא ועשאו לקורות טמא עד שיקבענו במסמר מלמטה אבל מלמעלה קבעו ולא נתן עליו המעזיבה נתן עליו המעזיבה ולא קבעו טמא קבעו ונתן עליו מעזיבה טהור. פי' כדרך ישיבתו גבו למעלה ורגליו למטה. נתנו למעלה על ראש הכותל לאחר שנגמר הבנין. עשאה לקורות קורות הבית והעליה. היא טהורה הארוכה טהורה דקבועה ומטה טמאה דטומאה לארוכה של מטה שנשברה דאין מטהרת אא"כ נשברו שתי הארוכות כדתנן לעיל פי"ט (מ"ו) והא דקתני הכא בלא קבעה היא טמאה לא שתהא ארוכה יחידה טמאה דהא ארוכה ושתי כרעים כדתנן לעיל פ' י"ח [מ"ה] אלא שאם חזר וחיברה אפילו למטה טהורה טמאה כל המטה כדפרישית. היה טמא. בכולהו לא מפליג הכי וצריך טעם. למטה על הקורות שמשימין לבית ולעליה. למעלה על קורות הגג:

משנה ו

טמא מדרס. אם שנטמא מדרס ממש א"כ (צ"ל ה"ל למיתני בסיפא אבל טמא מגע מדרס ועי' בפירוש הרב מברטנורה ותיו"ט.) (ה"ל למיתני טמאה מדרס) כדקתני בהקומץ רבה (דף כד.) אלא בראוי לטמא מיירי דכל סדין ראוי לטמא מדרס:

ועשאו וילון. מסך לפתח או וילון לספינה טהור מן המדרס שעשה בו שינוי מעשה כדמפרש בסיפא בית שמאי וב"ה ור"ע דאמרי אין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה כדאמרינן (צ"ל בפרק במה בהמה (שבת דף נב:)) בפ' במה אשה (שבת דף נח:):

אבל טמא [טמא] מת. בספ"ק דביצה (דף יד:) אמר עולא מפני מה אמרו וילון טמא מפני שמשתמש בו השמש ומתחמם כנגדו ומתעטף בשוליו יש לו תורת כלי:

מאימתי טהרתו. שביטל תורת סדין ממנו:

משיתפר. בתוספתא מוכח דבית שמאי נמי בעו שיקבל ושמא כשתופר רגילות הוא לקרוע תחלה ולתקן למדת הפתח ותופרין בו לולאות לתלות בספינה או במסך ולבית

הלל דאמרי משיקשור לא בעו קרועה כן מוכח בתוס' ור"ע אומר משיקבע קרוביו דבריו לדברי ב"ה. תניא בתוספ' [שם] מאימתי טהרתו ב"ש אומרים משיחבל וב"ה אומרים משיחבר או משיחבל סדין שהוא טמא מת ועשאו וילון הרי הוא כטמא מת ומקבל טומאת מדרס דברי רבי יוסי בר' יהודה (צ"ל ר"א בר' שמעון אומר טהור וכ"ה בתוס') רבי אומר ב"ש אומרים טהור מכלל טומאה ומקבל טומאה מכאן ולהבא מאימתי טהור משבלה ואינו משמש מעין מלאכתו בלה ונשתייר בו רוב מלמטה הוא טמא רובו מלמעלה טמא ואם היה גדול וקבעו לפתח קטן מקבל טומאה מכאן ולהבא סדין שהוא טמא מת ועשאו קלע לספונה ה"ז מטמא ומקבל טומאת מדרס דברי ר' יוסי ברבי יהודה (בתוס' ר"א בר' שמעון.) רשב"ג אומר טהור מכלל טומאה ומקבל טומאה מכאן ולהבא ומאימתי טהרתו משיבלה ואינו משמש מעין מלאכתו בלה ונשתייר רובו מלמעלה טמא רובו מלמטה טהור ואם היה גדול וקצצו ועשאו קלע לספינה קטנה מקבל טומאה מכאן ולהבא הסדינין והסגוסין שנתנם בארץ להיות מהלך עליו אע"פ שקבעו במסמר טמא עשאן לתפור עליהן זיזין וכותלים וחלונות מטמאים טומאת אוהלים ואם היתה מחצלת אהל הרי זו טמאה אין לך יוצא מן העץ מיטמא טומאת אוהלים אלא פשתן. הרי הוא טמא מת והרי הוא בטומאתו וגם מטמא מדרס כל זמן שלא קשר לב"ש ולא חיבל לב"ה. מכלל טומאה טהור מכל טומאות. קסבר רבי (צ"ל ר"א בר"ש.) אליעזר כיון שעשאו וילון טהור מטומאתו: סגוסין. בגדי צמר הן ובכמה מקומות שנינו לקמן פרק כ"ט ובפ' ט"ו דאהלות ובפרק י"א דנגעים: להיות מהלך עליהן. מכסין את קרקע הבית בסדינין להיות מהלך עליהן לנוי ולתענוג ואע"פ שקבעו במסמרים לא מבטלי אגב קרקע מחצלת של עץ טהורה מטומאת אהלים וילפינן לה בפרק במה מדליקין (שבת דף כח.) אהל אהל ממשכן דפשתן דווקא אבל שאר עץ לא:

משנה ז

לאורך הקנה. לאורך המחצלת דתו לא חזיא לשכיבה שהקנים מזיקין לשוכב (צ"ל ולא חזיא אלא לסיכוך.) (ולא חזיא לסיכוך) עשאה לסיכוך טהורה כדתנן פ"ק דסוכה (דף יט:): **כמין כי.** פי' גאון וכן ערוך כ"ף יונית וזה צורתו?: (?ד צורה זו משובשת ונכונה היא ברמב"ם בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ט'.)

לרחבו. אורך הקנה לרוחב המחצלת (צ"ל ארבע טפחים כשיש בין כו' וכ"ה בהרע"ב.) ג"ט שיש בין קנה לקנה ד' טפחים חזיא לשכב בין שני הקנים:

התיר ראשי מעדנים. פי' גאון וכן ערוך מנהג עושי מחצלאות כשמשלימין המחצלאות נעשה כמין מלל וגודלים אותו בכל שני טפחים גדיל אחד וקושרו שלא יסתור האריגה ואם ניתר עומד לסתירה ונתבטל תורת כלי מעליה וטהורה:

מעדנים. מלשון (איוב לח) התקשר מעדנות כימה שהם עושין ששה טפחים שני טפחים בין מעדן למעדן וטפח מכאן וטפח מכאן:

משתקנב. לעיל פט"ז [מ"ב] מפורש מה היא קניבה. תניא בתוספ' [שם] מחצלת שעשאה לאהלים וחישב עליה לשכיבה [יא] טהורה עשאה לשכיבה וחישב עליה לאהלים [יב] עד שלא קשר ראשי מעדנים שלה טמאה דברי ר"מ ר' יהודה אומר מיטמאה ומיטהרת אפילו י' פעמים ביום כיצד התירה טהורה קשרה טמאה מיטמאה ומיטהרת אפילו עשרה פעמים ביום נחלקה לארכה טהורה לרחבה ונשתיירו בה שלשה מדנים שהן ששה טפחים טפחיים בין מדן למדן טפח מכאן וטפח מכאן טמאה פחות מכאן טהורה ואם מתחלה עשאה לכך אפילו פחות מכאן טמאה רבי נתן אומר שירי מחצלת שבעה טפחים ושירי המפץ ששה פירוש לארכה דברייתא היינו לרחבה דמתני' ולרחבה דברייתא היינו לאורכה דמתני' ולא פליגא ברייתא אמתני' ורבי נתן דאמר שירי מחצלת ז' טפחים פליג אתנא קמא ומתני' דלא כוותיה: עוד תניא [יג] במתני' מחצלת מאימתי מקבלת טומאה משיחסום ויקנב רבי יהודה אומר משיקשור ראשי המדנים היו דבולים יוצאין ממנה כל שכדרך המדנים טמאה שלא כדרך המדנים טהורה. פי' משיקשור אע"פ שלא קנב טהורה. דבולין יוצאין בראשונה קיסמים. כל שכדרך המדנים טמאה אע"פ שלא קנב שלא כדרך המדנים אע"פ שקנב טהורה:

פרק כא

משנה א

הנוגע בכובד העליון בבגד שעל גבי האריגה מיירי. וקא מפרש ואזיל מאי דהוי חיבור לבגד ומאי דלא הוי חיבור לבגד:

כובד העליון. שני עצים שהשתי כרוך באחד והשתי שלפניו כל זמן שאורג והולך כורך בו יריעה הנארגת ולפי שהן כבדין נקראין כובד. כובד העליון הוא שלפניו והתחתון רחוק ממנו שכל השתי כרוך בו. קירוס [שבת קה. ע"ש] אמר רב יהודה מצובייתא שתי פעמים מרכיב חוט של נירא דהיינו שקורין פיינ"א בלע"ז וחד בנירא ופעם שלישי מרכיב על חור הניר שקורין ליצ"ו בלע"ז המורכב על הקנה מצובייתא מציעות הגרדיים האורגים ברגל הוא מקום הקנה העולה ויורד ביריעת אריגת נשים. בחוט שהעבירו ע"ג

ארגמן לאחר שנעשית הרקמה משימין עליה חוטין שלא תלכלך ואם נגע באותן חוטין טהור הארגמן דלאו חיבור הוא לבגד:

ובעירה. הוא אירה דפ"ק דשבת (דף יא:) ולא גרדי באירה שבאזנו והוא כמין מוך חתיכה מן הצמר ומן הפשתים או מצמר גפן שאורגין בהמטפחות לנוי וזורקים אותו בתוך השתי וחוט של ערב כרוך בתוכה ויש מהם שחורים לבנים ואדומים ואם אינו עתיד להחזירה כגון שהיא אדומה ועתה רוצה להכניס אירה שחורה אע"פ שלא פסקה מן הבגד הנוגע בה טהור דלאו חיבור הוא:

בנפש המסכת. פי' חוטי הערב שהולכת בתוך המסכת כנפש בתוך הגוף ואפילו קנים וחוטין ועצים וכל דבר שהגרדי נותן לתוך המסכת לתקן אריגתו קרוי נפש והנוגע בהן כנוגע בבגד דהוי חיבור:

שתי העומד. שצריך עדיין לבגד ועומד ליארג:

כפול שהעבירו על גבי ארגמן. חתיכת בגד שתופרים על גבי ארגמן שלא יתלכלך הוי חיבור לבגד:

אירה שעתיד להחזירה. כדפרישית:

בצמר שעל האימה באישוויא. יש ששונים עימא והכל אחד והוא מקל ארוך או קנה ארוך שהנשים כורכות בו את הצמר וטוות ונקרא קנוייל"א ואימה ואישוויא לכך עשויה ובתוספ' [ב"ב פ"א] קתני בצמר שעל גבי אשוייא טהור דאינו חיבור. בפיקה פירש בערוך לימושיי"ל בלע"ז:

עד שלא פירעה. קודם שיתירנה ויש מפרשים דהוא כמו פקעת של גמי דלעיל פרק ט"ז וכמו שתי פקעיות של שתי דפרק אין דורשין (חגיגה דף יב.) ולא ממש כי התם דאין שתי וערב מטמא אלא בנגעים כגון דבגד כרוך על הפיקה. הנוגע בפיקה עד שלא פירעה שלא נתגלה הימנה טמא הבגד דחיבור הוא משהתחיל לגלות הפיקה אינו חיבור לבגד וטהור. תניא בתוספ' [שם] חולדה שגיררה את האימה והחזירה והכניסה לבית שמת בתוכו אע"פ שאינו באהל כל שהוא הבגד טמא מת דרס עליו הזב תוך עשרה טפחים הבגד טמא מדרס שתי כל זמן שעשוי לאריג חיבור לאריג גמר מלארוג אינו טמא אלא מקום שהוא יכול להפצע הנוגע בפסיקות של שתי וערב הרי זה אינו חיבור ור' יוסי אומר הנוגע בפסיקא עד ג' אצבעות חיבור מפני שהכובס אומן מחלידו לתוכו הנוגע בו בצמר שעל גבי האשוויא ובטווי שעל גבי הפלך טהור ובכוש ובאימה טמא הנוגע בשחור שעל גבי לבן או בלבן שעל גבי שחור טהור אבל אם היה כולו שחור מצד אחד והעבירו על גבי לבן או כולו לבן מצד אחד והעבירו על גבי שחור טמא פי' כל שהוא

אפילו מאה אמה מיירי מידי דהוה אמודד דלעיל פי"ט שחילקנו בין מעשרה ולפנים בין מעשרה ולחוץ. בפסיקות. לאחר שפוסק חוטין של שתי והערב מן הבגד ויוצאין כמין דבלולין אונריליי"ר. מלשון שהחליד את הסכין דתנן פרק שני דחולין (דף לב.) שעד שלש אצבעות חוזר ומכניסו לתוך הבגד. ובכוש ובאימה לכאורה פירושא דאיירי בנוגע בטווי שעל גבי הכוש ובצמר שעל גבי האימה אבל א"כ קשה מתני' דתנן בצמר שעל גבי האימה טהור ושמא באימה כלים הנכנסין זה בתוך זה כגון פוזי"ל בלע"ז שהנשים טוות בו ומכניסין אותו לתוך ביירטווי"ל בלע"ז שמתוך שמתגלגל בשוה וקמ"ל דשניהם חיבור זה לזה. שחור שעל גבי הלבן כדרך שבכרך אחד באירא איירי דאי מקצתו שחור והאחר או כולו לבן או כולו שחור הוי חיבור זה לזה. שחור שע"ג לבן אבל א' שחור וא' כולו לבן אינו חיבור ואם נגע בטומאה חבירו טהור:

משנה ב

בקטרב. פירשתי לעיל פרק י"ד:

בעין. פי' בערוך טבעת של עץ בעול ועין של מתכת דסיפא פירש בערוך טבעת יש בה שמושך את הבהמה וי"מ כעין שחורשים בחמור או בסוס יביאו בגדים של צמר או עור או שק ויעשה אותו כמין סליל ודומה לעין ונותנין אותו בצוארי בהמה ועליו העול שזהו שנקרא קולי"ר בלע"ז ועליו משימין ב' עצים כפופין מעט עם אותו הנקרא קולייר וי"מ שיש מחרישה שהעין נכנס בתוך הסיכתא ויש מחרישה שהיא נדבקת עם העין ועין היא הטבעת נתון על גביהן ומדביקן וכן משמע בתוספ' [שם] העין שבמעצד שבמחרישה:

עבות. עץ ארוך ועב שבמחרישה שנכנס תוך העול:

החרב. הוא העץ שתופס בו האיש החורש כדמשמע בתוספ':

בורך. פירש גאון וכן ערוך [וערך ברך ג'] עץ של מחרישה שחורשין הצמד בארץ אח"כ מביאין אחרת קטנה שיש לה עץ קטן ובראשו החרב והתבואה שכשתלך המחרישה בארץ והחרב חלול כמין מרזב תרד התבואה מעט מעט ותזרע בארץ והוא כמין מעשה המחרישה שאינה לזריעה אלא שהחרב שלה שהיא מחרישה של זריעה:

וביצול. פי' גאון וכן ערוך עץ של מחרישה שתופס בו האיש בידו ומטה המחרישה תרגום לא תטה לא תצלי:

לחיים. פי' בערוך שני עצים שבנקב העול:

עריים. פי' גאון וכן ערוך דומה לכלי הסתת ובו משבר גושים של עפר כדכתיב (תהילים קל"ז:ז') ערו ערו עד היסוד בה ויש אומרים כמו לחיים ומרחיב המענה כדתניא כל כלי הסתת טמאים והערערין עמהם. תניא בתוספתא [ב"ב פ"א] החרב שפירש עם יתד

המחרישה והמסוה שבמעצד בזמן שהן קבועות חיבור לטומאה ולהזייה בזמן שהן בפני עצמם טהורים המשיחות והרצועות שבמעדר בזמן שהם תפורות אינן חיבור פי' טמאה ולא נתבטלה מתורת כלי. מסוה מלשון (שמות ל"ד:ל"ג) על פניו מסוה:

משנה ג

מגרה. של ברזל מלא פגימות וגוררים אותו ע"ג העץ ומוליך ומביא וחותך ונקראת שיג"ה בלע"ז יש לו בית יד לראש האחד אמה המוכנסת בהם ובאמצע הבית יד חוט ומשיחה עד בית השני וסניף נתון מן הברזל על האמה עובר דרך החוט או המשיחה המחזיק את המגירה:

מכבש. יש לו לחרש מקום שכובש ועוצר העץ עד שיתקן מלאכתו:

קשטנית. כמין קשת קטן של עץ על מסמר קטן ושמו קשטנית:

מסר גדול. מגרה גדולה שעשויה לקצץ קורות ויש לו מלבן ואין טמא אלא אחיזת בית יד:

ביתר. מלשון כוננו חצם על יתר (תהילים י"א:ב'):

מצודת האישות טהורה. לעיל ספט"ו תנן מצודת העכברים והחולדה:

אישות. פ"ק דמועד קטן (דף ו:) מפרש מאי אישות א"ר יהודה בריה שאין לה עינים והתנשמת תרגום אשותא: תניא בתוס' [שם] ר' יהודה אומר אף הנוגע במלבן של מסר הגדול מכאן ומכאן טהור ואינו טמא אלא מקום אחיזת (בתוספתא איתא יד מכאן ומכאן כלפי הברזל) יד מקום מכאן ומכאן בתר הברזל:

פרק כב

משנה א

כלי עץ מניח בו כלי יין כמו כוסות ואשישות שייר בהן מקום הנחת כוסות שלא חיפן ואם היו כולן מחופות שיש טהור ככלי אבנים דבתר ציפוי אזלינן ובפרק חומר בקודש (חגיגה דף כו:) ובפרק שתי הלחם (מנחות דף צז.) אמרינן לא שנא ציפוי עומד שקבוע במסמרות ולא שנא שחיפה ופליגי התם דריש לקיש אמר לא שנו אלא בכלי (אכסלגים) (אבנים) אגב ציפוי בטלי דלא חשיבי כלי עץ אבל (בגמרא מנחות איתא כלי מסמס) עצי מסומים לא בטלי ורבי יוחנן אמר אף עצי מסומים נמי בטלי:

רבי יהודה אומר צריך אף מקום חתיכה של לחם ואי [לא] לאו שולחן הוא: תניא בת"כ פרשת ויהי ביום השמיני כלי עור יכול אף הסולם והקולב והנחותה והמנורה תלמוד לומר מכל כלי עץ ולא כל כלי עץ יכול שאני מוציא את השולחן ואת הטבלא ואת הדולבקי ת"ל כל כלי עץ ריבה מה ראית להוציא את אלו ולרבות את אלו אחר

שריבה הכתוב ומיעט ת"ל שק מה שק מיוחד שהוא משמש אדם ואת משמשי אדם אף אני ארבה את השולחן ואת הטבלא שמשמשים אדם ומוציא אני הסולם שמשמש אדם ואינו משמש את משמשי אדם והקולב והמנורה והנחותה שהם משמשי משמשים ואין משמשים פי' קי"ל סתם סיפרא רבי יהודה ואליבא דרבי עקיבא והיינו טעמא דבעי ר"ע במתני' מקום הנחת חתיכות דהיינו משמשי אדם:

משנה ב

כשניטלו כל רגלי השולחן חזי לטבלא אבל נשתייר מהם אחד או שנים לא חזי למידי וכן דלופקי נמי דינו כדין שולחן:

משנה ג

ספסל. דף רחב וארוך ובראשו האחד חתיכה של עץ מחוברת לו מתחתיו וכן בראשו השני להגביהו מן הקרקע כדי שיהא ראוי לישב עליו. ניטל השני טהור דלא חזי לישיבה:

שרפרף. הדום רגליו של אדם:

כסא שלפני הקתדרא. דינו כשרפרף: תני"א בתוספ' [שם] הספסלים שבפונדקים אע"פ שהם נקובים ומכניסים בהם את הרגלים טהורים קבען במסמר טמאים ספסל שנתפרק טהור תקנו במשיחות ובחבלים טמא. פירוש שנתפרק שניטלו ראשיו כדתניא במתני'. תיקנו במשיחות וחיבר בה ראשיהם במשיחות ובחבלים: עוד תניא בתוספ' [ב"ב פ"ב] כופת חלק שאין בו גובה טפח טהור ושיש בו גובה טפח ר"מ ור"ש מטמאים ור' יוסי ור"א בר צדוק מטהרין והשתא אתיא מתני' בגובה טפח כר' מאיר אי נמי בספסל ואפילו ר' יוסי מודה וטעמא דכופת כחתיכת עץ בעלמא הוא ולא חשיב כלי:

משנה ד

חפויו. כמו (שבת דף פא.) חפי פותחת כמו שינים יוצאין מכל צד בכסא של כלה ועושין כדי שיסמכו בהם:

ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין. גרסינן במשניות דוקניות וכן בפרק קמא דעדיות. מטמאין דאכתי חזי לישיבה:

וכן מלבן של כסא. כלומר בפני עצמו. ולא חיישינן לחיפויו וכל שכן הכסא עצמו:

שקבעו. הביא הכסא ממקום אחר וקבעו בעריבה כדרך ישיבתו מטמא מדרס כדין כסא אע"ג דעריבה לא מטמא מדרס:

וב"ה מטהרין. מדין מדרס דבטל אגב עריבה אבל כיסוי העריבה עצמה אפילו ב"ש מודו דטהור אבל שמאי לבדו היה מטמא: תניא בתוספ' [ב"ב פ"א] כסא שקבעו בעריבה כדרך

ישיבתו טמא שלא כדרך ישיבתו טהור העשוי בה ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין דברי ר"מ רבי יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על העשוי בה שהוא טהור ושמאי היה מטמא על מה נחלקו על שהביא ממקום אחר וקבעו בה שב"ש מטמאין וב"ה מטהרין אמר רבי יוסי רואה אני דברי ב"ש שאני אומר מלבן אפילו מבית אומן טמא. והשתא אתיא סתם מתני' כר"י ולא כר' מאיר:

משנה ה

שלא היו חיפויו יוצאין. ויש שעושין כסא עצים ומביאין קרשים קטנים ומהדקין אותן שלא יצאו ויושבין על הקרשים ההם ועוד על העצים מסבבים קרשים קטנים משלש רוחות ואם ניטלו מלמטה שהם חיפוי לכסא אכתי טמא שמטהו ויושב על הקרשים שסביב לעצים:

משנה ו

חפויו האמצעי. הוא האמצעי דכיון דאמצעי נשאר טמא וחזי לישיבה ור' שמעון סבר דפחות מטפח לא חשיב מושב:

משנה ז

שנים מחפויו. מקרשין של מושב:

בית קיבול. בכסא של כלה רגילים לעשות בו בית קיבול להניח בו חפצים:

העיקר. תשמיש הישיבה אי נמי מקום הישיבה חזי לקבל רימונים אע"פ שנטלו חפויו דכיון דלא חזי לישיבה לא מיטמא מטעם קיבול דבטל גם הטפילה כדאמרינן לעיל גבי משפלת פרק תשעה עשר וכדפרישית גבי חמת:

משנה ח

העליון. כסא של מעלה והדפין נשארו טמאה מפני שאינה מחזקת מ' סאה:

הסתת. מסתתי אבנים:

משנה ט

כופת. חתיכת עץ רחבה כדמשמע בתוספתא:

סירקו. ציירו:

כרכמו. צבעו בכרכום לעיל פ' ט"ו:

עשאו פנים. פיסלו במעצד והשוהו ברהיטני ר' עקיבא מטמא דמושב הוא:

וחכמים מטהרים. דחתיכת עץ בעלמא חשיבא עד שייחד מקום ישיבה:

סירגה בגמי. כל זמן שלא סירגו על פיהו יכולין התבן והמוכין ליפול: תניא בתוס' [ב"ב פ"א] ישיבת הקרון וקישרה טהורה שאינה אלא ישיבה של צער. ישיבת הסתת התירה

טהורה. קישרה טמאה ומיטהרת אפילו עשר פעמים ביום. פי' קרון המנהיג את העגלה שנקראת קרון בלשון משנה. עוד תניא בתוספתא [ב"ב פ"ב] כופת חלק שאין בגובהה טפח ר' מאיר ור' שמעון מטמאים ר' יוסי ור' אלעזר בר' צדוק מטהרים. אמר רבי אלעזר מעשה באחד שכפה שתי כופות של תמרה להיות יושב עליהם ובא מעשה לפני חכמים וטמאוה א"ר טרפון מעשה באחד שהיו לו גרופיות של זית שהוא משופה כמגדל לפני ר' עקיבא ואמר על זה הייתי יושב וטימאה לו. ראה תלמידיו תוהים אמר להם מה לכם תוהים כעורה מזו טימא ר' יהושע אמר ר' יוסי מעשה בארבעה זקנים שהיו יושבים בחנות של רבי אלעזר בן עזריה (חרש) בציפורי רבי חוצפית התורגמן ורבי ישבב ור' חלפתא אבא (ורשב"ג) ור' יוחנן בן נורי והביא לפניהם אחד ראש כלונס שהיה נטול ברהיטני ואמר על זאת הייתי יושב וטיהרוהו לו אמר ר"א בר צדוק ראשי כלונסאות היו בראש הר הבית שעליהן אומנים יושבים ושפין האבנים ולא חשו להם חכמים משום טומאה וכן היה רבי אלעזר ברבי צדוק אומר שני כפיסין היו אחד טמא ואחד טהור אמרתי מפני מה זה טמא וזה טהור אמרו זה שהוא חקוק טמא וזה שאינו חקוק טהור ועליו ישב חגי הנביא וכולן אם לא נתכוין לחקקן טהורים מצאן חקוקין וחישב עליהן מקבלין טומאה מכאן ולהבא. חישב עליהן חרש שוטה וקטן או אדם שאינו שלו טהור:

משנה י

אם לא. הוא עור האסלא דפ"ק דערובין (דף י:) ואית דגרסי הכא הסלא והכל אחד הוא והוא של ברזל ומכוסה עור: גרסי' בפ' קמא דערובין (שם) תנן התם עור האסלא וחלל שלו מצטרפין לטפח מאי אסלא אמר (צ"ל רבה בר בר חנה) (רבה בר עולא) עור של כיסוי של בית הכסא וכמה כי אתא רב דימי אמר אצבעיים מכאן ואצבעיים מכאן (ואצבעיים ריוח באמצע) (ואצבע באמצע) פירוש בזוטרתי ומצטרף לטפח דפחות (צ"ל מטפח) מטפחיים לא חזי ליה לישיבה והעור בלא ברזל חזי לישיבה וחזי לשאר תשמיש:

טרסקל. פירש בערוך כלי שעושין מערבה קלופה ואוכלין עליו לחם ורחב אמה אחת ויש שרחב ב' אמות ויש לו מכסה אחת של אבן כמו שיש לו לספסל רגל מצד א' ומצד אחת אין לו רגל אלא מניחו על האבן:

ששיגמן. שפיסלן ועשאן ברהיטני:

אלא כדי שלא יהו המים הולכים. ובני אדם יושבים שם כדי שלא יטנפו מהרחיצות היוצאים:

קנקלין. פירש בערוך כלי שמשימין תחתיו אש וגפרית כדי לעשן הבגדים עליו: תניא בתוספ' [שם ספ"א] זה הכלל כל שניטל ואין רגליו ניטלות עמו בין של עץ בין של אבן טהור וכל שניטל ורגליו ניטלות עמו של עץ טמא ושל אבן טהור:

פרק כג

משנה א

כדור. הוא פלוט"א בלע"ז ומחופה מעיר ובתוכו שער:

אימום. דפוס של עור הוא כעין מנעל ומלא בתוכו שער ופיו תפור וכן עושים המנעל כמו שעושין רצענים שלנו בדפוס של עץ:

קמיע. של עור הוא מלא מתוכו קוטו"ן בלע"ז ותולהו בצוארו לנוי:

ובמה שבתוכן. אם נגע אין טמא החיצון שאינו חיבור:

איכוף. כמו אוכף:

אף מה שבחוץ שהתפר מחברו ועושהו אחד: תני"א בתוספ' [שם פ"ב] הכדור והאימום והקמיע והתפלה וכסת עגולה שנקרעו אם מקבלין מה שבתוכן טמאין ר' יהושע בן קרחה אומר משום ר' אליעזר אף מטבילין כמות שהן. פי' אע"פ שנקרעו והטבילן [י] והוציאן כמות שהן [יא] מה שבתוכן חוצץ דהכל חיבור ומתני' דהכא דלא כרבי אליעזר ובסוף ד' מיתות (סנהדרין דף סח.) אמר רבי אליעזר טהרתן כמות שהן ואין מה שבתוכן חוצץ בשעת טבילה אע"פ שנקרע ועוד תני"א בתוספת"א דלקמן (ב"ב פ"ד) תפלה מאימתי מקבלת טומאה משתגמר מלאכתה קצעה אע"פ שעתיד ליתן בה את הרצועה טמאה מאימתי טהרתה של יד [יב] משתפרד משלש רוחות ושל ראש [יג] משישתייר בה משלש רוחות בין קציעה לחבירתה:

משנה ב

זריז. בערוך פירש דבר שחובשין בו את החמור דכתיב (בראשית כ"ב:ג') ויחבוש את חמורו מתרגמינן וזריז ית חמריה ובלע"ז ציצנל"א. והיא ארוכה של עור ואינה מצויה אלא באשקלון ובריש עושין פסין (עירובין דף יח:) והעלה זרזין של תאנה על בשרו:

מדוכה המדית. פי' בערוך או דכו במדוכה והוא ממדי ופרס על שם מקומם נקראת מכתשת חקוקה ויש במקומנו כיוצא בו ואף הנשים יושבות עליו כדרך רכיבה וכותשות בו לפיכך יש עליו תורת מרכב:

עביט של גמל. בכר הגמל מתרגם בעביטא דגמלא (שם לא) ועושה אותו ברדל"א. ובערוך פירש עוצבה מכסה המרכב שהוא בלשון משנה טפיטן של סוס:

בקמפון. פירש בערוך שדה שמשחקין בו פלאון שמו קמפון:
אבל אוכף של נאקה. פירוש טמא מרכב אבל סתם אוכף של חמור יש לו דין מושב דבעינן מרכב המיוחד ובאידך בבא מפרש מה בין מרכב למושב:
נאקה. היינו נאקה דפ' במה בהמה יוצאה (שבת נא:) תני"א בת"כ (ויקרא טו) אשר ירכב עליו הזב יטמא יכול אפילו ירכב עליו ועל המושב ת"ל מרכב מרכב המיוחד איזהו מרכב המיוחד זריז האשקלוני ומדוכה המדית ועביט של גמל וטפיטן של סוס (בת"כ איתא ר' יוסי אומר טפיטן של סוס טמא כו') טמא מושב מפני שעומדין עליו בקמפון אבל אוכף של נאקה טמא: תניא בתוספתא [שם] האיכוף טמא מושב [יד] ותחפית שלו טמא מרכב ושאר כל תפיות שבצדדין אם רחבות טפח טמאים ר"ש אומר שלשה מרכב ושלשה מושב זריז האשקלוני ומדוכה המדית והתפית הרי אלו שלשה מרכב. ישיבת הנאקה והסוס והאיכוף הרי אלו שלשה מושב. פירוש האוכף טמא מושב כדמפרש בפרק בכל מערבין (עירובין דף כז.) גבא דאוכפא. הסוס טפיטן של סוס. איכוף ולא של נאקה אלא סתם איכוף:

משנה ג

חלק מגעו ממשאו. משא מטמא בגדים ואין מגע מטמא בגדים ובריש מכילתין פירשתי:
תפית של חמור טהורה. פי' בערוך בלע"ז ברד"א והיא של צמר שעושין ממנו לבד וי"מ עצים עשוים על גב החמור למשוי י"ל משום דבעי טפח רחב כדאמר לעיל ושל רחבה טפח וכששינה את הנקבים או שפרצן זה בצד זה טמאה:

משנה ד

של מת. המיוחדין למת טמאין מדרס ובתוספתא מפרש דנשים יושבות עליו:
משבר. יושבות בעת לידתם. על האבנים מתרגמינן מתברא (שמות א):
כורם. מסדר עליו בגדים כדאמרינן פ' רבי עקיבא (שבת דף פח:) מאי משמע דהאי כורם לישנא (דמכניש) דמכבש הוא וכו' שני לוחות הם ומשימין בהם בגדים ומקפלין אותן וקושרין אותם בחבל כי ההיא דתנן פרק תולין (שבת קמא.) מכבש של בע"ב מתירין אבל לא כובשין ושל כובסין לא יגע בו:
אין בהן משום מושב. דאין מטמאין מושב ומתני' דלעיל פכ"ב [מ"ד] דתנן כסא של כלה שנטלו חפויו דמשמע הא לא ניטלו טמא דלא כר' יוסי אי נמי בשאר טומאה מיירי. תניא בתוספ' [שם] הכר והכסת של מת ר' מאיר אומר אינן טמאין מדרס וחכ"א טמאין מדרס מפני שהנשים יושבות עליהם ומבכות את מתיהם והכל שוין שהן טמאים טמא מת:

משנה ה

חרם. מלשון (קהלת ז':כ"ו) מצודים וחרמים רשת העשויה מחוטים הקשורים וכולם מנוקבים בנקבים גדולים אלא שיש במקצתם אריגה עבה כשאר אריגה של בגד ונקרא זוטו והוא בתחתיתו לשון זוטו של ים בפרק אלו מציאות (בבא מציעא דף כא:) דהיינו ארעיתו ותחתיתו והיינו דקתני החרם טמא מפני זוטו כדתנן לקמן פרק שמונה ועשרים העושה בגד מן החרם טהור ומזוטו טמא:

הרשתות. עניני מצודות הם:

מכמורות. מיני חכה:

מדף. פירש גאון וכן ערוך לוח של ציידין שצדין בו עופות כיצד מביאין ומניחין תחת הלוח חטין או פתיתים ובא העוף כדי לאכול אותם ונופל אותו הדף עליו ונתפס כל העוף:

פלצור. מין רשת הוא והוא ארוך אמה:

הסכרים. מלשון עושי שכר אגמי נפש (ישעיהו י"ט:י') ושכר היינו רשת:

טמאים. רוצה לומר בטומאת מדרס אי נמי בשאר טומאות דוקא:

אקון רטוב כלוב. כלי ציידים המה:

פרק כד

משנה א

תריסין. מגינים:

קומפון. עמק המלך והוא קומפון דלעיל פכ"ג:

דיצת הערביים. תריס קטן הוא ביותר. אי נמי לפי שעשויה לצידה בלבד ואינה ממשמשי אדם וכל כלי שאינו ממשמשי אדם אינו מקבל טומאה כל עיקר:

משנה ב

כקתדרא. קצרה ומוקפת משלשה צדדין:

טמאה. של ישיבה מיוחדת כמטה שהיא ארוכה ומתחתיה מקבלת:

כמטה. של עור ולישיבה אינה מיוחדת אלא טוענין בה פרקמטיא ואומרים לו עמוד ונעשה מלאכתינו. ושל אבנים העשויה להוליך בה אבנים טהורה מכלום שפרוצה מתחתיה נקבים גדולים ובשבת פ' אר"ע (דף פד.) אמר רבי יוחנן אם יש בה בית קיבול רמונים טמאה והוה ליה למתני עגלה של קטן דתנן פ"ג דביצה (דף כג:) דטמאה מדרס ובפרק במה אשה (שבת דף סו.) מפרש טעמא משום דסמיך עילויה אלא אין חוששין כאן כי אם למצוא שלש עגלות שיש להם שלש מינין ואינו יורד למנות כל העגלות:

משנה ג

שלש עריבות הן. טעם של משנה זו פירשתי לעיל בריש פ' שני היכן שמחזקת ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש:

משנה ד

משמשת (צ"ל **שפתחה מצדה**) **ישיבה עם מלאכתה**. וטמאה מדרס כדפרישית לעיל בסוף פ' י"ט וכל היכא דתנן טמאה מדרס לאו לאפוקי טמא מת דהא לעיל גבי פתח המצדה תנן פי"ט [מ"ט] טמא (הוא) מדרס וטמא מת וקי"ל דכל מטמא מדרס מטמא טמא מת אפילו כלי שטף הפשוטים המיוחדים למדרסות בבכורות פ' אלו מומין (דף לח.):

הבאה במדה. שמחזקת ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש כדתנן לעיל פט"ו:

טהורה. משום דאינה מליאה כדתנן כדפרישית שם ודוקא בפתחה מלמעלה אבל פתחה מצדה אפילו באה במדה טמאה דבהנך דחזו למדרסות לא חיישינן דלא איתקוש לשק כדאי' פ' על אלו מומין (שם):

משנה ה

תרבוסים. הן מיני ארגזים והן של עץ ויש אומרים של עור. וכללא הוא דכולי פירקין הטמא מדרס דמשמש ישיבה או שכיבה וטמא מת נמי. וטמא מת שאינו משמש ישיבה ושכיבה וחשוב:

משנה ו

בסיסאות. מיני ספסלים הן את הכיור ואת כנו מתרגמינן ית כיורא וית בסיסיה (שמות ל"א:ט'):

ושל מגדל טהור מכלום. לפי שהוא כמקצת המגדל וצורתו מוכחת עליו:

משנה ז

פנקסיות. הן עשויין לכתוב בהן כמו חנוני על פנקסו (שבועות דף מד:):

האפיפורין. פירש בערוך בערך פנקס לוח עשוי ומניחין עליו אבק של עפר וכותבין בו חשבונות:

ושיש לה בית קיבול שעוה. לוח הטוח בדונג כדי לכתוב בו

והחלקה. שאין בה שעוה וכותבין עליה בדיו ויש לה צורת כלי ואין ראוי למדרס:

משנה ח

של זגגין. שמניחים עליה כלי זכוכית:

סרגים. פי' בערוך עושי המרכבות ושמא מניחים עליה סרגים של סוס ושל מרכבה מלשון סרגו לה תרי חיותא בריש המוכר את הספינה (בבא בתרא דף עג.) ובחלומות דפ' הרואה (ברכות דף נז:) הא דמסורג הא דלא מסורג וי"מ שמסרגין עליה את הסבכות:
טהורה מכלום. לפי שאינה ממשמשי אדם:

משנה ט

משפלות. כעין סל או קופה שפתחה מן הצד כדפרישית לעיל בסוף פרק תשעה עשר:
של זבל. שנושאין בה זבל. ויתכן שהן כעין אותן שבמקומינו שקורין בהו"ט בלע"ז ארוך כעין כוורת רחב מלמעלה וקצר מלמטה ותלוי מאחריו ברצועה רחבה המתוקנת לאדם מלפניו ונותן בו זבל לכרמים ומחובר בו מקל מאחריו ומגיע עד קרוב לארץ כשרוצה לנוח פושט רגליו לפניו מעט ונשען מעומד על גביו:
פוחלץ. פירש בערוך כלי שמשליכין בו זבל וגאון פי' וכן בערוך כדאמרינן בשבועות ירושלמי חיויא דשבור מלכא בלע גומלים בלע כרוכים כד בעון מקטליניה אייתון פוחלץ של גמלין ומלאנון תבן ויהבון ביה גומרין ובלעון ומית. כזו הלכה בנדרים (דף כה.) אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד. וטהור מכלום לפי שהחבלים שלו קשים ביותר ועבים ואינם ניטלים ראוים לישב עליהם ועצי הסבכה רחבין הרבה ואין ראוין לקבל תבן וכיוצא בו ואין עליו תורת כלי:

משנה י

של צבעים טמא טמא מת. אינו מיוחד לישיבה והא דבפרק רבי עקיבא (שבת דף פד:) לא ילפינן מפץ שנטמא במת אלא מכח שטמא בזב כדיליף בק"ו מפכים קטנים הני מילי מפץ של שיפה ושל גמי דאין זה כלי עץ אבל הכא במפץ של עץ ואע"ג דלא איטמי בזב במדרס מיטמא במת ושמא של גיתות היינו טעמא דטהור מכלום משום דהוי של שיפה ושל גמי ולא מיוחד לישיבה ומיהו צריך עיון בפ"ק דסוכה (דף כ:) גבי מחצלות של גמי דטמאות במת וטהורות בזב:

משנה יא

כשיעור. המפורש לעיל בפ' כ' התורמל חמשה קבין וחמת של שבעה קבין דאז משמשין ישיבה עם מלאכתן וכ"ש אם מחזיק יותר אבל פחות מכן לא:
טהור מכלום. כדתנן לעיל בפרק י"ז דכל שבים טהור:

משנה יב

לשטיח. צורך מטה במגילת איכה היתה למס עשי לך כלי גולה מה היו רבי חייא רבה אמר חמת קערה שטיח וכל חד וחד משמש ב' דברים חמת ממלאה קמח ונותנה תחת ראשו קערה אוכל ושותה בה שטיח לש עליו וישן עליו:

תכריך הכלים. פי' גאון וכן ערוך לשמור בו את הכלים כגון הסכין והמספרים והמחט:

טהור מכלום. והא דתנן במס' נגעים בפ' אחד עשר [מי"א] כל הראוי ליטמא טמא מת אע"פ שאינו ראוי ליטמא טמא מדרס מטמא בנגעים כגון רצועות מנעל וסנדל לא דמי כלל דהתם ברצועות מתוקנות כבר אבל הכא בעור העומד לכך ועדיין מחוסר מלאכה והא דתניא בת"כ נגעי עורות כלי עור יצאו עורות ורצועות וסנדלים שאינם כלים. התם נמי בעור העומד לעשות ממנו ועדיין לא עשאו:

משנה יג

לשכיבה. היינו סדין סתם:

לוילון. מסך לפני הפתח או לספינה ולעיל פירשתי בפ' כ':

ושל צורות. פי' בערוך בגד שהוא ביד רוקמי רקמה ובו מיני צורות כדי לראות בו לעשות כמותן בבגד אחר ובזבחים פ' דם חטאת (זבחים דף צד.) נמי משמע דבגד שחישב עליו צורה לא מקבל טומאה:

משנה יד

של ידים טמאה מדרס. גרסינן עלה בירושלמי פרק בתרא דכלאים רבי לא רבי חייא בשם ר' יוחנן מפני שהוא נותנה על הכסת וישן עליה. רב אמר משום שנותנה תחת אצילי ידיו:

ושל ספרים טמאה טמא מת. לקמן בפכ"ח [מ"ד] תנן בה"א מצויירות טהורות ושאין מצויירות טמאות רבן גמליאל אומר אלו ואלו טהורות:

תכריך נבלי בני לוי. עור שכורכים בו כלי השיר של לוים ודשאר נמי טהורין כדתנן לעיל פ' ט"ז [מ"ז] תיק נבלים וכינורות אלא נקט בני לוי משום דכורכים במטפחות והשאר [אינן] עושין כן:

משנה טו

פרקלינין. פי' גאון וכן ערוך כלי עור העשוי כצורת ידי אדם ומשימו בידו ותופש העוף ששמו אשטו"ר בלע"ז ובו יוצאין לצוד חיה או עוף:

טמא מדרס. לפי שנשען עליו ואין זה בית אצבעות דתנן לקמן פכ"ו [מ"ג] בית אצבעות טהורות דהא איכא של ציידי חיה ועוף וחגבים אלא ענין אחר הוא:

של חגבים. לתפוס בו חגבים:
של קייצים. ללקוט בו קוצים והיינו כמו כף לוקטי קוצים דתנן לקמן בפרק כ"ו דטהרות:

משנה טז

של ילדה. בתוס' [ב"ב פ"ב] של זקנה טמאה מדרס ושל ילדה טמאה טמא מת. נקרעה אינה מקבלת רוב השיער טהורה מכלום. וכן נרא' דהא לקמן תנן פכ"ח [מ"ט] סבכה של זקנה טמאה משום מושב שהזקנה אינה מקפדת ויושבת עליה:
ושל יוצאת החוץ. דהיינו נקרעה ואינה מקבלת רוב השיער דתוס' ודתנן לקמן בסוף פכ"ח ובערוך פי' דהיינו סודר שמשימות הנשים כשיוצאות לשוק:

משנה יז

מהוהה. פי' גאון וערוך בגד ישן ובלה שתפרו על בגד חדש:
הולכין אחר הבריאה. דנין אותה כדין בריאה אם טמאה טמאה אם טהורה טהורה:
טלייה. כמו טלאה מלשון [ברכות מג:] טלאי על בגדיו:
קטנה על הגדולה. בין שתיהן מהוהות בין שתיהן בריאות וכן היו שוות:
כף של מאזנים. בכף מאזנים של מתכת טמאה איירי דאם טלאה מבפנים טמא המיחם ואם מבחוץ טהור (מבפנים) המיחם: תניא בתוספתא [שם] ר"א בר צדוק אומר כף של מאזנים טמא טמא מת וטלאו על שולי המיחם מבפנים בין נקוב בין שאינו נקוב טמא. מבחוץ נקוב טמא שאינו נקוב טהור טלאו על צדו מבפנים נקוב טמא שאינו נקוב טהור מבחוץ בין נקוב בין שאינו נקוב טהור:

פרק כה

משנה א

יש להם אחוריים ותוך. ברייתא שנויה בסוף פ"ק דפסחים (דף יז:) וגרסי' התם שיש להם אחורים ותוך כגון הכרים והכסתות כל שראוי להשתמש בפנים בתוכו ובאחוריהן כדקתני בתוספ' [שם פ"ג] כר שהפכו נעשה אחוריו תוכו ותוכו אחוריו ומסיים בה התם נטמא תוכו לא נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו אמר רבי יהודה במה דברים אמורים שנטמאו מחמת משקין אבל נטמאו מחמת שרץ נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו. משום דטומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא והא דאמרינן בבכורות פרק על אלו מומין (בכורות דף לח.) גבי כלי שטף שנטמא במשקין נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו שאני כלי שטף שהתוך ראוי להשתמש בו ולא גבו ותוכו חשיב טפי מגבו אבל כרים וכסתות ושקים ומרצופים שראוי להופכן חשיב צד זה כזה ומ"מ

אין גירסא דפסחים נכונה אלא גרסינן נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו כמו בההיא דבכורות דאי לא תימא הכי כיון דאחורים ותוך שוין לענין מה קאמר יש להן אחורים ותוך דבמתני' לא גרסינן שיש להן דבכל המשניות כתוב יש להן ואי אפשר כאן לגרוס שיש להן כלל ועוד תנן לקמן נטמאו מאחוריהם מה שבתוך טהור ועוד לענין מה תני בתוספתא נעשה תוכו אחוריו ואחוריו תוכו אם הכל שוה:

מרצופין. שקין גדולין שנותנין בהן סחורות של ספינות וי"א של עור:

תובראות. פי' גאון וכן ערוך לולאות הן כמו שיש למכנסים תפור מן הבגד לאחוריו והוא בית כניסת האבנט ושמו תובראות ואית דאמרי תופרות ויש כן לשקין ולמרצופין וכיון שיש לו תובר זה לא חזי להו להופכו ותוכו חלוק מאחוריו אבל כשאין לו תוברות דחזי להופכו אין תוכו חלוק מאחוריו:

השולחן והדלפקי. קסבר רבי יהודה כיון דפניו משופים וחלקים ועשוין ברהיטני הפנים ההם נידונים תוכו: תניא בתוספתא [ב"ב פ"ג] כר שהפכו נעשה אחוריו תוכו ותוכו אחוריו קופה שהפכה נעשה אחוריה תוכה ותוכה אחוריה ר"מ אומר כל שיש לו תפראות יש לו אחורים ותוך וכל שאין לו תפראות אין לו אחורים ותוך ר' יהודה אומר כל שיש לו פנים פניו תוכו. מזנין שנפלו משקין על מקצתו כולו טמא דברי ר"מ ר' יהודה אומר נפלו על תוכו כולו טמא על אחוריו אינו טמא אלא אחוריו בלבד נפלו על גבי הרחב שלו מנגבו והוא טהור. טרכוס חלק וטבלה חלקה שנפלו משקין על מקצתו כולו טמא דברי ר"מ ר' יהודה אומר נפלו על תוכו כולו טמא על אחוריו אינו טמא אלא אחוריו בלבד נפלו על גבי הרחב שלו מנגבו והוא טהור. שולחן שנפלו משקין על מקצתו כולו טמא נפלו לאחוריו אין טמא אלא אחוריו. נפלו על גבי הרגל שלו מנגבה והיא טהורה א"ר יהודה אני אומר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהיות נותנין רגלו של שולחן על גבי משקים טמאין מפני שהוא רגל מנגבה והיא טהורה. פירוש רחב של מזנין כרגל של שולחן:

משנה ב

מרדע. הוא מקל ארוך עגול ועב כשליש טפח בראשו האחד ברזל רחב הוא וחדוד לחתוך ושמו חרחור ובראשו השני ברזל כעין מרצע ושמו דרבן שבו מלמד פרה לתלמיה ולמעלה פירשתי פי"ג ואם נפלו משקין טמאין על החרחור אין טמא ממנו אלא ז' טפחים ואם על הדרבן נפלו ד' טפחים:

לשירים. כדתנן לקמן פכ"ט [מז"ח] שירי הדרבן שירי החרחור: תניא בתוספתא [שם] המרדע שנפלו משקין על מקצתו כולו טמא דברי ר"מ וחכמים אומרים נפלו על חרחור

אינו טמא אלא שבעה ועל הדרבן אינו טמא אלא ארבעה. פי' חכמים היינו רבי יהודה דמתני':

משנה ג

זומניסטרא. היינו זומא ליסטרא דתנן לעיל פי"ג [מ"ב] שראשו אחד כף וראשו אחד מזלג בכף מעלין בו מרק ובמזלג מעלין בו בשר מן היורה:

רבי יהודה אומר אין להם. טעמא דר' יהודה משום דכל הני יש מאחוריהם חקק בית מושב כעין שעושים לכלי כסף ופעמים שכופהו על פיו ומשתמש לצד אחר וחשוב אחוריו ולא גרע מתוכו להיות בטל אגביה:

מה שבתוכן טהור. דלא נטמא תוכו:

וצריך להטביל. מטביל כולו משום אחוריו דטמאין: תניא בתוספתא [ב"ב פ"ג] זומא ליסטרון שנפלו משקין על תוכה טמאה כולה נפלו על אחוריה אינו טמא אלא אחוריה תוכה והמזלג והיד טהורין נפלו ע"ג המזלג חולקים את היד המשמש את הטמא טמא והמשמש את הטהור טהור נפלו על גבי היד מנגבה והיא טהורה קופה שנפלו משקין לתוכה כולה טמאה נפלו על אחוריה אחוריה טמאין תוכה והאזן טהורין נפלו על גבי האזן מנגבה והיא טהורה אלא שנהגו הכהנים שלא יהו מקיימים את הגפיים טמאים מפני התקלה. פי' גפיים אזני הכלי כדפרישית לעיל בפ"ח ובפרק י"ז. מפני התקלה. דאזן טמא אע"ג דכלי טהור ולא בעי טבילה:

משנה ד

כלי אחד דומיא דשני כלים כגון חתיכת עץ עבה וארוכה ובו ב' מדות חקוקות זו אצל זו ומפסיק בין שניהם כותל. אחד מחזיק רובע הקב ואחד חצי רובע אי נמי כעין כלי כסף שיש להם חקק בית מושב שמצד אחד רובע וכופהו על פיו וחקוק מאחוריו חצי רובע והיינו דקאמר חצי רובע אחורים לרובע:

כלי שנטמא תוכו. בתמיהה וכי כלי שנטמא תוכו לא נטמאו אחוריו ואמאי תנן לא נטמא חצי רובע:

של כת קודמין. התלמידים היו יושבין לפניו שורות שורות כמה כיתות של תלמידים זו אחר זו והשיב להם שכבר שאלוהו כת הקודמת להם וישאלו מהם ויאמרו להם טעם כדמפרש דהרובע נמי נחשב אחורים לחצי הרובע:

משנה ה

הרובע ואחוריו. הרובע היינו תוכו ואחוריו היינו דפנות המקיפות את הרובע מבחוץ אבל דופן המפסיק בין שניהם בכלל תוכו של חצי הרובע ודופן המפסיק צד שכלפי הרובע בכלל תוכו של רובע:

נטמאו אחורי הרובע. היינו דפנות המקיפות מבחוץ:

את הגביים. היינו אחורים וכל האחורים טמאין כשנטמא אחד מן האחורים:

מטביל את כולו. רובע וחצי רובע: דין עובי דופן האמצעי המפסיק אינו מפורש כאן אבל לעיל בספ"ב תנן ר' יוחנן בן נורי אומר חולקין את עוביו המשמש לטמא טמא והמשמש לטהור טהור: תניא בתוספתא [פ"ג דב"ב] הרובע וחצי הרובע חקק את הרובע (וחצי הרובע חקק את הרובע) ועתיד לחוק את [חצי] הרובע טהור עד שיחוק את חצי הרובע נטמאו אחורי הרובע במשקין אחורי חצי הרובע טמאין וכשהוא מטביל את הרובע צריך להטביל את חצי רובע. היה עליו דבר חוצץ והטבילו לא עשה כלום:

משנה ו

הוגניהם. כמו אוגניהם:

המקבלים. טומאה שיש להם תוך לכלים לא חשיבי הני להביא טומאת משקה לכלים וסגי בניגוב אבל לכלים שאין להם תוך לא סגי בניגוב ובעו טבילה:

כלי שנטמאו אחוריו במשקין. בבכורות פרק על אלו מומין (בכורות דף לח.) מייתי לה ומפרש דטהורין משום דעבדו היכירא כי היכי דלא לישרוף עלייהו תרומה ודוקא לתרומה אבל לקדשים הכל טמא כדתנן בפירקין:

משנה ז

ויש להן בית צביטה דאם אחוריו טמאין ובית הצביטה טהורין או איפכא לא גזרינן האי אטו האי שלא יטלנו בזה פן יגע בזה כמו שאפרש: אית דגרסי בית הצביעה כלומר מקום שאוחזו באצבעו אבל בפ' חומר בקדש (דף כב:) משמע דבית הצביטה דאמרינן מאי בית הצביטה אמר רב יהודה אמר שמואל מקום שצובטין וכן הוא אומר ויצבט לה קלי כלומר ויושט:

לעריבה גדולה. יש לה בית צביטה ולשאר כלים לא שבעריבה גדולה יש הפרש בין בית הצביטה לאחורים שיש לה שאם יש משקין באחורי העריבה וידיו טמאות אוחז בבית הצביטה ואין חושש שמא יגע במשקים שבאחוריו ויחזרו ויטמאו את העריבה וכן כוסות לר' עקיבא:

לידים הטהורות וטמאות. יש הפרש בין לטמאות כדפרישית ולטהורות כדמפרש בסיפא כיצד ורבי יוסי סבר דלטמאות חיישינן לטהורות לא חיישינן. תניא בתוספתא [ב"ב פ"ג] אמר רבי עקיבא לא הזכירו בית הצביעה אלא לכוסות שלא יהא שותה וראשון ראשון מטמא. משקין טמאין שהיו נתונין אבית צביעתו של כוס ונגע בהן ככר טהור נטמא הככר. משקין טהורין שהיו נתונין אבית צביעתו של כוס ונגע בהן ככר טמא נטמאו המשקין. משקין טמאים שהיו נתונים על גבי הארץ ונגע בהן כוס שאחוריו טהורין בית צביעתו נטמאו אחורי הכוס. משקין טהורין שהיו נתונין ע"ג הארץ נגע בהן כוס שאחוריו טמאים בית צביעתו נטמאו המשקין ר"מ אומר לידים טמאות כיצד [אי] אפשר לומר בנגוב שאין הידים מטמאות הנגוב אי אפשר לומר במלא משקין שעד שלא יגע בהן נטמאו משקין אמור מעתה היו ידיו טמאות ואחורי הכוס היו טהורים ומשקה טופח עליהן באחורי הכוס אוחזו בבית צביעתו ואינו חושש שמא נטמאו משקין שבאחורי הכוס מחמת ידיו ויחזרו ויטמאו את הכוס. רבי יוסי אומר בידים טהורות כיצד היו ידיו טהורות ועליהן משקה טופח ואחורי הכוס טמאים אוחזו בבית צביעתו ואינו חושש שמא נטמאו משקין שע"ג ידיו מחמת הכוס ויחזרו ויטמאו את ידיו. ר' טרפון אומר עריבה גדולה של עץ יש לה בית הצביעה זה הכלל נטילתו באחד צביעתו באחד נטילתו בב' צביעתו בשתים מקום אחיזתו שם תהא צביעתו פי' ר' עקיבא פליג אמתני' דבסמוך דהיה שותה בכוס שאחוריו טמאים אינו חושש שמא נטמא משקה שבפיו באחורי הכוס וקסבר רבי עקיבא דחיישינן. ויש ליישב כולה מתני' כלשון התוספתא. ונגע בהן כוס שאחוריו טמאין בית צביעתו כלומר בית צביעתו נגע בהן. נטמאו משקין כאילו נגע בהן אחורי הכוס. במלא משקין. כלומר אחוריו ובית צביעתו מראש ועד סוף. ועד שלא יגע בהן דקאמר לא שלא יגע כלל דאם כן במאי יטמאו משקין אלא שלא יגע בהן שלא יאחז בו כדי להגביהו. נטילתו באחד ראוי לאוחזו אדם אחד לא חשו לאדם האוחזו

משנה ח

היו ידיו טהורות. ועליהן משקה טופח כדקתני בתוספתא לעיל:

משנה ט

כלי הקודש אין להם אחורים ותוך ואין להם בית הצביטה. דהנוגע באחד מהם כנוגע בכולן. והא דאמר'. לתרומה ולא לקודש:

כלים בתוך כלים. בששניהם שוין טמאין ובריש חומר בקודש (חגיגה דף כא.) מפרש רבי אילא טעמא מפני שכובדו של כלי חוצץ חשו לקודש יותר מבתרומה ורבא אמר גזירה שמא יטביל מחטין וצינוריות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד:

יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה. כי ההיא דתניא בתוספתא לעיל הבאתיה בפ' כ"ב מצאן חקוקין וחישב עליהן:
בשינוי מעשה. כי ההיא דפ' במה בהמה (שבת דף נב:) הבאין מנויי אדם לנויי בהמה ופריך כיון דריתכן עבד בהן מעשה מיד כי ההיא דתנן לקמן פרק שמנה ועשרים חמת שעשאו שטיח ושטיח שעשאו חמת טהור:
ומיד מחשבה. כל שכן דמעשה מבטל מעשה ולא נקטה אלא משום סיפא דדוקא מעשה מבטל מיד מחשבה ולא מחשבה מיד מחשבה כגון עור שחישב עליו לעשותו שטיח דטמא מדרס ואם חישב עליו לרצועות לא טהר עד שיתן בו את האזמל כדתנן לקמן פכ"ו [מ"ט] ובקדושין בריש האומר (דף נט:) פריך בשלמא מחשבה מיד מעשה לא מפקא דלא אתי דיבור ומבטל מעשה אלא מיד מחשבה מיהא תיפוק. ומשני שאני מחשבה דטומאה דכי מעשה דמיא וכדרב פפא דר"פ רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן הא כיצד יותן דומיא דיתן מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה ומה יתן דקא עביד מעשה אף יותן דקא עביד מעשה ובפ' לא יחפור (בבא בתרא דף כב.) דבעא מיניה רב אדא בר אהבה מרב דימי מנהרדעא פיל שבלע כפיפה מצרית והקיאה דרך בית הרעי מהו ולא הוה בידיה. הא דלא פשט ממתני' דהכא כדפשטי' לה במנחות פ' ר' ישמעאל (מנחות דף סט.) דילמא בלע הוצין ועבדינהו כפיפה קא בעי מיניה ומה שכעס עליו רב אדא משום דשתק שהיה לו לדקדק ולומר מאי קא בעי אי כפיפה קא בעי לה ממש מתני' היא ואי הוצין ועבדינהו כפיפה קא בעי לה ממש הוה ליה לאתויי ממעשה שבלעו זאבים שני תינוקות דמייתינן במנחות (דף סט:) ולאו דוקא בכלים נוהג דין משנתינו דה"ה (בידות האוכלים) (בידים האוכלים) כדמשמע פרק קמא דסוכה (דף יג:): תני"א בתוספ' [שם] כלי הקדש אין להם אחורים ותוך ובית הצביעה ואין מטבילים כלים בתוך כלים לקדש א"ר יוסי מה זה לשון כפול כל שיש לו אחורים ותוך יש לו בית הצביעה וכל שאין לו אחורים ותוך אין לו בית הצביעה אחד קדשי המקדש ואחד קדשי הגבול לכך כל הכלים יורדים לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה רבי יהודה אומר שינוי מעשה לקלקול. פי' מה לשון כפול שאתה שונה ואין להם בית הצביעה דמשמע שאסור לאוחזו בבית צביעתו דלרבי מאיר דאמר לידים טמאות שייך לשון זה שהכלי טהור ובקדש גזרינן בית הצביעה שאין בו משקין שמא יגע באחוריו שיש בו משקין אבל ר' יוסי כי האי גוונא אפילו בתרומה גזר דלקדש כולו טמא אפילו תוכו מה שייך לשנות אין להם אחורים ובית הצביעה שאסור לאוחזו בבית הצביעה כיון דתוכו (צ"ל טמא) (נמי) ואי הוה תני אין להם אחורים ותוך סגי בהכי אע"ג דלא תני בית הצביעה וכך

היה ראוי לשנות כל שיש לו אחורים ותוך כגון קדש אין לו בית הצביעה דאין (צ"ל שייך לשנות) לשנות שייך ביה בית הצביעה כלומר דאין בית הצביעה אלא לידים טהורות. ואחד קדשי הגבול. היינו לחולין שנעשו על טהרת הקדש כדמפרש בריש חומר בקדש (דף כב:). שינוי מעשה לקלקול. כדאמרינן בריש במה בהמה (שבת דף נב:) דקסבר רבי יהודה שינוי מעשה לקלקול (צ"ל אבל לתקן) לתקן לאו מעשה הוא:

פרק כו

משנה א

עמקי פי' גאון וכן ערוך על שם מקומו כדכתיב (ירמיהו מ"ז:ה') שארית עמקם וגרס בתעניות (דף כא.) עיר המוציאה חמש מאות רגלי כגון כפר עמקי:

כיס של שנצות. הכיס אינו קשור אלא יש לו שנצים מלמעלה ומלמטה ומכניסין באותו השנץ חוט של משיחה שקורין הישטירל"ש שסוגרים בהן את הכיס כי ההוא דבריש המצניע (שבת דף צב.) וכיון דאיכא שנצין:

כפיפה מצרית. כמו חבל מצרית דפ"ק דסוטה (דף ז:) וכמו צורי דקל דשילהי רבי עקיבא (שבת דף צ:) מביא נצרים והוצין וקורעין אותן ועושין מהם כמין חוטין ועושין מהם חבלים וכפיפה:

לדיקי. על שם מקומו מלודקיא:

הרי אלו מיטהרין ומיטמאין שלא באומן. כל הני יש להן רצועות ואין צריך לקושרן אלא מותח הרצועות והן נסגרין מאליהן ומתהדקין ונפתחין מאליהן כעין כיסים שלנו ואם הותרו הרצועות טהורין ור' יוסי סבר דאע"פ שהן מותרין טמאין כיון דהדיוט יכול להחזירה (חוץ מכפיפה כצ"ל) והוא מכפיפה שאף האומן אין יכול להחזירה אא"כ בקי הוא ביותר:

משנה ב

שניטלו שנציו טמא. דהדיוט יכול להחזירן לר' יוסי ולרבנן מיירי בשלא ניטלו אלא שניטלו הרצועות מן הנקבים ועדיין תלויות בכיס:

נפשט. הכיס טהור:

טלה עליו מטלית מלמטה. מטלית לשון חתיכה כמו מטליות מטליות היו גולין דבריש מגילת איכה כלומר חתיכות חתיכות גלו ולא גלו כולם יחד ודרך הכיסין מכניסים עור קטן בין התפירה וכשפשטו נשאר העור ולא בטל קיבולו:

לא נטמא חבירו. דטומאת משקין לטמא כלים דרבנן לא חשיב חיבור:

צרור המרגלית. עושין עור ומניחין בו מרגלית להיות שמורה שם וקושרין וכאשר יוציאו ממנו המרגלית נשאר העור כמו כיס עד שיטרח ויפשיטנו מחמת שעמדה בו המרגלית ימים רבים ונצרר וכן נמי עושין מעור צרור למעות: תניא בתוספ' [ב"ב פ"ד] כיס שהוא בתוך כיס שנטמא א' מהם במשקה הוא טמא וחבירו טהור במה דברים אמורים בזמן שהיו שניהן שוין אבל אם היה החיצון עודף על הפנימי נטמא הפנימי נטמא חיצון נטמא החיצון לא נטמא הפנימי. במד"א במשקה אבל בשרץ שניהן שוין. אמר ר' נתן לא נחלקו ר' אליעזר וחכמים על צרור המעות שהוא טהור על מה נחלקו על צרור המרגלית שרבי אליעזר מטמא וחכמים מטהרין צרור המרגלית בזמן שתוכו טמא פשוטו טהור מיטמא ומיטהר אפילו עשרה פעמים ביום. פי' השתא אתיא מתני' דלא כר' נתן ויש ליתן טעם בצרור המרגלית דמטמא טפי משום דדרך הצרור לעמוד יותר משל מעות שרגילים להתירן מחמת שניתנו להוצאה ובסוף ארבע מיתות (סנהדרין דף סח.) ששאלו תלמידיו את ר' אליעזר הכדור והאימום והקמיע וצרור המרגלית ומשקולת קטנה מה הן. פירש שם הקונטרס כולהו משום בית קיבול העשוי למלאות. משקולת קטנה כעין משקל אוקיא או חצי אוקיא שעושין מעופרת ומחפין אותה בעור כדי שלא תחסר והעור עצמו מן המשקל וצרור המרגלית תופרין המרגלית ותולין בצואר לרפואה ולפי שנחלקו בהן רבי אליעזר וחכמים בסדר טהרות דרבנן מטהרין בהני משום דעור איתקש לשק ואינו מקבל טומאה אלא אם כן יש לו בית קיבול והני הואיל וקיבולן נעשה למלאות ולהיות מילואו בתוכו עולמית לא שמיה בית קיבול ורבי אליעזר אומר מקבלין טומאה דבית קיבול העשוי למלאות שמיה בית קיבול והיו רוצים לידע אם חזר בו ושאלוהו. וקשיא לפירוש זה דלא מצינן בכל סדר טהרות שנחלקו רבי אליעזר וחכמים בכדור ואימום וקמיע שלימין אלא בנקרעו כדפרישית לעיל בפרק כ"ג ובפ"ק דסוכה (דף יב:) גבי חיצים נקבות מסקא סוגיא דהש"ס דמהו דתימא בית קיבול העשוי למלאות לא שמיה בית קיבול קמ"ל אלמא משמע דשמיה בית קיבול ולא מיסתבר למימר דסתמא דש"ס כר' אליעזר אע"פ שיש לדחות דדוקא בית קיבול כי ההוא קאמר לפי שפעמים שנוטלין הברזל מן העץ. ועוד קשיא דסתם מתני' לעיל פ' י"ח [מ"ח] תפלה ארבעה כלים אלמא מקבל טומאה ואין לך בית קיבול העשוי למלאות יותר מתפילין ומה שנחלקו כאן בתוספתא בצרור המרגלית היינו טעמא כדפרישית ולא משום בית קיבול העשוי למלאות דלאו עשוי למלאות הוא אלא דומיא דצרור המעות ועוד דאפילו רבנן מודו דמקבל טומאה כל זמן שהמרגלית בתוכו כדקתני סיפא צרור המרגלית בזמן שתוכו

טמא פשוטו טהור ומיטמא ומיטהר אפילו עשרה פעמים ביום ולא מיטהרי רבנן אלא לאחר שניטלה המרגלית ממנו משום שמעצמו העור מתפשט ואין קיבולו מתקיים:

משנה ג

כפלוקטי קוצים. כף לוקטי קוצים ובמשנה דוקנית גרסינן בהדיא כף לוקטי וכן בערוך וכן גאון ופי' לשם יש להם כמין כף יד מעור שלא יחבלו ידיו וראיה לדבר ובליעל כקוץ מונד כולהם כי לא ביד יקחו (שמואל ב כ"ג:ו'):

טהורה. דאינה עשויה לקבלה:

חזון. פי' גאון כמין חגור ובלשון יוני קורין לו זוני והיינו הזונות רחצו דקרא (מלכים א כ"ב:ל"ח). ויש מפרש והזונות כלי זיין אי נמי פי' זון אבנט ובלשון ארמית קמרא (חגורות (בראשית ג ז) ת"י קמרין) והיינו כפירוש הגאון:

ברכייר. פירש גאון וכן ערוך אלו שעושין מלאכה וצריכין לעמוד כורעין על ברכיהן ועושין כמו פיסת יד מעור ומשימין על ברכיהן טמאין דעשוין לקבלה:

שרוולין. פי' גאון וכן ערוך אלו בעלי מלאכה כשהן עושין מלאכתן ומעכבן בית יד שלהן עושים כמין בית יד של עור דחוק וצר שמשים האומן על זרועותיו שלא יפלו בגדיו הרחבים על ידיו כדי שיהו מהירין במלאכתן ולא יעכבו ידיהם. ויש מפרשים דהוא עור שמשים במלאכתו על לבו בשעת הקציר מפני השרב:

פרקלימין. בערוך גרס פרקלימין ופי' דבר שמחתל בו פדחתו ור"ל דלכך טהורין ופרקלינין דתנן לעיל פכ"ד [מט"ו] שלשה פרקלינין הם אין זה לא פרקלימין דהכא ולא בית אצבעות דהכא:

בית אצבעות. פירש בערוך דבר שעשוי מן העור בתים ומשים בהם אצבעותיו:

שהיא מקבלת את האוג. לפי שבשעת שמקבצים הקוצין מקבצים עמו האוג ומשים אותו לתוכה:

אוג. הוא פרי אדום כדתנן פ"ק (צ"ל דמעשרות) דדמאי [מ"ב] האוג והתותים משיאדימו אילן העולה מאיליו ביער הוא ופריו דומה לשני תולעת ומבשלים אותו ומאדים התבשיל והוא כמין זרע קנבוס: תניא בתוספ' [שם] עור שעשאו להיות נותנו על לבו בשעת הקציר מפני השרב אם יש בו מחמשה על חמשה טמא ואם לאו טהור. לעקבו ולפרסתו אם חופה רוב הרגל טמא ואם לאו טהור:

משנה ד

שנפסקה אחת מאזניו. פרק אלו קשרים (שבת דף קיב:) מייתי לה וכעין משנה זו תנן לעיל פי"ח [מ"ו] גבי מטה שנשברה ארוכה ותיקנה ושם פירשתי:

נפסק עקיבו. כלומר נפסקו שתי אזניו אע"פ שחזר ותיקנו טהור ומקבל טומאה מכאן ולהבא. וכן אם נפרק עקיבו או ניטל חוטמו או נחלק לשנים טהור דבטל לה מתורת סנדל ולא חזי לתשמיש:

סוליים. כדאמר פ' מצות חליצה (יבמות דף קג:) נעלו הראוי לו פרט לסוליים שאין לו עקב:

שעל גבי האימום. י"מ לבוש האימום מעור שלא יפגום האימום ומטמאים רבנן לפי שנועלים אותו לקוצים ומחזירין אותו לאימום ולא יתכן פי' זה כלל דבשילהי ר"א אומר תולין (דף קמא:) מוכח בהדיא דבסתם מנעל חדש איירי שעשוי לנעילה ופליגי בהכי דרבנן סברי נגמרה מלאכתו ור"א לא חשיב ליה גמר מלאכה עד ששומטו מעל גבי האימום: תניא בתוספתא [ב"ב פ"ד] סנדל שנתפסקו אזניו ונתפסקו תרוסיותיו או שנפרשה ממנו כף אחת טהור נפסקה אחת מאזניו או אחת מתרוסיותיו או שפירשה ממנו רוב כף אחת טמא. ר' יהודה אומר הפנימית טמא החיצונה טהור. סנדל שנפחת ומקבל את רוב הרגל מנעל שנפרץ וחופה את רוב הרגל ונתפסקו רצועותיו או שניטלו האונטלים שבו טמא נפחת ואינו מקבל את רוב הרגל נפרץ ואינו חופה את רוב הרגל ונתפסקו אזניו טהור מנעל האימום ר"א מטהר וחכמים מטמאין אמר ר"ש שזורי לא נחלקו ר"א וחכמים על מנעל האימום שהוא טהור על מה נחלקו על שניטל מן האימום שר"א מטהר וחכמים מטמאין מפני שהאשה נועלת בו ומחזירתו לאימום:

כל חמתות הצרורות טהורות. בשילהי הקומץ רבה (מנחות דף לז:) מפרש טעמא משום דכמאן דשרי דמי ושל ערביים אינו נוח להתיר:

צרור שעה. בערוך משמע שרוצה לפרש צרור העשוי לידע השעות דפי' לפני המלכים עושין חכמי האומות צלמים ונותנין בידיהן כ"ד אבנים ותחתיו ספל גדול של נחושת ובסוף כל שעה משליך הצלם מידו אבן אחת לתוך אותו הספל ונשמע קול הספל בכל המדינה ויודעין השעות. ונראה לפרש דצרור שעה היינו דאינו עשוי לקיימא וצרור עולם קשר של קיימא. ובירושלמי דכלאים משמע דאיכא דתני איפכא צרור שעה טמאות צרור עולם טהורות דתנן התם פ"ו המדלה את הגפן על מקצת אילן מאכל מותר להביא זרע תחת המותר וקתני רישא המדלה את הגפן על מקצת אילן סרק לא יביא זרע תחת המותר ואמרינן בגמרא מה בין אילן סרק לאילן מאכל אילן סרק אדם מבטלו על גבי גפנו ואילן מאכל אינו מבטלו תמן תנינן כל חמתות צרורות טהורות אית תניי תני מחליף. פי' בדברי ר' מאיר כדפרישית. ר' יעקב בר אחא בשם רבי ייסא כמתני' כלומר כמשנתינו היה שונה ולא היה מחליף אמר ר' יודן סימן דכלים כלאים. דלכן מה בין צרור עולם

מה בין צרור שעה. פי' דלכן כמו דאם לא כן כלומר משנה של כלאים הוא סימן משנה של כלים היכי תנינן דכשם שכלאים אילן סרק אדם מבטלו ואסור ואילן מאכל אין אדם מבטלו ומותר כך צרור עולם דאדם מבטלו (ומותר) החבל טמא דאין עשוי להתיר וצרור שעה דאין מבטלו ועשוי להתיר טהור:

משנה ה

לשטיח כדתנן לעיל פכ"ד [מי"ב] שלש עורות הן:

סקורטיא. בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף נה:) אמרינן מאי סקורטיא אמר רבה בר בר חנה כיתונא דצלא עור שלובשין העבדנין בשעת מלאכתן:

קטבוליא. עור שמציעין ע"ג המטה ושוכבין עליו:

עור החמור. (עור החמר) בערוך משמע דל"ג אלא עור (צ"ל החמר ועיין תוי"ט) החמור דפי' עור (צ"ל החמר ועיין תוי"ט) החמור שמשים החמר על בגדיו:

עור הכתן. עור שמשימים אומני פשתן בפניהם וקושרין אותו במתניהם שלא יסתבך עליו הניפוץ. והפשתה תרגום וכיתנא:

כתף. שמשים הכתף בכתפו תחת משאו שלא יזיקו המשאוי:

עור הרופא. רופא החבורות משים על בגדיו מפני הלכלוך:

עור העריסה. שמשים על העריסה של קטן:

עור הלב. של קטן היה מנהגם לחגור על מתני הקטנים שמא יכהו החתול על לבו וימות:

עור הכר ועור כסת. של מטה:

עור הסדוק. פליגי בהן ר"א ורבנן בעור הסרוק ועור הסורק:

מדרס. לאו לאפוקי טומאת מת דהא תנן פרק בא סימן (נדה דף מט.) כל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת:

משנה ו

עב כסות. לבד שעושין ממנו כסות זהו עב כסות

תכריך. כסות ארגמן תכריך ארגמן כדפרשינן תכריך כסות אלא שזה צבוע ארגמן ומתוך התוספתא משמע דתכריך ארגמן מיירי בעור שכורכין בו ארגמן:

חיפוי לכלים טהור. ולמשקלות תרגום מכסה חופא:

רבי יוסי מטהר. לעיל פ' ששה עשר [מ"ח] תנן זה הכלל העשוי לתיק טמא העשוי לחפוי טהור גבי חיפוי האלה והקשת והרומח ומסתברא דאתיא כר' יוסי משום אביו אם לא נחלק בין שאר כלים להני. תניא בתוספ' [שם] עור החמור ועור החמר ועור הכתן ועור הרופא ועור הלוף של קטן ועור שהבנות טוות עליו טהור אם יש בו חמשה על

חמשה טמא ואם לאו טהור עור השטיח ועור העריסה ועור הקטבליא ועור הכר ועור הכסת אע"פ שאין בו ה' על ה' טמא רשב"ג אומר אם יש בו חמשה על ה' טמא ואם לאו טהור שאין עור פחות מחמשה על חמשה. עור שעשאו לתכריך אפילו כל שהוא טמא אמר ר"א ברבי יוסי לא נחלקו בית שמאי וב"ה על עובי ארגמן ועל תכריך הארגמן שהן טמאין על מה נחלקו על עובי כסות ועל תכריך כסות שב"ש מטמאין ובית הלל מטהרין תכריך ארגמן בזמן שתוכו טמא פשוטו טהור מיטמא ומיטהר אפילו עשרה פעמים ביום. עובי הצמר ואוירטין הבאין ממדינת הים אע"פ שהן באין במדה טמאין. השידה והתיבה והמגדל של עצם ושל עור רבי מטמא ור' יוסי בר' יהודה מטהר. פי' שאין עור פחות מחמשה על חמשה כדתנן לקמן פכ"ז [מ"ב] העור חמשה על חמשה: עוד תני"א בתוספת"א [שם] חיפוי בית הלגינין ובית הכוסות אע"פ שיש בו חמשה על חמשה טהור שאינו אלא חיפוי ומשום חיבורי כלים טמא. עור שבפני החמור אע"פ שיש בו חמשה על חמשה טהור שאינו אלא חיפוי. הכסת שלו טהורה היתה תפורה לאוכף טמאה ומקבלת כל שהוא טמאה. העושה פסיקיא לשפיר וללב ולצייד בהמה טהורה. לתחת כריסו של חמור טמאה שירי פסיקיא ארבעה טפחים כדי ליתן תחת כריסו של חמור העושה פסיקיא כל שהוא טהורה לחוק בה שקין ומרצופין להלך בה ממקום למקום טמאה. כל הגדילות בבהמה טהורות ובאדם טהורין חוץ משל שק ומשל בגד. הקלע שבית קיבול שלה של משיחות ר' דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים אומרים שלש טמאה וב' טהורה. נפסקה אמצעית טמאה והחיצונה טהורה נפסק בית הפקיע שלה ונשתייר בה טפח טמאה כל החוצלות בין של שעם בין של שק בין של צפירה ר' דוסא בן הרכינס אומר טמא מת וחכמים אומרים טמא מדרס פי' שאינו אלא חפוי וכל חפוי טהור. כסת שלו הכסת של עור שלא יזיק לה המשאוי. תפרה לאוכף שרוכב עליו נעשית אוכף. לשפיר של בהמה אי נמי ללב של בהמה א"נ לצייד הבהמה. לקשור ולהכניס החבל בלולאות. גדילות לשון גדיל. בית הפקיע הטבעות שמכניסין בראש השרביט וכאשר זורקין את האבן יוצאין. כל החוצלות הך סיפא משנה בעדיות (פ"ג) ובסוף פ' קמא דסוכה (דף כ.) פליגי מאי חוצלות רבי אבא אמר מזבלי בזולוי"ש בלע"ז ועשוי הרועה להניחן תחת ראשו ולשכב ריש לקיש אמר מאי מחצלות מחצלות ממש ובדאית ליה גדנפא: של שק מנוצה של עזים. צפירה גרסינן בסמוך ממה שמסתפר מזנבי הסוסים ומצוארן ואמרינן בסוכה (שם) למאן דאמר מחצלות ממש בשלמא של שק ושל צפירה חזיין לפרסי ונפייתא למסך לפני הפתח ולנפץ בהם את הקמח אלא של שעם ושל גמי למאי חזיין חזיין לנזייתא ופירש שם בקונטרס לכסות בהן גיגית שעושין בה

שכר ולא יתכן כדמוכח כוליה פירקין דלעיל דלחיפוי כלים טהור וכן לעיל פ' י"ז אלא צריך לומר דעשויין לקבל (טומאת) שום דבר:

משנה ז

שיש חסרון מלאכה. שעדיין חסרה מעשה ואחר כן תתקיים (צ"ל המחשבה) המלאכה:

אלא העוצבה. שאע"פ שחסרה מלאכה מחשבה מטמאתה לפי שאין מקפידין על חסרון מלאכה שלה כדאמרינן בב"ק פ' מרובה (בבא קמא דף סו:) והלא עוצבה שנו כאן ועוצבה אינה צריכה קיצוע והוא עור המכסה המרכב שהוא לשון משנה (לעיל פכ"ג) [מ"ב] טפיטון של סוס ועור נותנין אותה על המטה ונותנין עליה כסתות ואינה צריכה קיצוע דכיון דעשוי למכסה אינו חושש לקיצוע. תניא בתוספתא [ב"ב פ"ד] ר' שמעון בן מנסיא אומר עוצבה שהוא עתיד לקצעה וליטול זנבה טהורה וכולן שהן מחוסרין לשלות למתח ולנגב טהורין מחוסרין סיכה טמאין:

משנה ח

בעל הבית. אינו עשוי למוכרן ועושה מהן מטות ודלובקאות וטבלאות ומחשב עליהן לדבר שראוין לו בלא חסרון מלאכה מקבלין טומאה מיד:

ושל עבדן. העשוי למכור אין מחשבה מטמאתן דעביד דממליך ומזבין והלוקח יעשה מהן מנעלין ועדיין לא נגמרה מלאכתן לכך:

של גנב מחשבה מטמאתן. דקננהו ביאוש דקסבר סתם גניבה יאוש בעלים הוא דלא ידעי למאן ליתבעו:

ושל גזלן אין מחשבה מטמאה. ואע"פ שחישב עליהן לדבר שאין בו חסרון מלאכה כגון לכיסוי חבילות סוסים ופרדים כמו שעושים השרים דסתם גזילה ליכא יאוש דכיון דידע מאן שקליה ואזיל תבע ליה בדינא:

חילוף הדברים. סתם גזילה איכא יאוש דכיון דלעיניה שקל מיניה מיחזא חזא דגברא אלמא הוא אבל סתם גניבה ליכא יאוש דסבר משכחנא ליה לגנבא. ותניא לעיל בתוספתא [ב"ב פ"ב] ובפרק כ"ב [מ"ט] הבאתיה חישב עליהן חרש שוטה וקטן או אדם שאינו שלו טהור. תניא בתוספתא [שם פ"ד] מחצלת בין בית הגנב ובין בית הגזלן מתשבה מטמאה מפני שהבעלים מתיאשין ממנה:

משנה ט

עור שהוא טמא מדרס. כגון שטיח וכיוצא בו:

העושה מטפחת מן העור. שהוא טמא המטפחת טמאה שהמטפחת דומה לשטיח שפעמים שוכב עליה אבל אם קיצץ הכסתות של עור הטמאות מדרס ועשה מהן

מטפחות טהורה מידי דהוה אכלים שנקרעו או נשברו ומיהו (אם) מקבלת טומאה מכאן ולהבא כדתנן לעיל פרק כ"ד [משנה י"ד] של ידים טמאה מדרס דלא מסתבר לאוקומיה מתני' במטפחת של ספרים או של תכריך נבלי בני לוי דאם כן אפילו (השאר) דשאר עור נמי טהורה:

פרק כז

משנה א

חמשה שמות. כדמפרש כלי קיבול משום מושב משום אהלים משום אריג משום שלש על שלש:

השק משום ארבעה. דלית ביה משום שלש על שלש:

העור משום שלשה. דלית ביה משום שלש על שלש ולית ביה נמי אריג:

העץ משום שנים. דלית ביה משום אהלים ולא משום אריג ולא שלש על שלש:

החרס משום אחד. דלית ביה משום מושב דאין מדרס לכלי חרס ולא משום אהלים ולא משום אריג ולא משום שלש על שלש:

אין לו אחוריים. לא שייך לפרש כדקאמרינן בריש על אלו מומין (בכורות דף לח.) אין לו אחוריים לחלוקה דאם נטמא זה נטמא זה דהא מסיק התם כלי בתוכו תלא רחמנא אי אית ליה תוך איטמי לית ליה תוך לא איטמי. ועל כורחין אין לו אחוריים ותוך דתנן הכא היינו דלא מקבלי כלי חרס טומאה כלל ותימה מה חידוש הוא דאחוריו טהורין כיון דאפילו מקום תשמיש שלו טהור ונראה (דאפילו לפי) דמיירי באחוריים שיש להם תוך כגון במקום חקק בית מושבם כעין ההוא דלעיל פרק שני דהאי כיון דמפניו אין לו תוך אחוריו טהורים אע"פ שיש להם תוך:

מוסף עליו מושב. אבל כלי חרס אין לו מדרס כדדרשינן במס' שבת פ' אמר ר' עקיבא (שבת דף פד.):

בכלי עץ טמאה. טומאת מת אבל מדרס לא דהא בתורת כהנים יליף טבלה משק כדפרישית לעיל פ' שנים ועשרים ומדרסות לא איתקוש לשק כדמוכח פרק על אלו מומין (בכורות דף לח.):

בכלי חרס טהורה. מכלום כדפרישית כדתנן (לעיל) [בפרק] על אלו מומין:

שהוא מטמא משום אהלים. מה שאין כן בעץ כדתנן פ' במה מדליקין (שבת דף כז:) כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן וממשכן יליף לה בגמרא:

משום אריג. משא"כ בעור דאם עשה ממנו רצועות דקות (טהור) וארגו אין בו טומאה:

משום שלש על שלש. היינו שלש אצבעות והיכא דתני שלשה מיירי בטפחים:

משנה ב

שלש אצבעות על שלש לטמא מת. דמרבינן לה פ' במה מדליקין (שבת דף כו:) מדכתיב והבגד משום דחזי לעניים אבל מדרס תלוי במידי דחזי לישיבה ובפחות משלשה טפחים על שלשה לא חזי:

שוין למדרס ולטמא מת. שק עור ומפץ:

שיריו. שבלה ונשתייר ממנו ארבעה לענין זה נאמר בשק זה השיעור ארבעה אבל בתחילתו לא מקבל טומאה עד שיגמר כולו:

משנה ג

שנים. שני טפחים:

ואחד. טפח אחד:

טהור. דאין הגרוע משלים שעורו של חשוב דהא גרוע הוא שיעורו מרובה אבל החשוב משלים לשיעורו של גרוע דאפילו בשיעור מועט מקבל החשוב טומאה:

החמור. דסגי בשיעור קטן:

הקל. דבעי שיעור גדול ודוקא כסדר הזה מצטרפין לקל שבהן כדתנן במעילה פרק קדשי מזבח (מעילה דף יח.) ומייתי לה בשילהי כלל גדול (שבת דף עו.) הבגד והשק השק והעור העור והמפץ מצטרפין אבל בגד ועור או בגד ומפץ או שק ומפץ אין מצטרפין דהמחברן בטלה דעתו אצל כל אדם ומיהו לטלאי מרדעת של חמור כולם מצטרפין טפח על טפח דהתם מפרש רבי שמעון מה טעם כלומר אמאי מצטרפין הואיל ולא שוו שיעורייהו ומפרש הואיל וראויין לטמא מושב כלומר דמאיזה מהם (צ"ל קבעי) (קבוע) שיקצע טפח ממנו ויעשנו טלאי לחמור טמא כדמפרש טעמא בסוף פרק קמא דסוכה (דף יז:) וכיון דשוו שיעורייהו לחדא מילתא מצטרפין אפילו למילי דלא שוו וכן בסוף כלל גדול (שבת דף עו.) דתנן תבן כמלא פי פרה עצה כמלא פי גמל דמצטרף חמור לקל הואיל ושוין לדוגמא ונראה דהך דקאמר ר' שמעון מה טעם לא איצטריך למדרס דאפילו כופת שאור שיחדו לישיבה טמא כדאיתא פרק העור והרוטב (חולין דף קכט.) שהמדרס תלוי ביחוד דבר הראוי למדרס ומה טעמא שייך בו אע"ג דלא שוו שיעורייהו יש לו ליטמא כיון דחזי ואע"ג דהעור והמפץ לא שייך אלא למדרס דאין מפץ טמא במת אלא א"כ מיוחד למדרס מכל מקום בבגד ושק ועור נמי מיירי במת אפילו באין מיוחד למדרס והא דקתני שנים מן הבגד ואחד מן השק טהור יתכן דאפילו במת טהור אם נגע בשק ולא נגע בבגד ואם נגע בבגד הבגד טמא והשק טהור:

משנה ד

המקצע מכולן. מאיזה מהן שיקצע טפח על טפח ראוי לטמא במושב כדמפרש בשלהי פ"ק דסוכה (דף יז:) הואיל וראויין ליטלן על גבי חמור. ובמעילה בשלהי קדשי מזבח (מעילה דף יח.) תנא קיצע מכולן ועשה מהן בגד למשכב שלשה למושב טפח לאחיזה כל שהוא כלומר לעשות טלאי למשכב כגון לכר או לכסת או לשאר דברים המיוחדים למשכב שיעור הטלאים בשלשה טפחים דומיא דלמושב טפח דהיינו לעשות טלאי למושב כגון למרדעת של חמור כדמוכח פ"ק דסוכה (דף יז:). ובענין אחר יש ליישבה וכן הוא בתוספ' [ב"ב פ"ב] המקצע למשכב אין פחות מג' ולמושב טפח ולמעמד כל שהוא ואותו מעמד היינו אחיזה דמעילה והתם קאמר מאי לאחיזה אמר ריש לקיש אמר ר' ינאי שכן עומד לטולא במתניתא תנא הואיל וראוי לקוצצי תאנים ופי' בערוך ראוי אותו משהו בגד לאורגים שכשהוא מחליק את המטוה של אריגה בסובין או בכל דבר כדי לחזק כורך משהו בגד על אצבעו ומחליק את הטווי ואותו סמרטוט שעל אצבעו משמר אצבעו שאינו מחתכו החוט ואותו שכורך באצבעו קרוי טולא. וראוי נמי לקוצצי תאנים אותן שמבקעין (עצים) תאנים ומולחין אותן כורכים משהו על אצבעם שלא ידבק בשומן התאנים:

מ"מ. אפילו מן הצדדין ור' שמעון סבר דשני צדדין לא חזי למושב:

משנה ה

בלויי נפה. לעיל בפ"כ [מ"ב] פליגי ר' עקיבא ורבנן כי הכא גבי עריבה גדולה שנפחתה ואזדו לטעמייהו:

אע"פ שאין בו גובה טפח. גבי קטן חזי לישיבה בפחות מטפח אבל לגדול בעי טפח כדתנן לעיל:

כשיעור. דאם מבגד ג' על ג':

ונמדד כפול. שצריך לפניו ולאחריו וכשפושטו נמצא ששה אורך ברוחב שלשה: תניא בתוספתא [ב"ב רפ"ה] חלוק של בד מאימתי מקבל טומאה משתגמר מלאכתו ואי זהו גמר מלאכתו משיפתח את פיו הגדול לפי גודלו והקטן לפי קטנו ומאימתי טהרתו משבלה ואינו משמש מעין מלאכתו. בלה ונשתייר בו רובו מלמעלה טמא רובו מלמטה טהור ואם נקרע מבית פיו טהור. חלוק של נייר ל"א של עור מאימתי מקבל טומאה משתגמר מלאכתו ואיזהו גמר מלאכתו משיפתח את פיו הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ומאימתי טהרתו משבלה ואינו משמש מעין מלאכתו בלה ונשתייר בו רובו למעלה טמא רובו מלמטה טהור ואם נקרע מבית פיו טהור העושה חלוקו מן הלבד אם יש בו

שלשה על שלשה טמא ואם לאו טהור החלוק של לבד שבלה אם משמש מעין מלאכתו ראשונה טמא ואם לאו טהור שאין בלבדין פחות משלשה על ג'. העושה לתכריך אפילו כל שהוא טמא העושה מעטפת מן הלבד אינה מקבלת טומאה עד שתגמר מלאכתה בלתה אם יש בה שלשה על שלשה טמאה ואם לאו טהורה. כף של נייר שהתקינה לחגור בה את מתניו טמאה כף של סיב שהתקינה לחגור בה את מתניו טהורה. ב' כפין של סיב שתפרן זו בזו והתקינן לחגור בהן מתניו טמאות א"ר יוסי שאל יונתן בן חרשא איש גינוסר לפני זקנים ביבנה ב' כפין של סיב שתפרם זו בזו והתקינם לחגור בהן את מתניו מה הן אמרו לו טמאות ניקורי רטב באביהם מה הן אמרו לו אפילו כל הדקל כולו אסור. מותר אפיפירות מה הן לקדש אמרו לו עד מקום שהחדש יכול להלך כל אותה שנה. העושה חגור מצדו של בגד מצדו של סדין בית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרים עד שינטל. (ס"א שימול) מאמצעיתו של בגד ומאמצעיתו של סדין ומל מרוח אחת ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין עד שימול מצדו השני ר"ש בן יהודה אומר משום ר' שמעון לא נחלקו ב"ש וב"ה על העושה חגור מאמצעיתו של בגד ומאמצעיתו של סדין ומל מרוח אחת שהוא טהור עד שימול מצדו השני על מה נחלקו על העושה חגור מצדו של בגד ומצדו של סדין שב"ש מטמאין וב"ה מטהרין עד שעה שימול. רשב"ג אומר חגור שבלו צדדיו ואמצעיתו קיימת טמא משום שירי חגור. שפה שפירשה מן הבגד והתקינה לחגור בה מתניו טמאה מפני שהיא כגלגלין. פי' של בד של פשתן כדכתיב כתונת בד (ויקרא ט"ז:ד'). נייר יש מפרשים קלף שעושין מעשבים קיטי"ן בלעז ובערוך פי' דהוא חיפה דאמרינן פרק המוציא יין (שבת דף עט.) דמליח ולא קמיח ולא עפיץ משום דחיפה ודיפתרא רגיל להזכיר ובפרק שני דמגילה (דף יז.) תנן על הדיפתרא ועל הנייר. לבד פלטר"א בלע"ז כדתנן במסכת כלאים [פ"ט מ"ט] הלבדים אסורים מפני שהן שועין. שתפרן זו בזו תפירתן משויא להו איזור. כפין לשון כפות תמרים (ויקרא כ"ג:מ'). נקורי רטב באביהן. תמרים שנמצאו נקורים באילן מי חיישינן לנחש או לא. אפילו כל הדקל שאר תמרים שיש בו שאינן נקורין. מותר אפיפירות מה הן לקדש. מין אילן הוא כדתנן במס' כלאים פ"ו [מ"ג] המדלה הגפן על מקצת אפיפירות לא יביא זרע אל תחת האילן המותר אם הביא לא קדש ואם הלך החדש אסור ובמסכת כלאים פירשתי שהוא כעין עצים שעושין להדלות את הגפן כמו שהוכחתי שם. שהחדש יכול להלך כל אותה שנה כלומר לא יביא זרע אל תחת האילן כל מקום שיכול לשלח קצירה כל אותה שנה. מל מלשון מלל פרק במה מדליקין (שבת דף כט.) שלש על שלש שאמרו חוץ מן המלל דרך תופרי בגדים למלול מן הבגד לכפלו מעט סביב התפירה ואח"כ תופר ושלש על

שלש סופו לתפירה והילכך כאן אינו נחשב אזור עד שימול מקום החתך. מפני שהוא כגלגלין. ענין איזור כי ההיא דפרק י"א בנגעים [מי"א] שביס של סבכה ומטפחת של ספרים וגלגילון (ס"א וכנגילין):

משנה ו

אנפליא ופימלניא. אית דאמרי אמפליא ופלניא והכל אחד הוא ויש אנפליא של בגד ושל עור כדאמרינן פרק מצות חליצה (יבמות דף קב:) מנעל המגיע עד ארכובה ופימלניא הוא כעין מכנסים כדאמרינן בפרק כל היד (נדה דף יג:) מכנסים של כהנים למה הן דומין כמין פימלניא של פרשים למעלה עד מתנים למטה עד ירכיים ויש להם שנצים:

כובע. עשוי לראש כדכתיב (שמואל א י"ז:ה') וכובע נחושת על ראשו:

בים של פונדא. אזור חלול כדמשמע פ' המצניע (שבת דף צב.) והוא כעין כיס העשוי לקבל:

מטלית שטלייה על השפה. חתיכת בגד שתפרה על השפה סביב הצואר:

כפולה. כל כפילות דכולה מתני' היינו דהוי משני צדדין דכיון דאורחיה משני צדדין אי הוי מצד אחד לא מהני ועוד נראה לפרש כפולות דמתני' כעין (צ"ל חוץ) מזון מן המלל דפרישית לעיל שכל בגדים במקום החתך דרך החוטין לצאת ממנו ומתקלקל ונוח לקרוע וכופל מעט סביב החתך ותופר והיינו נמדד כפול דקתני דלאחר שנכפל צריך שיהא בו כדי מדתו ואי לא לא מהניא ודמיא לפלוגתא דפ' במה מדליקין (שבת כט.) דחוץ מן המלל והוא משנה לקמן פכ"ח [מ"ז] ומיהו בערוך פירש חוץ מן המלל בענין אחר וכשנגיע שם בעזרת השם נפרשנו: תניא בתוספ' לקמן [פ"ו] זה הכלל הבא כפול נמדד כפול הבא פשוט נמדד פשוט:

משנה ז

נטל חוט אחד מתחלתו משלשה על שלשה ראשונים שנטמאו מדרס טהור כל הבגד מן המדרס אבל טמא מגע מדרס לפי שנגע בשלשה הראשונים קודם שנתמעט שיעורו מידי דהוה אמטה דלעיל פי"ח ואסנדל דלעיל פ' כ"ו אבל סיפא דמתני' דהכא קשיא דכיון דנתמעט שיעורו קודם שהשלים עליו את הבגד אמאי נטמא מגע מדרס וצריך לאוקומא כתנא קמא דר' יוסי לקמן בפרקין דשלשה על שלשה שנחלק טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס:

משנה ח

טהורה. דפחות משלש על שלש לא חזי לענים ולא לעשירי' כדאמרי' (צ"ל בסוכה טז.) פ' במה מדליקין (שבת דף כו:) וטהור מכל הטומאות:

משנה ט

ועשאו בלן. כך כתוב בספרים בכל המשניות וטעות סופר הוא דבמנחות מייתי לה פ' הקומץ רבה (מנחות דף כד.) וגרסינן ועשאו וילון ושמא דרך בלן לעשות ממנו וילון מסך לפני הפתח ולעיל פרק כ' הבאתיה ובשעשה בו שינוי מעשה אירי כדפרישית התם לעיל בפרק כ' ובסוף פרק קמא דביצה (דף יד:) מפני שהשמש מתחמם כנגדו:

שאם נגע בו הזב. יש לו תורת כלי ובהקומץ רבה (דף כד.) מפרש אי מיירי דנגע בו מדרס או טמא מדרס:

משנה י

אבל טמא מגע מדרס. קסבר ר"מ טומאת בית הסתרים מטמאה כדאמרינן פרק בהמה המקשה (חולין דף עב:) ובפר' העור והרוטב (חולין דף קכח.):

וכי באי זה מדרס נגע זה. פרק בהמה המקשה (חולין דף עב:) אמר עולא לא שנו אלא שלשה על שלשה שנחלק אבל שלש על שלש הבאות מבגד גדול בשעת פרישתן מאביהן מקבלות טומאה מאביהן:

משנה יא

בריא. כמו בריא וחזק דאם נמצא באשפה בטל ליה מתורת בגד אלא אם כן אית ביה תרתי בריא וראוי לצרור בו מלח רובע הקב לר' יהודה במלח דקה ולרבנן במלח גסה אבל נמצא בבית לא בעי אלא בריא או ראוי לצרור:

מתכוונים להקל. דרבי יהודה סבר גסה אפילו בחלש ראוי לצרור יותר מבדקה ורבנן איפכא:

לשלש על שלש שבבית. בתוספתא מפורש דין שלש על שלש שמצאו בבית: תניא בתוספתא [ב"ב פ"ו]. שלש על שלש שמצאה בתוך הבית הרי זו טמאה שכל הבית מן המוצנע מצאה אחר הדלת או כסוחה או פונדיון צרור בה או מחט תחוב בה או שהיתה פקוקה בסל ובקופה טהורה ולעולם אינה טמאה עד שיצניענה לבגד ר' שמעון אומר לדבר שהוא מקבל טומאה טמאה ולדבר שאינה מקבל טומאה טהורה. פי' כסוחה מטונפת: פונדיון צרור בה. קשור: לדבר שהוא מקבל טומאה. שיצניענה לצורך דבר המקבל טומאה:

משנה יב

ובשרו נוגע בכסא טהור. דבטל ליה מתורת בגד:

ואם לאו. שאין הקרע רחב כל כך שיגע בשרו בכסא לא בטל ליה מתורת בגד וטמא:

שנמהה. לשון מטלית המהוהה דבפ"ק דנדה (דף ד.) ומלשון מהוהה שטליה על הבריאה דלעיל פכ"ד [מי"ז] וכיון שנטלה חוט אחד ממנו כאילו נתמעט שיעורו וטהור כדתנא לעיל:

מתאימין. אקשר נמי קאי דאם שני קשרים זה אצל זה אין דרך להניחם כדאמרינן פרק כלל גדול (שבת דף עד:) דאי מיתרמי תרי קיטרי בהדי הדדי שרי חד וקטר חד ובשני חוטין מתאימין שדרך האריגה הערב נכנס לתוך השתי אין שני חוטין נכנסים בסדר אחד אלא במקום שזה נכנס זה יוצא וכששניהם שוין נחשב חד כמאן דליתיה: תניא בתוספתא [שם] העור והשק והמפץ שנקרעו אם נותן לבית הכסא ובשרו נוגע בכסא טהור ואם לאו טמא. החזירה בבית טמאה לעולם כלומר כה"ג מיטמאה ומיטהרה אפילו עשר פעמים ביום. ארגמן וזהורית טובה חשיבי ולא מבטלה להו אשפה מתורת בגד:

כיוצא בהן. דארגמן וזהורית:

כולן טהורים. אם הושלכו לאשפה אפילו ארגמן וזהורית ומטלית חדשה:

מפני השבת אבידה. דאם מצאן באשפה לא אמרינן מדעת השליכם ובעי הכרזה דלא מייאש:

פרק כח

משנה א

טהורה. דנתבטלה כיון דנתנה בכדור וכל שכן אם עשה ממנה כדור שלקח הבגד וכרכו עגול כמין כדור כמו שהנשים עושות לתינוקות לשחק בו ותופרות מעט על פיו שהתפירה מבטלתו משלש על שלש אבל שלשה על שלשה לא מיבטיל בנתינה בכדור אלא שמור שם:

שהתפירה ממעטו. וטהור ממדרס אבל טמא בכל הטומאות כדתנן לעיל פרק שבעה ועשרים ומיהו טהור משמע לגמרי מכל הטומאות ולא (צ"ל דמי) כמו לשלשה על שלשה דנתמעט דכאן התפירה והכריכה ממעטתו ומבטלתו מתורת בגד:

משנה ב

לפוק. לסתום נקבים שבמרחץ שלא יצא החום א"נ נקבים שהמים באין דרך שם למרחץ:

ולנער בו הקדירה. לאוחזה בה ולנערה לתוך התמחוי:

בין מן המוכן. פ' במה מדליקין (שבת דף כט.) זרקו לאשפה דברי הכל טהור הניחו בקופסא ד"ה טמא לא נחלקו אלא שתלאו במגוד והניחו אחורי הדלת והשתא מן המוכן דר"א שהניחו בקופסא שלא מן המוכן שתלאו במגוד והניחו אחורי הדלת ואע"ג דמטמא

קרי ליה שלא מן המוכן משום דלגבי קופסא לאו מוכן הוא ומוכן דרבי יהושע שתלאו במגוד והניחו אחורי הדלת ושלא מן המוכן זרקו לאשפה אע"ג דמטהר קרי ליה מוכן משום דלגבי אשפה מוכן הוא ומוכן דר"ע בשתלאו במגוד שלא מן המוכן טהור שהניחו אחורי הדלת ועוד יש לפרש דמוכן דכולהו תנאי שתלאו במגוד ושלא מן המוכן שהניחו אחורי הדלת כמו ר' עקיבא משום דהני תרי לא עדיפי כל כך זה מזה צריך לפרש טעם לרבי אליעזר כיון דמטמא אמאי קרי ליה שלא מן המוכן משום דלגבי קופסא לאו מוכן הוא ולר' עקיבא כיון דמטהר אמאי קרי ליה מן המוכן משום דלגבי אשפה מוכן הוא והתם מסקינן דהדר ביה ר"ע לגבי דר' יהושע: תניא בתוספתא [ב"ב פ"ו] פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפוק בו את המרחץ ולנער בו את הקדירה ולקנח בו את הריחיים מן המוכן טמא שאינו מן המוכן טהור דברי ר' אליעזר ר' יהושע אומר בין שהוא מן המוכן בין שאינו מן המוכן טהור דברי ר"מ רבי יהודה אומר ר' אליעזר אומר בין שהוא מן המוכן בין שאינו מן המוכן טמא [ר' יהושע אומר בין מן המוכן ובין שאין מן המוכן טהור] ר"ע אומר מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור. פירוש וסתם מתניתין כר' יהודה ולא כר"מ:

משנה ג

איספלנית. רטייה ודרכה להנתן על הבגד או על העור ואח"כ ממרחין על המכה ומתוך שעושה אותה מחלב ושעוה כדאמר אביי (שבת דף קלג:) [אמרה לי אם] אספלניתא דכולהו כיבי שב מאני תרבא וחדא קירא נמאס הבגד והעור ומתבטל אבל מלוגמא רפואה של עשבים מידבקי בבגד טפי מבעור ורבן שמעון בן גמליאל סבר דאף בבגד טמאה מפני שהיא ננערת: תניא בתוספתא [שם ע"ש] שלש על שלש שעשאה לאספלנית מלוגמא ורטיה טמאה רבן שמעון בן גמליאל אומר אספלנית טהורה מלוגמא ורטיה טמאה וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר העושה אספלנית מן הסממנים טהורה ומן העשבים טמאה מפני שהיא ננערת ובעור אספלנית (היא) טהורה מלוגמא ורטייה טמאה:

משנה ד

טמאות כדברי בית שמאי. יש לפרש טמאות מדרס דיתיב עליהן וב"ה מטהרין במצויירות דחייס עליהן ולא יתיב. ורבן גמליאל מטהר בכולהו מן המדרס אבל טמאות טומאת מת ומתני' דשלש מטפחות הן לעיל פ' כ"ד [מי"ד] כרבן גמליאל אבל קשיא מאי טעמא דמאן דמטמא מדרס הא אסור למיתב עליה כדמשמע בסוף נגמר הדין (סנהדרין דף מז:) בפלוגתא דאביי ורבא דהזמנה מילתא היא ונראה דכולה מתרתין בטומאת מת

פליגי דמצויירות עבידי לנוי ואפילו מטומאת מת טהור דאין תכשיט לכלי כדמשמע פרק במה בהמה (שבת דף נב:) דלא מנה הכתוב אלא נויי אדם ולא נויי בהמה וכלים:

משנה ה

כפה. שבראשה יש לו טומאת מדרס. ונתנו לספר גרסינן בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מח.) ולא על הספר דהא בעי למימר התם בהזמנה בעלמא ומסיק נתנתו וכרכתו ואפילו בלא שינוי מעשה טהור מן המדרס דאי בשינוי מעשה איירי היכי דייק מינה הזמנה מילתא היא אפילו לא נתנתו לספר טהור מן המדרס דכיון דעשה בו שינוי מעשה והוה ליה למידק ממתניתין דלעיל דעולים מטומאה בשינוי מעשה ולאקשויי לרבא דאמר באורג בגד למת הזמנה לאו מילתא [היא] אלא ודאי הכי דייק מדטהר מן המדרס בנתינה לספר בעלמא דהיינו ייחוד שמע מינה מילתא היא ונאסר לתשמיש ראשון ולכך לא חשיב שינוי מעשה כיון דנאסר לתשמיש קמא ומשני נתנתו וכרכתו דבנתינה וכריכה נאסר לתשמיש קמא אבל בחד מינייהו לא דצר ביה ולא אזמניה שרי:

חמת ושטיח. תרוייהו טמאין מדרס כדתנן לעיל בכמה דוכתי ואפ"ה כיון דשינה מזה לזה אפילו בלא שינוי מעשה הוה ליה ככלי שנשבר וטהור אבל מקבל טומאה מכאן ולהבא או מקיבול לפשוט או מפשוט לקיבול ובשלא עשה בו שינוי מעשה דאם עשה שינוי מעשה בכל ענין טהור אי נמי דדווקא בשינוי מעשה איירי כולה מתניתין ואפילו מפשוט לפשוט לא חשיב שינוי מעשה דידיה ולא מהני. בכולהו גרסינן במתניתין טהור במשנה דוקנית דחמת ותורמל וכר וסדין וכסת ומטפחת הוי מקיבול לקיבול או מקיבול לפשוט או מפשוט לקיבול ובמשניות שכתוב טמא אין גרסא זו נכונה אלא טהור גרסינן והא דלא עריב בהדייהו חמת ושטיח משום דתני נמי חמת ותורמל והוה שייך למיתני חמת שעשאו שטיח או תורמל שטיח ותורמל שעשאו חמת ואינו רוצה לשנות מסדר האחרים: תניא בתוספתא [שם פ"ו]. המשנה בכלי עור מן הפשוט לפשוט טמא מן הפשוט לקיבול ומן הקיבול לפשוט ומן הקיבול לקיבול טהור ובבגד הכל טמא. פירוש מן הפשוט לפשוט כגון שטיח שעשאו חמת. ומן הקיבול לפשוט כגון חמת שעשאו מטפחת ומטפחת שעשאו שטיח מן הפשוט לקיבול כגון שטיח שעשאו חמת. ומן הקיבול לפשוט כגון חמת שעשאו שטיח. ומקיבול לקיבול כגון חמת שעשאו תורמל או תורמל שעשאו חמת. ובבגד הכל טמא בין מקיבול לפשוט בין מפשוט לקיבול בין מקיבול לקיבול:

משנה ו

מטלית. שהיא טמאה מדרס וקופה לאו בת מדרס וכשטלאה בקופה נטמאת הקופה לפי שנגעה במטלות הטמאה מדרס והרי היא טמאה מגע מדרס והמטלית כשנגמר טלייתה פרח ממנה טומאת מדרס דקופה לא חזיא למדרס ואגבה נתבטלה מתורת מדרס:

מטמאה אחד ופוסלת אחד. כדין כלים שנגעו במדרס ופירשו דתנן בסוף זבים הנוגע במשכבה מטמאה ב' ופוסלת אחד פי' מטמאה אחד ופוסלת אחד דכל זמן שהכלי נוגע במדרס כאב הטומאה חשבינן ליה לענין אוכלין לעשותן ראשון ושני בחולין ושלישי בתרומה וכן בהפריש המטלית מן הקופה הויא לה קופה ולד הטומאה כאילו לא הפרישה אבל המטלית טהורה דמכיון שטלאה בקופה נעשית כקופה והויא לה כחתיכת דופן שניטלה מן הקופה דטהורה חתיכה ומיהו אם אחר שהפרישה חישב עליה מקבל טומאה מכאן ולהבא כדקתני בתוספתא [שם] טלאה על הבגד לא נתבטלה מתורת מדרס:

מטמא שנים ופוסל אחד. כדין כלים הנוגעים במשכב וכשהפרישה דינו כדין כלים הנוגעים ופירשו אבל המטלית לעולם בחזקתה דלא נתבטלה. וכן הטולה מטלית על השק ועל העור אינה מתבטלת. ור"ש מטהר קסבר דבשק ועור מתבטלת הואיל ולאו מינה ורבי יוסי סבר בשק דאריג כמותה אין מתבטלת אבל בעור מתבטלת. תניא בתוספתא [שם] א"ר יהודה חבירי היו אומרים השק והעור והמפץ שטלאן זה על זה לא בטלו זה את זה השק והעור והמפץ שנקרעו אם נתונין על הכסא ובשרו טגע בכסא טמא ואם לאו טהור השק והעור והמפץ שזרקן לאשפה טמאין מטלית שטלאה על הקופה צריכה מחשבה אחר פרישתה:

משנה ז

שלש על שלש שאמרו. לענין טומאת מת ושרץ דבגד (אינו) מטמא בשלש על שלש חוץ מן המלל פ' במה מדליקין (שבת דף כט.) מייתי לה ולעיל בפ' שבעה ועשרים פירשתיו אמתניתין דנמדד כפול מהו מלל ובערוך פי' מה שמשייר האורג בראש הבגד שיעור שתי אצבעות והוא ענף של בגד וכיון ששתי לבדו הוא ואין בו ערב אין מצטרף לאריג ושמו מלל ובלשון רבנן שמו כרכשתא והיא כרוספדא בלשון יון ונראה דרוצה לפרש דהיינו דתפישי בכרכשתא דבריש בבא מציעא (דף ז.) ודבר תימה לפי' זה לרבנן דאמרי מכוונות והמלל הוא ב' אצבעות והאריג אצבע אחד איך יצטרף ורובו מלל ושמא אינו רוצה שלא יהא מאותם שלש אצבעות רובו ארוג לכל הפחות ומיהו עד שימול דתוספתא לא יתכן אלא כאותו לשון שפירשתי לעיל פכ"ז:

טלאה בבגד. בגד שהיה קרע באמצעו וטלאה שם חתיכה של שלש על שלש:
מרוח אחת אינו חיבור. לבגד לטומאה ולא (מ"נ מ"ז וע"ש) (לקרבן) לטהרה:
משתי רוחות זו כנגד זו. כגון מזרח ומערב או צפון (צ"ל ודרום) או דרום:
כמין גם. כגון מזרח ודרום:
ר"ע מטמא. דמכל מקום שתי רוחות התפר בבגד וחיבור הוא:
וחכמים מטהרין. דלאו חיבור הוא:
בד"א בטלית. בטלה אותה על הטלית:
מלמעלה. בכתף:
מלמטה. בשוליים:

משנה ח

אע"פ שאין בהם שלש על שלש. לכאורה היה נראה דשלשה על שלשה גרסינן דהא אמרינן פ"ק דסוכה (דף טז.) מטלניות שאין בהם שלש על שלש לא חזו לא לעניים ולא לעשירים אבל (צ"ל שלש על שלש) שלשה על שלשה לעניים חזיין לעשירים לא חזיין כדאמרינן בפרק במה מדליקין (שבת דף כו:) ומתני' דתנן לעיל פ' כ"ז [מ"ב] הבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס כלומר בבגדי עשירי' ואפ"ה משום שלש על שלש לטמא מת והא דתניא בסוף כירה (שבת דף מז.) ובפרק בכל מערבין (עירובין כט:) בגדי עניים לעניים בגדי עשירים לעשירים לאו בטומאת מת דלענין מת כולם שוין בשלש על שלש דמוהבגד מרבינן לה פ' במה מדליקין (שבת דף כו:) לא שנא עניים ולא שנא עשירים אע"פ שיש לומר דנקט שלש משום עניים וה"ה לעשירים דבעי ריבוי לשלשה דלא תימא בגד שלם דוקא דבגד משמע בגד שלם אי לאו והבגד דאתא לרבויי חצי בגד לעני בשלש על שלש ולעשיר בשלשה לא מסתבר כלל למימר הכי אבל מדרס תלוי ביחוד מה שאדם רגיל ליחד הילכך פחות משלשה ביד עשיר לא נטמא מדרס דאין דרכן ליחדו. ומיהו אין להגיה המשניות דבכולהו כתיב כאן אע"פ שאין בהם שלש על שלש ומיירי שבלתה כדמוכח בתוספ' [שם] דקתני טלית של עני שבלתה אם רוב שפתותיה קיימות אע"פ שאין בה שלש על שלש טמאה כלומר שנקרעה הטלית במקומות הרבה עד שאין מן השלם במקום אחד שלש על שלש והקרעים מכל הצדדים כל א' מחובר בראשו עם שאצלו וקמ"ל דטמאה מדרס אע"פ שאין בה שלש דחשובים חיבור אבל חתיכה קטנה בפני עצמה שאין בה ג' אינה מקבלת טומאה כלל וניחא השתא הא דאמרינן בזבחים בפ' דם חטאת (זבחים דף צג:) דר"י דריש מה בגד דבר הראוי לקבל טומאה אף כל דבר הראוי לקבל טומאה ור' אליעזר דריש מה בגד דבר המקבל טומאה אף כל המקבל

טומאה ואמרינן מאי בינייהו אמר אביי מטלית פחותה משלש על שלש מ"ד ראויה הא היא נמי ראויה היא דאי מחשב עליה ופי' שם בקונטרס דאי מחשב עליה לתקן ואיך יתכן זה דפחות משלשה היכי מהניא ביה מחשבה דהא בההיא דסוכה (דף טז.) מוכח דלא מקבל טומאה כלל ולא מהניא ביה מחשבה דומיא דארוכות המטה דהתם דהא דפריך פ' לא יחפור (בבא בתרא דף כ.) גבי מטלניות שאין בהם שלש על שלש שהניחם בחלון מטלניות חזיין (צ"ל לקריעה) לקירעא דלבושא לאו משום דאי חשיב עלייהו (צ"ל לקריעה) לקירעא דלבושא ליקבלו טומאה דאפילו לא מקבלי טומאה אם סופו ליטלן דלא מבטל להו דהכי אזלא כולה סוגיא ועל כורחין לא מהניא מחשבה דהא בסוף כלל גדול (שבת דף עו:) ובסוף פ"ק דסוכה (דף יז:) מסיק דשעורייהו שוו במקצע טפח על טפח לעשות טלאי למרדעת של חמור ש"מ דפחות מטפח אפילו עשאו טלאי לא חזי כל שכן באפי נפשיה דלא מהני ייחוד למדרס ועל כרחין בגד נמי כך דינו מדמצטרף עם העור כדקאמר התם אבל לפי מה שפירשתי ניחא ההיא דזבחים בטלית שבלתה כי מתני' דהכא ואפילו קרעים שבה פחותים משלש דוקא ביד עני מקבל טומאה ולא ביד עשיר עד שחישב עליו וההיא דכירה ודבכל מערבין דבגדי עניים לעניים איכא לאוקומה נמי בטלית שבלתה כי מתני' דהכא ואפילו קרעים שבה פחותים משלש דוקא ביד עני מקבלין טומאה ולא ביד עשיר ויתכן השתא דמתני' דלעיל פ' שבעה ועשרי' [מ"ב] הבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס ומשום שלש על שלש לטמא מת קא פסיק ותני לא שנא עני ולא שנא עשיר שוין למדרס ולטמא מת בחתיכה העומדת לפניו בפני עצמה וכן הא דתנן לעיל [פכ"ז מ"ז] בגד שארג בו שלשה על שלשה ונטמא מדרס וגבי ארג בו שלש על שלש קתני נטמא (צ"ל טמא) (דטמא אפילו) מת בין בעני בין בעשיר ועוד איכא טובא טלית שהתחיל בה לקורעה פ' העור והרוטב (חולין דף קכג.) אמר רב הונא משום ר' ישמעאל ברבי יוסי לא שנו אלא שלא שייר בה כדי מעפורת אבל שייר בה כדי מעפורת לא. מעפורת סודר ויתחפש באפר דכתיב (מלכים א כ) גבי מיכה מתרגם ואתכס במעפורתא ומשני דההוא מיעוט שלא נקרע אם יש בו כדי מעפורתא חשוב הוא להיות חיבור ובכל הספרים פ' העור והרוטב שוב אינה חיבור וטהורה משמע טהורה מכל הטומאות ותימה דהא לעיל תנן פכ"ז [מ"י] ומייתי לה פרק בהמה המקשה (חולין דף עב:) גבי שלשה על שלשה שנחלק טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס ובפ' העור והרוטב (חולין דף קכג:) תירץ בקונטרס התם הוא דלא טהור ממגע לפי שהיה שתי טומאות מדרס החמורה ומגע זב ואהני הקלה לבטל החמורה דתו לא חזי ליה ופשא לה טומאת מגע דחזיא ליה לשלש אצבעות אבל הכא חד שמא הוי וכולה טומאה דשלש

על שלש הוא וקריעה מהניא (לקבל ש"מ) תו לא פשו עלה מידי ואין זו שום סברא לחלק בין טומאה אחת לשתי טומאות דכיון שנשאר בטלית שלש על שלש שזהו שיעור טומאת מגע היאך יהיה טהור. ונראה לפרש דאין הכי נמי דטהורה מן המדרס קאמר והא דלא קתני אבל טמאה מגע מדרס כדקתני לעיל משום דלא נחת הכא לאשמועי' חידוש של טומאה אלא קמ"ל דאע"ג דעדיין הטלית גדולה הרבה יותר משלשה על שלשה אפילו הכי טהורה מן המדרס הואיל ולא חזיא למלאכתה ראשונה להתעטף ומיהו קשה מההיא דזבחים פרק דם חטאת (זבחים דף צד:) דתנן בגד שיצא חוץ לקלעים ונטמא קורעו ונכנס ומכבסו במקום קדוש ומשמע התם בגמרא דקורעו כקריעת טלית דהכא ופריך קורעו בגד אמר רחמנא והאי לאו בגד הוא ומשני דמשייר בה כדי מעפורת ופריך והא אמר רב הונא דאם שייר בה כדי מעפורת חיבור ומשני מדרבנן ואי לא פקעה מיניה טומאת מגע היאך מכניסו הא אכתי טמא הוא. ויש מפרשים דטלית ובגד שאני שהם כלים ויש שם כלי עליהם וכיון דבטל שם כלי מינייהו כשנקרעו טהרו לגמרי אבל חתיכת בגד בעלמא דאין שם כלי עליו לא טהור ממגע מדרס אע"פ שטהר מן המדרס. ועוד נראה לפרש דקריעה דבגד וטלית מיירו תרוייהו כשקורע קרעים הרבה ואין בכל אחד רוחב שלשה ולהכי קאמר דטהורה לגמרי דאע"פ שעדיין כל הקרעים מחוברין בסופן לאו חיבור הוא דכיון דנקרע עד רובה חשיב כגמר כל קרע וקרע עד לבסוף וזהו תימה בההיא דזבחים (דף צד:) מאי שנא דלענין טומאה לא מיקרי בגד מן התורה אע"ג דשייר כדי מעפורת ולגבי חטאת מיקרי בגד וכמו כן קשיא דקתני כלי חרס שנטמא חוץ לקלעים נוקבו ונכנס ושוברו במקום קדוש ופריך נוקבו כלי אמר רחמנא והאי לאו כלי הוא ומשני דנקיב ליה בשורש קטן והשתא אם לאו כלי הוא שהרי מיטהר בכך מטומאתו וי"ל דכיון דמועיל יחודו לאותו בגד ששייר בו כדי מעפורת ולא הבדיל הקרע על פני כולו ולאותו כלי שניקב בשורש קטן שאם היה מיחדו לזיתים ולרימונים היה מקבל טומאה מכאן ולהבא חשוב הוא כלי ובגד לענין חטאת כיון דאין מחוסר מעשה אלא יחוד בעלמא ועוד הארכתי פ' בהמה המקשה:

העבים. בגד שהוא עב כעין בגדי כהונה שחוטן כפול ו' דגבי מעיל שנטמא מייתי פ' דם חטאת (זבחים צה.):

הרכים. כעין לבדים ובתוספתא מפרש. תניא בתוספתא [ב"ב פ"ו] טלית של עני שבלתה אם היו רוב שפתותיה קיימות אע"פ שאין בה שלש על שלש טמאה. אין רוב שפתותיה קיימות אם יש בה שלש על שלש טמאה ואם לאו טהורה. רשב"ג אומר אם יש בה שלש על שלש טמאה ואם לאו טהורה. היו דבלולין יוצאין ממנה כל שכנגד השפה חיבור

וכל שאינו כנגד השפה אינו חיבור. עוד תניא בתוספתא [שם פ"ה] (משמרת של יין אין יושבין עליה מפני השמרים). טלית שהתחיל לקורעה עד שלא נקרע רובה הנוגע אפילו במפורש מכאן ומכאן אינו חיבור משנקרע רובה הנוגע אפילו במחובר חיבור. ואלו הן העבין ואלו הן הרכין כגון הבורסין והברתצין והפמליאות והחמילות והלבדין והסגוסין אלו הן העבין. ואלו הן הרכין כגון השיריים והסיריקון והכלך והפיליון של ראש אין בהם משום שלש על שלש אבל יש בהן משום שלשה על שלשה:

משנה ט

סבלים. הנושאין משאוי בכתף ויש להם כסת קטן על כתפם שלא יזיק להן המשאוי ופעמים יושבים עליו:

משמרת של יין. אין יושבין עליו מפני השמרים:

סבכה של זקנה. פי' לעיל פ' כ"ד גבי שלש סבכות הן. תניא בתוספתא [שם] העושה חלוק מן המשמרת אם יש בה שלשה על שלשה טמא ואם לאו טהור משמרת של יין שבלתה אם משמשת מעין מלאכתה טמאה ואם לאו טהורה ר' אליעזר בר"ש אומר של שק ושל בגד ושל עור שיעורה בשמרים ושל שעם ושל צפירה ושל חבלין שיעורן ברימונים משפד של גתות אע"פ שהוא עשוי ככברה טמא. וחוט שפירש מן הבגד אפילו מאה אמה כולו חיבור אחד וזה שהוא תפור בו כל שהוא לצורך התפירה חיבור וכל שאינו צורך התפירה אינו חיבור:

של יוצאת חוץ. מלאה קרעים ובשרה נראה עשוי כסבכה שיש בה חלונות חלונות כמעשה רשת:

חרם. רשת שבשרו נראה ולעיל פירשתיו פרק שלשה ועשרים גבי החרם טמא מפני זוטו:

קיפלו. שקפלו. תניא בתוספתא [ב"ב פ"ה] חלוק של יוצאת החוץ שהוא עשוי כסבכה טהור עשה לו שפה ג' אצבעות בין מלמעלה בין מלמטה בין מן הצדדין טמא ר"א בן יעקב אומר העושה בגד מן החרם ומצודה כפלו ותפרו ואין בשרו נראה מתוכו טמא:

משנה י

קורקורתה. השולים כמו קרקעות הכלים ואינה יורדת לטומאה עד שתגמר מלאכתה:

שביס שלה. כדכתיב (ישעיהו ג':י"ח) השביסים והשהרונים על הסבכה עושין ציור ועומדת על מצחה ומקיף מאוזן לאזן כדמוכח בתוספתא ובפני עצמו נמי חשיב:

חוטין שלה. כשהסבכה אדומה תופרין בראשה לנוי חוטין שחורים ירוקים לבנים:

סבכה שנקרעה. היינו של יוצאת החוץ דתנן לעיל פ' ארבעה ועשרים גבי שלש סבכות הן: תניא בתוספתא [שם] שביס של סבכה טמא בפני עצמו מפני שהוא מתקנו לסבכה אחרת וכמה שיעורו כדי שיהא מקיף מאזן לאזן הטסין והציפויין וחוליות שבו טהורים ומשום חיבור שביס טמאים והרצועות שבו תפורות חיבור קשורות אינן חיבור. פירוש כשבלתה סבכה מסלקין ממנה ומניחין לסבכה אחרת ועל השביס משימין טסי זהב וחוליות של אבנים טובות ומרגליות:

פרק כט

משנה א

גומי. כמו נימי הן נימין היוצאין מן הסדין ואם נגע שרץ בנימין כאילו נגע בסדין עצמו וכן כולם כל אחד כשיעור. המפורש בו חשוב יד טפי לא:

טרטין. פי' גאון וכן ערוך כמין כובעים:

פיליון. כמו אפיליון בפ' כל כתבי (שבת דף קכ.) מני ליה גבי י"ח כלים:

פיקרסין. כמו אפיקריסתו דפ' מי שמתו (ברכות דף כג:) (גם בערוך ערך אפיקרסין איתא כך אולם בחבורי הפלאה שבערכין כתבתי דצ"ל בפרק חומר בקודש בתגיגה דף כו ע"א כי התם בחגיגה איתא כאשר העתיק הערוך ר' יוחנן אמר אפילו מלאין ואפילו אפיקרסותו לחוכו) **ובפ'** אלו מגלחין (מועד קטן דף כב.) ופי' גאון וכן ערוך לבוש תחתון והוא פתוח בכתיפיו וכשלובשו קושרו כדתנן בסוף מקואות הקשר של אפקרסותו ושבכתף:

סגוס. פירש בערוך בגד של צמר וכולה ציציות:

רדיד. כדכתיב (שיר השירים ה':ז') נשאו את רדידי פי' בערוך צעיף דק המכסה האשה על ראשה ותכס בצעיף תרגום ירושלמי רדידא (בראשית לח):

גומדין. פירש בערוך בגד שהיא אמה על אמה ומתרגם רב יוסף גרמידא:

קולקין. פי' בערוך חלוק של צמר ויש לו נימין:

פונדא. כמו אפונדתו דפ' המצניע (שבת צב.):

מעפורת. פירשתי למעלה פ' כ"ח אמתני' דבגדי עניים:

פרגוד. פי' בערוך בב"ר כתונת הפסים (בראשית ל"ז:כ"ג) זה פרגוד תרגום של ירושלמי פרגוד מצוייר:

כל שהן. בין רב בין מעט חיבור וכולהו אחריני ששיעורן מפורש כשיעור הזה הוו חיבור מה שיתר מכדי מדתן אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה: תניא בתוספ' [שם רפ"ז] נימי פסיקיא ומקטורין כל שהן נימי של אפיקרסין עשר ואם יש בהן סכך כל שהן רשב"ג אומר סכך עולה למדת שלשה ואינו עולה למדת שלש על שלש היה רחב ונתנו על הכסא

ובשרו נוגע בכסא טהור ואם לאו טמא נימי הברסין והברתסין והפימלאות והחמילות והלבדין והסגוסין והכרים והכסתות ג' אצבעות. פסיקיא אזור רחב וחוטין תלוין לפיה. סכך כמו ארוג:

משנה ב

שלש כסתות של צמר. המונחות במטה או שש של פשתן ונגע טמא בא' מהן נטמאו כולן או אם הזה על אחת מהן טהרו כולן ונראה דאיירי במחוברין זו לזו כשלל של כובסין וכשיטה זו מיפרשא כולה מתני' ועוד יש לפרש כעין אורגים שלנו האורגים מפות מניחין הפרש בין מפה למפה שמחוברות. חוטי השתי ואין בו ערב וכן היו עושין אורגין כסתות וסדינים. וכל הני דתנן הכא כל אחד במניינו חשיב חיבור יותר מכאן לא:

סובריקין. אית דאמרי סווריקין בוי"ו ואית דאמרי ספריקים ובפרק כל כתבי (שבת דף קכ.) מני ליה גבי י"ח כלים ופי' בערוך מכנסים והגאון פי' כלים שמלבשים בהן הידים עד האציל ויש בהן בתי אצבעות:

גלובקרין. היינו גלופקרין דפ' השולח (ניטין דף לה.) ובפרק במה טומנין (שבת דף נא.) נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין כסות עבה של צמר:

ואינם חבור להזאה. לחומרא:

משנה ג

חוט המשקולת. בערוך וכן (ישעיהו מ"ד:י"ג) יתארהו בשרד תרגומו משר ליה במשקלתא חוט הוא ובראשו אבר שהוא עופרת והוא ביד הבנאים ומורידין אותו כנגד הכותל לראות שלא יהא עקום כדכתיב (מלכים ב כ"א:י"ג) ואת משקולת בית אחאב:

חרשים. אומנים בנאים. אין זה הבנאים דבסוף אלו קשרים (שבת דף קיד.) שהם תלמידי חכמים אלא שבונים בניינים גדולים וחוט המשקולת דרישא במיוחד לבנאים קטנים וכל הני שיעורים ודכולהו בבי דלקמן ביתר ממדתן אינן חיבור:

משנה ד

הטפח טהור. אמאחריו קאי דכשיד הקורדום גדול כ"כ שיוצא טפח לאחר ידו לא חשיב יד דלפי שמזיק לו מלאכתו וכל היד כולו טהור:

משנה ה

חוט מאזנים. הוא החוט שאוחזין בו המאזנים בשעה ששוקלין ובסוף הספינה (בבא בתרא דף פט:) מייתי לה גבי הא דא"ר מני כענין שאמרו לענין איסורו כן אמרו לענין טומאתו:

יד קורדום מלפניו. צורת קורדום פירשתי לעיל פרק שלשה עשר וכשאוחז ביד קורדום ההפרש שיש בין יד האדם לברזל קורא מלפניו והיוצא לאחר יד קורא לאחריו בבבא (צ"ל שלפני) שאחר זו שאין דרך לאחוז ממש בתחלת היד פן יחליק מיד האדם ויפול מיד האדם. והא דלא מפרש בהך בבא דין שלפניו ושלאחריו משום דהכא חשיב הנך דשיעורן טפח ובאידך בבא חשיב הנהו דשיעורן שלש אצבעות:

פרגול. פירש בערוך עצים צידיהן אחד מדובקים ומשולבין זה בזה והצד השני שלהן ברזל בראשו כשתי אצבעות ונפתחים כמו הכיס לעשות בהן הצורות העגולות ונראה שזהו מחוגה דכתיב (ישעיהו מ"ד:י"ג) ובמחוגה יתארהו. קומפ"ש בלע"ז הוא כלי מכלי מלאכת חרש:

מקבת. דכתיב (מלכים א ו':ז') ומקבות והגרזן וכל כלי ברזל ונראה שהוא ענין חור ועל שם כך נקרא מקבת שהוא נוקב והיינו דקתני מפתחי אבנים מלשון (שמות כח) פיתוחי חותם:

משנה ו

צמרים. מוכרי צמר כמו שוק של צמרים דסוף עירובין (דף קא.) וטעמא דטפחיים כדתניא בתוספתא גבי חוט מאזנים של שוקלי מתכות טפחיים מפני שהוא תופש בשתי ידיו והיינו נמי טעמא דידות ששיעורם טפחיים וכל אותם ששיעורם טפח לפי שדרכו לאחוז בידו אחת ושמא היינו נמי טעמא דאצבעות וצריך ליישב דבפרק הספינה (בבא בתרא דף פט.) משמע דטעמא משום רמאות דבפחות מכאן יכול לרמות:

מקור. פירש בערוך כמין קורנס חד שמנקרין בו את הריחיים כדגרסינן (מ"ק דף י'.) מאי מכבשין אמר רב יהודה נקורתא דריחייא ושם הקורנס מקור על שם ניקורו:

משנה ז

שירי הדרבן מלמעלה. המרדע יש לו שני צדדין מלמעלה שמו דרבן ומלמטה שמו חרחור ולעיל פרק שלשה עשר פירשתיו אמתני' דחרחור שנפגם ובפ' חמשה ועשרים אמתני' דהמרדע יש לו אחוריים ותוך:

ובדיד. ברזל שבו חופרין סביבות האילן כדי שתחזיק מימיה ולא יתפזרו ושמו בדיד על שם החפירות ששמן בדידין כי ההיא דתניא פרק קמא דמועד קטן (דף ד:) אלו הן עוגיות בדידין שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים:

של נכוש. שמנכש בו כמו מנכש בשומין דהשוכר את הפועלים (דף פט.):

בן פטיש. הקטן. והגדול שמו פטיש:

של ביקוע. קורדום שמבקעין בו עצים כמו (בראשית כ"ב:ג') ויבקע (את) עצי העולה:

של עדיר. קורדום שעודר בו כמו עודר בנכסי הגר דבפרק רבן גמליאל (יבמות דף נב:):
של סתתים. חוצבי אבנים כמו אבנים וסיתתן דפרק הגוזל עצים (בבא קמא דף צג:):

משנה ח

חרחור. פירשתיו לעיל פ' שלשה עשר:
מגריפה. שגורפין בה הטיט או תנור וכיריים כדכתיב (שמות לח) ואת היעים ומתרגמינן מגרופיתא והיא מגריפה שניטלה כפה דתנן לעיל פ' שלשה עשר (מ"ד) וההיא דפרק אין בערכין (דף י:) מגריפה היתה במקדש עשרה נקבים היו בה וכל אחד מוציא עשרה אינה כיוצא בזו:
של סיידים. שגורפין בה את הסיד:
יד משמשי האור. כגון יד שפוד ואסכלא ומרחשת ושאר כלים שתשמישן על ידי האור: תניא בתוספתא [ב"ב פ"ז] יד הסכין טפח ושירי הסכין טפח ושירי הכוש טפח ושירי השפוד טפח ושירי המרדע טפח ושירי הקרדום מאחוריו שלש אצבעות ר' יוסי אומר טפח מאחוריו טהור כולו. יד הכילף ובן הכילף ששה. יד הפוחת ובן הפוחת חמשה. יד בן חולף חמשה ושל חולף עשרה יד מגריפה של בע"ב בש"א שבעה ובה"א שמונה של סיידין בש"א תשעה ובה"א עשרה יתר מכאן אינו חבור לא לטומאה ולא להזייה במד"א בזמן שאינו עתיד לגוד אבל בזמן שעתיד לגוד חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה דברי ר"מ ורבי יוסי אומר אף לא לטומאה א"ר יוסי אני אמרתי דבר אחד והם אמרו דבר אחד אני אמרתי להם אי אתם מודים בחוט המסמר של בנאים ושל סיידים חמשים אמה שאם רוצה לקיים יותר מכאן שהוא טהור. והם אמרו לי אי אתה מודה בנימי הסדין והסודרין והטרטין והפיליון של ראש ו' אצבעות ושל אפקרסות עשר שאם רצה לקיים יתר מכאן שהוא טמא ורואה אני את דברי מדבריהם שאני משיבן מדבר שהוא חיבור לטומאה ולהזאה על דבר שהוא חיבור לטומאה ולהזאה והן משיבין אותי מדבר שהוא חיבור לטומאה ולהזאה על דבר שמודים בו שאינו חיבור להזאה. כל אלו שאמרו שתי ידות ידותיהן מלפניהם את שדרכו לאחוז בידו אחת כגון יד הקרדום טפח ואת שאין דרכו לאחוז בב' ידות כגון יד המגריפה טפחיים. פירוש כילף כדכתיב (תהילים ע"ד:ו') בכשיל וכילפות יהלומון. חולף סכינא דאשכבתא כמו בית החליפות דפרק אמר להם הממונה (יומא דף לו.) ששם מצניעין סכיניהן:

פרק ל

משנה א

כלי זכוכית. לעיל תנינא פרק שני ובפרק חמשה עשר ואגב גררא תני לה הכא משום דבעי למיתני דין הנך כלים של זכוכית:

טבלא. שולחן:

אסקוטלא. קערה פשוטה שאין לה בית קבול אלא שמתחתיה מחובר לה בית קיבול קטן המשמש כפוי כעין שיש לכוסות שלנו של זכוכית וכשנשבר מקום תשמישה נשאר הבית קיבול קטן והופכו ומשתמש בו ואפ"ה קתני סיפא דטהורין דלא חשיבי השוליים כלי מפני מקום השבר שמזיק לידים האוחזות בו אלא אם כן קירטסן או שפן. וטבלא ואיסקוטלא דהכא היינו כי ההיא דתנן פרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כז.) אין מוליכין לבית האבל לא בטבלא ולא באיסקוטלא:

יש להן לבזבז. הלבזבז עושיהו כלי קיבול:

שולי קערה שולי איסקוטלא. כבר פירשתי:

קירטסן ושפן. תקנם ועשאן חלקים:

בשופין. מלשון (תרגום דברים ט) ושפית יתיה בשופינא: תניא בתוספ' [שם] כלי זכוכית מדברי סופרים טומאתן שוה פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין השידה והתיבה והמגדל של זכוכית הבאין במדה טהורין ושאר כל כלי זכוכית אע"פ שבאין במדה טמאין וזה חומר בכלי זכוכית מכלי עץ. כלי זכוכית אין מקבלין טומאה עד שתגמר מלאכתן. רשבג"א משינטלו מן הספית. פירוש כלי זכוכית אין מקבלין טומאה תחלת דברים הן ומגיד לנו מאימתי כלי זכוכית המקבלין יורדין לטומאה. הספית. מקום הספין שלהם. זה חומר דכל כלי עץ הבאין במדה טהורין פירוש במדת ארבעים סאה:

משנה ב

אספקלריא. כמו אספקלריא המאירה דפרק החולץ (יבמות דף מט:) ובפ' לולב וערבה (סוכה דף מה:) והיא מראה של זכוכית כעין מראות שלנו שהנשים מסתכלות לראות בהן צורת פניהן. וטהורה משום דהיינו פשוטי כלי זכוכית ומיהו אפילו יש לה בית קיבול משמע דטהורה דדומיא דתמחוי קתני שהיא קערה גדולה שמקבלת את המאכל ומערין את הקדירה לתוכה והיינו טעמא דטהורה משום דאינה עשויה לקבל אלא לראות צורת הפנים:

תמחוי. קערה גדולה של זכוכית:

תרווד. של זכוכית:

ואם לאו. שאינו מקבל אלא ממגמג ושופך כדקתני בתוספ' והוא מלשון ברביבים תמוגגנה (תהילים ס"ה:י"א): תניא בתוספתא [ב"ב פ"ז] תמחוי שעשאו אספקלריא אע"פ שמשתמש בו טהור היה טמא ועשאו אספקלריא טמא עד שיקבענו במסמר תרווד של מתכת בין שיש לו יד ובין שאין לו יד בין מקבל כל שהוא ובין שאינו מקבל כל שהוא טמא ושל עץ ושל עצם ושל זכוכית מקבל כל שהוא טמא שאין מקבל כל שהוא טהור אם אינו אלא ממגמג ושופך ר"ע אומר טמא ור' יוחנן בן נורי מטהר. ונראה דכשיטתו יש לפרש מתני' בין בתמחוי בין בתרווד:

משנה ג

כוס. של זכוכית:

ג' ברובו. שהשלש פגימות עומדות ברובו של כוס ולא במעוטו:

טהור. אע"פ שאינו מפזר רוב המים. ורבי שמעון דוקא במפזר רוב מים מטהר הא מיעוט טמא:

בעץ. אבר וחשיב סתימה מעלייתא לר' יוסי ויש מפרשים משום דהולך אחר המעמיד ובפ"ק דשבת (דף טז.) פירשתי גבי כלי זכוכית שניקבו והטיף לתוכן אבר ומתוך התוספ' משמע דטעם זה עיקר מדקתני נמי הכי גבי כלי אבן: תניא בתוספ' [שם] כוס של אבן שניקב והטיף לתוכו אבר רבי יוסי אומר משום ר' יוחנן בן נורי טמא משום כלי מתכות כיס של זכוכית שניקב והטיף לתוכו אבר ר' יוסי אומר משום ריב"נ טמא משום כלי זכוכית. רשב"ג אומר יהודה בן שמוע היה מטמא משום ר"מ. קיתון של זכוכית שניטלו שוליו אם יכול לישב כדרכו רבי מטמא וחכמים מטהרין ואם מתחלה עשאו לשוליים הכל מודים שהוא טמא. הכוס והצלוחית שניקבו בין מלמעלה בין מלמטה טהורין תמחוי וקערה שניקבו מלמעלה טמאין מלמטה טהורין נסדקו אם יכולין לקבל את החמין כצונן טמאין ואם לאו טהורין ר' אלעזר בר' צדוק אומר הכוסות הצידונים החתוכין טהורין מפני שסורחים את הפה וחכמים מטמאין. פי' ניטלו שוליו ולא ניקב אלא ניטלו מסביב. לשולים. כמו לא שולים ודכוותה בפ"ק דנדרים (דף יא:) לקרבן כמו לא קרבן. מלמעלה טמאין. דאכתי חזו מלמטה טהורין דתו לא חזו. את החמים סדק של כלי זכוכית דרכן להחם כנגד החמין. שסורחין. פי' בערוך דחי"ת במקום כ"ף כאילו יאמר סורכין:

משנה ד

קטנה. משמע בתוספתא הניטלת בידו אחת:

גדולה. שאינה יכולה להנטל בידו אחת אלא בשתי ידיו:

כבשין. שכובשין הם ירק במלח ובחומץ להתקיים כי ההיא דתנן במס' טהרות (פ"ב מ"א) האשה שהיתה כובשת ירק בקדירה מלשון כבוש הרי הוא כמבושל דפ' כל הבשר (חולין דף קיא:):

אפרכס. כמו עשה אזנך כאפרכסת דבריש חגיגה (ד' ג:) והוא עשוי לריחיים מכניס הרבה ומוציא קמעא:

אשריך כלים. היינו מכילתין דכלים:

שנכנסת בטומאה. שמתחלת אבות הטומאות:

ויצאת בטהרה. שמסיימת באפרכס של זכוכית טהורה: תניא בתוספ' [שם] צלוחית של שמן ושל יין שניטלו פיה אם ניטלת ביד אחת טמאה ואם בשתי ידיו טהורה. פנס של זכוכית שיש בו בית קיבול שמן טמא בית קיבול נר טהור ואינו טמא אלא המשמש את הצורך. המטה הכסא והספסל והקתדרא ועריסה של זכוכית וכל מדרס כלי זכוכית טמא דתנן לעיל פ' ב' וכל מדרס כלי חרס טמא אית דגרסי טהורים אע"ג דכלי זכוכית יש להם טהרה דכל שיש לו טהרה במקוה טמא מדרס דמקיש משכבו לו מה הוא דאית ליה טהרה במקוה אף משכבו דאית ליה טהרה במקוה מ"מ הואיל וטומאת כלי זכוכית דרבנן לא גזרו עליהן טומאת מדרס. האולר והקולמוס והמטולטלת והמשקלות והעכידים והכן והכנה של זכוכית טהורין. כל הנך שנויים לעיל במתני' פי"ב (מ"ח) אלא דהתם תנן הכידים והכא תניא העכידין והכל אחד. והתם תנן טמאים דבשל עץ אבל הכא בשל זכוכית וטהורים: